

Sametingets plenum

Møtebok 02/08

Ávjuváргеaidnu 50, N-9730 Kárášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
Telefaks +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Tid: 27. - 30.05.08

Sted: Karasjok

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
013/08	Konstituering
014/08	Sametingsrådets beretning om virksomheten
015/08	Spørsmål til Sametingsrådet
016/08	Kunngjøring av nye saker
017/08	Sametingsrådets regionalpolitiske redegjørelse 2008
018/08	Samisk institusjonsutvikling - drøftingssak
019/08	Tilsynsfunksjoner i barnevernet
020/08	Ivaretagelse av samiske barns rettssikkerhet og behov i prosjektet Barnas Hus
021/08	Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012
022/08	Sametingets møteplan 2009
023/08	Høringsuttalelse til NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark (Finnmarksfiskeloven) og NOU 2007:13 Den nye Sameretten
024/08	Sametingets handlingsplan for likestilling 2008-2012
025/08	Samefolkets fond - bruk av oppsamlet avkastning
026/08	Sametingets rapport til ILO for perioden frem til mai 2008
027/08	Sametingets reviderte budsjett 2008
028/08	Valg av Sametingets valgmennd
029/08	Avgifter på drivstoff

Møtesekvenser

Tid		Sak	Side
27.05.08	kl. 09.00 - 09.25	013/08	4
	kl. 09.25 - 12.25	014/08	7
	kl. 13.35 - 14.45	015/05	27
	kl. 14.45 - 16.45	016/08	36
	kl. 16.45 - 16.50	021/08, fortsetter	64
		29.05.08	
	kl. 16.50 - 17.15	017/08, fortsetter	45
		29.05.08	
	kl. 17.45 - 19.05	018/08	51
28.05.08	kl. 13.40 - 14.00	019/08	58
	kl. 14.00 - 14.25	020/08	61
	kl. 14.25 - 14.35	024/08	106
	kl. 14.35 - 14.40	022/08	99
29.05.08	kl. 08.30 - 10.05	023/08	101
	kl. 10.05 - 14.00	027/08	183
	kl. 14.00 - 15.40	017/08 forts.	45
	kl. 15.40 - 17.10	025/08	117
	kl. 17.40 - 19.40	021/08 forts.	64
	kl. 19.40 - 19.45	028/08	208
30.05.08	kl. 11.00 - 12.35	026/08	121
30.05.08	kl. 12.35 - 12.55	029/08	210

Sak 13/08 Konstituering

Saken påbegynt tirsdag 27. mai 2008, kl. 09.00.

Representanter

Følgende representanter var til stede ved konstitueringen:

1. Magnhild Mathisen	23. Anne Dalheim (<i>Vara for Tor Mikalsen</i>)
2. Nils A. Gaup (<i>Vara for Gunn-Britt Retter</i>)	24. Hilde Anita Nyvoll
3. Knut Store	25. Randi A. Skum
4. Marianne Balto	26. Bjarne Store-Jakobsen
5. János Trosten	27. Per-Bjørn Lakselvnes (<i>vara for Lene Hansen</i>)
6. Per-Ivar Henriksen	28. Ann-Mari Thomassen
7. Egil Olli	29. Berit Oskal Eira
8. Terje Tretnes	30. Nanna Thomassen (<i>Vara for Susanne Amalie Andersen</i>)
9. Synnøve Solbakken-Härkönen	31. Kjersti Myrnes Balto
10. Marie Therese N. Aslaksen	32. Vibeke Larsen
11. Aili Keskitalo	33. Roger Pedersen
12. Per Andersen Bæhr	34. Tone Finnesen
13. Isak Mathis O. Hætta	35. Anders Urheim
14. Klemet Erland Hætta	36. Ing-Lill Pavall (<i>Vara for Miriam Paulsen</i>)
15. Tone Merete Orti Olsen	37. Jarle Jonassen
16. Olaf Eliassen	38. <i>Ingen var for Sten Erling Jønsson</i>
17. Edvard Pedersen (<i>vara for Wiebke Synnøve Slåtsveen</i>)	39. <i>Ingen vara for Kirsten Appfjell-Eira</i>
18. Per Edvind Varsi	40. Rita-Alise Porsanger
19. <i>Ingen vara for John Harald Skum</i>	41. Jørn Are Gaski
20. Toril Bakken	42. Johan Mikkel Sara
21. Inger Jørstad	43. Kirsti Guvsám
22. Willy Ørnebakk	

Innvilgende permisjoner

Permisjoner for hele plenumsmøtet

Representant nr. 02 Gunn-Britt Retter
Representant nr. 17 Wiebke Slåtsveen
Representant nr. 19 John Harald Skum
Representant nr. 23 Tor Mikalsen
Representant nr. 27 Lene Hansen
Representant nr. 30 Susanne A. Andersen
Representant nr. 36 Miriam Paulsen
Representant nr. 39 Kirsten Appfjell-Eira
Representant nr. 38 Sten Erling Jønsson

Permisjoner for deler av plenumsmøtet

Representant nr. 20 Toril Bakken 27. mai 2008
Representant nr. 24 Hilde Anita Nyvoll fra 28. mai etter lunsj - 30. mai 2008
Representant nr. 03 Knut Store 29. - 30. mai 2008
Representant nr. 06 Per-Ivar Henriksen 29. - 30. mai 2008
Representant nr. 33 Roger Pedersen 29. - 30. mai 2008
Representant nr. 14 Klemet Erland Hætta 28. mai etter lunsj - 29. mai 2008
Representant nr. 07 Egil Olli 29. mai 2008 kl. 18.00 og resten av dagen
Representant nr. 04 Marianne Balto 29. mai 2008 kl. 18.00 og resten av dagen
Representant nr. 21 Inger Jørstad 30. mai 2008
Representant nr. 10 Marie Therese Aslaksen 30. mai 2008
Representant nr. 36 Ing-Lill Pavall 27. mai fra kl. 18.00 og resten av dagen
Representant nr. 05 János Trosten 28. mai fra kl. 09.00 - 14.00

Forfall

Representant nr. 13 Isak Mathis O. Hætta 27. mai 2008
Representant nr. 05 János Trosten 30. mai 2008

Vararepresentanter

Nils A. Gaup møtte for representant nr. 02 Gunn-Britt Retter
Edvard Pedersen møtte for representant nr. 17 Wiebke Slåtsveen
Anne Dalheim møtte for representant nr. 23 Tor Mikalsen
Per-Bjørn Lakselvnæs møtte for representant nr. 27 Lene Hansen
Nanna Thomassen møtte for representant nr. 30 Susanne A. Andersen
Ing-Lill Pavall møtte for representant nr. 36 Miriam Paulsen
Anne Marie Gaup Eira møtte for representant nr. 14 Klemet Erland Hætta
Marit Kirsten A. Gaup møtte for representant nr. 10 Marie T. Aslaksen
Åge Nordkild møtte for representant nr. 33 Roger Pedersen

I Dokumenter

Møteinnkalling av 25.04.08 med forslag til sakliste.

II Forslag og merknader

Møtelederskapets innstilling overfor Sametinget:

Innkalling av 25.04.08 med innstilling til saksliste godkjennes

III Votering

Av 43 representanter var 38 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets forslag ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

Innlegg	Replikk
Jánoš Trosten, til forretningsorden	
Terje Tretnes, til forretningsorden	
Jánoš Trosten, til forretningsorden	
Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
Terje Tretnes, til forretningsorden	
Jánoš Trosten, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Innkalling av 24.04.08 med innstilling til saksliste godkjennes.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.05.08 kl. 09.25.

Sak 14/08

Sametingsrådets beretning om virksomheten

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

08/2031

Saken påbegynt 27.05.08, kl. 09.25

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets innstilling overfor Sametinget

Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 09.02.08-09.05.08 til orientering.

1 Om virksomheten

Beretningen omfatter Sametingsrådets aktiviteter i perioden 09.02.08-09.05.08.

Sametingsrådet har i denne perioden avholdt 3 rådsmøter og behandlet 31 saker. Sametingsrådet vil i denne beretningen omtale flere saker rådet har arbeidet med i perioden.

Som det framgår av oversikten på www.sametinget.no har Sametingsrådet i tillegg deltatt på flere møter og representasjoner.

Sametingets resultatregnskap pr. 31. mars 2008+

Virkemiddelregnskapet pr. 31. mars 2008 viser at det ennå gjenstår 48,8 % igjen å tildele av virkemidlene i forhold til det totale budsjettet for 2008.

Driftsregnskapet for politisk og administrativt nivå pr. 31. mars 2008 viser at det ennå gjenstår 81,8 % å forbruke i forhold til det totale budsjettet for 2008. Det vil si at det pr. mars 2008 har vært et forbruk på 18,2 %. Fordeler vi budsjettet jevnt over hele året tilsvarer det et forbruk pr. mars på 25 % (3 av 12 måneder). Det vil si at driftsregnskapet pr. mars 2008 holder seg innenfor tildelt ramme.

For ytterligere informasjon om regnskapet pr. 31. mars. 2008, se vedlegg.

Budsjett

Omdisponeringer innenfor søkerbaserte formål

Iht. Sametingets budsjettet for 2008, kap. 3.2 Søkerbaserte tilskudd har Sametingsrådet fullmakt til å omdisponere inntil 20% av avsatte midler i budsjettet til de enkelte søkerbaserte formål. Midlene skal disponeres innenfor rammen avsatt til Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger, og sametingsrådet skal i budsjettåret informere Sametingets plenum om eventuelle omdisponeringer jf. sak 43/07.

Sametingsrådet har omdisponert kr 270 000 fra post 10200 – Tilskudd til samiske barnehager til post 10004 – Læremidler barnehager. Grunnen til omdisponeringen er at det er innkommet søknader til læremiddelutvikling på over 4 mill. kroner, mens dette budsjettet er på kun kr 843 000.

2 Saksområder

Samarbeid

Regionalt samarbeid

Sametingsrådet har drøftet Samarbeidsavtalen med Nordland fylkeskommune. Sentralt sto temaene rapportering og samordning. Partene ble blant annet enige om å arbeide for å sikre de økonomiske rammevilkårene for de samiske museene. Partene ble videre enige om å arbeide aktivt med å få økt pressestøtte til lulesamisk og sørsamisk avistilbud. Når det gjelder samerettsutvalget II (SURII) skal partene samarbeide om å formidle info til innbyggerne i Nordland fylke om oppfølging av og arbeidet i SURII. Nordland fylkeskommune og Sametinget skal også samarbeide om å formidle informasjon til innbyggerne i Nordland fylke om sametingsvalget 2009 og den nye valgordningen.

Sametingsrådet har drøftet samarbeidsavtalens artikkel 6 Kulturminneforvaltning med Troms fylkeskommune etter at den nye reviderte samarbeidsavtalen har trådt i kraft. Det var enighet om at partene samarbeider godt om kulturminneforvaltningen, men at det er et potensial for at samarbeidet kan forbedres. Utfordringer er å tilpasse samarbeidet i en travelt hverdag. Partene orienterte hverandre om igangsatte og planlagte initiativ, saker og prosjekter. Det ble konkludert med at partene skal samarbeide om en kort skriftlig redegjørelse om hvordan samarbeidsavtalens artikkel om kulturminneforvaltning skal gjennomføres og implementeres for fremtiden.

I møte med fylkesråd med ansvar for opplæring i Nordland, Troms og Finnmark var det enighet om felles initiativ med hensyn til revisjon av tilskudd til samisk opplæring og utvikling av digitale læremidler. Partene ser muligheter for andre felles initiativ.

Sametingsrådet er opptatt den økonomiske situasjonen for kommunene i de samiske områdene. Rådet har blant annet avgitt en uttalelse til Sørheimutvalgets utredning om inntektssystemet for kommunene. Rådet har i sin uttalelse lagt vekt på at mange av kommunene i distriktene opplever stadige nedskjæringer og redusert infrastruktur og utfordringene som tospråklighet medfører.

Presidenten har også hatt møte med ordføreren i Porsanger kommune, hvor nettopp spørsmålene kommuneøkonomien og utfordringene de samiske kommunene står overfor ble drøftet.

Internasjonalt samarbeid

FNs permanente forum for urfolk gjennomførte sin 7. sesjon. Spesialtemaet for årets sesjon var: ”Klimaendringer, biokulturelt mangfold og levemåter; urfolks forvalterrolle og nye utfordringer”. For øvrig behandlet forumet sine faste dagsordenspunkter som omfatter temaene økonomisk og sosial utvikling, miljø, helse, utdanning kultur og menneskerettigheter.

Sametingsrådet uttrykte blant annet bekymring for hvordan klimaendringer i særlig grad vil komme til å påvirke miljøet og endre livsvilkårene for urfolk i nord gjennom endrede betingelser for vår tradisjonelle levemåte og vår kultur. Sametingsrådet uttrykte videre sterk støtte til de anbefalinger som framkommer i rapporten utarbeidet av Permanent forum som omhandler virkningene av klimaendringer og metoder for spørsmål om hvilke tiltak som kan være aktuelle for å redusere de negative effektene. Det ble understreket et sterkt behov for urfolks deltakelse under de forestående forhandlingene om miljøforpliktelsene under Koyotoprotokollen som skal fastsettes i København i 2009. Sametingsrådet uttrykte også at sametingene støtter anbefalingene om at det opprettes en egen arbeidsgruppe for urfolk og klimaendringer under FNs konvensjon om klimaendringer (UNFCCC).

Sametingsrådet støttet i tillegg anbefalingene fra det internasjonale ekspertmøtet under konvensjonen om biologisk mangfold om klimaendringer, urfolk og tradisjonelle kunnskaper i Arktisk, samt anbefalingene fra IWGIA sin konferanse om urfolk og klimaendringer.

Sametingsrådet uttrykte bekymring fordi våre regjeringer og industrielle interesser som søker utnyttelse av naturressurser i våre tradisjonelle områder ikke anerkjenner vår rett til å delta i forvaltningen av og å ta del i den økonomiske gevinst som skapes av de industrielle ressurser. Dette er en trussel om endrede livsvilkår på grunn av klimaendringene – uten erkjent rett til å ta del i avkastningene som følger av endret bruk av våre områder. Dette skjer selv om FNs urfolkserklæring på samme måte som ILO-konvensjon nr. 169 pålegger statene å anerkjenne urfolks rettigheter til sine områder og ressurser.

På vegne av Samisk Parlamentarisk råd ble Generalforsamlingens vedtakelse av FNs urfolkserklæring hilst med stor tilfredshet. En aktiv oppfølging fra de statlige myndigheter imøteses. Dette gjelder spesielt artiklene om rett til selvbestemmelse, herunder rett til finansiering av egen aktivitet uten å bli styrt av statlige fastsatte budsjetter. Det gjelder også rettigheter til land og ressurser og det gjelder prinsippet om frivillig samtykke etablert på grunnlag av god informasjon og konsultasjoner gjennomført i beste hensikt.

Under siste uke av denne sesjonen arrangerte Samerådet to sidearrangementer. Det første omhandlet klimaendringer og reindrift. Det andre var spesielt rettet mot den urfolksrettslige og politiske utviklingen blant samene i de nordiske landene. Her ble det orientert om den politiske og rettslige utviklingen. Det ble spesielt fokusert på hvordan de samiske spørsmål etter hvert har fått plass på den offisielle politiske dagsorden og på lovgivningen gjennom de siste 20 år, samt de forventninger som knytter seg til ny lovgivning utformet etter at konsultasjonsprosedyrene har blitt iverksatt.

Barentssamarbeidet

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) deltok på møte med Barents regionale ungdomsråd (BRYC). Det ble valgt nytt BRYC-styre på møtet. Leder for styret er fra Sverige, mens Norge fortsetter med å ha en representant i styret.

Rettigheter

Valgordningen

Sametingets lovforslag til ny valgordning er fremmet av regjeringen i Ot.prp. nr. 43 (2007-2008). Det ble gjennomført ett konsultasjonsmøte på politisk nivå 21.02.08 Departementet har fremmet lovforslaget for at loven skal gjelde fra og med valget 2009.

Plenum har vedtatt at Sametinget tillegges forskriftskompetanse i forbindelse med gjennomføring av sametingsvalg. Forskriftsarbeidet er i gang, og utarbeidelsen av disse er et samarbeid mellom Sametinget, Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Sametinget utarbeider selv et utkast til forskrift som foreligger AID og KRD. Deler av forskriften har allerede vært på høring gjennom Selle-utvalget, og Sametingsrådet forutsetter at disse blir fulgt opp av departementet. Andre deler av forskriften som Selle-utvalget ikke har berørt må på høring i juni og fastsettes i oktober.

Mineralloven

Sametingsrådet har hatt et konsultasjonsmøte om mineralloven med statsråd Dag Terje Andersen i Nærings- og handelsdepartementet. Gruppeleder for Norske Samers Riksforbund (NSR) deltok på konsultasjonen. Det ble ikke oppnådd enighet med departementet på sentrale forhold knyttet til folkeretten, konsultasjoner og vektlegging for hele det tradisjonelle samiske området og urfolksvederlaget.

Departementet ba i brev av 18.04.08 Sametinget om å behandle lovforslaget. I brev av 22.04.08 ba rådet om tilbakemelding fra departementet om den anså konsultasjonene for avsluttet før det eventuelt ble fremmet en sak fra Sametingsrådet til Sametinget. I brev av 28.04.08 uttrykte nærings- og handelsministeren ønske om at konsultasjonene skulle fortsette. Sametingsrådet forstår dette som at regjeringen fortsatt utviser positiv vilje til å oppnå enighet med Sametinget om ny minerallov

Sametingsrådet har hatt møte med Norsk Bergindustri i Karasjok. Det ble gjensidig orientert om ønsket og mulighetene for ny næringsutvikling i samiske områder. Sametingsrådet understreket at de er opptatt av å ha en god dialog med bergindustrien, og om lovrammene for mineralvirksomheten. På møtet kom det fram et inntrykk om at bergindustrien og Sametinget hadde felles holdninger om raskt å få på plass en minerallov som viser ansvar og tillit.

Stortingsmeldingen om samepolitikken

Sametingsrådet har 31.03 oversendt et dokument til Arbeids- og inkluderingsdepartementet med generelle tilbakemeldinger på departementets utkast til stortingsmeldingen. Sametingsrådet har vært opptatt av at man har forventninger om at en del prinsipielle spørsmål finner sin løsning i meldingen. Sametinget har og gitt uttrykk for at det vil være mest hensiktsmessig å konsulterer når de enkelte tiltakene som vil bli foreslått i meldingen skal gjennomføres. Meldingen er uttrykk for Regjeringens samepolitikk og den legges etter planen frem sist i plenumsuken. Sametingsrådet er opptatt av at Sametinget prioriteringer og samiske interesser og rettigheter ivaretas i den konkrete oppfølgingen av stortingsmeldingen.

Oppfølgingen av finnmarksloven kapittel 4 om Tana- og Neidenvassdragene

I november 2007 orienterte Sametingsrådet at det var oppnådd enighet med Miljøverndepartementet om mandatet for oppfølgingen av finnmarkslovens bestemmelser om Tanavassdraget. I etterkant av dette har Miljøverndepartementet invitert de aktuelle deltakerne til å fremme forslag på medlemmer av utvalget. Til tross for at det har gått et halvt år siden det ble oppnådd enighet, har Miljøverndepartementet ennå ikke opprettet utvalget. Sametingsrådet har derfor i brev til statsråden bedt om at utvalget raskt blir oppnevnt. Sametingsrådet har samtidig understreket at bestemmelsene om Tanavassdraget og bestemmelsene om Neidenvassdraget er viktige deler av finnmarksloven.

Forvaltningsreformen

Det har i lang tid vært arbeidet med en ny forvaltningsreform, også kalt regionreform. Sametinget har behandlet saken i 36/06 Forvaltningsreform - ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. I februar 2008 redegjorde kommunalministeren for at det ikke blir noe av den tidligere planlagte regioninndelingen. Dette forstås som at fylkene vil bestå som nå. I februar sendte Kommunal- og regionaldepartementet ut et høringsnotat angående oppgaver som foreslås overført til regionalt nivå. Sametingsrådet har avgitt en høringsuttalelse, og vil følge denne opp med konsultasjoner med Kommunal- og regionaldepartementet og andre berørte departementer.

Miljø og areal

Klimaendringer

Sametinget har vært observatør på et ekspertmøte i Finland under konvensjonen om biologisk mangfold om klimaendringer, urfolk og tradisjonelle kunnskaper i Arktis. Temaet for møtet ble satt i sammenheng med klimaendringsprosesser knyttet til overvåking, forvaltning, tilpasningsstrategier og avbøtende tiltak. Det ble også utformet noen retningsgivende prinsipper angående overvåking av truslene og påvirkningen som klimaendringer har på det biologiske mangfoldet. Rapporten og vedlegget med anbefalingene fra møtet er oversendt som et grunnlagsdokument til temaet om klimaendringer til både FNs Permanente Forum for urfolkssaker, og til det niende partsmøtet under konvensjonen om biologisk mangfold.

Sametinget har videre deltatt på et oppstartsmøte 06.03.08 for temagruppe 5 om tilpasningstiltak og avbøtende tiltak i NorACIA i regi av Norsk Polarinstitut. NorACIA er det norske oppfølgingsprogrammet i kjølvannet av Arktisk Råd-prosjektet "Arctic Climate Impact Assessment (ACIA)", og skal bidra til å utvikle, sammenstille og formidle kunnskap om klimaendringer, effekter og tilpasninger i norsk del av Arktis. Sametinget vil delta i temagruppe 5 fram til sammenstillingen av hovedrapporten er planlagt slutført i november 2009.

Sametinget har deltatt i Norges delegasjon på et embetsmannsnivåmøte i Arktisk Råd (Senior Artic Officials, SAO) i Svolvær. Klimaendringer og nødvendigheten av tilpasningsstrategier til global oppvarming var hovedtemaet under møtet. Det ble rapportert om at prosjektene i Arktisk Råd som er relevante når det gjelder klimaendringer er i rute og at de følger en god progresjon. Det neste SAO-møtet planlegges lagt til Kautokeino i november.

Konsultasjoner om verne- og forvaltningsplaner

Sametinget har gjennomført konsultasjoner med Fylkesmannen i Nordland om forvaltningsplan for Rago nasjonalpark. Det ble oppnådd enighet om sammensetningen og mandatet til arbeidsutvalget, som blant annet består av to representanter fra Duokta reinbeitedistrikt og en representant fra Tuorpon sameby.

Sametinget her gjennomført konsultasjoner med Fylkesmannen i Troms om forvaltningsplan for Øvre Dividal nasjonalpark/ Dieváidvuovddi álbmotmeahcci og Dividalen landskapsvernområde/Dieváidvuovddi suodjemeahcci. Det ble oppnådd enighet om sammensetningen og mandatet til arbeidsutvalget, som blant annet består av to representanter fra Lainiovuoma sameby og en representant fra Saarivuoma sameby.

I Nordland er det videre igangsatt konsultasjoner om mandatet og sammensetningen til et arbeidsutvalg for forvaltningsplanarbeidet for Møysalen nasjonalpark, samt for de to foreslåtte nasjonalparkene for Lomsdal-Visten/Njaarken vaarjelimmiedajve og Sjunkehatten. Sametinget har videre signalisert at det skal etableres et arbeidsutvalg for verneplanarbeidet i Sundfjordfjellet.

Sametinget er i konsultasjoner med Miljøverndepartementet om verneplan for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvern og 4 tilhørende naturreservater i Røros og Tydal kommuner i Sør-Trøndelag. Det er blant annet konsultasjoner om avgrensningen til landskapsvernet, behandlingen i regjeringen forventes avsluttet innen sommerferien.

Naturmangfoldloven

Sametingsrådet har gjennomført et konsultasjonsmøte om naturmangfoldloven med statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet. På møtet ble den videre konsultasjonsprosessen drøftet, og Sametinget fikk en gjennomgang av utkastet til naturmangfoldloven. Utkastet med tilhørende merknader har vært på departementshøring i vår, og Sametinget har oversendt et posisjonsnotat som et tilsvarende svar på lovutkastet. Sametingsrådet har blant annet posisjoner knyttet til temaer som folkerett og bestående rettigheter, lovens formål, områdevern, genressurser, og myndighet etter loven. Det legges opp til nye konsultasjonsmøter om naturmangfoldloven. Miljøverndepartementet har opplyst om at de har ambisjoner om å legge fram en lovproposisjon for Stortinget i løpet av høsten.

Revisjon av regelverket for motorferdsel i utmark

Sametingsrådet er blitt orientert om at saken om revisjon av regelverket for motorferdsel i utmark er oversendt fra Direktoratet for naturforvaltning, og at den nå ligger til behandling i departementet. Det er blitt opplyst at Miljøverndepartementet vil ta nærmere kontakt med Sametinget for å avtale konsultasjoner om saken. Sametingsrådet ser ikke behovet for å etablere en kontaktgruppe i sakens anledning, men opposisjonen på Sametinget vil få tilbud om å delta i konsultasjonsprosessen på linje med praksisen fra konsultasjonene om mineralloven.

Tradisjonelle kunnskaper

Sametinget har gjort en avtale med Samisk høgskole om gjennomføring av et oppdrag i tilknytning til arbeidet med tradisjonell kunnskap. Samisk høgskole skal utarbeide en rapport som skal danne grunnlag for utvikling av et kunnskapsbasert system for forvaltning av dokumentert tradisjonell kunnskap. Det skal foretas vurderinger og fremmes anbefalinger som ivaretar rettslige, etiske, metodiske og tekniske hensyn. Oppdragstaker og prosjektleder er Samisk høgskole ved forskningsinstituttet. Oppdraget gjennomføres som en del av arbeidet til samiske institusjoners nordområdenettverk, og i et samarbeid med samiske museer, Senter for samiske studier ved UiT og NIKU. I tillegg kan andre aktuelle samiske kulturinstitusjoner søkes involvert i arbeidet. Partene finner selv fram til hensiktsmessig organisering av samarbeidet.

Kultur

Kulturelle arenaer og møteplasser

Museer

Sametingsrådet arbeider fortsatt for at intensjonene i museumsreformen skal følges opp av statlige myndigheter, også for de samiske museene. Sametingsrådet har i brev til statsråd Trond Giske i Kultur- og kirke departementet bedt om en redegjørelse for hvordan intensjonene er tenkt fulgt opp av ansvarlig departement. Eierne av museene i Tana og Varanger museumssida har nå vedtatt avtalene om konsolidering. De ønsker imidlertid ikke å konsolidere seg før de er garantert en økning på 1,9 mill. kroner i driftsstøtten til enheten. Arbeidet med oppfølgingen av sak 06/07 Delutredning av samisk museumsvirksomhet i Troms og Nordre Nordland er også igangsatt. De tre ansvarsmuseene for museumsutvikling i dette området, Árran, Ája og Várdobaiki, har blitt tildelt midler fra Sametingsrådet over samarbeidsavtalene med fylkeskommunene. Disse midlene skal brukes til planlegging av museumsvirksomhet i tråd med museumsreformen.

Tilstanden for lagring og bevaring av samisk kunst er svært alvorlig. Riddu Duottar Museat har tatt kontakt med andre institusjoner for å finne alternative lagringsmuligheter for den samiske kunsten. Museet har hatt møte med sentrale myndigheter og blitt bedt om og selv skaffe finansiering av forprosjektet. Sametingsrådet har hatt møte med museet for å diskutere hvordan utfordringene knyttet til nybygg skal kunne løses. Sametingsrådet har blant annet foreslått bevilgninger til forprosjekt på revidert budsjett. Saken har høy prioritet i Sametingsrådets arbeid, og målet er at Riddu Duottar Museat kan starte forprosjektet så snart som mulig.

Arctic Winter Games

President Egil Olli representerte Samisk parlamentarisk råd under Arctic Winter Games, AWG, i Yellowknife Canada, 9. - 15. mars. Olli var i møte med president Gerry Thick i AWG International Committee, der det ble klarlagt at status for den samiske deltakelsen i AWG ikke endres. Det ble derimot ytret ønske om samisk deltakelse i flere øvelser. De samiske utøverne i AWG vant 5 gull-, 5 sølv- og 6 bronsemedaljer i grenene langrenn og fotball.

Etablering av filmsenter

Det har vært et møte mellom Kåre Simensen (ansvar for kultur i FFK), ordfører Klemet Erland Hætta i Kautokeino kommune, og rådsmedlem Vibeke Larsen. På møte ble det bestemt å arbeide for etablering av

samisk filmsenter. Det vil bli etablert ei prosjekteringsgruppe som skal jobbe frem et grunnlag for å etablere filmsenteret. Man har allerede et miljø i Kautokeino som gjør til at et filmsenter naturlig lokaliseres til dette miljøet.

Oppvekst

Unge

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU), har avholdt to møter i perioden.

Det nye utvalget møttes for første gang under plenum i februar, der de også hadde møte med Sametingsrådet.

På sitt andre møte i april 2008 vedtok blant annet SUPU at det ikke skal arrangeres en egen samisk ungdomskonferanse på norsk side i år. Årets avsatte midler går til SPRs ungdomskonferanse som arrangeres i Lycksele 03.-05.10.08, jf. sak 60/07 Sametingets budsjett 2008. Sametinget i Sverige er vertskap, og det svenske Sametingets ungdomsråd har fått i oppdrag å planlegge og gjennomføre ungdomskonferansen. Det er nedsatt en planleggingskomité bestående av to fra det svenske Sametingets ungdomsråd, to fra SUPU, en sametingsrepresentant fra Finland samt en fra sametingsadministrasjonene i Sverige og Norge. Komiteen har avholdt sitt første møte i Kiruna 9. april 2008, der blant annet tema for konferansen og finansiering ble diskutert.

Konferansen kommer til å samle rundt 120 samiske ungdommer fra Sverige, Norge, Finland og Russland.

Videre har SUPU vært aktiv i kontakt med Barneombudet, uttalelser vedrørende samisk barnehage i Oslo og uttalelser, innspill og brev vedrørende situasjonen for samiske læremidler.

Opplæring

Grunnskole og videregående opplæring

Sametingsrådet har i perioden hatt stort fokus og vært meget opptatt av å få oversikt over læremidlesituasjonen i det samiske samfunn, og målsetningen er å fremskaffe tilstrekkelig med læremidler til elever i den samiske skolen. I videreføringen av dette arbeid har Sametingsrådet forsøkt å få nødvendig viten og oversikt over hvor mye av samiske læremidler som ligger på lager, inkludert Sametingets eget, og i de samiske forlagene. Sametingsrådet har ennå ikke full oversikt over de forskjellige titler, antall eksemplarer pr tittel og hva som kan brukes i skoleverket, men dette jobber Sametingsrådet med. I perioden har også Sametingsrådet ferdigstilt forslag på "Sametingets strategisk plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012", som skal avløse "Strategisk plan for Samisk læremiddelutvikling 2001-2005". Planen gjelder for barnehage og grunnopplæringen og legges fram for plenum i mai.

Sametinget har deltatt med læremiddelutstilling på Samiske spesialpedagogiske fagdager i Tromsø.

Sametingets vedtak i sak 08/08 Samisk videregående opplæring – forvaltningsmodell, er fulgt opp med anmodning om forberedende konsultasjonsmøte med Kunnskapsdepartementet angående oppfølging av vedtaket.

Sametingsrådet har behandlet NOU 2008:3 Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning (Stjernø-utvalget). Sametingsrådet ser det som viktig at det legges til rette for utvikling av en samisk selvstendig høyere utdannings- og forskningsinstitusjon som bygger på kunnskaps- og kapasitetsbehovene i samiske samfunn. Sametingsrådet mener derfor at det foretas en nærmere utredning av institusjonsutviklingen for høyere samisk utdanning og forskning, og at en slik utredning både legger et urfolksperspektiv og et allsamisk perspektiv til grunn for arbeidet.

Sametingsrådet konstaterer at det i Stjernø-utvalgets innstilling ikke er vurdert og fremmet forslag om hvordan utfordringene for samiske samfunn skal ivaretas i en framtidig høyere utdanningsstruktur. Sametingsrådet finner at dette er en stor mangel og svakhet ved mandatet og utredningen.

Rådsmedlem Vibeke Larsen har hatt møte med Bulet Eco Siida. Disse har planer om å starte en samisk leirskole, der man egentlig har 2 målgrupper. Vanlig leirskole for barn (6.klassinger) og språkbad-leirskole til samiske barn som har samiskundervisning i det nordsamiske språkområdet. Å etablere en vanlig leirskole er kurant, språkbadskole vil derimot reise en del utfordringer. Barn som har samisk på skoler utenfor (og kanskje også innenfor) forvaltningsområdet opplever sjelden et levende samisk språk. Dette fører ofte bl.a. til at elever velger bort samisk når de kommer på ungdomstrinnet da de ikke greier å motivere seg for å lære seg et "dødt" språk. Sametingsrådet vil se på muligheter for finansieringsordning, utenom våre egne prioriteringer i budsjettet, som sikrer at ungdomskoleelever får språkbad. Dette blir for øvrig den eneste leirskolen i Norge som skal bruke film som tema for leirskoleoppholdet... barn skal selv lage sin egen film under oppholdet. Dessuten vil det gi et løft for barn som har samiskundervisning at de får et tilbud der de opplever samisk språk gjennom praktisk nytte.

Språk

Grenseoverskridende samisk samarbeid om utvikling av samisk språk

SPR har på møtet i juni 2006 nedatt en arbeidsgruppe med medlemmer fra de tre sametingene og samisk språknemd. Arbeidsgruppens mandat er å utarbeide en rapport til SPR om det samiske språkets stilling, og på hvordan språkarbeidet skal organiseres i fremtiden innenfor det som er sametingenes ansvarsområde. Arbeidsgruppen skal også utrede og vurdere strategier for opprettelse av en samisk resurs – og forskningssenter.

I Sametingets budsjett for 2008 er det avsatt midler til utvikling av språkprogram. I tillegg er det avsatt midler som skal gå til tiltak i språkprogrammet.

Sametinget har gått ut til sentrale utdannings- og forskningsinstitusjoner for å få utarbeidet et overordnet språkprogram. Dette skal være en av rammene for Sametingets satsing på samisk språk.

Det er enda en del tekniske utfordringer med samisk orddatabank, risten.no. Sametingsrådet har denne perioden prioritert publisering av lulesamiske termer.

Visepresident Marianne Balto startet sin møterekke med kommuner og fylkeskommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk med et møte med Tysfjord kommune den 03.04. 2008. Møtet var lagt opp som et informasjonsmøte der partene informerte hverandre om arbeidet med tospråklighet i kommunen. Fra Tysfjord kommunes side ble det orientert om den prosessen som har skjedd i kommunen siden innlemmelsen i språkforvaltningsområdet skjedde 01.01. 2006. Kommunen har i 2007 fått utarbeidet og vedtatt en språkplan. Fra kommunens side ble spesielt mangelen på personer som innehar samisk språkkompetanse fremhevet som en utfordring for kommunen. Fra Sametingets side ble det fremhevet at hovedmålet for kommunen vil være å kunne betjene kommunens innbyggere også på samisk. Det ble videre informert om at Sametingets tospråklighetstilskuddsordning vil være gjenstand for evaluering inneværende år, og at nye retningslinjer for Sametingets tospråklighetstilskudd ventelig vil være på plass i 2010. Tysfjord kommune uttrykte i forbindelse med dette et ønske om å bli innlemmet i denne evalueringsprosessen.

I sitt møte med Árran språksenter den 04.04. 2008 ble visepresident Marianne Balto orientert om utfordringene for det lulesamiske språket, senterets satsting på forskning, samt planene om opplæring rettet mot dagens foreldregenerasjon hvor mange har mistet språket. Balto orienterte om at Sametinget ønsker en målrettet innsats der det også er forventninger til språksentrenes innsats. Sametinget forventer også at det også må gis etterspurte opplæringstilbud i lulesamisk til befolkningen i tillegg til sentrets øvrige satsing.

Visepresident Marianne Balto deltok 03.-04.04.2008 på Nordland fylkeskommunes seminar der temaet var utfordringer for fylkeskommunen og berørte regionale statsetater ved gjennomføringen av samelovens

språkregler. I sitt innlegg viste visepresident Balto til at situasjonen i dag for sør- og lulesamisk er mer truet i dag enn noen gang. Det som gir grunn til optimisme er at barn og unge viser lyst og vilje til å vitalisere de samiske språkene. Hovedutfordringene er å sette inn spesielle, riktige og treffende tiltak for at disse to språkene skal blomstre opp og overleve. Den viktigste forutsetningen for et levende språk er at foreldre kan føre språket videre til sine barn. Det er i hjemmet at den naturlige og mest effektive innlæringen av språket skjer. Sametinget har derfor valgt en offensiv og målrettet satsing på vitalisering som det mest sentrale tiltaket for å bevare de samiske språkene. Sametinget innser at dette arbeidet er ressurskrevende, og forutsetter at staten, fylkeskommunene og andre instanser deltar sammen med Sametinget i dette arbeidet.

Næring

Det har vært avholdt konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Miljøverndepartementet om reguleringer av fiske etter anadrome laksefisk i sjø for perioden 2008-2012. DN foreslo en forskrift med dramatiske innskrenkinger i sjølaksefisket. De foreslåtte fisketidene ville fått store negative konsekvenser for sjøsamisk kultur. Sametingsrådet har derfor i sitt høringsvar og i konsultasjonene gått mot forslaget til forskrift for sjølaksefiske, og gått inn for at sjølaksefisket i sjøsamiske kyst- og fjordstrøk opprettholdes på dagens nivå og gis en spesiell beskyttelse ved reguleringer. Sametingsrådet har vist til at reguleringene ikke må innskrenke samiske rettigheter før Kystfiskeutvalgets lovforslag er behandlet av Stortinget.

Det er nå fastsatt ny forskrift som skal gjelde for 2008. Forskriften innebærer betydelige innstramninger, men på bakgrunn av Sametingets synspunkter ble innstramningene i Finnmark mindre omfattende enn opprinnelig foreslått.

Sametingsrådet har avholdt konsultasjoner med Fylkesmannen i Finnmark om fastsetting av forskrifter i alle elver i fylket, bortsett fra Grense Jakobselv, Pasvikelva, Neiden og Tanavassdraget, som det vil foregå egne prosesser for. Forskriftene vil gjelde for perioden 2008-2012, med rom for revisjon ved behov.

Sametingsrådet har, med bakgrunn i tilstanden til villaksen, akseptert et behov for generell innstramning i fiske. Dette må sees i sammenheng med reguleringen for sjølaksefisket, slik at reguleringene gjenspeiler en rimelig fordeling av ressursene. Sametingsrådets standpunkt er at næringsfiske og kulturbasert fiske skal prioriteres foran fritidsfiske og turistfiske. Videre har Sametingsrådet poengtert at Fylkesmannen bør være varsom med å frata folk eksisterende rettigheter for å oppnå en ønsket forvaltning. Sametingsrådet ønsker god kommunikasjon mellom de lokale rettighetshaverne, brukere av elva og ansvarlige myndigheter. Sametingsrådet har etterlyst en bredere vurdering av tradisjonelt fiske som kulturbærer, noe som nødvendigvis ikke er knyttet til økonomisk avkastning, men til lokalkunnskap og sedvanemessig bruk av elva. Tilsyn med elvene kan etter Sametingsrådets syn ikke utelukkende være basert på økonomi.

Sametinget deltok på møtet i Sjøpattedyrrådet 07.02.08. I møtet ble regulering av sel og hval for 2008 drøftet. Sametinget tok til etterretning vedtakene som ble fattet. Etter Sametingets syn må det likevel foregå en regulering og forvaltning av sel og hval på en ressursforsvarlig og bærekraftig måte. Hensynet til bestandsnivået og utviklingen av den er premissgivende for om det skal være fangsting og i hvilket omfang. Samtidig må det ses i sammenheng med om bestandssituasjonen av sjøpattedyr kommer i ubalanse med det naturlige økosystem, og spesielt i kyst- og fjordstrøk hvor det bor samer som livnærer seg av fiske. En ukontrollert utvikling av selbestandens tilvekst vil kunne medføre at fjordene tømmes for fisk, og det er viktig å forhindre at den sårbare kysttorsken må vike plassen til fordel for sel.

Som en oppfølging av stortingsmeldingen om forvaltning av kongekrabbe har Stortinget vedtatt endring i deltakerloven. Denne endringen innebærer at alle merkeregistrerte fartøy under 11 meter tilhørende Øst-Finnmark og kommunene Porsanger og Nordkapp får delta i fisket etter kongekrabbe. Innholdet i Stortingets vedtak er i stor grad i tråd med Sametingets vedtak i sak 09/07 om den framtidige forvaltningen av kongekrabbe. Sametingsrådet arbeider videre med forslag som skal sendes på høring om forskrifter for fangst av kongekrabbe.

Som et ledd i å informere om samisk kultur og næring innen fiskeriene har Sametingsrådet invitert Norges Kystfiskarlag og Norges Fiskarlag til Sametinget. Dette med sikte på informasjonsutveksling om samiske forhold. Et innledende arbeid på administrativt nivå er allerede igangsatt.

Sametingsrådet har gitt innspill til jordbruksoppkjøret både skriftlig og i møte med Landbruks- og matdepartementet. Sametingsrådet fremmet innspill om å heve arealgrensen ved søknad om produksjonstilskudd fra 200 til 300 dekar i samiske bosettingsområder, avvikle privat omsetning av melkekvoter, øke prisen for lammekjøtt, forbedre avløserordningen for ferie og fritid, satse på videreforedling/nisjemat og forbedre mulighetene for investeringer i bygningsmassen.

Sametinget har avholdt et rovviltseminar der det ble arrangert en møteplass mellom næringene og forvaltningen. Beitenæringene innehar erfaring og kunnskap om egen situasjon og muligheter som forvaltningen kan dra nytte av. Seminaret var en del av en kontinuerlig prosess for å skape en omforent oppfatning av rovviltbestanden og utfordringer som følger med dagens politikk. Det er ikke tilstrekkelig med et utvidet sekretæriat i rovviltforvaltningen for overføring av kunnskap, midler til konfliktdependende tiltak bør også brukes til å lage flere møteplasser.

Helse og sosial

Sametingsrådet er opptatt av å sikre at de samiske brukerne i NAV får oppfylt sine språklige og kulturelle rettigheter som brukere i NAV. Sametingsrådet deltok på møte i regi av NAV Finnmark om implementering av samisk språk og kultur i tjenestene NAV tilbyr sine brukere. Denne saken vil Sametingsrådet følge opp videre i kontakt med aktuelle myndigheter.

Sametinget har deltatt på møtet i styringsgruppen for Den nordlige dimensjon. Sametinget holdt et innlegg med utgangspunkt i Den nordlige dimensjon sitt program for helse og levekår. Sametinget rettet fokus på samenes situasjon med paralleller til det sirkumpolare urfolksfellesskap. Mange urfolk lever i dag nært tilknyttet naturen og dens ressurser. Dette plasserer urfolk i en sårbar situasjon når det gjelder klimaendringer og miljøgifter, som i sin tur kan ha alvorlige konsekvenser for urfolkens helse og levekår.

Sametinget har foreslått representanter til helseforetakene i Helse Nord RHF, Helse Nord-Trøndelag HF og Rikshospitalet HF. Sametinget har i forslagsprosessen vist til samiske pasienters rett til et språklig og kulturelt tilrettelagt tilbud i spesialisthelsetjenesten. I Helse Nord RHF ble fire av Sametingets fem foreslåtte kandidater valgt inn i styrene. Sametingets kandidat til styret i Helse Nord-Trøndelag HF ble også valgt inn.

Under plenum i februar hadde Sametingsrådet møte med statssekretær Kari Henriksen i Helse- og omsorgsdepartementet. Et av temaene på møtet var hvordan departementets oppdrag til regionale helseforetak vedrørende samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester skal følges opp. Sametingsrådet uttrykte at det er behov for å utvikle en strategi for dette. Sametingsrådet tok også opp arbeidet rundt nødmeldingstjenesten som er igangsatt sentralt. Sametinget har tidligere etterspurt hvordan samiske samfunn og bruk av samisk språk ivaretas i arbeidet.

I møtet ble videre samiske barn og unges rett til et hjelpetilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur drøftet. Sametingsrådet påpekte nødvendigheten av at det settes et større fokus på at det samiske perspektivet ivaretas i satsinger som nasjonale myndigheter har ovenfor barn og unge. Deriblant ble det vist til arbeidet rundt Barnehuset, behovet for kompetanse i forhold til samiske barn og unge i nasjonalt kompetansenettverk for forebygging og behandling av barn, og evaluering av styring og ressursbruk i statlig barnevern.

3 Kunngjøring av nye saker – oppfølging

Forslag 1: Situasjon for samiske innsatte i norske fengsler

Sametingsrådet tok kontakt per brev med Justis- og politidepartementet angående samiske innsattes soningsforhold i februar i år. I brevet påpekes det at soningsforholdene ikke imøtekommer samiske innsattes rettigheter og behov for å bevare språk og kultur. Sametingsrådet understreket at samer skal sone sin straff på like vilkår som alle andre, men at situasjonen slik den er i dag der kriminalomsorgen mangler kapasitet og kompetanse i og om samisk språk og kultur fører til en uverdigg situasjon.

Sametingsrådet fremhevet statens forpliktelse til positivt å bidra til at det samiske folk har forutsetning for å dyrke sin kultur og sitt språk, og minnet om at domfelte innefor rammen av frihetsberøvelse har rett til samme tjenester og tilbud som befolkningen for øvrig. Sametingsrådet tok spesielt opp den lovfestede retten til å snakke samisk med hverandre og sine pårørende. Sametingsrådet argumenterte for at denne retten måtte gå foran de aktuelle anstaltens behov for sikkerhet og kontroll, og ba kriminalomsorgen om at sikkerhetsbehovet ble ivarettatt på en annen måte enn å nekte samer å tale sitt eget språk. Sametingsrådet mente videre at en bedring av situasjonen ville være å utdanne flere samiskspråklige fengselsbetjenter. Samtidig ble det fremhevet at bevisstheten blant de ansatte rundt hva det vil si å være samisk også er viktig.

Sametingsrådet ønsket med denne henvendelsen å oppnå en bedre forståelse av samiske innsattes soningsforhold, og at sentrale myndigheter ble oppmerksom på situasjonen. Sametingsrådet fastholdt at de grunnleggende språkkrettighetene ikke kan innskrenkes under et soningsforhold, og at behovet for bevaring av samisk kultur under soning må tilrettelegges, i tillegg til at de må legges til rette for økt kompetanse på samisk språk og kultur blant kriminalomsorgens ansatte.

Sametingsrådet fikk svar på henvendelsen til Justis- og politidepartementet i slutten av februar. Der beklaget de at det i enkelte tilfeller skjer at samiske innsattes rettigheter ikke er blitt ivarettatt. De understreker at kriminalomsorgen skal legge til rette for å snakke sitt eget språk og dyrke sin egen kultur. Departementet innrømmer at reglene for kontroll av samtaler, kan medføre problemer med å avvikle disse på samisk, men også at dette pålegget har en begrenset virkning i Troms og Finnmark.

Departementet mener en forutsetning for å bedre situasjonen er at kriminalomsorgen har ansatte som snakker samisk. Derfor er det et krav at Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) rekrutterer samisktalende til skolen. Regjeringen er opptatt av å iverksette tiltak, og ett av disse er å tilrettelegge for at utdanningen gjennom KRUS kan gjennomføres desentralisert og med lokal rekruttering. I påvente av at disse er ferdig utdannet mener departementet at tolketjeneste er en løsning. Justisdepartementet lovet å følge opp slik at soningsforholdene ivarettar samiske innsattes rettigheter.

Forslag 2: Utflyttete samers rett til å høste av utmarka i sine hjemkommuner

Spørsmålet aktualiserer to sentrale hensyn, nemlig den rettighet som måtte utledes av blant annet konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 27 til ”sammen med andre medlemmer av sin gruppe å dyrke sin kultur..”(osv.) og hensynet til de som opprettholder denne kulturen og vedlikeholder den tradisjonelle næring og utnyttelse av ressursene i det tradisjonelle området.

Etter rådets oppfatning vil den som velger å flytte ut for over lengre tid å nyttiggjøre seg sine muligheter som følger av utdanning eller kompetanse, alltid måtte foreta et valg som innebærer en hel eller delvis oppgivelse av de rettigheter som måtte følge av at man forlater sitt tradisjonelle område og dette områdes ressurser til fordel for en annen urban livsstil.

De kulturelle rettigheter vil nødvendigvis måtte få et annet og mer begrenset uttrykk og tilpasses hensynet til de som har valgt å bli i de tradisjonelle områder og som har valgt en levemåte som er tilpasset ressursene og mulighetene i disse områder.

Dette skulle innebære at det ikke bør aksepteres etablering av rettigheter til fortrengsel for de som fortsatt har slike ressursrettigheter som sitt levebrød. Rett til ”bruk av utmark, jakt og fiske” vil, i den grad de aksepteres som særrettigheter, som hovedregel være kollektive rettigheter som tilhører bestemte bygdelag eller siidaer. Andres bruk bør bero på et samtykke eller aksept fra de som utnytter rettighetene til disse ressurser til sitt livsopphold eller næring.

Det vil være opp til det enkelte bygdelag eller den enkelte siida å avgjøre hvem som defineres som rettighets haver.

På Finnmarkseiendommens grunn er spørsmålet avklart i § 22 som omhandler rettigheter til de som er bosatt i kommunen, og § 23 som gjelder rettigheter til de som bor i Finnmark. Rådet finner ikke grunnlag for å reise spørsmål om etablering av flere kategorier rettighetshavere på Finnmarkseiendommens grunn.

Forslag 3: Evaluering av samisk hus i Oslo

Styret i Samisk hus i Oslo består av representanter fra foreningene Oslo Sámiid Searvi, Samefolkets parti og Samisk sosialdemokratisk forening.

Virksomheten ved Samisk hus spenner seg fra markering av Samefolkets dag, til lørdagskafé, konserter, boklansering, møtevirksomhet i foreningene og diverse kurs. Kort sagt er Samisk hus et treffpunkt for samer i Oslo. Økonomien har den siste tiden blitt bedret, og Samisk hus jobber derfor med å finne mer egnede og større lokaler.

Sametingsrådet viser til Sametingets melding om samisk institusjonsutvikling som skal legges fram til høsten. Meldingen vil ta for seg de krav Sametinget stiller til samiske institusjoner og deres virksomhet. Samisk hus i Oslo vil også falle inn under dette.

Forslag 4: Fredning mot reinbeite i Finnmark

Departementet har, gjennom forskrift av 29.01.85 om fredning av visse områder i Finnmark mot reinbeite, fredet ni områder mot reinbeite. Reindrifststyret gikk i 2003 gjennom alle de fredede områdene for å se om noen av dem kunne tilbakeføres til reinbeite. Reindrifststyret fant at det opprinnelige grunnlaget for fredning i svært mange av de fredede områdene var falt bort, og styret valgte da å sende saken på høring til berørte parter for å få innspill til hvilke andre interesser som finnes innenfor de fredede områdene. Høringen ble avsluttet 10.06.04.

Høringssvarene viste at det i enkelte områder er stor motstand mot oppheving av fredning mot reinbeite. Etter en utvidet dialog med berørte kommuner og landbruksmyndigheter, kom Reindrifststyret ikke kommet fram til en omforent løsning. Reindrifststyret har vurdert de ulike momentene, og tilrår at det utarbeides ny fredningsforskrift med nytt formål og nye grenser. Disse ligger nå til sluttbehandling i Landbruks- og matdepartementet.

Departementet fant behov for en utvidet drøftingsprosess i de mest konfliktfylte områdene. Dette gjaldt Bringsneshalvøya og Olderedneset i Porsanger kommune, samt de bynære områdene i Alta kommune. På den bakgrunn ble det etablert arbeidsgrupper med representanter fra næringene og de berørte kommunene. Dette arbeidet ledes av Fylkesmannen i Finnmark. Det ligger an til at dette arbeidet blir avsluttet i løpet av våren 2008. Så snart arbeidsgruppen har avsluttet sitt arbeid, vil departementet begynne arbeidet med revisjon av forskriften.

Sametingsrådet har en avtale med Landbruks- og matdepartementet om at det skal gjennomføres konsultasjoner om en eventuell revisjon av forskriften om fredning av visse områder i Finnmark mot reinbeite. Sametingsrådet har også spilt inn at det i denne saken er relevant med konsultasjoner mellom departementet og direkte berørte samiske interesser, jf. konsultasjonsavtalens pkt. 9. Samt at saken er relevant i forhold til finnmarkslovens § 4 – Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark. Landbruks- og matdepartementet har gitt beskjed til Sametinget om at de ser for seg at konsultasjonene

om saken kan starte opp før sommerferien i år. Sametingsrådet avventer nærmere beskjed og en oversending av nødvendig bakgrunnsmateriale.

Forslag 5: Lokalisering av ny hovedflystasjon i Skånland og Evenes

Denne saken ble det reist spørsmål om på forrige plenumssamling i februar og Sametingsrådet svarte da ved å redegjøre for hva som var status i saken og hvordan rådet ville følge den opp. Rådet har fulgt opp saken med et brev til Forsvarsdepartementet av 03.03.08 hvor departementet gjøres oppmerksom på de folkerettslige forpliktelsene, herunder konsultasjonsplikten ved eventuelle planer om hovedflystasjon i Skånland og Evenes. I brev av 25.04.08 orienterer Forsvarsdepartementet om at Regjeringen 28.03.08 la fram St.prp. nr. 48 (2007-2008), langtidsplanen for Forsvaret. I denne langtidsplanen er det ikke fremmet forslag om kampfløy, basesett og luftvern i en base. En eventuell samling av dette lenger fram i tid vil i følge departementet bli gjort gjennom en helhetlig vurdering hvor det legges vekt på en åpen og inkluderende dialog med aktører som vil kunne bli berørt av eventuelle framtidige endringer. Sametingsrådet forutsetter at Sametinget blir kontaktet for konsultasjoner om det blir aktuelt å vurdere hovedflystasjon ved Skånland og Evenes.

Forslag 6: Stopp arbeidet med å fjerne fredningsområder rundt bygdene i Finnmark

Se svar til forslag 4.

Forslag 7: Sápmi

Spørsmål om registrering av firmanavn og enerett til registrert firmanavn reguleres av lov av 21. juni 1985 nr. 79 om enerett til foretaksnavn og andre forretningskjennetegn mv. (foretaksnavneloven) med senere endringer.

Foretaksnavnelovens § 2-1 foreskriver: ”Et foretaksnavn må ikke være identisk med et foretaksnavn som er, eller blir, registrert etter allerede innkommet melding til Foretaksregisteret, såfremt det ikke foreligger samtykke fra vedkommende rettighetshaver. Et foretaksnavn må som minimum bestå av en sammenstilling av tre bokstaver fra det norske alfabet. Navn på land, fylker eller kommuner kan ikke nyttes som foretaksnavn.”

Denne paragrafen ble endret ved lovendring 5. september 2003. Nærings- og handelsdepartementet har åpenbart ikke hatt i tankene samiske benevnelser for det samiske området og derfor heller ikke vurdert hvorvidt restriksjoner i navnevalg skulle omfattes av en benevnelse som ”Sápmi”. At restriksjonen i denne paragrafens siste ledd også omfatter det offisielle samiske navn på de fylker og kommuner som i dag omfattes av det samiskspråklige forvaltningsområdet følger umiddelbart av lovteksten.

Sametingsrådet er av den oppfatning at benevnelsen ”Sápmi”, som er den samiske benevnelsen på det tradisjonelle samiske området innen de nordiske land, bør være beskyttet mot bruk som foretaksnavn. Rådet vil følge opp denne saken på hensiktsmessig måte overfor Nærings- og handelsdepartementet og Patentstyret. Likeså vil vi søke samarbeid med sametingene i Finland og Sverige om samordnede tiltak på finsk og svensk side.

Forslag 8: Rett og plikt for utlendinger til deltakelse i introduksjonsprogram

Sametingsrådet er i prinsippet enig om at samisk bør likestilles med norsk i introduksjonsprogrammer, og vil i tillegg til generell integrering ha betydning for muligheter i deler av arbeidsmarkedet. En sentral forutsetning for den samiske kulturens framtid er befolkningens muligheter til å bruke sitt språk. Innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har de som ønsker å bruke samisk for å ivareta sine interesser

overfor lokale og regionale offentlig helse- og sosialinstitusjoner rett til å bli betjent på samisk og alle som henvender seg til lokalt offentlig forvaltningsorganer rett til svar på samisk. Sametingsrådet går inn for at innvandrere gis gode muligheter til å lære samisk språk og få kjennskap til samisk kultur. Sametingsrådet vil ta opp saken med relevante departementer.

Forslag 9: Eget samisk barneombud

Sametinget avholdt i januar i år sitt årlige møte med Barneombudet hvor blant annet saken om Barneombudets tilgjengelighet for samiske barn og unge ble diskutert. Sametinget påpekte viktigheten av at Barneombudet innehar kompetanse i samiske spørsmål, og da også innehar kompetanse til å være ombud også for samiske barn. Barneombudet informerte under nevnte møte at de har ansatt en person som skal ha hovedansvaret for saker angående barn og unge, særlig knyttet til urbefolkning og minoriteter. Denne personen skal da ha hovedansvaret også for samiske saker, og Barneombudet ønsker ved hjelp av denne ansettelsen å bygge opp sin kompetanse i samiske spørsmål. Sametingsrådet mener dette er et skritt i riktig retning, og vil følge opp saken overfor Barneombudet og Barne- og likestillingsdepartementet.

Forslag 10: Kontrollfunksjonen om samiske barns rettigheter

Sametinget vedtok i sak 08/08 Samisk videregående opplæring – forvaltningsmodell, at Sametingsrådet innleder konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om gjennomføring av vedtaket og arbeidsgruppens anbefalinger Sametingsrådet kan i den forbindelse løfte opp spørsmålet om kontrollfunksjonen om samiske barns rettigheter i barnehage og skole.

I samme sak bes Sametingsrådet snarest om å utrede en forvaltningsmodell med Sametinget som forvaltningsansvarlig for de statlige samiske videregående skolene, herunder oppretting av et eget organ under Sametinget for forvaltning av samiske skole- og opplæringsspørsmål. Evaluering av deler av administrasjonens virksomhet vil inngå som en integrert del av en slik utredning.

Forslag 11: Samisk barnehagetilbud i Oslo og omegn.

Sametingsrådet har hatt møte med Barneombudet angående situasjonen i den samiske barnehagen. Oslo kommune hadde invitert Sametinget til møte angående den samiske barnehagen, men invitasjonen kom for sent til at Sametinget hadde mulighet for å delta. Sametingsrådet har bedt om et nytt møte med Oslo kommune og vil følge opp saken.

Forslag 12: Elsa Laura Renbergs fødselsdag som offisiell flaggdag

Samisk parlamentarisk råd og Samerådet har i 2004 vedtatt å opprette en felles komité som har i oppgave å forvalte og utvikle de samiske nasjonale symboler i samsvar med de internasjonale heraldiske prinsipper.

Saken sendes til styret i Samisk parlamentarisk råd for behandling.

Forslag 13: Sápmi

Se svar under forslag 7.

Forslag 14: Rettighetskommissjon for reindriften

Sametingsrådet er enig i at det er viktig med en snarlig avklaring av de interne rettsforholdene i reindriften. Dagens uklårheter skaper liten forutsigbarhet og bidrar til å hemme næringsutøvingen.

Problemstillinger knyttet til de interne rettsforhold i reindriften er ikke en ny sak for Sametinget. Ved plenumsbehandling av revidert reindrifftslov i september 2006 var flertallet og mindretallet enige i at jordskifteretten ikke kan være et tvisteløsningsorgan etter reindrifftsloven. Det ble blant annet vist til at jordskifteretten i dag ikke har noen særskilt kompetanse på samiske rettsoppfatninger og sedvaner. Sametinget mente derfor at det bør etableres et eget tvisteløsningsorgan med særskilt kompetanse om disse forholdene. Sametinget vant imidlertid ikke igjennom med sitt syn ved Regjeringen og Stortingets behandling av revidert reindrifftslov.

Endringene av reindrifftsloven som ble vedtatt i 2007 var bare en delvis revisjon av reindrifftsloven, og må følges opp av en helhetlig revisjon. Arbeidet med den helhetlige revisjonen vil blant annet være en oppfølging av samerettsutvalgets utredning i NOU 2007: 13 "Den nye sameretten" som berører sentrale spørsmål for reindriften. Høringsfristen er 15.2.2009, og Sametingsrådet mener at arbeidet med en ny helhetlig reindrifftslov bør skje som en oppfølging av samerettsutvalgets utredning.

Sametingsrådet arbeider for tiden med en reindrifftsmelding og tar sikte på at den skal behandles av plenum i løpet av 2008. Det er i den forbindelse naturlig å problematisere og utvikle strategier knyttet til de interne rettsforholdene i reindriften.

Forslag 15: Innlemming av Lavangen kommune i forvaltningsområdet for samisk språk

Sametinget tok i 2002 et initiativ overfor flere aktuelle kommuner, deriblant Lavangen kommune, med tanke på mulighetene for innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

Sametinget fattet i 2003 følgende vedtak i forbindelse med håndteringen av Tysfjord kommunes søknad om innlemmelse i forvaltningsområdet: "Sametinget viser til at flere kommuner er blitt forespurt om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, og anbefaler at disse kommunene også innlemmes i språkforvaltningsområdet dersom de gjør vedtak om det".

Etter initiativ fra Lavangen kommune holdt Sametinget våren 2006 et informasjonsmøte i kommunen der kommunens rettigheter, plikter og muligheter ved en eventuell innlemmelse i forvaltningsområdet var tema.

Lavangen kommune fattet den 14.02.08 et vedtak om at kommunen skal søke om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, og sendte den 24.04.08 søknad til Kultur- og kirke departementet med tanke på å bli innlemmet i forvaltningsområdet fra 01.01.09. Sametinget er orientert om dette i form av kopi av søknaden.

Sametingsrådet er fornøyd med dette vedtaket og vil følge opp denne søknaden overfor Kultur- og kirke departementet med en anbefaling om at Lavangen kommune blir innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk fra 01.01.09, og at det i statsbudsjettet for 2009 blir avsatt midler til dette.

Det initiativet som Sametinget tok overfor aktuelle kommuner i 2002, ble også rettet mot Skånland og Evenes kommuner. Sametinget har også der holdt informasjonsmøter om temaet. Sett fra Sametingsrådets ståsted, ville det vært riktig og naturlig at både Skånland og Evenes kommuner var en del av forvaltningsområdet for samisk språk. Sametingsrådet vil igjen ta kontakt med disse kommunene og tilby ytterligere informasjon angående dette. Sametingsrådet er samtidig opptatt av at det er den enkelte kommune som selv må ta en endelig beslutning om kommunen vil søke om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

Forslag 16: Helhetlig plan for vindkraftutbygginger

Vindkraftutbygging og krav om en helhetlig plan for vindkraftutbygging i samiske områder har vært gjenstand for tema på Sametingets plenum en rekker ganger. Sist ble problematikken drøftet i plenum i 2006 da representant Per Edvind Varsi fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe kunngjorde en tilsvarende ny sak.

Siden den gang har henvendelser fra blant annet Sametinget ført til at Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning nå vurderer konfliktnivået når det gjelder miljø og kulturminner for alle meldte og konsesjonssøkte vindkraftverk. Formålet med konfliktvurderinger er å systematisere kunnskap om konflikter og legge grunnlaget for rangering av prosjekter. Det blir også utarbeidet konfliktvurderinger for reindriftsinteresser og forsvarsinteresser.

Videre la Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet fram retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg i juni 2007. Samiske interesser er her omtalt i et eget kapittel, der både reindrift og samisk utmarksnæringer vies særskilt oppmerksomhet. I et eget vedlegg til retningslinjene er det særskilt gjort rede for behandlingen av vindkraftsaker i samiske områder, herunder også konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og statlige myndigheter.

Sametingsrådet er kjent med at det foreligger en rekke planer om vindkraftutbygginger i samiske områder, og at både enkeltstående utbyggingssaker og summen av alle varslede inngrep utgjør et massivt arealinngrep som kan ha store konsekvenser for samiske interesser. Sametingsrådet ser imidlertid at statlige myndigheters svar på nye samisk krav om en helhetlig plan for all planlegging av vindkraftanlegg i Norge vil være å vise til de ovennevnte retningslinjer for vindkraftanlegg og til ordningen med tematiske konfliktvurderinger. Sametingsrådet anser det som nødvendig at disse styringsverktøyene får virke i en periode før man evaluerer om dem fungerer etter hensikten, og i forhold ivaretagelse av samiske interesser.

Sametingsrådet er nå inne i en prosess med NVE når det gjelder kjøreregler/prosedyrer for behandling av energisaker i forhold til konsultasjonsavtalen mellom statlige myndigheter og Sametinget, og man vil i forbindelse med denne prosessen søke å få til gode løsninger for dette. I den forbindelsen vil Sametingsrådet jobbe for at det skal gjøres regionale sammenstillinger hvor prosjekter i nærliggende områder ses i sammenheng, jf. planlagt kraftlinje Balsfjord - Hammerfest som må ses i sammenheng med all vindkraft som er under planlegging i Nord-Troms og Finnmark. Sametingsrådet mener at det er viktig å få på plass ordninger som gjør at Sametinget og samiske interesser kan få gjennomslag for sine syn i forhold til planlagte prosjekter i hele det samiske området.

Forslag 17: Bygging av kunstgressbaner på Drag, Musken og Bjørkvik

Sametingsrådet er opptatt av at det på best mulig måte blir lagt til rette for utøvelse av idrett i de samiske områdene. Det er spesielt viktig at barn og unge får muligheter til å kunne drive med idrett. En av forutsetningene for å oppnå dette, er ofte at infrastrukturen i form av funksjonelle og gode idrettsanlegg er tilgjengelige.

Fotball er en verdensomspennende idrett som har et sterkt fotfeste også blant den samiske befolkningen. På bakgrunn av dette er Sametingsrådet opptatt av at det blir lagt til rette for at tidsriktige anlegg til utøvelse av fotball blir anlagt også i de samiske områdene. I den forbindelse er Sametingsrådet enig med Norges fotballforbund om at kunstgressbaner er tidsriktig når det gjelder fotballanlegg.

Basisen for finansiering av idrettsanlegg i Norge er tippemidler som forvaltes av fylkeskommunene. Søknad om støtte til idrettsanlegg kanaliseres gjennom den enkelte kommune, og anleggene skal forankres og prioriteres innenfor anleggsplanen i hver kommune. Tippemidlene vil kunne utgjøre omlag 40 % av de totale anleggskostnadene. Dette innebærer at den øvrige finansieringen av større anlegg, slik som kunstgressanlegg, vil være av en betydelig størrelse. Sametingsrådet ser at dette kan føre til problemer med å få realisert slike anlegg på mindre plasser og i mindre kommuner.

I samarbeidsavtalen mellom Nordland fylkeskommune og Sametinget i kapittel 19 – Idrett er det enighet om at ”partene skal arbeide for å bedre infrastrukturen for idrettsutøvelse i samiske områder. Dette innebærer blant annet tilrettelegging for investeringer i idrettsanlegg”. Sametingsrådet er av den oppfatning at Sametinget og Nordland fylkeskommune på grunnlag av dette avtalepunktet i fellesskap skal kunne være med å bidra i finansieringen når det foreligger konkrete planer om utbygging av idrettsanlegg i samiske områder i fylket.

Representanten Anders Urheim tar her til orde for gjennomføring av et omfattende prosjekt for utvikling og utbygging av kunstgressanlegg i Tysfjord kommune. Sametingsrådet ser positivt på Urheims initiativ. Sametingsrådet er imidlertid opptatt av at det lokalt tas initiativ til å arbeide fram konkrete planer for anlegg av idrettsanlegg, og at disse innarbeides i kommunale anleggsplaner på ordinær måte. Sametinget vil da kunne ta stilling til eventuell økonomisk støtte til prosjektet, og da blant annet i samarbeid med Nordland fylkeskommune på grunnlag av den gjeldende samarbeidsavtalen.

Når det gjelder bygging av kunstgressbane i Tysfjord kommune, kan det opplyses at Drag IL har søkt Sametinget om delfinansiering av et kunstgressanlegg på Drag. Dette er en søknad som nå er til ordinær saksbehandling i sametingsssystemet, og Sametingsrådet vil derfor ikke her komme nærmere inn på den.

Forslag 18: Nasjonalparksentre i samiske områder

Planene om nasjonalparksentre i Norge nevnes i Stortingsmelding nr. 62 (1991-92) Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge. Meldingen framhever informasjon om nasjonalparker som et viktig satsingsområde og understreker:
"....en bør ta sikte på å dekke opp alle de viktigste nasjonalparkene enten med egne sentra eller gjennom regionale sentra der det gis informasjon om flere nasjonalparker".

Det er 14 nasjonalparksentre i Norge. I Statsbudsjettet 2008 er det avsatt 10, 6 mill. i tilskudd til nasjonalparksentrene. Det er etablert 6 nasjonalparksentre i samiske områder, disse er:

- Nasjonalparksenteret for Femundsmarka nasjonalpark ble etablert i 2005 og består av avdelinger på Røros og på Elgå.
- Lierne nasjonalparksenter i Nord-Trøndelag er Norges nyeste fra 2007 og det fungerer som besøkssenter for nasjonalparkene Lierne og Blåfjella-Skjækerfjella.
- Nordland nasjonalparksenter fra 2005 ligger langs E6 på Storjord i Saltdal kommune. Senteret er plassert midt mellom nasjonalparkene Saltfjellet - Svartisen og Junkerdal.
- Halti nasjonalparksenter fra 2004 på Storslett i Nordreisa er et informasjonssenter for Reisa nasjonalpark. Senteret rommer også turistinformatjon, bibliotek og næringshage. I neste byggetrinn av Halti skal senteret inngå i et integrert kvenkultur- og nasjonalparksenter. Storslett ble for øvrig tildelt status som en av landets fem nasjonalparklandsbyer av Miljøverndepartementet den 27.02.08.
- Stabbursnes Naturhus og Museum gir informasjon om Stabbursdalen nasjonalpark. Naturhuset ble åpnet i 1990 og autorisert som nasjonalparksenter i 1997.
- Øvre Pasvik nasjonalparksenter ligger i tilknytning til Bioforsk Svanhovd. Nasjonalparksenteret åpnet i 2001, og har informasjon og utstillinger knyttet til både Pasvikdalen og Øvre Pasvik nasjonalpark.

Sametingsrådet er enig med representant Magnhild Mathisen fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe om at det er viktig at eksisterende og nye nasjonalparksentre i samiske områder sikres en tilfredsstillende økonomi til sin virksomhet. Sametingsrådet vil i dialog med miljøvernmyndighetene arbeide for at det

settes av tilstrekkelig med ressurser til synliggjøring av samisk historisk tilstedeværelse og samisk bruk ved formidling av natur og kultur på nasjonalparksentrene i samiske områder. For eksempel så har Sametinget etter samtaler med Direktoratet for naturforvaltning bidratt til at det er bevilget midler til Saemien Sijte for å utarbeide innhold til en samisk formidlingsplattform for nasjonalparkene i Lierne og Blåfjella-Skjækerfjella.

Når det gjelder utvikling av et framtidig nasjonalparksenter for Varangerhalvøya nasjonalpark så vil Sametingsrådet følge opp vedtaket i Sametingets plenum i sak 14/05 som sier at et eventuelt nasjonalparksenter må etableres i tilknytning til en samisk kulturinstitusjon i områder. Dette vil bli ta opp på det neste dialogmøtet med Miljøverndepartementet, og nasjonalparksentre vil også omtales i Sametingsrådets kommende melding om miljø- og arealpolitikk. Her vil også Miljøverndepartementets nye ordning med nasjonalparkkommuner og nasjonalparklandsby omtales. I denne sammenhengen er det relevant å nevne at både kommunene Engerdal, Lierne, Snåsa, Saltdal, Nordreisa og Vardø er av de 23 kommunene som har fått status som nasjonalpark kommune av Miljøverndepartementet den 27.02.08.

Forslag 19: Ordning med kjøp og salg av melkekvoter må avvikles

Sametingsrådet hadde 26.03.08 et møte med Landbruks- og matdepartementet i forkant av årets jordbruksoppgjør, og oversendte et skriftlig innspill 17.04.08. Både i møtet og i det skriftlige innspillet tok Sametingsrådet opp at vi ønsker å avvikle ordningen med privat omsetning av melkekvoter i samiske bosettingsområder. Sekundært ønsker Sametingsrådet en øvre sats for kjøp av melkekvoter på det frie markedet som kan settes til samme pris som for kjøp av statlige kvoter. I innspillet har Sametingsrådet argumentert med at omsetning av melkekvoter på det private markedet fører til merkostnader for gårdbrukerne, og at de som tjener på ordningen med privat omsetning av melkekvoter er de som går ut av næringen og over i andre yrker. Taperne er de som blir igjen i næringen og må betale en høy pris for kvotene. Ordningen kommer således ikke næringen til gode på noen som helst måte.

Forslag 20: Forlengelse av elgjakta

I Norge er alt vilt fredet med mindre annet følger av viltloven. Det er derfor bare et fåtall arter det er lov å jakte på. De jaktbare artene har jakttider som er regulert gjennom en egen forskrift i henhold til Viltloven. "Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun fra 01.04.07 til og med 31.03. 2012" regulerer jakttidene for elgjakta. I henhold til denne forskriftens § 3 kan Fylkesmannen, etter søknad fra kommunen, utvide jakttiden for elg når det foreligger særlige bestands-, forvaltnings- eller næringsmessige behov. Tidligere ble slike vedtak fattet på kommunalt nivå.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ønsker å gjeninnføre den tidligere ordningen med at kommunene foretar slike avgjørelser. Sametingsrådet er enig med Arbeiderpartiets sametingsgruppe og vil følge opp denne saken overfor fylkesmannsembetene og direktoratet for naturforvaltning.

Forslag 21: Rammebetingelser for politisk arbeid etter ny valgordning

Sametingsrådet ønsker å nedsette et utvalg for å se på rammebetingelsene for politisk arbeid i forbindelse med innføring av ny valgordning. Sametingsrådet har signalisert til Regjeringen at budsjettbehovet for politisk arbeid i 2009 vil øke med tre millioner. Disse midlene vil dekke tilskuddet til politiske grupper i Sametinget, tilskudd til opposisjonens arbeidsvilkår og gruppenes arbeid med å stille lister til valget 2009. Utvalget vil nedsettes til høsten.

Forslag 22: Nominering av samer til statsstipendiatsordningen

Sametingsrådet er enig med forslagsstilleren om at en statsstipendiatsordning for samiske kandidater innenfor spesielle arbeidsområder vil kunne ha betydning for det samiske samfunnet, og at dette kan bidra

til bevaring og videreføring av samisk tradisjonskunnskap på flere felt. Sametingsrådet viser til etablert ordning om tildeling av statsstipend etter innstilling fra Kultur- og kirkedepartementet, og ser det som ikke formålstjenlig på nåværende tidspunkt å etablere en egen statsstipendordning for samiske kandidater

Sametingsrådet vil henvende seg til Kultur- og kirkedepartementet med tanke på å få flere samiske kandidater nominert til den eksisterende statsstipendordningen.

III Votering

Av 43 representanter var 37 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Protokolltilførsel fra Per Andersen Bæhr, Kautokeino flyttsameliste, Olaf Eliassen, Senterpartiet, Johan Mikkel Sara, Samer bosatt i Sør-Norge, Terje Tretnes, Samefolkets parti, Janoš Trosten, Klar samisk røst og Anders Urheim, Samisk sosialdemokratisk parti:

Vedrørende plenumssamling 27. – 30.05.08 vil vi komme med følgende protokoll tilførsel:

Gruppens taletid – vi har som små grupper/partier stor forståelse for at møtelederskapet forsøker etter beste evne og i henhold til våre retningslinjer å tildele taletid slik at plenumskabalen i henhold til oppsatte saker går opp.

Men når f.eks. til saker ”Rådets beretning” kun er totalt avsatt 130 min.(2 timer og 10 min.), der saksordfører (president) har 30 min. De 2 store gruppene får 19 min. hver – og små gruppe/partier tildeles kun 4 min.

Vi vil at man kan sette av større tid til slike saker i og med at prinsippdebatten skal gjennomføres i plenum slik at de små gruppene/partier også kan delta i flere saker/temaer.

Hvis møtelederskapet på forhånd kan se på sakene og evt. tildele totalt lengre tid, så kan noen evt. holde på 1 timer lengre hvis det ser ut til å være behov for slikt.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Egil Olli, saksordfører	Randi A. Skum
		Aili Keskitalo
		Johan Mikkel Sara
	Egil Olli	
2	Aili Keskitalo	Klemet Erland Hætta
		Kirsti Guvsám
		Bjarne Store-Jakobsen
	Aili Keskitalo	
3	Marianne Balto	Terje Tretnes
	Marianne Balto	
4	Janoš Trosten	Per Andersen Bæhr
		Olaf Eliassen
	Janoš Trosten	
5	Olaf Eliassen	Kirsti Guvsám
		Johan Mikkel Sara
		Janoš Trosten

	Olaf Eliassen	
6	Willy Ørnebakk	Terje Tretnes
		Kirsti Guvsám
		Randi A. Skum
	Willy Ørnebakk	
7	Johan Mikkel Sara	
8	Terje Tretnes	
9	Per Andersen Bæhr	
10	Anders Urheim	
11	Hilde Anita Nyvoll	
12	Randi A. Skum	
13	Inger Jørstad	
14	Synnøve Solbakken-Härkönen	
15	Berit Oskal Eira	
16	Ing-Lill Pavall	
17	Bjarne Store-Jakobsen	
18	Ann-Mari Thomassen	
19	Marie Therese Aslaksen	
	Terje Tretnes, til forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
	Terje Tretnes, til forretningsorden	
20	Randi A. Skum	
21	Kirsti Guvsám	
22	Marianne Balto	
23	Aili Keskitalo	
24	Bjarne Store-Jakobsen	
25	Jørn Are Gaski	
	Jánoš Trosten, til forretningsorden	
	Terje Tretnes, til forretningsorden	
26	Egil Olli, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 09.02.08-09.05.08 til orientering.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.05.08 kl. 12.25.

Sak 15/08

Spørsmål til Sametingsrådet i henhold til Sametingets forretningsorden § 11

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

08/2032

Saken påbegynt 27.05.08 kl. 13.35

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	19.05.08	Representant Jarle Jonassen, NSRs sametingsgruppe	Vindkraftutbygging i Fosen reinbeitedistrikt
2	20.05.08	Representant Terje Tretnes, Samefolkets parti	Samiske læremidler
3	20.05.08	Representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe	Sametingets dialog med kunnskapsdepartementet
4	20.05.08	Representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe	Norske og statseide selskaper virksomhet i urfolksområder
5	20.05.08	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Roller på Sametinget
6	20.05.08	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Forvaltning av Tanavassdraget
7	20.05.08	Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe	Avgifter i reindrifta
8	20.05.08	Representant Olaf Eliassen, Senterpartiets sametingsgruppe	FeFo og nyansettelser

II Spørsmål og svar

Spørsmål 1, Representant Jarle Jonassen, NSRs sametingsgruppe

Vindkraftutbygging i Fosen reinbeitedistrikt

I Fosen reinbeitedistrikt er det planlagt 22 vindmølleparker som i følge rapporten vil legge beslag på 314km². Videre er det søkt om ytterlige vindmølleparker som ikke er med i rapporten. Veiforbindelse og linjenett til hver enkelt vindmøllepark kommer i tillegg. Den totale utbyggingen som er planlagt vil langt overstige de 314km² som er anslått i rapporten.

For reindriften som i dag drives på Fosen vil dette kunne få store negative følger. I deler av distriktet er det fra før stor aktivitet som virker inn på reindriften. Med en slik storstilt vindkraftutbygging som er planlagt med veibygging og linjenett vil det vanskeliggjøre driftsforholdene i Fosen reinbeitedistrikt ytterligere.

Forsvaret planla nytt skytefelt på Fosen i begynnelsen av 1990 åra. Skytefeltet ville legge beslag på ca 500 km² og det ble den gang konkludert med at reindriften på Fosen ville bli sterkt belastet ved en slik utbygging.

Utbyggingen av vindmølleparker som nå er foreslått vil foregå så å si over hele Fosen-halvøya, og en del parker er planlagt i de beste bruks- og beiteområdene. I tillegg vil en over tid oppleve press fra annen utbygging som følge av veiforbindelse til hver enkelt park.

Omfanget av skadevirkningene for reindriften ved en slik utbygging er det ikke mulig å få en oversikt over med de forskningsresultatene som foreligger i dag. Man kan trykt slå fast at aktiviteten i Fosen reinbeitedistrikt vil øke betraktelig i et område som allerede er sterkt belastet med inngrep og annen aktivitet. Dette kan medføre at reindriften blir avskåret fra å kunne bruke deler av distriktet, noe som vil føre til en reduksjon av dagens reindrift.

Spørsmål til rådet:

Er dette en sak som sametingsrådet arbeider med, og på hvilken måte vil sametingsrådet følge opp denne saken.

Sametingsrådets svar på spørsmål 1:

Sametingsrådet er enig i at den storstilte vindkraftutbyggingen på Fosen vil kunne føre til store negative konsekvenser for reindriftnæringen på Fosen-halvøya og dermed også for det samiske samfunnet. Dersom alle de planlagte vindkraftprosjektene blir gjennomført innebærer dette et massivt arealinngrepp i det sørsamiske området.

Etter det Sametinget kan se foreligger det per i dag på Fosen-halvøya 16 meldte vindkraftprosjekter, 4 prosjekter som det er søkt konsesjon for samt 2-4 prosjekter som er enten stilt i bero eller under utredning. I tillegg til disse kommer to allerede innvilgede konsesjoner for Bessakerfjellet og Harbakkfjellet vindparker. Når det gjelder kraftledninger er det søkt om konsesjon for 420 kV-ledning mellom Namsos og Roan samt for en samordnet nettilknytning med 132 kV-ledning for vindparkene Storheia, Harbaksfjellet og Kvenndalsfjellet samt Roan vindkraftverk. I tillegg er det meldt bygging av en 420 kV-ledning mellom Roan og Trollheimen, samordnet nettløsning (132 kV) for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen samt felles 132 kV-nettløsning for planlagte vindkraftverk i Verran og Åfjord kommuner. Alle disse prosjektene er oversendt til oss fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i to omganger.

I forbindelse med den planlagte utbyggingen har det nå blitt utarbeidet en fagrapport som tar for seg konsekvensene for reindriften på Fosen som alle disse planlagte tiltakene kan føre til. Sametingsrådet antar at det er denne rapporten som representant Jonassen viser til i sitt spørsmål. I rapporten er ikke bare de nå omsøkte og meldte prosjektene tatt med, men også de to prosjektene som allerede er innvilget konsesjon for. At det blir utarbeidet en slik felles rapport er et skritt i riktig retning, fordi det da er lettere å se hvilke sumvirkninger disse prosjektene samlet sett vil få for det samiske samfunnet. Rapporten er fortsatt under behandling i Sametinget og Sametingsrådet ønsker derfor ikke å konkludere noe når det gjelder vår uttalelse til rapporten på dette tidspunktet. Rapporten slår imidlertid fast at nettkapasiteten på Fosen ikke tilsier at alle disse prosjektene kommer å bli realisert. Alle de planlagte vindkraftverkene utgjør til sammen mer enn 3000 MW installert effekt og nettkapasiteten kan på sikt øke til 1500 MW. Disse opplysningene er også blitt bekreftet på de møter som Sametinget tidligere har hatt med NVE. Men når det er sagt så kan de vindkraftprosjekter som realiseres likevel føre til store negative konsekvenser for reindriften på Fosen.

Sametinget har i vår første uttalelse til disse prosjektene krevd at det skal gjennomføres administrative konsultasjoner med ansvarlig statlig myndighet når det gjelder disse prosjektene, i dette fallet NVE. Konsultasjonen er nå berammet til medio juni og der vil også kjøreregler/prosedyrer for behandling av energisaker i forhold til konsultasjonsavtalen mellom statlige myndigheter og Sametinget bli drøftet. Vi vil i denne prosessen søke å få til gode løsninger når det gjelder dette slik at reindriftssamiske interesser blir ivaretatt i hele det samiske området. Svaret på Jarle Jonassens spørsmål er derfor: ja, sametingsrådet arbeider med denne saken og vi vil i første omgang følge den opp gjennom administrative konsultasjoner med NVE.

Spørsmål 2, Representant Terje Tretnes, Samefolkets parti

Samiske læremidler

I strategisk plan for samiske læremidler kommer det frem at disse skal bli gratis. Sametingsrådsmedlem Jørn A Gaski var i media og tidsfestet at dette kan skje om 2 år.

I planen fremkommer det ikke noe tidsperspektiv, så hvis og når planen slik Ap har foreslått blir vedtatt vil ikke dette gjelde fra den dag planen vedtas.

Sametingsrådets svar på spørsmål 2:

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012, skal følges opp gjennom de årlige budsjettene for planperioden. Dette betyr at læremidler som er resultat av læremiddelprosjekter igangsatt i henhold til budsjettene i planperioden, skal være gratis. Disse læremidlene har en stipulert produksjonstid på 2 år

Spørsmål 3, Representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe

Sametingets dialog med kunnskapsdepartementet

Vi kan lese på NRK Sámi Radios nettsider 29.04. 2008 at Rådsmedlem i Sametinget, Jørn Are Gaski kaller Kunnskapsdepartementet for udugelige.

Støtter sametingspresidenten denne karakteristikken av Kunnskapsdepartementet?

I forbindelse med oppfølgingen av Strategisk læremiddelplan er Sametinget avhengig av en konstruktiv dialog med Kunnskapsdepartementet. Uavhengig av om sametingspresidenten deler Gaskis meninger om departementet, har sametingspresidenten vurdert om slike uttalelser kan påvirke dialogen med Kunnskapsdepartementet?

Sametingsrådets svar på spørsmål 3:

Sametingsrådet opplever at samhandlingen med Kunnskapsdepartementet er krevende og at den har vært det over lengre tid. Dette knytter seg i stor grad til manglende felles rolleforståelse mellom departementet og Sametinget. Dette ble tatt opp på det halvårlege konsultasjonsmøte med arbeids- og inkluderingsministeren 12. desember 2007 og fulgt opp på administrativt møte med Kunnskapsdepartementet 08.02.08. Sametinget foreslo da blant annet at det ble nedsatt en felles administrativ arbeidsgruppe mellom Kunnskapsdepartementet og Sametinget for å klargjøre rolle-, oppgave- og myndighetsansvaret mellom Kunnskapsdepartementet, Sametinget og direktorat. Departementet ønsker ikke en slik gjennomgang.

I forbindelse med medieoppslag om manglende samisk læremiddelproduksjon i september 2007 ga ekspedisjonssjefen i Kunnskapsdepartementet uttrykk for at "det er en uvanlig situasjon at store bevilgende midler forsvinner". Sametingsrådet finner at slike grunnløse påstander både skader Sametingets omdømme og samhandlingen mellom departementet og Sametinget.

Sametingsrådet ser det som helt nødvendig å ha en tydelig og ryddig samhandling med Kunnskapsdepartementet, ikke minst i saker som er konsultasjonspliktige. Det er nå kontakt med departementet med sikte på administrativt møte før sommeren 2008 for klargjøring av konsultasjonsprosesser knyttet til læremidler, forvaltningen av videregående skoler, timetallsutvidelse og læreplan i historie for påbygging.

Spørsmål 4, Representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe

Norske og statseide selskaper virksomhet i urfolksområder

Norge er involvert i utnyttelse av naturressurser i urfolksområder verden over, både gjennom Statens pensjonsfond Utland, og gjennom helt og delvis statseide selskaper. For eksempel har Statens pensjonsfond Utland investert i Aracruz Cellulose, og selskapet SN Power (eid av Statkraft og Norfund) satser på vannkraftsutbygginger i Chile. Både Aracruz Cellulose og SN Power har blitt kritisert for å ta seg til rette på urfolksområder og for ikke å gå i dialog med dem.

Sametinget har tidligere stått for den holdningen at vi skal forlange samme standard på samfunnsansvar av norske selskaper i utlandet, som vi gjør av dem i Norge. Det finnes også etiske retningslinjer for Statens pensjonsfond.

Sametingspresident Egil Olli var i møte med Finansminister Kristin Halvorsen. Drøftet Sametingspresidenten dette med ministeren? Hva er Sametingsrådets holdning til dette?

Utenriksdepartementet ba nylig om innspill til en Stortingsmelding om samfunnsansvar, internasjonalt arbeid og initiativ. Har Sametingsrådet kommet med innspill til denne meldingen?

Sametingsrådets svar på spørsmål 4:

Sametinget har tidligere understreket at selskapenes etiske retningslinjer må ses i et grenseoverskridende urfolksperspektiv. Dette gjelder utvikling av en felles standard urfolkspolicy i tillegg til standarder med hensyn til miljø, sikkerhet, teknologi og kulturbærende næringsutøvelse. Sametingsrådet ser det som viktig at næringslivet utvikler egne etiske retningslinjer vedrørende urfolk. Det er ønskelig at ILO konvensjon 169 legges direkte til grunn for selskapenes virksomhet.

Sametingsrådet vil følge opp disse standpunkter i vår dialog med næringslivsaktørene, både i forhold til norske og utenlandske selskapers virksomhet i Norge, i disses internasjonale virksomhet samt anmode om at dette også følges opp i forhold til selskapenes internasjonale samarbeidspartnere. Sametingsrådet vil også fraråde statlige myndigheter å investere i selskaper som ikke har slike etiske retningslinjer og som tar seg til rette uten dialog med de berørte urfolk.

I møte med finansministeren 7.5.2008 ble ikke samfunnsansvar og etiske retningslinjer tatt opp. På møtet ble Sametingets budsjett og budsjett til samiske formål i statsbudsjettet 2009 og Sametingets henvendelse om avgifter og reindrift tatt opp.

Sametingsrådet viser til den kommende Stortingsmelding om samfunnsansvar - internasjonalt arbeid og initiativ som skal legges fram i løpet av år 2008. Sametingsrådet er oppmerksom på at det i denne prosessen har vært mulig å komme med innspill gjennom regjeringens internettportal, med frist 15.3.2008. Sametingsrådet har ikke sett det som hensiktsmessig å avgi innspill via internettportalen. I fortsettelsen av arbeidet med stortingsmeldingen, forutsetter sametingsrådet et nært samarbeid og dialog med departementet der det er naturlig.

Spørsmål 5, Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Roller på Sametinget

Visepresident Marianne Balto beskylder NSRs sametingsrepresentant Tone Finnesen for uryddighet og rolleblanding gjennom avisa Sáágát, og begrunner det med at Tone Finnesen har foreslått et alfabetiseringsprogram for samisk språk, samtidig som hun er styreleder for en institusjon som driver språkarbeid. Visepresidenten påstår videre at denne institusjonen har søkt om penger til et slikt språkprogram.

Så vidt vi kjenner til medfører det ikke riktighet at Árran Julevsáme Guovdásj har inne noen søknad om et alfabetiseringsprosjekt slik Balto påstår. Vi oppfatter visepresidentens uttalelser som et forsøk på å kneble Finnesen og frata henne muligheten til å drive politikk, og har tidligere sendt et brev til Sametingsrådet for å få en avklaring på dette. Vi kan ikke se å ha fått svar på den forrige henvendelsen, og velger derfor å stille spørsmål på denne måten.

Vi minner om at Tone Finnesen er reoppnevnt til Árran-styret av dette sametingsrådet, og derfor burde ha tillit både fra Sametingets posisjon og opposisjon. I tillegg er Tone Finnesen foreslått til styret for Helse Nord av dette Sametingsrådet. Vi var av den oppfatning at Finnesen har fått tillit fra Sametinget til viktige verv nettopp fordi hun er politiker. Etter visepresidentens uttalelser kan det se ut som hun har fått disse vervene for å sette munnkurv på henne som politiker.

Står sametingspresidenten bak visepresident Baltos påstander om uryddighet og rolleblending?

Hvis sametingspresidenten støtter Baltos påstander, betyr det at vi kan forvente lignende utspill hvis Finnesen uttaler seg om helsepolitikk?

Under Oppvekst- og utdanningskomiteens behandling av Strategisk læremiddelplan ble det reist spørsmål om representanten Synnøve Solbakken-Härkönenes habilitet. Det kom fram at Sametingets møtelederskap allerede hadde vurdert habiliteten etter spørsmål fra Solbakken-Härkönen selv. Et enstemmig møtelederskap, inkludert Arbeiderpartiets medlemmer, fant Solbakken-Härkönen habil til å delta i saksbehandlingen. Til tross for dette har Arbeiderpartiets representant Per Ivar Henriksen betvilt møtelederskapets konklusjoner og det forarbeidet Sametingets administrasjon har gjort i saken, og klaget saken inn for Kontrollkomiteen.

Synes sametingspresidenten det er problematisk at en representant fra hans egen politiske gruppe viser en slik mistillit til forarbeidet fra administrasjonen sametingspresidenten selv har arbeidsgiveransvar for?

Sametingsrådets svar på spørsmål 5:

Spørsmål om Sametingsrepresentantenes habilitet dukker opp med jevne mellomrom, og det er i mange tilfeller vanskelig å ta stilling til spørsmålet. Hovedformålet med bestemmelser om inhabilitet er å sikre at personer som avgjør en sak kan bedømme saken objektivt og nøytralt. Bestemmelsen skal således sikre allmennhetens tillit til at forvaltningen opptrer upartisk. Ved avgjørelsen må det tas utgangspunkt i forvaltningslovens regler om habilitet som også gjelder for Sametingsrepresentanter.

Vurderingen av en sametingspolitikers habilitet gjøres først av møtelederskapet som kommer med en innstilling til komiteen. I kollegiale organer, som Sametingets komiteer og plenum, treffes avgjørelsen om habilitet av organet selv, uten at den det gjelder deltar. Sametingsrådet har ingen instruksjonsmyndighet overfor møtelederskapet, komiteene eller plenum. Den delen av spørsmålet som berører Synnøve Solbakken-Härkönen, er dermed upresist formulert da det er møtelederskapets innstilling Per Ivar Henriksen stiller spørsmål ved.

Når det gjelder spørsmålet om Tone Finnesen, er spørsmålet delvis sammenfallende med det brevet som det vises til i spørsmålet og som ble sendt til Sametingsrådet 6.5.2008. Sametingsrådets svar er derfor også et svar på brev sendt 6.5.2008.

Jeg viser til forvaltningsloven der det fremgår at en offentlig tjenestemann blir inhabil til å treffe avgjørelser i en sak blant annet dersom hun eller han er medlem av styret for et selskap som er part i saken og ikke helt ut eies av stat eller kommune, eller en stiftelse. Bestemmelsen har vært mye diskutert i forbindelse med spørsmål om inhabilitet for kommunepolitikere som oppnevnes av kommunen til ulike styreverv i bedrifter der kommunen har interesser. Kommunepolitikere anses i slike tilfeller inhabile, og Sametingsrådet legger til grunn at det må være tilsvarende for Sametingsrepresentanter. En sametingsrepresentant som sitter i styret i stiftelsen Árran, vil derfor for eksempel være inhabil til å behandle en søknad fra Árran.

I denne saken er det ikke snakk om en formell behandling av en søknad fra Árran der Finnesen er styreleder. Det er likevel slik at Árran arbeider for et alfabetiseringsprogram for lulesamisk språk som Sametinget vil måtte finansiere. I en slik situasjon mener Sametingsrådet det er viktig å opppre svært ryddig, noe vi mener ikke har vært tilfelle i denne saken. Tone Finnesen har både opptrådt som styreleder for Árran og som sametingsrepresentant for NSR i arbeidet for å sikre finansiering til Árrans alfabetiseringsprogram. Árran ved styreleder Finnesen har i to anledninger bedt om et møte med Sametingsrådet for å drøfte en rekke saker som var i emning i Árran. Første møtet Sametingsrådet hadde med styreleder Finnesen var under rådsmøte i Karasjok i januar 2008, og det andre 4. april 2008 i Bodø hvor også Nordland fylkeskommune og Tysfjord kommune deltok.

På begge møtene tok Finnesen opp utfordringer rundt lulesamisk språk og Árrans ønske om finansiering for å igangsette et Alfabetiseringsprogram. På møtet 4. april orienterte Sametingsrådet om det pågående arbeidet med et revitaliseringsprogram for samisk språk som plenum hadde besluttet. Muligheten for at Árrans prosjekt kunne innlemmes i et delprogram av Sametingets språkrevitaliseringsprogram ble luftet. Kort tid etter dette møtet går Tine Finnesen ut i en pressemelding som sametingsrepresentant for NSR at NSR ønsker at lulesamiske alfabetiseringsprogram må finansieres av midler fra Samefolkets fond. Sametingsrådet fastholder at en slik framgangsåte er uryddig både overfor velgerne for opprettholdelsen av tilliten til at folkevalgte og i forholdet mellom samiske institusjoner og Sametingsrådet. Sametingsrådet vil understreke at det ikke er uenighet om i foreslåtte modeller for et lulesamisk alfabetiseringsprogram, all den tid en slik modell faktisk er skissert av rådet selv. Det problematiske er den uryddige rolleblandingen som her har skjedd.

Sametingsrådet vil videre understreke at selv om man på grunn av et styreverv er inhabil til å behandle søknader knyttet til vervet, skal det være mulig å delta i den generelle samfunnsdebatten som politiker. Det er i den forbindelse relevant å legge vekt på at vi i det samiske samfunnet ikke er så veldig mange mennesker og at vi har begrensede ressurser til å drive samfunnsutvikling. Desto viktigere er det at vi gir rom for at de som vil være med å gjøre en innsats for det samiske samfunnet får mulighet til det og samtidig være bevisste rolleforståelsen.

Sametingets representanter er viktige og sentrale aktører i samfunnsbyggingen og -utviklingen. Vi som er representanter skal engasjere oss gjennom deltakelse i ulike fora, selvfølgelig også i våre lokale miljøer. Sametingsrådet anser det som sentralt å oppmuntre til engasjement og deltakelse i samfunnsbygging og politisk virksomhet. Dette uavhengig av hvilket parti eller hvilken organisasjon man er tilknyttet.

Spørsmål 6, Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Forvaltning av Tanavassdraget

Viser til vårt brev av den 24.04.08, som vi ikke har fått noe svar på.

I den siste tiden har det vært mye oppmerksomhet omkring villaksbestanden i Tanavassdraget og forvaltningen av denne. Tanavassdraget er spesielt bl.a. fordi det er en grenseelv mellom Finland og Norge, og fordi rettighetsspørsmål og forvaltning av vassdraget ikke er endelig avgjort.

Tanavassdraget renner gjennom hjertet av sameland, og forvaltnings- og rettighetsspørsmål er derfor sentrale samiske saker. Forvaltning av vassdraget er ikke et spørsmål som alene kan avgjøres av den ene staten, heller ikke av de to statene sammen uten samisk medvirkning. Dette var årsaken til at det finske og det norske Sametinget i sin tid nedsatte et felles utvalg for å sikre et fellessamisk perspektiv på disse utfordringene. Utvalgets arbeid har av ulike grunner blitt forsinket, men problemstillingene er fortsatt like aktuelle.

På styremøte i SPR i Tromsø den 29.01.08 var vi enige om at utvalget ikke var en sak for SPR, siden den bare berører samer på norsk og finsk side. Saken og en eventuell reoppnevning skulle løses av det norske og det finske Sametinget i fellesskap. Det finske Sametinget skal ha oppnevnt nye medlemmer til utvalget, men vi kjenner ikke til at det er blitt gjort fra Sametingsrådets side.

Vi er opptatt av at samiske rettsforståelse og bruk skal ligge til grunn for forvaltningen av Tanavassdraget, og at det norske og det finske Sametinget i fellesskap skal bidra til dette. Vi kan ikke se at det er hensiktsmessig at man arbeider isolert på hver sin side av grensen, og ber Sametingsrådet sikre en god dialog med det finske Sametinget, og lokal samisk kompetanse og forankring av dette arbeidet.

Kan Sametingsrådet bekrefte at det finske Sametinget har oppnevnt eller er i ferd med å oppnevne medlemmer til dette utvalget?

Hvordan planlegger Sametingsrådet å følge opp saken?

Sametingsrådets svar på spørsmål 6:

Brevet fra NSR Sametingsgruppe av 24.4.2008 er i hovedsak likelydende med det spørsmålet som nå stilles. Sametingsrådet besvarte det brevet 16.5.2008.

Sametingsrådet er enig i at det er viktig at samisk rettsforståelse og bruk skal ligge til grunn for forvaltningen av Tanavassdraget. På norsk side skal Miljøverndepartementet oppnevne et utvalg som skal utarbeide forslag til oppfølging av finnmarksloven kapittel 4 for Tanavassdraget. Tanautvalgets mandat og sammensetning skal bidra til å sikre hensynet til den samiske rettsforståelsen og bruk. Utvalgets medlemmer skal bestå av en representant fra administrativt nivå i hhv Miljøverndepartementet og Sametinget, en representant fra hhv Tana kommune, Karasjok kommune, og Tanavassdragets laksefiskeforening, en felles representant fra Tana og Karasjok jeger- og fiskeforeninger samt to representanter fra Laksebreveierforeningen for Tanavassdraget. Sametingsrådet mener at sammensetningen gir et godt grunnlag for å ivareta hensynet til de samiske interessene.

Sametingsrådet er enig i at det er viktig med god kontakt med det finske Sametinget mens arbeidet med en ny lokal forvaltning pågår for å sikre et fellessamisk perspektiv. Sametingsrådet ser det imidlertid ikke som hensiktsmessig at et utvalg underlagt Sametinget skal stå for denne kontakten. Når Tanautvalget opprettes, mener vi at kontakten med det finske Sametinget bør ivaretas av Sametingsrådet ettersom det er Sametingsrådet som står for Sametingets daglige politiske virksomheten.

Spørsmål 7, Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe

Avgifter i reindriften

Reindriften har gjennom en årrekke jobbet ovenfor statlige myndigheter for å få løst avgiftsspørsmålet i forhold til kjøp og drift av nødvendige kjøretøy i næringen. I år som i fjor ble saken tatt opp av NRL under reindriftsforhandlingene, uten at avgiftsspørsmålet fikk noen avklaring.

NSR kan ikke se at det foreligger noen saklige grunner for at reindriften skal behandles ulikt i forhold til andre sammenlignbare næringer, og hadde forventet at saken ble tatt på alvor av regjeringen og løst i forhold til siste års budsjettbehandling.

I følge regjeringen henger avgiftspolitikken sammen med kjøretøyskategoriseringen fra myndighetenes side. NSR er av den klare formening at reindriften ikke skal rammes av statens regelverk i forhold til driftsmidler som næringen er avhengig av i den daglige drift.

Spørsmål til Sametingsrådet:

- 1) Hva har Sametingsrådet hittil foretatt seg mht å få løst avgiftsspørsmålet for reindriften?
- 2) Hvilken strategi har Sametingsrådet videre for å få på plass en rettferdig avgiftsordning for reindriften?

Sametingsrådets svar på spørsmål 7:

Reindriftnæringens viktigste driftsmidler er snøskuter og terrenggående motorsykel. Disse er nødvendig for å drive forsvarlig reindrift fordi reindriften drives i områder der det ikke er veinett.

Gjennom reindrifftsloven, reindrifftsavtalen og andre politiske føringer pålegges reindriffta å holde flokkene samlet, unngå sammenblandinger med andre flokker, sørge for at reinen ikke sulter, giete reinen kontinuerlig for å unngå rovvilttap og flytte fra sesongbeitene innen fastlagte frister, innhente rein, frakte reinfôr/ mat/ proviant, samt overholde merking og slakting innen fastlagte frister. Alle disse reguleringene gjør reindrifftsnaeringen svært avhengig av motorisert kjøretøy.

Reindrifftsutøvere omfattes av andre avgiftsordninger enn bøndene ettersom man i reindrifften benytter andre typer kjøretøy enn i landbruket. Sametingsrådet er enig med NSRs sametingsgruppe i at dagens avgiftsordninger må endres slik at reindrifftsutøverne får samme avgiftsordninger som i landbruket. Sametinget har merket seg at bilavgiftene i hovedsak er utformet slik at avgiftene beregnes ut fra kjennetegn ved kjøretøyet og ikke ut fra kjennetegn ved eier/kjøper. Kjøretøyene som benyttes i reindrifften har et høyere avgiftsnivå ved innkjøp og bruk enn kjøretøyer som benyttes i landbruket. Sametingsrådet mener at denne forskjellen i avgiftsnivå innebærer en strukturell diskriminering av reindrifften sammenlignet med andre næringer.

Vi har fremmet, og vil fortsette å fremme vårt syn i denne saken overfor myndighetene på de arenaene der det er naturlig.

Ved behandlingen av Sametingets virksomhet i mai 2007 mente flertallet i Stortingets kommunal- og forvaltningskomité (alle bortsett fra medlemmene fra Frp) i Innst. S. nr. 202 (2006-2007) at reindrifftsnaeringa må få de samme avgiftsfordeler ved investering og bruk av driftsmidler i naeringa som det andre primærnaeringer har. Flertallet mener også at det er viktig at skattemessige forhold ved avvikling slår likt ut for de ulike primærnaeringene.

Sametingsrådet har etterlyst Regjeringens oppfølging av Stortingsflertallets vilje når det gjelder disse spørsmålene. I mai d.å. hadde sametingspresidenten møte med finansministeren der reindrifftens avgiftsordninger var et av hovedtemaene. Finansministeren lovt å ta en ny runde for å sjekke om helheten er ivaretatt og vurdere rimeligheten av dette i forhold til andre primærnaeringer. Finansministeren har lovt tilbakemelding om saken til Sametinget. Sametingsrådet forventer en positiv tilbakemelding fra finansministeren.

Spørsmål 8, Representant Olaf Eliassen, Senterpartiets sametingsgruppe

FeFo og nyansettelser

Ser at FEFO i det siste har annonsert ledige stillinger. Porsanger er valgt som hovedkontor for FeFo, men stillingene er oftes IKKE knyttet til Porsangerkontoret, men andre steder.

Vil Sametinget påpeke dette overfor FeFo slik at Sametingets vedtak om Lakselv som hovedkontor blir fulgt opp?

Sametingsrådets svar på spørsmål 8:

Sametingsrådet er opptatt av at Sametingets vedtak om Porsanger som hovedkontor for FeFo blir fulgt opp. Jeg har på vegne av Sametingsrådet i møte med FeFo og Finnmark fylkeskommunen, mandag 26. mai påpekt at Sametinget forventer at etablering av nye tjeneste- og service områder blir etablert ved hovedkontoret i Lakselv. Og at overflytting av tjenester til Lakselv ved naturlig avgang bør søkes gjennomført der det organisasjonsmessig ikke er til hinder for det. Sametingsrådet vil påpeke det ansvar som tilligger FeFo styret å følge opp organiseringen og styrking av hovedkontoret i Lakselv.

III Votering

Av 43 representanter var 36 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
	Jánoš Trosten, forr. orden	
1	Jarle Jonassen	Vibeke Larsen
	Jarle Jonassen	
2	Terje Tretnes	Jørn Are Gaski
	Terje Tretnes	Jørn Are Gaski
3	Kirsti Guvsám	Jørn Are Gaski
	Kirsti Guvsám, til forr. orden	
	Aili Keskitalo, forr. orden	
	Kirsti Guvsám	Jørn Are Gaski
4	Kirsti Guvsám	Egil Olli
	Kirsti Guvsám	Egil Olli
5	Aili Keskitalo	Egil Olli
	Aili Keskitalo	Egil Olli
6	Aili Keskitalo	Egil Olli
	Aili Keskitalo	Egil Olli
7	Randi A. Skum	Egil Olli
	Randi A. Skum	Egil Olli
8	Olaf Eliassen	Egil Olli
	Olaf Eliassen	

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.05.08 kl. 14.45

Sak 16/08 Kunngjøring av nye saker

Arkiv Arkivsaksnr.
SF- 08/2033

Saken påbegynt 27.05.08 kl. 14.45

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	06.05.08	Representant Bjarne Store-Jakobsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Samiske mediehus i lule- og sørsamisk språk
2	26.05.08	Representant Per-Ivar Henriksen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Fiske i ferskvann på finnmarkseiendommens grunn
3	26.05.08	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Grendeskoler i samiske områder
4	26.05.08	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Samisk språk- og kulturkunnskap må innføres som obligatorisk undervisning i grunntidningene og videreutdanningene for alle helse- og sosialarbeidere
5	26.05.08	Representant Olaf Eliassen, Senterpartiet	Utlendingers rett til innlandsfiske i Finnmark
6	26.05.08	Representant Olaf Eliassen, Senterpartiet	Sametinget må styrke arbeidet med å forme en selvstendig skolepolitikk og egne virkemidler for å sikre bygdeskolene i samiske samfunn
7	26.05.08	Representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti	Samiske pasienter og likeverdig helsetilbud
8	26.05.08	Representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti	Rekruttering av samiske forskolelærere samt lærere
9	26.05.08	Representant Roger Pedersen, NSRs sametingsgruppe	Uklarheter vedrørende det geografiske virkeområdet for sametingets søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling(tidligere SUF)
10	26.05.08	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Statens vegvesen praktiserer Stadnamnloven av 1990 ulikt innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk
11	26.05.08	Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe	FNs urfolkserklæring som sak på Sametinget
12	26.05.08	Representant Anne Dalheim, NSRs sametingsgruppe	Samiske helseforetak
13	26.05.08	Representant Klemet Erland Hætta, NSRs sametingsgruppe	Sametinget må kartlegge brudd på språkloven.
14	26.05.08	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Retten til reinmerke - forskjell på samisk og rettsforståelse

II Forslag og merknader

Forslag 1, Representant Bjarne Store-Jakobsen, APs sametingsgruppe

Samiske mediehus i lule- og sørsamisk språk

Situasjonen er kritisk for lulesamiske og sørsamiske språk. Nye statistikk viser at det er en reell fare for at språkene dør ut som aktive språk om ikke ekstraordinære tiltak settes inn. Arbeiderpartiets

sametingsgruppe ser på dette med stor bekymring og ønsker å bidra til at det settes inn særlige tiltak for å revitalisere språkene.

Medienes rolle er av avgjørende betydning i denne sammenheng. Om språkene kan synliggjøres i sterkere grad i mediene og derved gjøres mer tilgjengelig for samer, vil dette bidra til at språkene igjen kan bli daglig språk i Sápmi.

Det er også viktig at språkene synes i aviser og i andre medier, ikke minst for å skape interesse for språkene i alle lag av befolkningen, og derved bidra til en positiv holdning til spørsmålet om å bevare og utvikle disse.

Det er behov for et nasjonalt løft og en nasjonal dugnad for å skape en framtid for det lulesamiske og sørsamiske språk.

På denne bakgrunn ber Arbeiderpartiets sametingsgruppe om at Sametinget tar initiativ til opprettelse og finansieringen av et mediebyrå som produserer samiske nyheter og aktualiteter på disse to språkene. Det understrekes at byrået må ha som målsetting å produsere både tekst- og elektroniske medier.

Forslag 2, Representant Per-Ivar Henriksen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Fiske i ferskvann på finnmarkseiendommens grunn

Før innføringen av finnmarksloven gjaldt en bestemmelse som begrenset utlendingers rett til innlandsfiske i områder som lå utenfor en sone på 5 km fra riksvei. Hensikten med denne bestemmelsen var å tilgodese innlandsfiskeressursene til landets og fylkets innbyggere.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ber Sametinget om å medvirke til at 5 kilometers sonen gjeninnføres, hensynet til fiskeressursene og lokalt næringsliv må stå sterkt i denne vurderingen.

Finnmarkseiendommens styre vedtok i sak 57-07 at denne bestemmelsen ikke skulle tas med i fastsettelsen av fiskereglene for innlandsfiske i Finnmark. Finnmarkseiendommen sa i sitt vedtak at de ikke så på 5 kilometersonen som et verktøy for å ta vare på innlandsfiskeressursene i Finnmark. Vedtaket i FeFo styret i 2007 kan være i strid med Finnmarkslovens formål, som blant annet sier at ressursene skal forvaltes til beste for fylkets befolkning.

Erfaringene etter dette vedtaket, er at det er sterkt press på lokale fiskeressurser og en uforsvarlig belastning av fiskevannene. I tillegg etableres utenlandske reiseselskaper i den hensikt å arrangere fisketurer til fiskevann. Dette bidrar til svekkelse av det lokale næringslivet og er til betydelig ulempe for det fastboende befolkning i fylket.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe er svært bekymret over denne utviklingen, og vil på det sterkeste anmode FeFo styret om å gjeninnføre 5- kilometersregelen. Hensynet til forvaltningen av fiskeressursene tilsier at føre-vår prinsippet må gjelde. Begrensningen i innlandsfisket må gjennomføres før ressursene forsvinner. Det kan vurderes å gi en generell tillatelse til lokale reiselivsaktører å foreta guidene turer med innlandske og utenlandske sportsfiskere utenfor denne sonen.

Forslag 3, Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Grendeskoler i samiske områder

Norske Samers Riksforbund (NSR) sametingsgruppe ber Sametinget om å komme nedleggingstruede grendeskoler til unnsetning. Kommuneøkonomien blir inntektmessig styrket i revidert nasjonalbudsjett, men kostnadsnivået øker mer enn inntektene.

I følge Kommunes Sentralforbund (KS) er kommunenes reelle handlingsrom mindre enn det som er forutsatt i revidert nasjonalbudsjettet. Dette skyldes at lønns- og prisveksten har blitt høyere enn forutsatt. I tillegg reduserer økte renter og høyere pensjonskostnader kommunenes økonomiske handlingsrom.

Ved en underdekning i kommune økonomien må kommunene finne budsjettdekning ved kutt i frie midler eller redusere driftsresultatet. Noe som kan gå sterkt utover samiske bygdesamfunn. NSR mener derfor at Sametinget nå bør gå i dialog med kommunene med mål om å sikre opprettholdelse av grendeskolene, som i de fleste bygdene er selve livsnerven.

I forkant av kommuneproposisjonen var frykten stor for at kommunenes inntektssystem skulle slå spesielt dårlig ut for distriktskommunene. Heldigvis gikk ikke regjeringen så langt som fryktet, men vi kan nok forvente at distriktskommuner vil slite med økonomien også i årene som kommer. De fleste barna som har undervisning i eller på samisk og i samisk kulturforståelse, bor faktisk i distriktskommuner, derfor er økonomien i disse kommunene en viktig samisk sak.

Sametinget har i 2006, i forbindelse med arbeidet med Forvaltningsreformen, pekt på de spesielle utfordringene samiske kommuner står overfor i konsultasjoner med Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Sametinget har tidligere bedt Stortinget om at grendeskoler som gir opplæring i eller på samisk gis særskilte bevilgninger over statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er at mange grendeskoler til stadighet trues med nedleggelse på grunn av dårlig kommuneøkonomi. Eksempler på grendeskoler som jevnlig trues med nedleggelse er Billefjord skole i Porsanger, Musken skole i Tysfjord, Láhpoluoppal skole i Guovdageaidnu, Vátnjavári skovlá/Boltås skole i Skånland og Sirma skole i Tana. Disse har til sammen et stort antall elever som får opplæring i og på samisk og i samisk kulturforståelse. Også i Alta kommune og kommuner i Nord-Troms er nedleggelse av grendeskoler en svært aktuell sak. Nedleggelse av grendeskoler bidrar til fraflytting fra allerede utsatte bygder. Sametinget arbeider for styrking av lokalsamfunnene. NSR er overbevist om at bevaring og satsing på grendeskoler er viktig del av dette arbeid. NSR foreslår at Sametinget må nå på ny må ta opp denne saken med Regjeringen, parallelt med at man arbeider opp mot kommunene for å hindre nedleggelse av grendeskoler. NSR foreslår også at Sametinget bruker de mulighetene som finnes i konsultasjonsordningen til å påvirke framtidens kommuneøkonomi.

Forslag 4, Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Samisk språk- og kulturkunnskap må innføres som obligatorisk undervisning i grunnutdanningene og videreutdanningene for alle helse- og sosialarbeidere

Likeverdige helse- og omsorgstjenester forutsetter at den samiske befolkningen blir møtt av personell med kompetanse i samisk språk og kultur. Dersom kvaliteten på helsetjenestene skal kunne karakteriseres som gode, er det nødvendig at det finnes personell med kompetanse i samisk språk og kultur. Både etterutdanning i samisk språk- og kulturbakgrunn vil være nødvendig.

Det må være en målsetting at alle helse- og sosialarbeidere skal skoles i å møte samiske pasienter. Dette gjelder både samiske og ikke-samiske helsearbeidere. Helsepersonell med samiske bakgrunn må også skoles i å bruke sin kulturbakgrunn på en riktig måte, i møte med samiske pasienter og personer med omsorgsbehov.

Kultur- og språkkunnskap må innføres som obligatorisk undervisning i grunnutdanningen for alle helse- og sosialarbeidere. Også ved alle videreutdanninger må dette inn. Det bør være Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Kunnskapsdepartementet (KUD) som pålegger utdanningsenhetene å innføre obligatorisk undervisning i samisk språk- og kulturkompetanse.

NSRs sametingsgruppe ber Sametinget om å ta denne saken med HOD og KUD.

Forslag 5, Representant Olaf Eliassen, Senterpartiet

Utlendingers rett til innlandsfiske i Finnmark

Utlendinger har i dag ubegrenset rett til kjøp av fiskekort for fiske i innlandsvann i Finnmark.

Dette betyr at innlandsvann som ligger innenfor det som må betraktes som bygdas nærområde kan i noen tilfeller bli overbelastet med turister. Disse vannene må betraktes å tilhøre beboerne i bygdene og bør således holdes utenfor ordinært fiskekortsalg.

De fleste innlandsvann i Finnmark har tradisjonelt vært utnyttet av folk i bygdene. Dette gjelder spesielt fiskevann som ligger nært bygdene. Disse bygdenære og rike fiskevannene har tradisjonelt sterkeste brukstradisjoner. Inntil Finnmarkskommisjonen har fastslått rettsforholdene må det i disse områdene opprettes særskilte regler som er i forståelse med bygdene.

Anmodning til Sametinget

Vi anmoder Sametinget å bidra til at regelverk for innlandsfiske i Finnmark tilpåsasses samiske bygders interesser og som ivaretar de tradisjoner som er grunnlagt på historisk bruk.

Forslag 6, Representant Olaf Eliassen, Senterpartiet

Sametinget må styrke arbeidet med å forme en selvstendig skolepolitikk og egne virkemidler for å sikre bygdeskolene i samiske samfunn

Etter hvert som kommuneøkonomien blir vanskeligere oppstår det ofte økonomiske problemer. Kommunebudsjetter må reduseres og det er ofte bygdeskoler som foreslås nedlagt. I mange små bygdesamfunn i samiske områder er skolen en viktig institusjon. Først og fremst gir den undervisning i sitt nærmiljø som er positivt spesielt for de minste barna. Skolen der igjennom et viktig tilbud til barnefamilier og som gjør det mulig å bo der. Skolen og også arbeidsplass og samlingssted for bygdebefolkningen ved forskjellige arrangementer som nasjonaldager, bygdetreff etc. Når kommunene begynner å redusere sine utgifter er bygdeskolene de som ofte blir foreslått nedlagt og som også nedlegges. Følgene av dette er ofte at mange skolebarn får lange daglige bussreiser som kan være på flere timer, og skoledagen blir for mange lengre enn arbeidsdagen for voksne mennesker. Foreldre med småskolebarn må begynne å vurdere flytting selv om det fortsatt finnes inntektsmuligheter der de bor.

Oppfordring til Sametinget

Vi oppfordrer Sametinget å utforme sin selvstendige og aktive skolepolitikk som sikrer skoler i samiske distrikter som for det meste er små bygdesamfunn. Sametinget må ta i bruk de virkemidler de har for å sikre en framtid for skolene i samiske bygdesamfunn. Det bør også vurderes å opprettes en egen budsjettpost i Sametingets budsjett til tiltak for samiske distriktskoler.

Vi vet at kommunenes bruk av tospråklighetsmidler ofte ikke er i tråd med det formålet midlene er gitt til og ofte går til andre formål. Sametinget må ta et bedre tak i bruken av tospråklighetsmidlene. Den norske stat har opprettet samefolkets fond i samråd med Sametinget. Fondet er kommet istand som en følge av mangelfull skolegang og undervisning i samiske distrikter. Når skolene når er iferd med å nedlegges i de samiske områder er det nærliggende å vurdere bruk av samefolkets fond som virkemiddel til sikring av fremtiden for bygdeskolene i samiske områder. Sametinget må vurdere kreve konsultasjoner med statlige myndigheter fordi slike skolenedleggelse først og fremst skjer i distrikter hvor samene tradisjonelt bor, og dette er også sentralmyndighetenes ansvar.

Forslag 7, Representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti

Samiske pasienter og likeverdig helsetilbud

Samiske pasienter har krav på likeverdig helsetilbud som den øvrige befolkningen i Norge. Dette kravet blir ikke innfridd verken fra Departementet eller de regionale helseforetak. Begrunnelsen til denne påstand er kommunikasjon mellom pasient og behandlings institusjon leger /sykepleiere mm..

Samiske pasienter som innskrives på sykehus for til en hvis grad tilbud om tolk, men det er pasienten selv som må kreve dette. Ved lengre innleggelser hvor det foretas utredninger/ inngrep større eller mindre operasjoner så skjønner alle at tolken ikke er å tilstede kontinuerlig. Ved Hammerfest sykehus har de tilbud om tolk mellom kl. 09.00 og kl.15.30, etter dette er det tilkalling av tolk som kan ta tid. Når legene går morgenvisitt er det ikke påkrevd å ha tolk med.

Dette blir da en enveiskommunikasjon for flere samiske pasienter. Ved komplikasjoner så må snarlige løsninger tas, dette uten at de samiske pasienter får den informasjon de har krav på.

Vi vil be sametinget ta denne problemstilling opp med helseministeren og be om at når samiske pasienter innskrives på sykehus så bør de kunne få med seg noen enten fra sin nærmeste familie/pårørende eller en annen person som kan ivareta tolkerollen for opptil 10 dager.

Pr. I dag kan pårørende selv komme til sykehuset og være der, men de må selv betale for reise opphold og kost. Samtidig er det få som kan oppnå og få permisjon med lønn for sitt fravær.

Inntil den norske stat har klart å innfri likeverdig behandling av samiske pasienter som landets befolkning forøvrig bes helseministeren om å finne en minnelig løsning slik at de nærmeste pårørende av samiske pasienter kan være tilstede ved sykehusopphold uten å måtte lide økonomisk tap, dette gjelder permisjon med lønn (eventuelt) Sykemelding) dekt reise samt kost/losji.

Da de samiske pasienters pårørende i dag i realiteten sikrer at staten oppfyller sine forpliktelser gratis, dette kan ikke fortsette og sametinget må ta dette opp med myndighetene. Viser forøvrig til saken med Glitner klinikken i fjor sommer som også avdekket store mangler ved de samiske pasienter rettsikkerhet og likeverdig behandling ikke oppfylles fra statens og de regionale helseforetaks side.

Forslag 8, Representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti

Rekruttering av samiske forskolelærere samt lærere

Samisk høyskole i Kautokeino er samens fyrtårn når den gjelder å utdanne samiske lærere og forskolelærere. Dette er viktig arbeid for å sikre våre barn gode oppvekstvilkår tilpasset deres språkform. Dessverre er det liten søknad fra samisk ungdom til disse studiene og det kan fort bli en større manko på kvalifiserte samiske forskolelærere samt allmenlærere. Sametinget bør se på dette med en bekymring når det ikke utdannes nok samiske lærer og forskolelærer til å dekke behovet i indre-finnmark engang.

Sametinget bør ha en tett og god dialog med samisk høyskole om hvordan rekruttering av samisk ungdom til disse to studiene kan bli bedre. Sametinget bør og be høyskolen vurderer å sette i gang desentraliserte utdannings tilbud i disse studiene der dette kan være hensiktsmessig. Sametinget bør og vurdere å avsette virkemidler (stipender) i sitt ordinære budsjett i fremtiden for å kunne sikre at samisk ungdom velger en utdanning som kan dekke den fremtidige etterspørsålet av forskolelærer samt lærer.

Forslag 9, Representant Roger Pedersen, NSRs sametingsgruppe

Uklarheter vedrørende det geografiske virkeområdet for sametingets søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling(tidligere SUF)

Det geografiske virkeområdet for Sametingets næringsmidler er moden for en revisjon. I bl.a. budsjettet for 2008 post 7.3 går det frem at det geografiske virkeområdene viser til: Stemmekretser, skolekretser, valgkretser og kretser i enkelte bygder.

Disse betegnelsene skaper usikkerhet i tilskuddsforvaltningen og for søkere i de aktuelle bygdene, for hvor grensene går for tilskuddsordningen.

NSRs sametingsgruppe foreslår at Sametingsrådet igangsetter et arbeid med å få revidert og luket bort slike uklarheter. Dette bør gjøres i forbindelse med budsjettarbeidet for 2009 budsjettet.

NSRs saemtingsgruppe foreslår at betegnelsene stemmekretser, skolekretser, valgkretser og kretser i enkelte bygder erstattes med bygder.

Forslag 10, Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Statens vegvesen praktiserer Stadnamnloven av 1990 ulikt innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk

Statens vegvesen praktiserer Stadsnamnloven av 1990 ulikt innenfor forvaltning området for samisk språk og utenfor forvaltningsområdet. Dette kommer fram i brev til Skånland kommune av 25.04.08 med kopi til Linna ja Biras sámiid searvi-NSR/Hinnøy og omegn sameforening - NSR.

Av brevet går det frem at Statens vegvesens praksis i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk er at man ikke bruker tospråklige navn på vegvisningsskilt.

NSRs sametingsgruppe stiller seg spørrende til Statens vegvesens tolking av Stadnamnloven av 18. mai 1990. Slik NSR kjenner Stadnamnloven og lovens forskrifter gir den ikke hjemmel for forskjellig praksis i bruk av tospråkelige navn på skilt innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

NSRs sametingsgruppe mener at i kommuner med samisk befolkning skal de samiske stedsnavna synliggjøres på skilt, etter Stadnamnloven av 1990. I samiske områder der samer er i minoritet er særskilt viktig at den samiske tilstedeværelse synliggjøres av det offentlige. Samiske stedsnavn på skilt og kartverk er en god måte å gjøre dette på.

NSRs sametingsgruppe ber Sametinget påpeke ovenfor Statens vegvesen at Stadnamnloven ikke gir hjemmel for ulik praksis av samiske stedsnavn på skilt innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Forslag 11, Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe

FNs urfolkserklæring som sak på Sametinget

FNs urfolksdeklarasjon ble vedtatt av FNs generalforsamling den 13.09.07. Målsettingen med erklæringen er blant annet å gi urfolk rett til selvbestemmelse, eiendomsrett til landområder der tradisjonelt har besittet, og en plikt for nasjonalstatene til å rådføre og informere urfolk om forhold som har betydning for dem.

Selv om erklæringen ikke er juridisk bindende, så er den moralske og politisk forpliktende. Skal Urfolkserklæringen få noen praktiske betydning, er man derfor avhengig av at den er kjent og anerkjent i

alle områder der det bor urfolk. Sametinget må bidra til å synliggjøre dette viktige internasjonale instrumentet, og samtidig oppfordre regjeringen til å bruke deklarasjonen i urfolks- og samepolitikken.

NSR foreslår at Sametinget tar Urfolkserklæringen opp som egen sak, og slutter seg til erklæringen i form av et vedtak. På denne måten kan vi understreke Sametingets status som er urfolksparlament, og samtidig løfte fram resultatet av flere tiårs arbeid fra samisk hold og fra andre urfolks side. Vedtaket bør utformes som en oppfordring til andre urfolksparlament og stater om å gjøre det samme.

Forslag 12, Representant Anne Dalheim, NSRs sametingsgruppe

Samiske helseforetak

Gjennom det siste året har vi blitt kjent med mange enkeltsaker der samiske brukers behov ikke har blitt ivaretatt på en god nok måte av helsevesenet. Dette kan dreie seg om både språkproblemer, men også om manglende kompetanse til å møte kulturforskjeller og særskilte behov som samiske pasienter og deres pårørende kan ha. Erfaring viser at det kan være vanskelig å få anerkjent, og få aksept for samisk språk og kulturforståelse innenfor det norske helsesystemet.

Også tilsynsmyndighetene opplever kompetansesvikt og møter utfordringer når de skal føre tilsyn med de som skal møte samiske pasienters behov. Er systemet er så stort at det samiske blir nedprioritert eller helt borte? I dag har Helse Finnmark et særlig ansvar for den samiske befolkning, med det bor mange samer utenfor Finnmark. Innenfor dagens system makter en ikke å ivareta, utvikle og institusjonalisere den kompetansen som trenges der den samiske pasienten til enhver tid befinner seg. Dette er nasjonale funksjoner som Helse Finnmark ikke er i stand til å ivareta som hovedaktør.

Et helseforetak (HF) er en norsk statlig virksomhet som eies av regionalt helseforetak. Helseforetak yter spesialisthelsetjenester, forskning, undervisning og andre tjenester som står i naturlig sammenheng med dette. Det er rundt 35 helseforetak.

NSR mener tiden er moden for å vurdere grunnlaget for et samisk helseforetak. Vi ser for oss et helseforetak under Helse-Nords paraply, som skal ha et særlig ansvar for å bygge opp kompetanse om samiske pasienters behov, og som kan gi råd og veiledning til andre helseforetak på landsbasis, og til kommuner. Dette helseforetaket kan omfatte institusjoner som allerede i dag er opprettet spesielt for å ivareta samiske behov, slik som for eksempel SANKS, spesialistlegesenteret i Karasjok og Senter for samisk helseforskning.

NSR foreslår at Sametinget bidrar til at forslaget om et samisk helseforetak blir utredet.

Forslag 13, Representant Klemet Erland Hætta, NSRs sametingsgruppe

Sametinget må kartlegge brudd på språkloven.

NSRs Sametingsgruppe har i det siste påpekt hvordan offentlige institusjoner bryter samelovens språkregler. Som ferske eksempler på dette kan nevnes NAV og Skattedirektoratet, som begge er store sentrale institusjoner.

Samelovens språkregel § 3-2 bestemmelser er klare:

”Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk. Skjema til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk.”

Det er på ingen måte akseptabelt, og det er en skam, at samisktalende ikke har samme tilbud som norsk-talende. I dag er internett et sentralt redskap i kommunikasjonen mellom offentlige institusjoner. Derfor bør det legges til rette for at samisk språk også brukes i denne sammenhengen.

Samisk språk er i en utsatt stilling. Det er derfor viktig at samisk språk er synlig og høres over alt hvor dette er mulig, et særlig ansvar påligger offentlige institusjoner og sentrale myndigheter.

NSRs Sametingsgruppe ber Sametinget om å starte en kartlegging av omfanget på hvorvidt offentlige institusjoner bryter samelovens språkregler og på dette grunnlaget sette i gang tiltak for å rette på situasjonen.

Forslag 14, Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Retten til reinmerke - forskjell på samisk og rettsforståelse

Sámi bivdo- ja meahcástansearvi har gjennomført et prosjekt om retten til reinmerke og bruk av rein i samisk utmarksøvelse. Spørsmålet om retten til reinmerke framstår som en viktig sak for mange fastboende samer i Kautokeino kommune, i følge denne rapporten. Det er det ganske sikkert for mange andre samer også.

Rapporten slår fast på at det foreligger en konflikt mellom gjeldende norsk lovgiving og samisk rettsoppfatning i forhold til spørsmålet om retten til reinmerke, og med hensyn til hvorvidt staten kan slette folks reinmerker. Disse spørsmål ble ikke gjenstand for nødvendig utredning i forbindelse med utarbeidelse og vedtakelse av reindriftsloven av 1978, og har heller ikke blitt det siden etter det vi kjenner til.

NSR sametingsgruppe er opptatt av at forskjellen mellom samisk rettsforståelse og norsk oppfatning av juridisk forhold rundt reinmerker kan ha ført til overgrep mot samer fra statens side. Spørsmålet er også om denne forskjellen fortsatt fører til overgrep mot enkeltsamer, ved at reinmerker, som etter samisk rettsforståelse må regnes som privat eiendom, av ulike årsaker blir slettet.

NSR sametingsgruppe ber sametingsrådet vurdere videre oppfølging av disse problemstillingene og andre forhold som omtales i denne rapporten. Sametinget bør følge opp saken i forhold til nasjonale myndigheter, og om nødvendig på eget initiativ iverksette en nærmere utredning av spørsmålet om retten til reinmerke.

Møtelederskapets innstilling

- Nye saker 1 - 14 oversendes Sametingsrådet for behandling.
- Ny sak 029/08 legges til sakslisten og behandles som siste sak 30.05.08.

III Votering

Av 43 representanter var 36 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling pkt. 1 ble enstemmig vedtatt.
- Møtelederskapets innstilling pkt. 2 ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Bjarne Store-Jakobsen	
2	Per Ivar Henriksen	Terje Tretnes
		Klemet Erland Hætta
		Jánoš Trosten
	Per Ivar Henriksen	
	Jánoš Trosten, til forr. orden	
3	Olaf Eliassen	
4	Olaf Eliassen	Klemet Erland Hætta
		Terje Tretnes
		Marianne Balto
	Olaf Eliassen	
5	Terje Tretnes	Rita-Alise Porsanger
		Johan Mikkel Sara
	Terje Tretnes	
6	Terje Tretnes	Kirsti Guvsám
		Ann-Mari Thomassen
	Terje Tretnes	
7	Roger Pedersen	Vibeke Larsen
	Roger Pedersen	
8	Ann-Mari Thomassen	Johan Mikkel Sara
		Anders Urheim
	Ann-Mari Thomassen	
9	Randi A. Skum	Ing-Lill Pavall
		Kirsti Guvsám
	Randi A. Skum	
10	Anne Dalheim	
11	Klemet Erland Hætta	
12	Aili Keskitalo	Jánoš Trosten
		Klemet Erland Hætta
		Anders Urheim
	Aili Keskitalo	
	Olaf Eliassen, til forr. orden	
	Olaf Eliassen, til forr. orden	
	Terje Tretnes, til forr. orden	
	Terje Tretnes, til forr. orden	
	Jánoš Trosten, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

- Nye saker 1 - 14 oversendes Sametingsrådet for behandling.
- Ny sak 029/08 legges til saklisten og behandles som siste sak 30.05.08.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.05.08 kl. 16.45

Sak 17/08

Sametingsrådets regionalpolitiske redegjørelse 2008

Arkiv Arkivsaksnr.
SF- 08/1931

Saken påbegynt 37.05.08 kl. 16.50

Vedlegg

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Samarbeidsavtale mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget
2			Samarbeidsavtale mellom Troms fylkeskommune og Sametinget
3			Statusrapport for samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget 2007
4			Samarbeidsavtale mellom Nordland fylkeskommune og Sametinget
5			Statusrapport for samarbeidsavtalen mellom Nordland fylkeskommune og Sametinget 12.10.06-31.12.07
6	30.4.08	Kommunal- og regionaldepartementet	Høringsuttalelse vedr. Forvaltningsreformen
7			Samarbeidsavtale mellom Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner og Sametinget

II Forslag og merknader

Sametingsrådets innstilling

Sametingsrådets redegjørelse tas til orientering.

1. Innledning

Sametingsrådets regionalpolitikk, hvis nedslagsfelt er både nasjonalt og internasjonalt, handler om å verne, utvikle og skape attraktive og levedyktige samiske lokalsamfunn. Nyskapende, trygge og identitetsskapende lokalsamfunn er en avgjørende forutsetning for en positiv utvikling av det samiske samfunn. Til grunn for Sametingsrådets regionalpolitikk ligger en overordnet målsetning om å legge forholdene til rette slik at det samiske folk selv, og på egne premisser skal ha mulighet til å utvikle sine samfunn og lokale tradisjoner på best mulig måte. Samisk kultur, språk og samfunn er avhengig av infrastruktur som arbeidsplasser, skoler, barnehager etc. For å kunne være med å skape denne grunnleggende infrastrukturen har Sametinget behov for å skape allianser både på myndighetssiden og bevilgningssiden, og utviklingssiden. Derfor jobber vi opp mot og samarbeider med lokale, regionale og internasjonale aktører for at dette kan realiseres. Samtidig er kommuneøkonomien essensiell for samisk bosetningsmønster og Sametingets overordnede regionalpolitiske satsing. Sametingsrådet vil følge opp spørsmålene omkring kommunenes økonomiske situasjon med regjeringen.

Siden etableringen har Sametingets regionalpolitiske rolle endret seg mye. Sametinget har utviklet seg til å bli en aktiv deltaker i den regionalpolitiske debatt. Som en følge av dette har blant annet samarbeidet med fylkeskommunene endret seg i enda mer positiv retning. Framveksten av samarbeidsavtalene har vært et ledd i en naturlig utvikling av Sametingets vekst som regionalpolitisk aktør.

Sametingsrådet har et bredt perspektiv på regionalpolitikken som inkluderer næringsutvikling, språk, kultur, miljø, internasjonale forhold etc. Dette perspektivet gjenspeiles i innholdet i de ulike samarbeidsavtaler og i denne redegjørelse.

2. Samarbeidsavtalene

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med alle fylkeskommuner i de samiske områdene. Samarbeidsavtalene er et redskap for å sikre partene stabile og forutsigbare regionalpolitiske rammebetingelser. Målet med samarbeidsavtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsnivå. Videre er samarbeidsavtalene viktige for å synliggjøre at Sametinget ikke er alene om ansvaret for utviklingen av essensielle sektorområder i det samiske samfunn. Gjennom samarbeidsavtalene avtales det ansvaret regionale myndigheter har i forhold samisk kultur, språk, nærings- og samfunnsutvikling, miljø etc.

Det avholdes årlige møter på administrativt og politisk nivå med de aktuelle fylkeskommunene om rapportering, samarbeid og samordning. Det rapporteres årlig til fylkestingene og Sametinget over aktivitet, utvikling og midler som er brukt over avtalene.

Den felles utfordringen for alle samarbeidsavtalene er å konkretisere avtalene i partenes daglige politiske arbeid. Derfor har avtalepartene gjennom de siste og framtidige revideringer satt seg som mål å aktualisere og gjøre samarbeidsavtalene mer levedyktige i politisk sammenheng. Dette er gjort, og skal gjøres ved å operasjonalisere artikler, tiltak og mål i avtalene.

Sametingsrådet vil arbeide for å videreutvikle samarbeidsavtalenes innhold og geografiske virkeområde. I første omgang vil et samarbeid med Oslo kommune være naturlig. Arbeidet med å få på plass en samarbeidsavtale med Innovasjon Norge er igangsatt. Formålet med avtalen er at distriktsutviklingssystemet representert ved Innovasjon Norge og Sametinget skal samarbeide om næringsutvikling i samiske områder i landet.

Samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget ble første gang inngått i 2003 og revidert avtale ble vedtatt av plenum i februar 2008. Rapport for 2007 var vedlagt rådets beretning i februarplenum.

Samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget ble inngått i 2002. Ny og revidert avtale ble vedtatt av Sametingets plenum i november 2007. Rapport for 2007 er vedlagt denne redegjørelse.

Samarbeidsavtalen mellom Nordland fylkeskommune og Sametinget ble inngått i 2006. Rapport for perioden 12.10.06-31.12.07 er vedlagt denne redegjørelse.

Samarbeidsavtalen mellom Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedemark fylkeskommuner, og Sametinget (Åarjelsaemieh-/Sørsameavtalen) ble inngått 11.februar 2005. I følge avtalen skal avtalen revideres hvert fjerde år. Dette innebærer en revidering av avtalen i 2009. Da Åarjelsaemieh samarbeidsavtale omfatter fem parter, (fire fylkeskommuner og Sametinget) viser det seg at partene har utfordringer med å få samarbeidet til å fungere godt nok. Sametingsrådet tror det kan være behov for å få satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra alle parter for å koordinere tiltakene i avtalen. Dette forslaget vil diskuteres mellom partene i forbindelse med revideringen i 2009. Statusrapportering for perioden mai 2007 – april 2008 er igangsatt og vil forelegges Sametingets plenum i rådets beretning i oktober 2008.

3. Program for verdiskapning i næringskombinasjoner og samisk reiseliv

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2008 foreslås det etablert et program for verdiskapning i næringskombinasjoner og samisk reiseliv. Det har blitt bevilget 6,5 mill. og Sametinget skal administrere programmet. Målet med programmet er å stimulere til entreprenørskap knyttet til utnyttelse av de samlede muligheter for næringskombinasjoner, herunder kombinasjoner av tradisjonelle næringsstilpasninger med eksempelvis reiseliv, kunst og kultur, service og tjenesteyting og kunnskapsbasert tjenesteyting. Program for verdiskapning i næringskombinasjoner og samisk reiseliv ble vedtatt av Sametinget plenum i sak 10/08. Fylkeskommunene i Sápmi har blitt, og vil bli, invitert til å delta i programmets faglige forum.

4. Regionalt utviklingsprogram

Det regionale utviklingsprogrammet (RUP) er fylkenes viktigste næringspolitiske dokument, der programmet er et felles avtalegrunnlag mellom alle partnerskapene (ca. 11 aktører). Det er utarbeid programmer for årene 2008-2009. Sametinget er med i partnerskapet for Troms og Finnmark som har gitt innspill til planenes innhold og gjennomføring. I RUP-sammenheng fokuseres det på å legge strategier for tiltak som en ser muligheter til å følge opp med regional innsats og virkemidler. For Sametingets del vil virkemidlene i eget budsjett for næringsutvikling ha betydning for aktiv medvirkning og innflytelse på de tiltak som programmet skisserer.

5. Forvaltningsreformen

Regjeringen har i lang tid arbeidet med en ny forvaltningsreform, også kalt regionreform. Sametinget har i september 2006 fattet vedtak i sak 36/06 Forvaltningsreform - ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene.

Saken om forvaltningsreformen har vært todelt: 1) regioninndeling – hvor stor skal regionene være, skal dagens fylkesstruktur opprettholdes etc., og 2) hvilke oppgaver skal overføres fra statlig nivå, det vil si regjeringen, direktorater og fylkesmenn til regionalt nivå.

I februar 2008 redegjorde kommunalministeren for at det ikke blir noe av den tidligere planlagte regioninndelingen. Dette forstås som at fylkene blir å bestå som nå, med mindre noen frivillig finner ut at de vil slå seg sammen. I februar sendte Kommunal- og regionaldepartementet ut et høringsnotat angående oppgaver som foreslås overført til regionalt nivå. Sametingsrådet har avgitt en høringsuttalelse, og vil følge denne opp med konsultasjoner med Kommunal- og regionaldepartementet og andre berørte departementer.

Konsekvensene av forvaltningsreformen er viktige for Sametinget fordi vi i henhold til vår konsultasjonsavtale har rett til konsultasjoner med statlige myndigheter. Dersom oppgaver overføres til regionalt nivå – har ikke lenger Sametinget, uten videre denne konsultasjonsretten, tilsvarende har ikke regionalt nivå noen konsultasjonsplikt overfor til Sametinget.

6. Kommuneøkonomi

Sametingsrådet er opptatt av den økonomiske situasjonen for kommunene i de samiske områdene. Rådet har blant annet avgitt en uttalelse om inntektssystemet for kommunene (Sørheimutvalgets utredning). Rådet har i sin uttalelse lagt vekt på at mange av kommunene i distriktene opplever stadige nedskjæringer og redusert infrastruktur. Dette berører i stor grad samiske kommuner og samisk samfunn fordi det som betegnes som utkantkommuner og utkantdistrikter i norsk sammenheng, ofte er sentrale og viktige samiske områder. Videre har rådet understreket at det er viktig at den samiske dimensjonen ivaretas, blant annet i forhold til tospråklighet og spredt bosettingsmønster. Kommunenes satsing på samisk språk og kultur avhenger av kommunenes og departementenes rammebetingelser. Tospråklighet både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, utgjør en ikke ubetydelig merutgift for kommunene. Sametinget kan ikke se at inntektssystemets beregningskriterier innehar noen parametre som gir ekstra poeng til tospråklighetsmidler eller andre som ivaretar samisk språk. Videre har en gjennomgang av utvalgets arbeid vist at det ikke er vurdert eller tatt hensyn til de særlige forhold som er gjeldende for

kommuner med tospråkighet, samisk og norsk. I uttalelsen har man etterlyst en slik vurdering og understreker at dette må gjøres før nye ordninger innføres.

Rådet har i sin uttalelse merket seg spesielt at det er foreslått å legge om det som i dag er Nord-Norge-tilskuddet. Dette er ikke tilstrekkelig gjennomgått med hensyn til hvilke konsekvenser en omlegging vil få. Tilsvarende kan det synes som at det i vurderingene av behov for tilskudd til vekst- og fraflyttingskommuner ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til kommuner som har nedgang i folketallet. Rådet har understreket at det i departementets arbeid videre med å vurdere ulike ordninger for kommunenes inntektssystem vil være særdeles viktig at man ivaretar hensynet til samisk kultur og samisk samfunnsutvikling.

Sametingsrådet vil følge opp spørsmålene omkring kommunenes økonomiske situasjon med regjeringen.

7. Barentssamarbeidet

Sametinget anser det som viktig å styrke og videreutvikle Barentssamarbeidet som et satsingsområde innenfor nordområdesatsingen. Det er derfor Sametinget, som eneste aktør, årlig bevilger midler til drift av urfolkskontoret i Lujávri. Urfolkskontoret er svært viktig for å bidra til å bedre samarbeidet for urfolk på russisk side.

Arbeidsgruppen for urfolk i Barentsregionen (WGIP) har utarbeidet et Handlingsprogram for urfolk for perioden 2005 – 2008. Én av hovedutfordringene for å realisere tiltakene er finansiering. Sametingsrådet har sammen med arbeidsgruppen tatt opp manglende finansiering med Utenriksdepartementet i Norge.

Det er utarbeidet et Barents regionalt ungdomsprogram for perioden 2007-2010. Her er det også utfordringer når det gjelder finansiering for å realisere tiltakene, særlig gjelder dette manglende finansiering fra Russland. Barents Regional Working Group on Youth Issues (RWGYI) jobber videre med denne saken.

Sametingsrådet ser på økt urfolksrepresentasjon i Barentssamarbeidet som svært viktig, og vil arbeide videre for fast urfolksrepresentasjon i Barentsrådet og for at de ulike urfolksgruppene blir medlemmer i Barents regionråd. Dette er drøftet med Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner, samt med Utenriksdepartementet. Disse perspektivene er også nedfelt i revideringene av samarbeidsavtalene i 2007 med Troms og Finnmark fylkeskommuner.

8. Samisk parlamentarisk råd (SPR)

Sametingsrådet har som ambisjon å utvikle enda bedre kommunikasjonslinjer og samarbeidsformer i Samisk Parlamentarisk Råd. Arbeidet her skal blant annet bidra til å utvikle samarbeidet mellom Sametingene. En av de største utfordringer for SPR er å sikre varig finansiell støtte til SPRs virksomhet. På møtet i Nordisk embetsmannsorgan 11.-12. oktober var finansiering av Samisk Parlamentarisk Råd på agenda. Det ble allerede under dette møtet fra finsk side informert om at det finske Sametingets budsjett ville bli foreslått øket med 120 000 Euro i 2008, men regjeringen ville ikke øremerke noen avsetning til fordel for SPR. Sametinget har i etterkant av NÅS-møtet og ministermøtet fått signaler om at det svenske Sametinget i 2008 vil få styrket sine øremerkede ressurser til SPR.

Siste styremøte i SPR var 20. februar i Tromsø. Neste styremøte vil bli avholdt i juni. SPR-fellesmøtet arrangeres 26.-27. august 2008 i Karasjok, hvor blant annet virksomhetsplan for 2008 og sluttokumentet for Parlamentarikerkonferansen er saker som skal behandles.

9. Interreg IVA Nord 2007-2013, delprogram Sápmi

Delprogrammet Sápmi sin overordnede målsetting er å utvikle samisk kultur- og næringsliv gjennom en økologisk og langsiktig ressursutnytting. I motsetning til foregående program dekker delprogram Sápmi hele det samiske bosettingsområdet. Dette er en prosess som Sametinget hele tiden har støttet. Sametinget ved Samisk Parlamentarisk Råds norske delegasjon foreslår representanter til den samiske

beslutningsgruppen og til overvåkingskomiteen. Sametinget i Sverige er programmets hovedsekretariat. Troms fylkeskommune forvalter norske Interreg-midler og har sekretariatsansvaret på norsk side. Nord-Trøndelag fylkeskommune informerer og koordinerer under saksbehandlingen av søknader i den sørlige delen av programområdet. Sametinget i Norge er kontaktpunkt og informasjonsinstans for Troms og Nord-Trøndelag fylkeskommuner. Det er nødvendig med løpende dialog mellom instansene for å få til en mest mulig fleksibel og praktisk gjennomføring av programarbeidet.

10. Arktisk råd

Arktisk Råd er et samarbeidsorgan for en bærekraftig utvikling av den arktiske regionen. Dette regionale samarbeidet omfatter alle de åtte arktiske landene, samt organisasjonene til seks permanente deltakere som representerer urfolkene i den arktiske regionen. Samerådet er en av de permanente deltakerne. Norge har formannskapsvervet i Arktisk Råd i perioden 2006-2008, og Sametinget prioriterer deltakelse på møtene på embetsnivå i periodene mellom ministermøter, og deltar med presidenten i Norges delegasjon på ministermøtene. Ressursforvaltning, forbedret kunnskapsbase og klimaendringer er noen av nøkkelordene i formannskapsprogrammet til Norge. Det arbeides blant annet med økosystembasert havforvaltning og det kom nylig en utredning om olje og gass som gir nye verdifulle kunnskaper. Klimaspørsmål er videre gjenstand for ulike vurderinger, både med hensyn til forskning og overvåking, om tilpasning til klimaendringer og tiltak for å redusere utslippene av klimagasser i regionen. Sametinget jobber innad i Norges delegasjon, og via samarbeid med Samerådet og de andre permanente deltakerne for at urfolksperspektivet naturlig inkluderes i arbeidet under Arktisk Råd.

Med dette er Sametingsrådets regionalpolitiske redegjørelse lagt fram for Sametingets plenum, og vi ser fram til en konstruktiv debatt og konkrete innspill.

III Votering

Av 43 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Sametingsrådet innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Marianne Balto, saksordfører	
2	Anne Dalheim	
3	Berit Oskal Eira	
4	Johan Mikkel Sara	
5	Kjersti Myrnes Balto	
6	Terje Tretnes	
7	Anne Dalheim	
8	János Trosten	
9	Olaf Eliassen	Kirsti Guvsám
	Olaf Eliassen	
10	Anders Urheim	
11	Terje Tretnes	
12	Willy Ørnebakk	

13	Jarle Jonassen	
14	Nils A. Gaup	
15	Bjarne Store-Jakobsen	
16	Kirsti Guvsam	Johan Mikkel Sara
	Kirsti Guvsam	
17	Per Edvin Varsi	
18	Ann-Mari Thomassen	
19	Kjersti Myrnes Balto	
20	Marianne Balto	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Sametingsrådets redegjørelse tas til orientering.

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 15.40

Originalspråk: Norsk

Sak 018/08

Samisk institusjonsutvikling – drøftingssak

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-469

06/4877

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	14.05.08	R 043/08
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	18/08

Saken påbegynt 27. mai 2008 kl. 17.45

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

1. Saksframstilling

Sametingsrådet vil for Sametingets plenums møte høsten 2008 legge fram melding om samisk institusjonsutvikling. Temaet er svært omfattende og rådet ønsker derfor en drøfting i Sametinget for å etablere et best mulig grunnlag for det videre arbeidet med politikktutviklingen for samiske institusjoner.

Sametingsrådet vil i denne drøftingssaken søke å synliggjøre grunnleggende utgangspunkter for en samisk institusjonsutvikling, samt å peke på en del hovedproblemstillinger ved politikktutforming på området.

2. Vurdering

2.1 Begrepsavklaring og tilnærming

Samiske institusjoners sentrale oppgave er å etablere rammer for at det samiske folk i større grad har kontroll og styring over egen kultur- og samfunnsutvikling. Samiske institusjoner er virksomheter som springer ut av og fungerer i en samisk samfunnssammenheng og samisk offentlighet. Alle samfunn er i stor grad bygget opp av et sett med ulike institusjoner, med de variasjoner det medfører. Institusjonene er derfor helt sentrale brikker for å oppnå sterke, fungerende og utviklende samfunn. Dette er også tilfellet for det samiske samfunnet. Oppbyggingen og utviklingen av det samiske samfunnet krever derfor vilje og evne til å etablere og utvikle egne institusjoner.

I utforming av politikk for samisk institusjonsutvikling ser rådet nødvendigheten av å ha fokus på institusjoner forstått som virksomheter med en innretning som bygger på lover og vedtekter, som opererer i faste regelstyrte former, og som i stor grad er av allmenn karakter med preg av å ha et ideelt samfunnsformål. Dette innebærer at oppmerksomheten i utforming av denne institusjonspolitikken ikke retter seg mot samiske frivillige organisasjoner. Det vil si organisasjoner som ikke er underlagt folkevalgte organer i en eller annen form og som heller ikke har et økonomisk inntjeningsformål. Det er likevel slik at

det i noen sammenhenger vil være vanskelig å trekke noe klart skille mellom hva som er medlemsforeninger, privat virksomhet eller virksomhet av offentlig karakter.

2.2 Bakgrunn

2.2.1 Historikk

Den moderne samiske institusjonsbyggingen startet først på 1970-tallet. Undervisning i samisk ble slått fast som en rett i 1967 og et samisk gymnas kom samme året i stand i Karasjok. I 1973 ble kunnskaps- og kulturinstitusjonen Sámi Instutuhtta/Nordisk samisk institutt opprettet i Kautokeino. Det utviklet seg senere til et mer rendyrket forskningsinstitutt. I 1975 fikk Sámiid Vuorká-Dávira/De samiske samlinger i Karasjok, som var stiftet som en medlemsforening så tidlig som i 1939, offentlig driftstilskudd fra Kulturdepartementet. Samisk utdanningsråd ble nedsatt som et rådgivende organ for samisk skoleutvikling for Kirke- og undervisningsdepartementet i 1975. Avisa Ságat, som var etablert allerede i 1956, ble ukeavis i 1975, Sameradioen ble etablert som en del av NRK i Karasjok i 1976, og Sámi Áigi som ble etablert i 1979 og senere gikk over i Min Áigi og Ávvir. Utover 1980 tallet ble det etablert flere mindre private og kommunale museer og kultursentre som Saemien Sijte, Várjjat Sámi Musea/Varanger Samiske Museum, Deanu Musea/Tana museum, Guovdageaidnu gilisillju/Kautokeino bygdetun, Sijti Jarne og Sámi Dáiddaguovddás/Samisk kunstnersenter.

Sameloven av 1987 med opprettelsen av Sametinget i 1989 innebar en ny retning i samepolitikken og dermed grunnlaget for en ny samisk offentlighet. Flere nye samiske institusjoner ble etablert, som Sámi allaskuvla/Samisk høyskole, Beavvas Sámi Teahter, Árran - julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter, Ája samiske senter, Vardobaiki, samiske språksentre, samiske museer og samiske forlag og også samiske festivaler og samiske kulturarrangementer. De siste årene har også staten etablert egne samiske sentre organisert som statlige forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gjelder Galdu - Kompetansesenteret for urfolks rettigheter, og Internasjonalt fag- og formidlingscenter for reindriften.

De siste 20 årene har det altså vært en viss utvikling mot flere og sterkere samiske institusjoner. Til tross for dette kan ikke det samiske samfunnet kalles et institusjonalisert samfunn. Bildet preges av at det, i en samisk sammenheng, er noen få og dominerende samiske institusjoner på noen samfunnsområder, som innenfor politikk, media og utdanning, og flere små og ressursvake institusjoner innenfor andre områder som språk, museum og festivaler.

2.2.2 Folkerett

Folkeretten gir klare forpliktelser for staten i å legge til rette for å styrke og utvikle samiske institusjoner. Forpliktelsen er særlig konkret og juridisk bindende for samiske utdanningsinstitusjoner. FNs erklæring om urfolks rettigheter, som ble vedtatt av FNs Generalforsamling i 2007, innebærer en anerkjennelse av urfolks rett til selvbestemmelse. Urfolkserklæringen er politisk bindende for statene. For samene følger selvbestemmelsesretten imidlertid også av Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 1966 artikkel 1 (SP/ØSK artikkel 1), som ikke bare er juridisk bindende for statene, men også er gjort til norsk rett med forrang framfor annen lovgiving, jf. menneskerettsloven §§ 2-3. Styrking og utvikling av urfolks egne institusjoner er et sentralt område for utøvelsen av samisk selvbestemmelse.

I urfolkserklæringen er urfolks institusjoner omhandlet i flere av artiklene, det samme er tilfelle i ILO-konvensjonen nr. 169.

2.3 Utgangspunkter

2.3.1 Demokrati

Samisk institusjonsutvikling handler om utviklingen av det moderne samiske demokratiet og det samiske samfunnet. Et sterkt og dynamisk demokrati innebærer nødvendigheten av arenaer, møteplasser og institusjoner som virker til meningsutveksling, meningsdanning og informasjonsflyt. Få og svake

samfunnsinstitusjoner som er aktører mellom Sametinget og enkeltpersoner i det samiske samfunnet gjør demokratiet sårbart. Samiske samfunnsinstitusjoner har en viktig funksjon som kobler mellom det politisk besluttede system og lokale uformelle nettverk og meningsfellesskap, da de er avgjørende for forming, kanalisering, premissgiving, debattering og meningsdanning i et offentlig demokratisk rom.

Etableringen av Sametinget har virket til framveksten av en ny samisk offentlighet som utfordrer og endrer de tidligere lokale dominerende nettverk og meningsfellesskap. Sametinget har ikke bare gitt en ny dynamikk mellom offentlige myndigheter og det samiske samfunnet, og mellom Sametinget og det samiske samfunnet, men også internt i det samiske samfunnet. Den nye samiske offentligheten kan innebære visse elementer av standardisering i hvordan samiskhet uttrykkes, synliggjøres og oppfattes. En slik standardisering vil kunne medføre en underkommunisering av variasjonene og mangfoldet som er i det samiske samfunnet, og det innebærer at det stilles nye krav og forventninger til hvordan debatt og framføring av meninger i det samiske samfunnet foregår. Det samiske samfunnet må gis reelle muligheter til å møte kravene og forventningene som en ny samisk offentlighet skaper. Om ikke det skjer, vil både enkeltpersoner og grupper kunne få en forsterket opplevelse av å bli usynliggjort og glemt. En samisk institusjonsutvikling er en forutsetning for oppfatningen av legitimitet, nærhet og relevans for et samisk folkevalgt demokrati.

2.3.2 Kunnskap

Samisk institusjonsutvikling handler om kunnskapsbygging og kunnskapsutvikling. Utdanning, kompetanse og kunnskap er nøkkelen for å ha delta i beslutningsprosesser av betydning for framtidens samiske samfunn. Forandringstakten er i dag stor. Noen endringer skjer gradvis, mens andre har karakter av kvalitative sprang. Dette fordrer store krav til tilpasninger. For samene gir dette utfordringer som må knyttes opp til kunnskap for å kunne bestemme og styre over egen livssituasjon og samfunnsutvikling. Globale så vel som nasjonale endringsprosesser påvirker samene direkte i stadig større grad. Det er derfor et økende behov for at det samiske folk deltar på internasjonale og nasjonale beslutningsarenaer. For dette kreves det kunnskap både om politiske beslutningsprosesser og kunnskap om endring, forming og årsakssammenhenger innenfor samfunn, kultur og miljø.

Kunnskap skapes og utvikles i faglige miljøer som møtes og utfordres i samhandling med andre fagmiljø og samfunnet det virker i og for. Sametingsrådet ser derfor institusjoner som bidrar til og legger premisser for kunnskapsbasert styring og forvaltning, som avgjørende viktig for den framtidige samiske samfunnsutviklingen. Til dette hører den betydningen samiske kunnskapsinstitusjoner har for at kunnskap om samisk kultur og samfunnsutvikling tilflyter samfunnet generelt og i større grad inngår i befolkningens og offentlighetens allmennkunnskaper.

2.3.3 Kapasitet

Samisk institusjonsutvikling handler om kapasitet til å kunne ha kontroll og styring over egen livssituasjon. Kapasitetsbygging kan forstås som et samlebegrep for å bygge bærekraftige og robuste kunnskapsmiljøer og kulturinstitusjoner. For å delta i det offentlige rom, og for å kunne styrke og utvikle kunnskap trengs kapasitet i form av økonomiske og menneskelige ressurser.

Det samiske samfunnets evne til å styrke og utvikle egen kultur, samfunn og næringer, er avhengig av at det finnes institusjoner med evne til å analysere og formidle sammensatte kultur-, miljø- og samfunnsforhold. Det forhold at samer som blir berørt av lover og administrative tiltak skal konsulteres av aktuelt statlig myndighetsnivå tilsier et behov for kapasitet til å delta i og forstå beslutningsprosesser, samt konsekvenser av foreslåtte tiltak. I tillegg vil det ofte være behov for at det finnes kapasitet på felt som historie, kultur, samfunnsforhold og miljø i det samiske samfunnet når ulike typer tiltak som kan ha konsekvenser for det samiske samfunnet skal vurderes og utredes. En sterkt begrenset institusjonell, faglig og økonomisk kapasitet i det samiske samfunnet resulterer derfor i at det på mange områder er svært krevende å på den ene siden å forstå prosessene bak og konsekvensene av ulike forslag til tiltak, og på den andre siden ha evne til å gjennomføre vedtatte tiltak.

Tilbud og tjenester som er viktig for demokrati-, kunnskaps- og kapasitetsbygging, og som i større og mindre grad reguleres eller initieres av markeds mekanismer med tilbud og etterspørsel fungerer ofte i liten grad i det samiske samfunnet. Den form for markedssvikt en kan snakke om i det samiske samfunnet krever større grad av aktiv inngripen i form av tiltak fra politiske myndigheter for å bygge kapasitet og kompetanse gjennom institusjonsutvikling. Dette kan gjelde på samfunnsområder som utdanning (studentgrunnlag), kursvirksomhet, utredningsvirksomhet, mediemangfold og læremiddelutvikling. For sikring og bygging av kapasitet på slike samfunnsområder vil det derfor være mer påkrevd med en aktiv politikk for institusjonsutvikling innenfor det samiske samfunnet enn hva en ellers tenker seg i samfunnet for øvrig. Situasjonen er imidlertid den at mens det har vært og fortsatt foregår stor grad av institusjonsbygging i det norske samfunnet, som i hovedsak virker i og for det norske samfunnet, er en tilsvarende utvikling svak i det samiske samfunnet både når det gjelder antall og størrelsen på institusjonene. En politikkdrivet institusjonsbygging med nødvendige økonomiske og menneskelige ressurser er derfor avgjørende viktig for kapasitetsbyggingen i det samiske samfunnet.

2.4 Status og hovedproblemstillinger

Situasjonen for de samiske institusjonene er svært ulik. En gjennomgang av institusjonene med hensyn til virksomhet og aktivitet, ressursmessige rammevilkår, organisering og framtidsplaner vil være et viktig grunnlag for å forme en politikk for institusjonsutviklingen.

Sametingsrådet mener det vil være behov for en sammenfattende situasjonsgjennomgang for institusjoner på samfunnsområdene 1) kultursentre, 2) språksentre, 3) museer, 4) teater, 5) festivaler, 6) media og forlag, 7) helse og barn, og 8) utdanning, kompetanse og forskning.

I utformingen av en politikk for samisk institusjonsutvikling reises flere utfordringer det vil være nødvendig å ta klarere stilling til.

2.4.1 Selvstendighet

Grad og form for samiske institusjoners selvstendighet vil være en sentral problemstilling i en politikk for institusjonsutvikling. Samiske institusjoner må være del av og fungere i en samisk samfunnssammenheng. Ut fra en slik forståelse blir det fort problematisk når tilknytningen til staten som eier og/eller finansieringsinstans er for sterk. Når Sametinget er det folkevalgte organet i en samisk offentlighet vil det være prinsipielt mest riktig at det er til Sametinget de samiske institusjonene i en eller annen form er tilknyttet, og ikke regjeringen. Dette også vurdert ut fra selvbestemmelsesretten.

De samiske institusjonene er i hovedsak forsørget av fellesskapet. Dermed må også Sametinget, som det samiske fellesskapets forvalter, ha rimelig rett til å utøve et styringsansvar overfor institusjonene. Hvordan dette skal foregå må imidlertid vurderes opp mot nødvendigheten av å ha selvstendige institusjoner som virker til kritisk debatt, meningsutveksling, meningsdanning og informasjon for et levende og moderne kunnskapsproduserende samisk demokrati. Det samiske samfunnet er i mange sammenhenger lite og sammenvevd, noe som gjør behovet for stor grad av selvstendighet og åpenhet for samiske institusjoner særlig stort.

Spørsmål som finansieringsinstans, organisasjonsform, styreoppnevning og stimuleringsordninger for egenutvikling er aktuelle i forhold til problemstillingen om institusjonenes selvstendighet.

2.4.2 Styrke og mangfold

Muligheten for samiske institusjoners styrke og mangfold er en annen problemstilling som må vurderes i en politikk for institusjonsutvikling. Skal samiske samfunnsinstitusjoner kunne fungere som steder for demokratiutvikling, kunnskapsproduksjon og kapasitetsbygging må de både ha en viss robusthet både i forhold til økonomiske rammevilkår og menneskelige ressurser. Den enkleste tilnærmingen til denne utfordringen er å arbeide for økte økonomiske rammer til samiske institusjoner. Flere forhold taler for at det er det en selvstendig grunn til. Det kan likevel være grunn til å vurdere om det er en tilstrekkelig tilnærming til problemstillingen.

Det eksisterer i dag relativt mange små samiske institusjoner med 0 til 5 ansatte og gjelder særlig for kultursentre, språksentre, museer og festivaler. Dette gjør disse institusjonene svært sårbare og lite fleksible. Selv med betydelig forbedret økonomiske rammevilkår er det grunn til å tro at disse institusjonene i lang tid framover vil være relativt små. Denne situasjonen reiser spørsmålet om behovet for å styrke institusjonene ved å gjennomføre sammenslåinger til større enheter. Innenfor museumsområdet foregår det allerede en slik konsolideringsprosess. En slik tilnærming kan imidlertid i seg selv ofte være svært kostnadskreven både økonomisk, menneskelig og faglig. Et annet forhold er at sammenslåing kan redusere mangfoldet av institusjoner i det samiske samfunnet. Det samiske samfunnet er variert og strekker seg over store områder og kan gjøre sammenslåinger praktisk vanskelig, samtidig som det kan bidra til for stor grad av ensretting på enkelte institusjonsområder.

På flere samfunnsområder vil det oftere kunne være snakk om etablering av nye institusjoner enn sammenslåing og omorganisering av eksisterende institusjoner. Dette vil kanskje i særlig grad være innenfor nærings-, helse- og barneområdet.

Innenfor området høyere utdanning, forskning og kunnskapsformidling er det i dag etablert et miljø med videre utviklingspotensial ved Samisk høyskole i Kautokeino. Mulighetene for utviklingen av dette miljøet bør ses i et allsamisk og internasjonalt urfolksperspektiv. Slike perspektiv omfatter da ikke bare miljøer for høyere utdanning og forskning, men også for utvikling av utredningskompetanse og kunnskapsformidling.

2.4.3 Samhandling og samarbeid

Muligheter for samhandling og samarbeid mellom samiske institusjoner, og mellom samiske institusjoner og andre institusjoner vil også være en viktig problemstilling som må vurderes i politikktutviklingen for samiske institusjoner. Det er i dag etablert flere typer nettverk mellom samiske institusjoner. Det være seg Samiske institusjoners nordområdenettverk, museumsnettverk, språksenternettverk eller forskningsnettverk. Slike nettverk er ofte verdifulle for utveksling av erfaringer og for utvikling og gjennomføring av felles prosjekter. Nettverkssamarbeid kan bidra til merverdi og meraktivitet som institusjonene enkeltvis ikke klarer å oppnå. Det er likevel også grunn til å ikke være blind for at nettverkssamarbeid også kan resultere i fragmenterte ansvarsforhold og overorganisering som utydeliggjør målsettingene med samarbeidet.

Selv om samiske institusjoner inngår som en del av og fungerer i en samisk samfunnssammenheng inngår de også en større sammenheng både nasjonalt og internasjonalt. I flere sammenhenger vil det derfor være naturlig og nødvendig å inngå samarbeid og nettverk med andre institusjoner. Spørsmål om det er mulig og eventuelt hvordan det kan legges føringer eller tilskyndelser for nettverksamarbeid som bidrar til meraktivitet i det samiske samfunnet er aktuelt i forhold til problemstillinger om samhandling og samarbeid. Likeledes om hvordan en kan legge til rette for at samiske institusjoner samarbeider for å påvirke og trekke vekslers på andre institusjoners kunnskap og virksomhet nasjonalt som internasjonalt.

2.4.4 Finansiering av bygg

Hvordan nye bygg og utbygginger av eksisterende bygg for samiske institusjoner skal finansieres er og en problemstilling som må vurderes i politikktutviklingen av samiske institusjoner. Samiske institusjoner kjennetegnes ofte av at de ikke er initiert av lokale eller regionale myndigheter nettopp fordi samene oftest er i en minoritetssituasjon. Som regel er de samiske institusjonene initiert fra det samiske lokalsamfunnet eller fra sentralt samepolitisk hold. Dette medfører at det svært ofte er vanskelig å få en lokal og regional finansiering av bygg til samiske institusjoner. For eksempel forvalter Kultur – og kirke departementet overskuddet fra statlige spill til tilskuddsordninger for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. Ordningen er imidlertid slik at det bare kan gis inntil en tredjedel av investeringskostnadene til slike bygg. De resterende to tredjedelene må finansieres med egenandel, private midler eller lokale og regionale tilskudd. Ordningen er dermed ikke tilpasset samenes situasjon som urfolk og minoritet. Grunnen til at samiske institusjoner ikke søker på slike ordninger er at det sjeldent foreligger muligheter til å få delfinansiering fra lokale og regionale myndigheter. Framfor å vise til ordninger som er etablert for det norske samfunnet, må det søkes å finne ordninger som er tilpasset situasjonen for det samiske samfunnet.

Det er også slik at det er staten som har de folkerettslige forpliktelsene for å legge til rette for samisk kulturutvikling.

En annen situasjon Sametinget ofte møter på er at Kultur- og kirke departementet viser til at Sametinget selv må prioritere hvilke institusjonsbygg som skal bygges. For Sametingsrådet framstår en slik forventning som meningsløs siden Sametinget ikke har midler å prioritere med, og siden et slikt spørsmål forutsetter at det skal prioriteres mellom ulike samiske institusjonsbygg og ikke foretas en prioritering av samiske institusjonsbygg i forhold til den samlede nybyggprioriteringen i det Norge. Spørsmål som må vurderes i en politikk for samisk institusjonsutvikling er dermed hvordan det samiske samfunnet kan komme i en situasjon der det finnes ordninger som gir reell mulighet til samisk institusjonsbygg og som minimum er på lik linje med andre byggeaktiviteter til kulturinstitusjoner i landet.

En løsning som den siste tiden også har blitt brukt overfor samiske institusjoner er statlige husleieordninger. Ordningen er slik at staten står som utbygger og eier av bygget og at virksomhetene som disponerer lokalet betaler husleie som er kostnadsdekkende. Et spørsmål som reiser seg ved en slik finansieringsordning er hvem som skal garantere for husleien. I den grad Sametinget skal ha en slik rolle forutsettes det at det er etablert budsjettprosedyrer mellom regjeringen og Sametinget, der Sametinget har reell innflytelse på budsjetttrammene til Sametinget og samiske formål. Det er ikke tilfellet i dag og det vil ikke være tilfellet med en såkalt konsultasjonsordning tilknyttet regjeringens ordinære interne budsjettrutiner.

III Votering

Av 43 representanter var 32 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Hilde Anita Nyvoll, saksordfører	
2	Aili Keskitalo	
3	Willy Ørnebakk	Terje Tretnes
	Willy Ørnebakk	
4	Terje Tretnes	
5	Kjersti Myrnes Balto	
6	Bjarne Store-Jakobsen	
7	Kirsti Guvsám	
8	Olaf Eliassen	
9	Magnhild Mathisen	Terje Tretnes
	Magnhild Mathisen	
10	Egil Olli	Terje Tretnes
11	Kjersti Myrnes Balto	
12	Synnøve Solbakken-Härkönen	Bjarne Store-Jakobsen
		Terje Tretnes
	Synnøve Solbakken-Härkönen	
13	Kjersti Myrnes Balto	Ann-Mari Thomassen

14	Willy Ørnebakk	
15	Klemet Erland Hætta	Egil Olli
	Klemet Erland Hætta	
	Hilde Anita Nyvoll, saksordfører	

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.05.08 kl. 19.05

Sak 019/08 Tilsynsfunksjoner i barnevernet

Arkivsaknr.
07/4864

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 028/08
Oppvekst- og utdanningskomiteen	06. - 08.05.08	004/08
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	19/08

Saken påbegynt onsdag 28. mai 2008 kl. 13.40.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	15.04.08	Sametingsrådet	Sak R 028/08 Tilsynsfunksjoner i barnevernet

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Samiske barn har rettigheter i henhold til internasjonale konvensjoner og nasjonale lover. Det slås fast at samiske barn har rett til å bruke sitt samiske språk og bli oppdratt i sin samiske kultur. Denne retten gjelder uavhengig av om barnet er under barnevernets omsorg, jfr. Barnekonvensjonens art. 20 og 30. Samelovens språkregler gjelder også for barn som oppholder seg i barnevernsinstitusjon.

Situasjonen i dag er at samiske barn møter et barnevern, som ikke er i stand til å ivareta deres rett til å vokse opp med sitt samiske språk og kultur, selv om de er under omsorg av barnevernet. Samiske barns rett til en oppvekst som tar utgangspunkt i deres kultur og språk, blir ikke alltid tilstrekkelig vektlagt ved valg av alternative omsorgsformer.

Sametinget mener det er nødvendig å sette fokus på samiske barn som er under omsorg av barnevernet. I barnevernets kontrollfunksjoner er det ikke ført tilsyn med ivaretagelse av samisk språk og kultur for barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjoner. Dette mener Sametinget er en vesentlig mangel i barnevernstjenesten. Sametinget vil derfor be om konsultasjoner med Barne- og Likestillingsdepartementet med det formål å få til kontrollfunksjoner som ivaretar samisk språk og kultur i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner.

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling:

Innledning

Sametinget behandler samiske barns rettigheter til samisk språk og kultur i møte med barnevernet.

Forslag:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Tore Bongo, Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Vibeke Larsen og Marianne Balto, medlemmet fra Klar samisk røst (KSR) János Trosten og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara, fremmer følgende forslag:

Forslag 1

I Sametingsrådets forslag til innstilling, 2. avsnitt, første setning, tilføyes: Situasjonen i dag er at samiske barn møter et barnevern som ikke alltid er i stand. ....

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råar Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 23 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag 1 ble enstemmig vedtatt.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Jarle Jonassen, saksordfører	
2	Per Ivar Henriksen	
3	Tone Finnesen	
4	Anne Dalheim	
5	Terje Tretnes	
6	Jarle Jonassen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Samiske barn har rettigheter i henhold til internasjonale konvensjoner og nasjonale lover. Det slås fast at samiske barn har rett til å bruke sitt samiske språk og bli oppdratt i sin samiske kultur. Denne retten gjelder uavhengig av om barnet er under barnevernets omsorg, jfr. Barnekonvensjonens art. 20 og 30. Samelovens språkregler gjelder også for barn som oppholder seg i barnevernsinstitusjon.

Situasjonen i dag er at samiske barn møter et barnevern, som ikke alltid er i stand til å ivareta deres rett til å vokse opp med sitt samiske språk og kultur, selv om de er under omsorg av barnevernet. Samiske barns rett til en oppvekst som tar utgangspunkt i deres kultur og språk, blir ikke alltid tilstrekkelig vektlagt ved valg av alternative omsorgsformer.

Sametinget mener det er nødvendig å sette fokus på samiske barn som er under omsorg av barnevernet. I barnevernets kontrollfunksjoner er det ikke ført tilsyn med ivaretagelse av samisk språk og kultur for barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjoner. Dette mener Sametinget er en vesentlig mangel i barnevernstjenesten. Sametinget vil derfor be om konsultasjoner med Barne- og Likestillingsdepartementet med det formål å få til kontrollfunksjoner som ivaretar samisk språk og kultur i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.05.08 kl. 14.00.

Sak 020/08

Ivaretakelse av samiske barns rettssikkerhet og behov i prosjektet Barnas Hus

Arkivsaknr.
06/4610

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 029/08
Oppvekst- og utdanningskomiteen	06. - 08.05.08	005/08
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	20/08

Saken påbegynt onsdag 28. mai 2008 kl. 14.00

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	15.04.08	Sametingsrådet	Sak R 029/08 Ivaretakelse av samiske barns rettssikkerhet og behov i prosjektet Barnas Hus
2	27.11.06		Forslag til sak 45/06
3	30.11.06		Høring - Rapport om etablering av pilotprosjektet Barnas hus

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Samiske barn som har vært utsatt for overgrep har rett og krav på et likeverdig hjelpetilbud på lik linje med øvrige barn. Dette forutsetter at hjelpetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur, og at hjelpeinstansene har den nødvendige kompetanse for å ivareta samiske barn. Samiske barn som urfolk har rettigheter regulert i lov og internasjonale konvensjoner. I tillegg har samiske barn fra kommuner som er forpliktet av Samelovens språkregler, rett på å bli møtt med samisk språk i kontakt med politi- og påtalemyndighet, jfr. Samelovens § 3-4. Barnas hus er dermed omfattet av Samelovens språkregler.

Situasjonen i dag er at politietaten og dommerstanden mangler samisk språk- og kulturkompetanse ved dommeravhør av samiske barn. Dette er vesentlige mangler som har betydning for rettssikkerheten for barnet. Kompetanse om avhør av samiske barn i sedelighetssaker er en spisskompetanse, hvor det fordres gode språk- og kulturkunnskaper i tillegg til faglig kompetanse om barns utvikling. Så langt i prosessen rundt arbeidet med Barnas hus er ikke samiske barn og deres familier ivaretatt eller omtalt.

Samiske barns rettssikkerhet og rettigheter må ivaretas i prosjektet Barnas hus. Denne saken er viktig for samiske barn og Sametinget ser behovet for å ivareta samiske barn i denne sammenheng. Sametinget vil be om konsultasjoner med Justis- og politidepartementet om saken.

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling:

Innledning

Samiske barn som har vært utsatt for overgrep skal ha de samme rettighetene og mulighetene som andre barn, når de har behov for bistand fra offentlige hjelpeinstanser. Forutsetningen for dette er at hjelpetilbudet bygger på samisk språk og kultur, og at de ulike hjelpeinstansene har den nødvendige kompetansen.

Barnehus-prosjektet er et kompetansesenter som skal ivareta rettssikkerheten til barn som har vært utsatt for ulike typer overgrep. Konseptet går ut på at all kompetanse på å ivareta kriserammede barn og familier skal samles på ett sted. Sametinget må nå inn i prosessen rundt utviklingen av dette prosjektet slik at man kan sikre at samiske barns rettssikkerhet blir ivaretatt.

Forslag:

Forslag fra *bele komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Tore Bongo, Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Vibeke Larsen og Marianne Balto, medlemmet fra Klar samisk røst (KSR) János Trosten og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara*, fremmer følgende forslag:

Forslag 1

Bytte ut "Barnas hus" med "Barnehus"

Forslag 2

3. avsnitt, 1. setning:

..... samiske barn, dette gjelder også tilbudet om rådgivning, veiledning og oppfølging.

Forslag 3

3. avsnitt, 3. setning:

Kompetanse om rådgivning, veiledning, oppfølging og avhør av.....

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 28 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Per Ivar Henriksen, saksordfører	
2	Rita-Alise Porsanger	
3	Nanna Thomassen	
4	Jørn Are Gaski	
5	Tone Finnesen	Jørn Are Gaski Terje Tretnes
	Tone Finnesen	
6	Per Ivar Henriksen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Samiske barn som har vært utsatt for overgrep har rett og krav på et likeverdig hjelpetilbud på lik linje med øvrige barn. Dette forutsetter at hjelpetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur, og at hjelpeinstansene har den nødvendige kompetanse for å ivareta samiske barn. Samiske barn som urfolk har rettigheter regulert i lov og internasjonale konvensjoner. I tillegg har samiske barn fra kommuner som er forpliktet av Samelovens språkregler, rett på å bli møtt med samisk språk i kontakt med politi- og påtalemyndighet, jfr. Samelovens § 3-4. Barnehus er dermed omfattet av Samelovens språkregler.

Situasjonen i dag er at politietaten og dommerstanden mangler samisk språk- og kulturkompetanse ved dommeravhør av samiske barn, dette gjelder også tilbudet om rådgivning, veiledning og oppfølging. Dette er vesentlige mangler som har betydning for rettssikkerheten for barnet. Kompetanse om rådgivning, veiledning, oppfølging og avhør av samiske barn i sedelighetssaker er en spisskompetanse, hvor det fordres gode språk- og kulturkunnskaper i tillegg til faglig kompetanse om barns utvikling. Så langt i prosessen rundt arbeidet med Barnehus er ikke samiske barn og deres familier ivaretatt eller omtalt.

Samiske barns rettssikkerhet og rettigheter må ivaretas i prosjektet Barnehus. Denne saken er viktig for samiske barn og Sametinget ser behovet for å ivareta samiske barn i denne sammenheng. Sametinget vil be om konsultasjoner med Justis- og politidepartementet om saken.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.05.08 kl. 14.25.

Sak 21/08

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012

Arkivsaknr.
08/298

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saknr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 033/08
Oppvekst- og utdanningskomiteen	06. - 08.05.08	006/08
Oppvekst- og utdanningskomiteen	28.05.08	008/08
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	21/08

Saken påbegynt tirsdag 27. mai 2008 kl. 16.45.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget gir sin tilslutning til Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 - 2012

1. Visjon

Det finnes læremidler på alle fagområder og i alle fag, på sør-, lule- og nordsamisk, som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk.

2. Grunnlag for planen

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 omfatter utvikling av læremidler etter gjeldende planverk for barnehage og grunnskole. Planen beskriver mål og strategier for utvikling av læremidler og bygger på Rammeplan for barnehagen, Kunnskapsløftet – Samisk, evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler og innspill fra barnehager, skoler og forlag med flere.

Planen er utviklet med 4 hovedmål som omhandler 1) læremidler for barnehager, 2) ordinære læremidler for grunnskolen, 3) læremidler for særskilt tilrettelagt opplæring og 4) rammebetingelser og infrastruktur.

Forannevnte evaluering er gjennomført på grunnlag av Sametingets vedtak i sak 28/06. Formålet med evalueringen var å foreta en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningen, komme med forslag til videre læremiddelarbeid og gi svar på om forvaltning av midler til utvikling av samiske læremidler fortsatt bør være Sametingets ansvarsområde. Evaluering ble foretatt av Finnut Consult AS og resultatet foreligger i rapport av 13.04. 2007. Sametingsrådet tok rapporten til etterretning i juni samme år og vedtok at resultatene fra evalueringen skulle være en del av grunnlaget for ny strategisk plan.

Innspill fra barnehager, grunnskoler og videregående skoler i sør-, lule- og nordsamiske områder ble innhentet ved hjelp av spørreskjema i januar 2008. Innspillene beskriver behov for læremidler i forhold til Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet - Samisk. Det ble bedt om prioritering av fagområder og fag der læremiddelbehovet er størst. Skolene ble også bedt om å prioritere mellom trinn. I tillegg ba Sametinget om en tilbakemelding på hvilke fagområder og i hvilke fag det kan oversettes læremidler til.

Prioriteringene i planen for 2009 – 2012 forutsetter bevilgninger over statsbudsjettet på minst samme nivå som i 2008.

3. Presiseringer og avgrensninger

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 omfatter utvikling av læremidler som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk. Læremidlene utvikles på sør-, lule- og/eller nordsamisk.

Planen omfatter utvikling av læremidler for barnehage, ordinære læremidler for grunnsopplæringen og særskilt tilrettelagte læremidler. Den er en oppfølging av følgende planer: ”Strategisk plan for samiske barnehager 2002 – 2005”, ”Strategisk plan for Samisk læremiddelutvikling 2001 – 2005” og ”Handlingsplan for særskilt tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne 2001 -2004”.

Planen er en strategisk plan for bruk av Sametingets økonomiske virkemidler for utvikling av læremidler. Planen fastsetter mål, prioriteringer og strategier for perioden 2009 – 2012 og omtaler ikke tiltak. Nærmere prioriteringer og fastsettelse av krav og kriterier, foretas av Sametinget gjennom budsjettet for det enkelte budsjettår i perioden.

Omfanget av utviklingen av læremidler etter denne planen er begrenset av de økonomiske ressurser som staten til en hver tid stiller til Sametingets disposisjon for dette formålet.

Læremidler for opplæring etter Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet om den samiske folkegruppa og dens språk, kultur og samfunnsliv, er et nasjonalt ansvar og omfattes ikke av denne planen.

4. Læremiddelutvikling 2001 – 2008

I perioden 2001 -2005 ble læremidlene utviklet på grunnlag av de prioriteringene som var gjort i de ovenfornevnte strategiske planer. Ved planperiodens slutt besluttet Sametinget at det ikke skulle utarbeides nye strategiske planer for læremiddelutvikling før Rammeplan for barnehager og læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk var vedtatt, og en evaluering av tilskuddsordningen for utvikling av samiske læremidler var gjennomført.

I perioden 2005 -2008 har det vært igangsatt læremiddelprosjekter hvert år både for barnehage og grunnsopplæring. Påbegynte prosjekter som ennå var i startfasen ble så langt det lot seg gjøre tilpasset den nye Rammeplanen for barnehager og læreplanene i Kunnskapsløftet – Samisk.

4.1 Tilskudd til utvikling og produksjon av læremidler

I statsbudsjettet avsettes det årlig over post 206 midler til Samisk utdanningsadministrasjon, herunder midler til læremiddelutvikling. Nivået på bevilgningen for læremidler ligger i statsbudsjett for 2008 på kr. 12 380 000. Sametinget forvalter disse midlene gjennom et overordnet regelverk for Sametingets

søkerbaserte tilskuddsordninger og det årlige budsjettet som bl.a. fastsetter årlige prioriteringer og kriterier for tilskudd. I tillegg til Sametingets ordinære rammer for forvaltning av tilskuddsmidler, er Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling for en avgrenset periode, grunnlag for de årlige prioriteringene i budsjettet.

4.2 Roller og ansvar i læremiddelutviklingen

4.2.1 Sametinget

Sametinget har ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for virkemidler til utvikling av læremidler gjennom planverk og årlige budsjetter. Sametinget har også ansvar for tildeling av midler og oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken i henhold til lovverk, regler og retningslinjer.

Sametinget har to faste samarbeidsmøter i året med forlag som har fått tildelt midler til mer enn to læremiddelprosjekter. Med andre læremiddelprodusenter har Sametinget samarbeidsmøter ved behov.

4.2.2 Læremiddelprodusentene

Målgruppe for tildeling av midler til utvikling av ordinære og digitale læremidler er forlag og andre læremiddelprodusenter med eget firma. Særsilt tilrettelagte læremidler utvikles av forlag og av spesialpedagogiske kompetansesentre. Læremiddelprodusenter som har fått innvilget tilskudd, har ansvar for rekruttering av forfattere, oversettere og illustratører, manuskriptutvikling, grafisk design, kvalitetssikring, produksjon, distribusjon og salg av læremidler.

4.3 Evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler

Evalueringsrapporten viser at det er store utfordringer knyttet til utvikling av samiske læremidler.

En av de største utfordringene er at forlagskapasiteten ikke er god nok til å produsere samiske læremidler i takt med behovet. Det er i stor grad samiske forlag som produserer slike læremidler. Norske forlag prioriterer i liten grad utgivelse av samiske læremidler på grunn av manglende lønnsomhet.

De samiske forlagene understreker konsekvensene av at samisk forlagsbransje er preget av knapphet på ressurser. Dette medfører at læremiddelprosjektene ofte ikke ferdigstilles til avtalt tid, og dette forklares med at de økonomiske ressursene som følger med hvert prosjekt ikke sammenfaller med det reelle ressursbehovet.

Det er en betydelig forskjell mellom norske og samiske forlag når det gjelder administrativ kapasitet og styring av læremiddelprosjekter. De norske forlagene har i større grad forlagsredaktører med ulik faglig bakgrunn som følger opp de ulike prosjektene, i tillegg til generelt bedre økonomi. Samiske forlag skal dekke hele utdanningsnivået og alle fagspekter, noe som innebærer at de i stor grad må engasjere fagfolk til hvert prosjekt, dersom de selv ikke besitter den aktuelle kompetansen. Lønnsomheten i de samiske læremiddelproduksjonene er svært liten og de samiske forlagene har ikke mulighet til å styrke fagkompetansen eller øke den administrative kapasiteten gjennom salg av læremidler.

En av de største utfordringene til forlagene er å rekruttere forfattere til læremiddelprosjekter. Dette gjelder spesielt til prosjekter på sør- og lulesamisk. Den største årsaken er mangel på menneskelige ressurser. Vilkårene for forfattere har heller ikke vært tilfredsstillende. De samiske forlagene fremhever dårlige rammebetingelser for forfattere som en av årsakene til at produksjonstiden blir unødig lang.

I tillegg til mangel på forfattere er det store utfordringer i forhold til terminologit utvikling, spesielt på sør- og lulesamisk.

Godkjenningsordningen for læremidler opphørte i august 2000. I følge evalueringen har dette skapt mer ansvar og arbeid for forlagene, uten at de har fått økonomisk kompensasjon for det. Det er derfor behov for at ordningen med bruk av referansegruppe blir opprettholdt. Formålet med referansegruppene er at de skal bistå læremiddelprodusentene språklig, pedagogisk og faglig. Gruppen har en rådgivende funksjon og bidrar til å sikre prosjektets kvalitative resultat.

Når det gjelder markedsføring av læremidler, opplyser de samiske forlagene at de annonserer ferdigstilte produkter i ulike media, herunder samiske aviser og lokal/regional presse. Det sendes også ut pressepakker, og av og til tas det kontakt med redaksjoner for å oppnå ekstra omtale og oppmerksomhet rundt enkelte produkter. Forlagenes utgivelser publiseres på egne nettsider. Sametinget krever i tillegg at forlagene skal sende et gratis eksemplar til relevante institusjoner læremiddelet er utviklet for, men dette praktiseres i ulik grad. Ingen av de samiske forlagene har egne markedsføringskonsulenter, og kontakt med brukergrupper skjer ikke utover deltakelser på utstillinger og fagdager. Forlagene opplyser at de ikke har kapasitet til å oppsøke barnehager og skoler.

Brukerne har liten informasjon om hva som finnes av samiske læremidler. Det ble påpekt at verken forlagene eller Sametinget kunne skaffe en god nok oversikt ved konkrete henvendelser. Det er derfor behov for bedre formidling og markedsføring av nye læremidler og informasjon og synliggjøring av eksisterende læremidler.

Evalueringen viser at det er et potensial når det gjelder tilrettelegging for kompetanseutvikling, nettverksbygging, dialog og samarbeid mellom aktører i læremiddelprosessen.

Rapporten påpeker at Sametingets framtidige rolle i forbindelse med samisk læremiddelutvikling må utredes. Dette må gjøres i samarbeid med departementet og andre relevante samarbeidspartnere.

4.4 Kompetanseheving innen læremiddelutvikling

Sami allaskuvla innførte i 2001 et studium i læremiddelpedagogikk på 30 studiepoeng. Formålet med studiet var å øke kompetansenivået for samiske læremiddelforfattere. Sametinget opprettet i den forbindelse en stipendordning beregnet for dem som tok studiet som videreutdanning. Ordningen varte i 3 år. De som mottok stipend forpliktet seg til å utvikle et læremiddel som kunne vurderes for utgivelse og produksjon.

Studiet ble videreført i 2006/2007 slik at det var mulig å ta ytterligere 30 studiepoeng. Samisk høgskole har frem til 2007 uteksaminert 95 studenter i læremiddelpedagogikk.

4.5 Innmeldte behov for læremidler i barnehage og grunnopplæring

Rammeplan for barnehagen som ble iverksatt i 2006 er delt inn i syv fagområder. Det er behov for læremidler og veiledningsmateriell innenfor alle disse fagområdene.

Det må utvikles læremidler som tar hensyn til innholdet i Prinsipper for opplæringen, kompetansemålene og de fem grunnleggende ferdighetene i læreplanene i Kunnskapsløftet – Samisk. En annen utfordring er de nye fagene i videregående opplæring, der det ikke finnes læremidler fra før.

På grunnlag av samarbeid med barnehager og skoler og tilbakemelding på spørreskjemaene er det framkommet følgende læremiddelbehov:

4.5.1 Sørsamisk

4.5.1.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Kropp, bevegelse og helse og antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte, digitale og temahefter om reindrift, fangst og fiske

4.5.1.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, KRL, samfunnsfag og naturfag

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs eller en kombinasjon av trykte og digitale læremidler

4.5.1.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Samisk som første- og andrespråk.

4.5.2 Lulesamisk

4.5.2.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Fagområdene Kropp, bevegelse og helse og Antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte og digitale som for eksempel cd-rom/pc-spill, bilde/bokstavlotto, temahefter, pekebøker, ordbøker, plansjer

4.5.2.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk.

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, arbeidsbok og digital ressurs

4.5.2.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Programfag – yrkesforberedende utdanningsprogram:

Samisk media og kommunikasjon

4.5.3 Nordsamisk

4.5.3.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet og Nærmiljø og samfunn

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Kropp, bevegelse og helse og Antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte og digitale som for eksempel cd-rom/pc-spill, bilde/bokstavlotto, temahefter, pekebøker, ordbøker, plansjer

4.5.3.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, KRL, og naturfag.

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs eller en kombinasjon av trykte og digitale læremidler er ønsket

4.5.3.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk er høyest prioritert i alle utdanningsprogram

Fellesfag – studieforbredende utdanningsprogram:

Religion og etikk - samisk, samfunnsfag - samisk og historie - samisk

Programfag – studieforbredende utdanningsprogram:

Samisk visuell kultur, Samisk musikk og scene og samisk historie og samfunn

Programfag – yrkesforberedende utdanningsprogram:

Naturbasert aktivitet, naturbasert produksjon og landbruk og gartnerinæring

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, religion og etikk - samisk, samfunnsfag - samisk og historie - samisk

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs og temahefter er ønsket

5 utfordringer

Beskrivelsen av dagens situasjon for samisk læremiddelutvikling i kapittel 4, viser at utfordringene er store og mange. Evalueringen av tilskuddsordningen for utvikling av læremidler vitner om at utfordringene spesielt er knyttet til rammene og infrastrukturen for dette arbeidet, noe også innspillene fra forlagene bekrefter. I tillegg utfordrer læreplanreformene samisk læremiddelutvikling, samtidig som de gir en positiv utvikling med hensyn til innholdet i opplæringen av samiske elever.

Fremtredende utfordringer:

Lite attraktive vilkår for læremiddelforfattere og oversettere

Særlig mangel på lærebokforfattere og oversettere for lærebøker i sør- og lulesamisk

Stor konkurranse om personer med kompetanse som forfattere og oversettere

Mangel på terminologi i enkelte fag, spesielt i sør- og lulesamisk

Lite marked

Elever har ikke tilgang til eksisterende læremidler på samisk

Små forlag med risiko for sårbarhet

Stor mangel på læremidler etter gjeldende planverk

6 Mål og strategier

6.1 Læremidler for barnehager

Hovedmål

Minst 16 igangsatte læremiddelprosjekter innenfor fagområdene i Rammeplan for barnehagen

Delmål 1

Trykte og digitale læremidler innen fagområdene:

Kommunikasjon, språk og tekst

Kropp, bevegelse og helse

Kunst, kultur og kreativitet

Natur, miljø og teknikk

Etikk, religion og filosofi

Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Delmål 2

Faglitteratur innen fagområdet kommunikasjon, språk og tekst

Strategier:

Utvikle nye læremidler på sør-, lule- og nordsamisk

Oversette og tilpasse eksisterende læremidler

Samarbeid med aktuelle fagmiljøer for å få utviklet faglitteratur

6.2 Ordinære læremidler for grunnsopplæringen

Hovedmål

Minst 135 igangsatte læremiddelprosjekter for opplæring etter Kunnskapsløftet - Samisk

Delmål 1

Læremidler på sørsamisk:

Samisk som førstespråk 1.-7. årstrinn

Samisk som andrespråk nivå 1-7

Matematikk 1.-4. årstrinn

Lydbøker

Oversatte verk/temahefter

Delmål 2

Læremidler på lulesamisk:

Samisk som andrespråk nivå 7-10

Samisk som førstespråk 1.-3. årstrinn

Arbeidsbøker til eksisterende læreverk

Matematikk 1.-4. årstrinn

Oversatte verk/temahefter

Delmål 3

Læremidler på nordsamisk:

Matematikk for grunnopplæringen

Samisk som førstespråk 8.-13. årstrinn

Samisk som andrespråk nivå 1-4

Temahefter om sirkumpolare urfolksreligioner, livssyn og verdensreligioner som dekker for kompetansemål 5.-7. årstrinn

Naturfag 8.-10. årstrinn

KRL 8.-10. årstrinn

Samfunnsfag for videregående opplæring

Temahefter innenfor fagene samfunnsfag, duodji, og mat og helse for grunnskolen

Oversatte verk/temahefter

Strategier:

Utvikle ordinære og/eller digitale læremidler

Tilpasse eksisterende læreverk i sør- og nordsamisk som andrespråk

Lese inn tekster som lydfiler

Nedsette arbeidsgruppe for valg av matematikkverk for oversetting til sør-, lule- og nordsamisk

Oversette og tilpasse ved behov verk/temahefter mellom sør-, lule- og nordsamisk og fra andre språk

6.3 Særskilt tilrettelagte læremidler

Hovedmål

Minst 30 igangsatte læremiddelprosjekter på sør-, lule- og nordsamisk for barnehager og grunnskoleopplæring som bidrar til en optimal læringssituasjon for barn og unge som ikke har utbytte av ordinære læremidler.

Delmål 1

Læremidler basert på innrapporterte individuelle behov

Delmål 2

Læremidler innen områdene syn, hørsel, lese- og skrivevansker

Delmål 3

Kartleggings- og veiledningsmateriell

Strategier:

Samarbeid med Samisk spesialpedagogisk støtte om kartlegging av behov

Samarbeid med fagmiljøer i Statlig spesialpedagogisk støttesystem om utvikling av læremidler, kartleggings- og veiledningsmateriell

6.4 Rammebetingelser og infrastruktur

Hovedmål

Effektivitet og stabilitet i utvikling, produksjon og distribusjon av læremidler

Delmål 1

Fagtermer

Strategi:

Sette i gang terminologiprojekter i forhold til prioriteringene i planen

Delmål 2

Forfattere og oversettere til læremiddelprosjekter

Strategier:

Frikjøp av forfattere og oversettere

Konkurransedyktig lønns- og rammebetingelser

Opprette stipendordninger for studenter i læremiddelpedagogikk

Styrke stipendordninger for høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk språk

Delmål 3

Økt kapasitet og kompetanse hos læremiddelprodusenter

Strategi:

Øke tilskuddet til samiske forlag

Delmål 4

Brukerne kjenner til utgitte læremidler

Strategier:

Utvikle en søkbar læremiddelportal, hvor også lokalt utviklede læremidler kan presenteres

Utarbeide oversikt over tilgjengelige læremidler for ulike fag og trinn

Delmål 5

Utgitte samiske læremidler brukes i barnehager og skoler

Strategier:

Gratis tilgjengelige læremidler

Kompensasjon for distribusjonskostnader og tapte salgsinntekter innarbeides i tilskudd til læremiddelprosjekter

Bidra til at skolene får informasjon om bruk av læremidlene

Delmål 6

Redusert produksjonstid

Strategier:

Oppdeling av større prosjekter i delprosjekter

Prosjekter med flere forfattere prioriteres

Delmål 7

Effektiv organisering av fremtidig læremiddelutvikling

Strategi:

Utrede fremtidig organisering

7 Rapportering

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012, følges opp gjennom Sametingets årlige budsjetter i perioden. De årlige budsjettene fastsetter prioriteringer og krav, samt kriterier for måloppnåelse for virkemiddelordningen. Den årlige rapporteringen om bruken av virkemidlene for læremiddelutvikling foregår gjennom Sametingets årsmelding som også omfatter Sametingets årsregnskap.

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling:

Innledning

Oppvekst- og utdanningskomiteen har behandlet Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012.

Planen er et verktøy for bruk av Sametingets økonomiske virkemidler for utvikling av læremidler. Planen fastsetter mål, prioriteringer og strategier for perioden 2009 – 2012 og omtaler ikke tiltak.

Forslag:

Komiteens medlemmer fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Tore Bongo, Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen og medlemmet fra Klar samisk røst (KSR) János Trosten fremmer følgende forslag:

Forslag 1

1. Visjon

Nytt avsnitt 1:

For å sikre god utvikling av samiske samfunn, må samene være i besittelse av kunnskap og kompetanse. Opplæring, utdanning og forskning er viktige momenter for å nå denne målsettingen. Retten til selv å bestemme innhold og form i opplæringen på alle utdanningsnivåer, er grunnleggende for utformingen av samiske samfunn.

Endring:

Det nye avsnitt 2 begynner med: Det er et mål at .....

2. Grunnlag for planen

Rådets forslag erstattes med:

Etter forslag fra Keskitalo-rådet vedtok Sametinget i 2006 at det skulle foretas en evaluering av tilskuddsordning for samiske læremidler.

Finnut Consult AS ble engasjert av Sametinget for å gjennomføre en evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler.

Formålet med evalueringen var tredelt:

- en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningen for utvikling av samiske læremidler, herunder en kartlegging av effektene av samisk læremiddelutvikling, og om målene i strategisk plan er oppfylt
- komme med forslag til videre læremiddelarbeid
- gi svar på om forvaltning av midler til utvikling av samiske læremidler fortsatt bør være Sametingets ansvarsområde

Evalueringen har tatt utgangspunkt i planen Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005. Planen har dannet grunnlag for utlysninger av midler til læremiddelutvikling og for budsjettene i planperioden. Visjonen i denne planen var ”styrking og utvikling av samisk språk, kultur og identitet”. Hovedvekten skal være samiskspråklige egenproduksjoner.

I planperioden har det vært satset på følgende tiltak når det gjelder kvalitet og kompetanse:

- rekrutterings-, stimulerings- og kompetansehevingstiltak overfor forfattere

- overordnet prosjektstyring og oppfølging overfor forlagene
- organisasjons- og kompetanseutvikling innad i Sametinget
- brukerundersøkelser og evalueringer

Når det gjelder de ulike samiske språkgruppene, har den største satsingen vært knyttet til utvikling og produksjon av læremidler i og på nordsamisk, mens på lule- og sørsamisk har prioriteringene vært knyttet til vitalisering og videreutvikling av språket. I tillegg har det vært en strategi å rekruttere forfattere i lule- og sørsamisk område. Det er videre sagt at generelt språkutviklingsarbeid skal prioriteres.

Tillegg:

3. Presiseringer og avgrensninger

3.1 Definisjoner på samiske læremidler

- Læremidler utviklet og utgitt til bruk i opplæringa i og på samisk i barnehager, grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning og voksenopplæring
- Læremidler utviklet på andre språk som oversettes og/eller tilpasses til samisk
- Som læremidler anses trykte og digitale lærebøker, arbeidsbøker, lærerveiledninger, temabøker eller hefter, fjernundervisningsprogram, pedagogiske programvarer, audiovisuelle læremidler, transparente, plansjer, modeller, mønstre, spill, leker og andre uttrykk for bruk i all grunnopplæring.

3.2 Sametingets roller i læremiddelutvikling

Samisk utdanningsråd ble nedlagt 1. januar 2000, og stillingshjemplene og oppgavene ble overført til Sametinget.

Følgende oppgaver og ansvar ble overført til Sametinget:

- informasjon, kompetanseutvikling, veiledning og utviklingstiltak i tilknytning til iverksettingen av Læreplan 97 Samisk (L97S)
- utvikling, kvalitetssikring og produksjon av samiske læremidler tilpasset nye læreplaner for grunnskolen og videregående opplæring
- faglig rådgivning og støtte til lærere som underviser samiske barn i barnehage, elever i grunnskole og elever i videregående opplæring både i og utenfor det samiske kjerneområdet
- utarbeide handlingsplaner for spesialpedagogiske læremidler, samisk del, i samarbeid med nasjonale myndigheter

Arbeidsdelingen mellom Sametinget og forlagene (produsent) er videreutviklet på den måten at forlagene er gitt større ansvar for hele læremiddelutviklingsprosessen og at Sametingets rolle i større grad knyttes til planlegging, overordnet prosjektstyring, veiledning, kvalitetssikring, kompetanseutvikling og evaluering.

Forlagene er viktige samarbeidspartnere og kan for eksempel ha følgende oppgaver:

- engasjering av forfattere
- manusutvikling og kvalitetssikring
- grafisk design

- produksjon, utgivelse, distribusjon, markedsføring og salg av læremiddelet

Roller og ansvar:

- Politisk: Være et organ med ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak gjennom planverk og årlige budsjetter
- Forvaltningsmessige: Ansvar for regler, retningslinjer, tildeling av virkemidler og oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken
- Utvikling: Knyttet til planlegging, overordnet prosjektstyring, veiledning, kvalitetssikring, kompetanseutvikling og evaluering

4. Læremiddelutvikling 2001-2008

Rådets kapittel 4.1 erstattes med :

4.1 Statistikk

4.1.1 Antall ferdigstilte og påbegynte læremidler

Oversikt over antall ferdigstilte læremidler

ferdigstilte	barnehage	Nordsamisk	lulesamisk	sørsamisk	TOTALT
2001	7	29	3	2	41
2002		33	7	7	47
2003		50	10	3	63
2004	2	18	4	1	25
2005		38	10	8	56
2006		19	8	7	34
2007		31	3	11	45
Totalt	9	218	45	39	311

Læremidler under produksjon, ikke ferdig i 2007: 199

Beregnet gjennomsnitt pr år: 72

Kilder: Utskrift fra Sametinget over ferdigstilte og påbegynte læremidler

4.1.2 Antall elever med samisk som første- og andrespråk i grunnskolen

Elevtall hentet fra GSI '07 – Grunnskolens informasjonssystem:

Det er registrert totalt 2563 elever med samiskundervisning.

Det er registrert 1030 elever med samisk som førstespråk, hvorav 989 på nordsamisk, 25 på lulesamisk og 16 på sørsamisk.

Det er registrert 1563 elever med samisk som andrespråk, hvorav 1420 på nordsamisk, 54 på lulesamisk og 89 på sørsamisk.

Det er gledelig at det har vært en økning på vel 200 elever fra år 2000 og frem til i dag. Økningen har som ventet vært størst på samisk som 2. språk.

4.5.1.1 Barnehage

Tilegg etter første avsnitt: Grunnleggende begrep, tall og mengdeforståelse

Tilegg etter tredje avsnitt: musikk

Tilegg etter siste avsnitt: Miljø: samiskinspirerte utelek-apparater

4.5.1.2 Grunnskole

Tilegg i andre avsnitt: duodji, musikk

4.5.3.1 Barnehage

Tilegg etter første avsnitt: Grunnleggende begrep, tall og mengdeforståelse

Tilegg etter tredje avsnitt: musikk

Tilegg etter siste avsnitt: Miljø: samiskinspirerte utelek-apparater

4.5.3.2: Grunnskole

Tilegg til andre avsnitt – duodji og musikk.

Tilegg til fjerde avsnitt: temahefter

4.5.3.3 Videregående opplæring

Tilegg til avsnitt fem: Duodji og musikk

Tillegg:

4.5.3.4 Generelle behov

Organisert lærernetverk, kompetanseutviklingsplan, ressursdatabase, læremidler til bruk i fjernundervisning og i fådelte skoler, grenseoverskridende samarbeid

5. utfordringer

Tilegg etter siste linje:

Dårlig oversikt over eksisterende materiell.

Rådets forslag erstattes med:

6. Mål og strategier:

Sametinget har tidligere behandlet sak som omhandlet samisk læremiddelår. Prinsipper fra denne saken er integrert punktvis under mål og strategier i dette kapittel (tekst i kursiv er nye punkter).

Mål	Strategier
A. Barnehager 1. Læremidler innenfor fagområdene i rammeplanen for barnehager: - kommunikasjon, språk og tekst - kropp, bevegelse og helse - kunst, kultur og kreativitet - natur, miljø og teknikk - etikk, religion og filosofi - nærmiljø og samfunn - antall, rom og form	- utvikle nye læremidler på sør-, lule- og nordsamisk - oversette og tilpasse eksisterende læremidler
A. Barnehager	- samarbeide med aktuelle fagmiljøer for å få utviklet faglitteratur

2. Faglitteratur innen fagområdet kommunikasjon, språk og tekst	
<p>B. Grunnskole</p> <p>1. Ordinære læremidler på sørsamisk for opplæring etter Kunnskapsløftet-samisk i følgende fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samisk som førstespråk 1.-7. årstrinn - samisk som andrespråk nivå 1-7 - matematikk 1.-4. årstrinn 	<ul style="list-style-type: none"> - utvikle nye læremidler - oversette og tilpasse læremidler - <i>utvikle letteste bøker for de laveste årstrinnene</i> - utvikle lydbøker på sørsamisk - <i>prioritere temabefter m/ nettressurser fremfor store læreverk</i>
<p>B. Grunnskole</p> <p>2. Ordinære læremidler på lulesamisk for opplæring etter Kunnskapsløftet- samisk i følgende fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samisk som andrespråk nivå 7-10 - samisk som førstespråk 1.-3. Årstrinn - arbeidsbøker til eksisterende læreverk - matematikk 1.-4. årstrinn 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>prioritere digitale læremidler for de overste årstrinnene</i> - <i>kvalitetssikre basislæremidler som utgis parallelt på alle samiske språk, eller oversettes, slik at temainnhold fra alle samiske områder er med, og at disse har relevans overalt i Sápmi</i> - <i>ferdigstille læremidler for de laveste årstrinnene for utvikling av læremidler for de påfølgende årstrinnene i samme fag starter</i> - <i>temabeftene/ digitale læremidler struktureres etter kompetansemål og lages ikke for hvert enkelt årstrinn</i>
<p>B. Grunnskole</p> <p>3. Ordinære læremidler på nordsamisk for opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i følgende fag/emner:</p> <ul style="list-style-type: none"> - matematikk for grunnskolen - samisk som førstespråk 1.-4. årstrinn - samisk som førstespråk 8.-10. årstrinn - samisk som andrespråk nivå 1-4 - sirkumpolare urfolksreligioner, livssyn og verdensreligioner som dekker kompetansemål 5.-7. årstrinn - naturfag 8.-10. årstrinn - KRL 8.-10. årstrinn - temaer innenfor fagene samfunnsfag, duodji, mat og helse 	
<p>C. Videregående skole</p> <p>1. Ordinære læremidler på nordsamisk for opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i følgende fag/emner:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>utvikle digitale læremidler, evt. bøker, hefter, med nettressurser</i>

<p>- samisk som førstespråk 11.-13. årstrinn og samisk som andrespråk, dekke kompetansemålene som i dag ikke er dekket</p>	
<p>C. Videregående skole</p> <p>2. Ordinære læremidler på samisk for opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i følgende fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - naturfag - samfunnsfag - historie - naturbruk vg1 -økonomi på Reindrift vg2 - design og håndverk vg1 - duodji og design vg2 - samisk reiselivsfag 	<ul style="list-style-type: none"> - arbeide for at det gis forskrift om opplæring på samisk ved de to statlige samiske videregående skolene - arbeide for at Kunnskapsdepartementet som eier av de samiske videregående skolene tar det økonomiske ansvaret for utvikling av læremidler på samisk - arbeide for at skoleeier tar det økonomiske ansvaret for læremiddelutvikling hver gang et nytt fagtilbud vedtas oppstartet ved skolene - utvikle de samiske videregående skolene som ressurskoler for utvikling av læremidler på samisk for videregående opplæring - prioritere digitale læremidler - oversette og tilpasse læremidler, nyproduksjon der det er nødvendig
<p>C. Videregående skole</p> <p>3. Læremidler på lulesamisk i programfaget media og kommunikasjon</p>	<ul style="list-style-type: none"> - oversette og tilpasse læremidler, evt. nyproduksjon i forhold til enkelte kompetansemål
<p>D. Særskilt tilrettelagte læremidler</p> <p>1. Læremidler på sør-, lule- og nordsamisk for barnehager og grunnopplæring som bidrar til en optimal læringssituasjon for barn og unge som ikke har utbytte av ordinære læremidler</p> <ul style="list-style-type: none"> - læremidler basert på innrapporterte individuelle behov - læremidler innen områdene syn, hørsel, lese- og skrivevansker - kartleggings- og veiledningsmateriell 	<ul style="list-style-type: none"> - samarbeide med Samisk spesialpedagogisk støtte om kartlegging av behov - samarbeide med fagmiljøer i Statlig spesialpedagogisk støttesystem om utvikling av læremidler, kartleggings- og veiledningsmateriell
<p>E. Lærebokforfattere/lærere</p> <p>1. Rekruttere forfattere og oversettere til læremiddelprosjekter</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opprettholde stipendordningen for studenter i læremiddelpedagogikk - styrke stipendordninger for høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk språk - frikjøp av lærere på deltid eller heltid for å sikre at de beholder sosiale rettigheter som pensjonspoeng, ferielønn og sykepenger

	<ul style="list-style-type: none"> - samfinansiering med skoleeiere med sikte på å utvikle lokale- og andre læremidler på den enkelte skole som følge av intensjonene i Kunnskapsløftet om lokal tilpasning. - arbeide for at Drag skole/ Ájluokta Skåvllá blir ressurskole for lulesamisk læremiddelutvikling og for samfinansiering av lulesamiske læremiddelprosjekter med Kunnskapsdepartementet - arbeide for at Vågford videregående skole, avdeling Skånland blir ressurskole for læremiddelutvikling i de samiske kompetansemålene i nasjonale læreplaner - samordne læremiddelprosjekter med Sverige og Finland - rekruttere lærebokforfattere og illustratører fra hele Sápmi
<p>E. Lærere/ lærebokforfattere</p> <p>2. Tilrettelegge for at den enkelte lærer kan utvikle læremidler som ledd i tilpassing av undervisning til den enkelte elev og opparbeide seg kompetanse i læremiddelutvikling</p>	<ul style="list-style-type: none"> - samarbeide med Sámi allaskuvla og skoleeiere om etterutdanning for lærere i læremiddelutvikling - bidra til etablering av en database med bilder, lyder, videoer, og tekster som fritt kan brukes av skolene i forbindelse med læremiddelutvikling, vurdere et samarbeid opp mot multimediat databasen http://mmb.utdanningsdirektoratet.no - sikre samisk innhold i prosjektet NRK skole http://www.nrk.no/skole
<p>E. Lærere/ lærebokforfattere</p> <p>3. Tilrettelegge for at lærere kan delta i læremiddelutvikling sammen med andre lærere fra hele Sápmi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - igangsette et læremiddelutviklingsprosjekt for grunnskolen som involverer mange lærere som på fagseminarer får in-put i læremiddelarbeid og som på arbeidsseminarer produserer læremidler - inngå faglig samarbeid med Sámi allaskuvla og få deltakelsen i prosjektet til å godkjennes som kompetanssegivende videreutdanning - få samiske forlag til å delta som veiledere og vurdere hva som kan videreutvikles og utgis
<p>F. Fagtermer</p> <p>1. Samle og systematisere eksisterende termer som er i ferd med å gå i glemmeboka</p>	<ul style="list-style-type: none"> - finansiere innsamling og systematisering av termer
<p>F. Fagtermer</p> <p>2. Utvikle fagtermer innenfor fagområder der samisk språk mangler termer</p>	<ul style="list-style-type: none"> - finansiere utvikling av termer - opprette elektroniske fagtermbaser som er tilgjengelige for lærere, lærebokforfattere, foreldre og andre
<p>G. Læremiddelprodusenter</p>	<ul style="list-style-type: none"> - øke tilskuddet til samiske forlag

1. Øke kapasitet og kompetanse hos læremiddelprodusenter	- utbetale 60% av prosjekttilskuddet til forlagene ved prosjektstart, resten utbetales ved ferdigstilling av læremiddelet
G. Læremiddelprodusenter 2. Redusere produksjonstida	- prioritere prosjekter med flere forfattere - vurdere å dele opp større prosjekter i delprosjekter - tildele prosjektstøtte innen 1. mai slik at frikjøp av lærere er mulig fra skolestart
H. Informasjon og distribusjon 1. Bedre informasjon om tilgjengelige samiske læremidler	- utarbeide oversikt over tilgjengelige læremidler for ulike fag og trinn - etablere allment tilgjengelig digital nettportal med oversikt over samtlige tilgjengelige samiske læremidler, også dem som utgis i Sverige og Finland - bidra til etablering av faglige nettverk for samiske lærere, skoleledere og skolepolitikere i hele Sápmi
H. Informasjon og distribusjon 2. Barnehager og skoler bruker læremidlene	- gratis læremidler under forutsetning av at staten tar tilstrekkelig finansieringsansvar og at ordningen ikke fører til redusert læremiddelproduksjon
I. Sametinget 1. Styrke tilretteleggende utviklingsarbeid for å sikre kvalitet og kompetanse i læremiddelproduksjonen.	- etablere møteplasser mellom Sametinget, læremiddelprodusenter, utdannings- og forskningsinstitusjoner og forfattere - oppfølgende kartlegging og evaluering av effekten av ulike tilskuddsordninger for samisk læremiddelproduksjon - formidle og øke kunnskapen om læremiddelutvikling - tilrettelegge for økt forsknings- og utviklingsarbeid som kan styrke den samiske læremiddelutvikling og – produksjon
I. Sametinget - utrede Sametingets fremtidige rolle i samisk læremiddelutvikling	- styrke arbeidet rettet mot skoleeiere og skoleledere - vurdere å etablere tilsynsfunksjon - vurdere å etablere samisk utdanningsdirektorat - arbeide for å sikre lovhemmel med tanke på rett til samiske læremidler i opplæringsloven

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Vibeke Larsen og Marianne Balto, fremmer følgende forslag:

Forslag 2

Kapitlet 4.5.1.1 Barnehage:

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, kunst, kultur og kreativitet, Nærmiljø og samfunn, Antall, rom, mengdeforståelse og form.

Kropp, bevegelse og helse og antall, musikk, rom og form

Kapitlet 4.5.1.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, duodji, musikk, samfunnsfag og naturfag.

Kapitlet 4.5.3.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Grunnbok, temahefte, digital ressurs eller en kombinasjon av trykte og digitale læremidler er ønsket

Kapittel 5 Utfordringer

Tillegg ny siste setning:

Dårlig oversikt over eksisterende læremidler

Kapittel 6.3 Særskilte tilrettelagte læremidler

Strategier:

Tillegg nytt avsnitt:

Tilrettelegge for at den enkelte lærer kan utvikle læremidler som ledd i tilpasning av undervisning til den enkelte elev og opparbeide seg kompetanse i læremiddelutvikling.

Bidra til etablering av en database med bilder, lyd, film og tekster som fritt kan brukes av skolene til utvikling av læremidler.

Kapittel 6.4 Rammebetingelser og infrastruktur

Tillegg under delmål 2

Samordne utvikling av læremiddelprosjekter med Sverige og Finland.

Tillegg under delmål 3

Økt kapasitet, delaktighet og kompetanse hos læremiddelprodusenter

Nytt delmål 4

Sikre kvalitet og kompetanse i lærermiddelproduksjon

Strategi:

Etablere møteplasser for Sametinget, læremiddelprodusenter, utdannings- og forskningsinstitusjoner og forfattere.

Tilrettelegge for økt forsknings- og utviklingsarbeid som kan styrke læremiddelutvikling- og produksjon.

Komiteens tilråding:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råar Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Ny innstilling fra Oppvekst- og utdanningskomiteens:

Innledning

Oppvekst- og utdanningskomiteen har behandlet Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012.

Planen er et verktøy for bruk av Sametingets økonomiske virkemidler for utvikling av læremidler. Planen fastsetter mål, prioriteringer og strategier for perioden 2009 – 2012 og omtaler ikke tiltak.

Merknader

Medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen:

Under sak 08/08 Ny forvaltningsmodell for de samiske videregående skolene ble det bl.a. vedtatt at det Sametinget skal arbeide for at det gis forskrift om opplæring på samisk ved de to statlige samiske videregående skolene. Komiteen mener at Kunnskapsdepartementet som eier av de samiske videregående skolene må ta det økonomiske ansvaret for utvikling av læremidler på samisk for videregående opplæring. De samiske videregående skolene bør utvikles til ressurskoler for utarbeiding av læremidler i og på samisk for samisk videregående opplæring. Komiteen mener også at Sametinget skal arbeide for at Kunnskapsdepartementet tar det økonomiske ansvaret for læremiddelutvikling hver gang et nytt fagtilbud vedtas oppstartet ved skolene.

Komiteen mener at Sametinget må tilrettelegge for at den enkelte lærer kan utvikle læremidler som ledd i tilpassing av undervisning til den enkelte elev og opparbeide seg kompetanse i læremiddelutvikling. Tiltak for å oppnå dette kan for eksempel være at Sametinget arbeider for å etablere møteplasser mellom Sametinget, læremiddelprodusenter, utdannings- og forskningsinstitusjoner og forfattere for å få motivere til bedre læremiddelutvikling. Sametinget bør også initiere samarbeid med Sami allaskuvla og skoleeiere om etterutdanning for lærere i arbeid med læremiddelutvikling. For å lette arbeide med læremiddelutvikling bør det opprettes en digital base med lyd, bilder, videoer og tekster som fritt kan brukes av skolene i forbindelse med læremiddelutvikling.

Sametinget har etablert den digitale databasen Risten og verktøyet oahpponeahta. Komiteen ber Sametinget sørge for at disse verktøyene oppdateres og oppgraderes. Risten er en orddatabase. Det er i tillegg behov for elektronisk fagtermbase som er tilgjengelig for lærere, lærebokforfattere, foreldre og andre. Sametinget bør prioritere å oppdatere og utvide Risten.

Komiteen er av den oppfatning at Sametinget bør initiere et læremiddelprosjekt for lærere i grunnskolen. Som en del av prosjektet må det først holdes et fagseminar med teoretisk og praktisk opplæring og et arbeidsseminar hvor læremiddelproduksjon starter i praksis. Det bør inngås faglig samarbeid med Sámi allaskuvla for å få deltakelsen i prosjektet til å godkjennes som kompetansegivende videreutdanning. I tillegg bør det samarbeides med samiske forlag som oppfordres til å delta som veiledere og å vurdere hva som kan videreutvikles og utgis som læremidler.

En måte å øke læremiddelproduksjon er å samarbeide med samiske miljøer utenfor i Sverige og Finland. Komiteen mener at Sametinget må tilrettelegge for slikt samarbeid.

Forslag:

Komiteens flertall, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen og Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Tone Merethe Orti Olsen, Inger Jørstad, Vibeke Larsen medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara, fremmer følgende forslag:

Forslag 1:

Nytt 1. Avsnitt under kapittel 1. Visjon:

For å sikre god utvikling av samiske samfunn, må samene være i besittelse av kunnskap og kompetanse. Opplæring, utdanning og forskning er viktige momenter for å nå denne målsetningen.

Nytt 5. avsnitt under pkt. 3. Presisering og avgrensninger:

Sametinget vil likevel peke på behovet for læremidler for samisk som fremmedspråk og samiske emner i nasjonal læreplan, og det ansvaret Utdanningsdirektoratet har for dette. Sametinget ønsker at det arbeides

for opprettelse av ressurskoler som ivaretar læremiddelutvikling i de samiske kompetansemålene i nasjonale læreplaner f. eks. Vågfjord Videregående skole, avdeling Skånland, eller andre Videregående skoler med god kompetanse innen samisk kultur.

Nytt avsnitt under kapittel 3:

3.1 Definisjoner på samiske læremidler

Læremidler utviklet og utgitt til bruk i opplæringa i og på samisk i barnehager, grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning og voksenopplæring

Læremidler utviklet på andre språk som oversettes og/eller tilpasses til samisk

Som læremidler anses trykte og digitale lærebøker, arbeidsbøker, lærerveiledninger, temabøker eller hefter, fjernundervisningsprogram, pedagogiske programvarer, audiovisuelle læremidler, transparenter, plansjer, modeller, mønstre, spill, leker og andre uttrykk for bruk i all grunnopplæring.

Under pkt. 4.5.1.2 Grunnskole, skal 1. setning lyde:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, KRL, *musikk*, *duodji*, samfunnsfag og naturfag

Under pkt. 4.5.3.2 Grunnskole, skal 1. setning lyde:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, *musikk*, *duodji*, KRL, og naturfag.

Under punkt 4.5.3.2 avsnitt Type læremidler, ny tilleggssetning lyder:

Temabefer struktureres etter kompetansemål og ikke for hvert enkelt årstrinn.

Under pkt. 4.5.3.3 Videregående opplæring, skal nest siste avsnitt lyde:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, religion og etikk - *samisk*, *duodji*, musikk, samfunnsfag, *naturfag* - samisk og historie - samisk

Under kapittel 5. utfordringer, ny siste setning:

Ikke samlet oversikt over eksisterende materiell.

Underkapittel 6.2 delmål 3, skal 3. setning lyde:

Samisk som andrespråk nivå 1-10

Under kapittel 6.4 Delmål 2 Forfattere og oversettere til læremiddelprosjekter, fremkommer endringer i Strategier i kursiv som følger:

Tilrettelegge for frikjøp av forfattere og oversettere på heltid eller deltid.

Konkurransedyktig lønns- og rammebetingelser.

Opprette stipendordninger for studenter i læremiddelpedagogikk.

Styrke stipendordninger for høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk språk

Bidra til å styrke forskning og utviklingsarbeid

Bidra til etablering av en digital database med fritt tilgjengelig materiale for bruk i læremiddelutvikling Bidra til opprettelse av ressurskoler i sør-, lule- og nordsamisk område, som for eksempel Drag skole/ Ajluokta skávllá

Bidra til å utvikle de samiske videregående skolene som ressurskoler for utvikling av læremidler på samisk for videregående opplæring

Under kapittel 6.4 Delmål 4 Brukerne kjenner til utgitte læremidler, fremkommer endringer i strategier i kursiv som følger:

Utvikle en søkbar læremiddelportal, hvor *alle samiske* læremidler kan presenteres

Under kapittel 6.4 Delmål 6 Redusert produksjonstid, under Strategier, skal 1. setning begynne med:

Vurdere ....

Og ny siste setning tilføyes:

Tildele prosjektstøtte innen 1. mai

Under kapittel 7 Rapportering, tilføyes to nye setninger etter 1. avsnitt:

Effekten av de ulike tilskuddsordningene for samisk læremiddelproduksjon skal evalueres i forkant av rullering av planen. Det utarbeides årlig et ressursregnskap hvor kostnadene med tildeling av læremidler synliggjøres.

Forslag 2

Medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakk-Härkönen Rita-Alise Porsanger, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Nanna Thomassen og Jarle Jonassen foreslår:

Endring kapittel 6.4. Delmål 5, under Strategier:

Gratis tilgjengelige læremidler under forutsetning av at ordningen ikke fører til redusert læremiddelproduksjon.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rå Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad 2: Samisk Sosialdemokratisk Parti ved representant Anders Urheim

Merknader til forslag fremmet av Oppvekst- og utdanningskomiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) og Klar Samisk Røst (KSR):

Til punkt 1. Visjon

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling er nettopp en strategisk plan, og dermed et viktig styringsdokument for utvikling av samisk læremiddelutvikling i perioden. Visjonen i NSRs forslag om visjon omhandler ikke læremidler.

Til punkt 2. Grunnlag for planen

NSRs forslag mangler de viktigste styringsdokumentene for læremiddelutvikling; a) Rammeplan for barnehager, og b) Læreplanverket for Kunnskapsløftet - Samisk. Nevnte to danner grunnlaget for hvilke læremidler som bør prioriteres. Når man i NSR -forslaget har fjernet disse helt sentrale styringsdokumentene, er forslaget ikke dekkende som grunnlag for den strategiske planen.

NSRs forslag er til alternativ tekst er bare en oppramsing av tidligere dokumenter, og omfattes som en politisk forsvarsskrift, og denne delen anses derfor ikke som relevant som grunnlag for et strategisk plan for fremtiden.

Til punkt 3.2 Sametingets roller i læremiddelutvikling

Også her er det en oppramsing av tidligere dokumenter. Godkjenningsordningen av læremidler er falt bort og Sametinget har økt forfatterhonorar og tilskudd til referansegruppe for blant annet ivareta kvalitetssikring.

På grunn av uklar tekst, presiseres det at Sametinget ikke er læremiddelprodusent, men bevilgende instans.

Gjennomgående er hele punktet i hovedsak en historisk oppsummering, og er derfor irrelevant i en framtidig 4-års-plan. Denne bør inneholde de overordnede prinsipper og ikke omhandle en oppsummering på detaljnivå som engasjering av forfattere, manusutvikling m.v. - slik som det fremheves i komiteens flertallsforslag.

Til punkt 4.1.2 Antall elever med samisk som første- og andrespråk i grunnskolen

Anførte statistikk bak i tid i forslaget er irrelevant for en plan som skal gjelde fra 2009. Elevtallene vil variere fra år til år. Et sentralt moment er derfor at læremiddelproduksjonen ikke verken bør eller skal basere seg på disse tallene.

Hele kapittel 4.5 i Sametingsrådets forslag omhandler de behovene som er innrapportert på grunnlag av samarbeid med barnehager og skoler, og tilbakemelding på utsendte spørreskjemaer til disse. Dette er med andre ord ikke behov som Sametinget har initiert. Sametingets strategiske plan er bl.a. en oppfølging av disse innrapporteringer til tinget.

Til punkt 6. Mål og strategier

Komiteflertallets forslag inneholder ikke måltall - det vil si målbare kriterier. Forslagets punkt her med andre ord er fjernet i forhold til Sametingsrådets innstilling. Det er derfor vanskelig å vite hva medlemmene mener måloppnåelsen skal være for perioden.

I Strategidelen i forslaget (punkt 6) anfører man bl.a. at en strategi er å "-ferdigstille læremidler for de laveste årstrinnene før utvikling av læremidler for de påfølgende årstrinnene i samme fag starter." Konsekvenser av dette vil være at det vil ta lang tid før de øverste årstrinnene får læremidler, og dette er derfor ikke akseptabelt. Det bør være en helhetlig satsning, der enhver elev anses som likeverdige andre.

Vedrørende delpunkt C. Videregående skole, er sørsamisk utelatt. Dette gjenspeiler at forslaget i sin helhet er lite gjennomtenkt, og er derfor ikke akseptabelt.

I strategidelen for delpunkt C. henviser det til at en vil "- arbeide for at skoleeier tar det økonomiske ansvaret for læremiddelutvikling hver gang er nytt fagtilbud vedtas oppstartet ved skolene." Videre omtales det i komiteflertallets forslag bl.a. forskrifter, økonomisk ansvar, utvikling av de videregående skoler som ressurskoler for utvikling av læremidler på samisk for videregående opplæring. Skal man følge disse forslagene og strategiene, innebærer dette i så fall at Sametinget ikke har ansvar for læremiddelutvikling. Dette står da sterk kontrast til hva som bør være hovedmålene med den strategiske planen.

I nevnte forslag er det oppstilling over "Mål" - punkt C. Videregående skole, tallpunkt 3 - anføres det som eget mål at det skal utvikles "Læremidler på lulesamisk i programfaget media og kommunikasjon."

Dette er en avgrensning i forhold til andre fag og er dermed ekskluderende. Det er kjent at studietilbudet Media- og kommunikasjon er forsøkt tilbudt fra høsten 2007 ved Árran. Forslaget innebærer derfor en forfordeling av én enkelt institusjon, og er alene av den grunn helt uakseptabel.

Der er derfor merkelig at et slikt forslag framsettes, når arbeidsgruppen bestående av Nordland fylkeskommune, Árran, Tysfjord kommune og brukerrepresentasjon - enstemmig anbefalte Sametinget og Nordland fylkeskommune at allmennfag og yrkesfaglige studieretning skal være likeverdige (Prosjektrapport, 2003). Árran som operativ institusjon har ikke fulgt den enstemmige tilrådingen, men har tvert i mot gått på tvers av denne. Med dette forslaget er allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger ikke likeverdige, slik som forutsatt i det opprinnelige plenumsforslaget i forrige Sametingsperiode. Studietilbudet kommer ikke i gang i skoleåret 2008/09 pga.. kun én søker, og synliggjør konsekvensene av slik fremgangsmåte. Denne fremgangsmåten er svært beklagelig.

Til "Mål - punkt E. Lærebokforfattere/lærere"

Under strategier nevnes sosiale rettigheter, pensjonspoeng, ferielønn og sykepenger. Dette er detaljer som kommer inn under den videre behandlingen i forbindelse med evt. Frikjøp av ressurspersoner. Videre nevnes det bl.a. at NSR som strategi ønsker "- arbeide for at Drag skole/ Ájluovta skávvllá blir ressurskole for lulesamisk læremiddelutvikling og for samfinansering av lulesamiske læremiddelprosjekter med Kunnskapsdepartementet."

Også dette er et tidligere plenumsforslag (sak 11-2005, forslag 4) - som omhandler forslag om Ressurskoler / småskala læremiddelverksteder - i lulesamisk område på norsk side.

Begrunnelsen for dette var i hovedsak at:

- " I lulesamisk språkområde på norsk side er det kun i Tysfjord, og sporadisk få andre steder, der man har lulesamisk som opplæringspråk. Lulesamiske skoler har svært få lærebøker og skjønnlitteratur på sitt språk.

På grunnlag av den prekære situasjonen for lulesamisk språk, er det særskilt viktig at det tilrettelegges for gode og produktive læremiddelverksteder, og at ressurser kanaliseres til slike tiltak. Der slikt arbeid allerede er igangsatt, er det viktig å støtte opp om tiltakene. Slik at dagens situasjon er, er det krevende å drive en grunnskole og videregående opplæring, med alle de problemstillinger som forefinnes i forhold til samisk språkundervisning.

For å imøtekomme dagens og fremtidens behov, stiller Sametinget seg positiv til å utpeke ressurskoler/ kompetansesentra i lulesamisk språkområde, der en eller flere skoler eventuelt i samarbeid med andre institusjoner kan fungere som ressursenheter og kompetansesentra, og bl.a. forestå for småskalaproduksjon av læremidler. Det er i tillegg behov for veiledning av lærere. Dette kan gjøres eksempelvis som et desentralisert tilbud gjennom et samarbeid mellom Samisk Høgskole og Høgskolen i Bodø.

Sametinget understreker at det er viktig med økt satsning på lulesamisk faglitteratur og skjønnlitteratur m.v. Videre ser Sametinget det som formålstjenlig å vurdere å få oversatt litteratur fra andre språk, i tillegg til det som blir skrevet på originalspråket.

Sametinget vil understreke at det påligger staten et stort ansvar å bevilge nok ressurser, slik at også elever med samisk som opplæringspråk får de læremidler og lærebøker de har krav på, herunder også digitale læremidler. Det kan man gjøre på den måten at lærere får kursing og oppdatering i lulesamisk. Samtidig er det viktig å tilrettelegge lærestoffet som skal brukes i undervisningen.

Sametinget stiller seg positiv til at lulesamisk språkområde på norsk side tilføres tilstrekkelige ressurser. Drag skole, eventuelt i samarbeid med Musken skole vil være sentrale i en slik satsning. - en satsning som er viktig også utenfor forvaltningsområdet.

Med hensyn til allerede etablerte ressurskoler i nasjonalt regi, vil Sametinget initiere ovenfor Utdannings- og forskningsdepartementet at flere samiske skoler kommer inn under ordningen som ressurskoler, jamfør etablert ordning."

Denne modellen er ment som en modell også for andre samiske områder, og som anses å ha stor overføringsverdi til andre marginale samiske områder. Det formålstjenlige er først og fremst etablering av slik småskala læremiddelproduksjon / ressurskoler, og dermed vinne erfaring, slik at man kan følge opp intensjonene i forslaget.

Forslag 3, representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti

I henhold til komiteinnstilling fra NSR/KLS under punkt 6 Strategier bokstav G læremiddelproduksjon.

1 mål: "Øke kapasitet og kompetanse hos læremiddelprodusenter".

Strategier: (nytt forslag):

Utbetale 75 % av prosjekttilskudd til produsent (forlag) ved prosjektstart. Resterende 25 % utbetales når læremiddelet er ferdig produsert. De siste 25 % utbetales når tilskuddsmottaker har lagd en markedsføring- og salgsplan for læremiddelet som sendes Sametinget for godkjenning. Når denne godkjenning foreligger utbetales resterende av tilskuddet 25 % der største parten skal gå til formålet markedsføring og salg.

Sametinget ser det ikke hensiktsmessig å ha krav om ett visst antall av produserte læremidler på lager hos forlag slik den forrige plan la opp til. Ved tildelingsbrev kan sametinget stille krav om at ett 2. opplag trykkes når og hvis 1. opplag blir utsolgt og det fortsatt er etterspørsel etter det aktuelle læremiddelet.

Forslag 4, representant Anders Urheim, Samisk Sosialdemokratisk Parti

Sametinget ber Sametingsrådet arbeide for at eksisterende og relevante læremidler umiddelbart eller snarest mulig kommer ut til skoleelevene, tilpasset gjeldende skolereform, slik at disse kan anvendes av elevene fra og med kommende skoleår.

Inndekning for relevante utgifter kan dekkes over eksisterende budsjett, sekundært innarbeides inn under ordinært budsjett for Sametinget.

Forslag 5, representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti

I avsnitt 3 under 4.3 som begynner med setningen: " De samiske forlag...."

Fra 2. setning der det står: "Dette medfører....osv" Dette og resten av avsnittet strykes.

III Votering

Av 43 representanter var 30 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag 1 ble vedtatt med 29 stemmer mot 1 stemme.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag 2 ble vedtatt med 15 stemmer mot 15 stemmer. Møteleder brukte sin dobbelstemme.
- Forslag 3, siste del, ble vedtatt med 16 stemmer mot 14 stemmer.
- Forslag 4 ble forkastet med 16 stemmer. 14 stemte for.
- Forslag 5 ble vedtatt med 16 stemmer mot 14 stemmer.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens tilråding ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

Innlegg	Replikk
Aili Keskitalo, til forretningsorden	
Terje Tretnes, til forretningsorden	
Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
Anders Urheim, til forretningsorden	
Aili Keskitalo, til forretningsorden	
Anders Urheim, til forretningsorden	

1	Inger Jørstad, saksordfører	Aili Keskitalo Randi A. Skum Ann-Mari Thomassen
2	Inger Jørstad Anders Urheim	Terje Tretnes Kjersti Myrnes Balto
3	Anders Urheim Kjersti Myrnes Balto	Per Ivar Henriksen Kirsti Guvsám Bjarne Store-Jakobsen
4	Kjersti Myrnes Balto Jánoš Trosten Jørn Are Gaski, til forretningsorden	Terje Tretnes Bjarne Store-Jakobsen Per Ivar Henriksen
5	Jánoš Trosten Willy Ørnebakk	
6	Aili Keskitalo	
7	Terje Tretnes	
8	Synnøve Solbakken-Härkönen	
9	Johan Mikkel Sara	
10	Rita-Alise Porsanger	
11	Jørn Are Gaski	
12	Olaf Eliassen	
13	Per Ivar Henriksen	
14	Anders Urheim	
15	Kjersti Myrnes Balto	
16	Per Andersen Bæhr	
17	Isak Mathis O. Hætta	
18	Jørn Are Gaski	
19	Willy Ørnebakk	
20	Inger Jørstad Anders Urheim, til forretningsorden Aili Keskitalo, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget gir sin tilslutning til Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 - 2012

1. Visjon

For å sikre god utvikling av samiske samfunn, må samene være i besittelse av kunnskap og kompetanse. Opplæring, utdanning og forskning er viktige momenter for å nå denne målsetningen.

Det finnes læremidler på alle fagområder og i alle fag, på sør-, lule- og nordsamisk, som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet - Samisk.

2. Grunnlag for planen

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 omfatter utvikling av læremidler etter gjeldende planverk for barnehage og grunnskoleopplæring. Planen beskriver mål og strategier for utvikling av læremidler og bygger på Rammeplan for barnehagen, Kunnskapsløftet – Samisk, evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler og innspill fra barnehager, skoler og forlag med flere.

Planen er utviklet med 4 hovedmål som omhandler 1) læremidler for barnehager, 2) ordinære læremidler for grunnskoleopplæringen, 3) læremidler for særskilt tilrettelagt opplæring og 4) rammebetingelser og infrastruktur.

Forannevnte evaluering er gjennomført på grunnlag av Sametingets vedtak i sak 28/06. Formålet med evalueringen var å foreta en helhetlig gjennomgang av tilskudsordningen, komme med forslag til videre læremiddelarbeid og gi svar på om forvaltning av midler til utvikling av samiske læremidler fortsatt bør være Sametingets ansvarsområde. Evaluering ble foretatt av Finnut Consult AS og resultatet foreligger i rapport av 13.04. 2007. Sametingsrådet tok rapporten til etterretning i juni samme år og vedtok at resultatene fra evalueringen skulle være en del av grunnlaget for ny strategisk plan.

Innspill fra barnehager, grunnskoler og videregående skoler i sør-, lule- og nordsamiske områder ble innhentet ved hjelp av spørreskjema i januar 2008. Innspillene beskriver behov for læremidler i forhold til Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet - Samisk. Det ble bedt om prioritering av fagområder og fag der læremiddelbehovet er størst. Skolene ble også bedt om å prioritere mellom trinn. I tillegg ba Sametinget om en tilbakemelding på hvilke fagområder og i hvilke fag det kan oversettes læremidler til.

Prioriteringene i planen for 2009 – 2012 forutsetter bevilgninger over statsbudsjettet på minst samme nivå som i 2008.

3. Presiseringer og avgrensninger

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 omfatter utvikling av læremidler som redskap for å nå målene i rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk. Læremidlene utvikles på sør-, lule- og/eller nordsamisk.

Planen omfatter utvikling av læremidler for barnehage, ordinære læremidler for grunnskoleopplæringen og særskilt tilrettelagte læremidler. Den er en oppfølging av følgende planer: ”Strategisk plan for samiske barnehager 2002 – 2005”, ”Strategisk plan for Samisk læremiddelutvikling 2001 – 2005” og ”Handlingsplan for særskilt tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne 2001 -2004”.

Planen er en strategisk plan for bruk av Sametingets økonomiske virkemidler for utvikling av læremidler. Planen fastsetter mål, prioriteringer og strategier for perioden 2009 – 2012 og omtaler ikke tiltak. Nærmere prioriteringer og fastsettelse av krav og kriterier, foretas av Sametinget gjennom budsjettet for det enkelte budsjettår i perioden.

Omfanget av utviklingen av læremidler etter denne planen er begrenset av de økonomiske ressurser som staten til en hver tid stiller til Sametingets disposisjon for dette formålet.

Læremidler for opplæring etter Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet om den samiske folkegruppa og dens språk, kultur og samfunnsliv, er et nasjonalt ansvar og omfattes ikke av denne planen.

Sametinget vil likevel peke på behovet for læremidler i samisk som fremmedspråk og samiske emner i nasjonale læreplaner, og det ansvaret Utdanningsdirektoratet har for dette. Sametinget ønsker at det arbeides for å opprette ressurskoler som ivaretar læremiddelutvikling i forhold til de samiske kompetansemålene i nasjonale læreplaner, som for eksempel Vågfjord videregående skole, avdeling Skånland, eller andre videregående skoler med god kompetanse i samisk kultur.

3.1 Definisjoner på samiske læremidler

Læremidler utviklet og utgitt til bruk i opplæringa i og på samisk i barnehager, grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning og voksenopplæring.

Læremidler utviklet på andre språk som oversettes og/eller tilpasses til samisk .

Som læremidler anses trykte og digitale læremidler, arbeidsbøker, lærerveiledninger, temabøker eller hefter, fjernundervisningsprogram, pedagogiske programvarer, audiovisuelle læremidler, transparenter, plansjer, modeller, mønstre, spill, leker og andre uttrykk for bruk i all grunnopplæring.

4. Læremiddelutvikling 2001 – 2008

I perioden 2001 -2005 ble læremidlene utviklet på grunnlag av de prioriteringene som var gjort i de ovenfornevnte strategiske planene. Ved planperiodens slutt besluttet Sametinget at det ikke skulle utarbeides nye strategiske planer for læremiddelutvikling før Rammepplan for barnehagen og læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk var vedtatt, og en evaluering av tilskuddsordningen for utvikling av samiske læremidler var gjennomført.

I perioden 2005 -2008 har det vært igangsatt læremiddelprosjekter hvert år både for barnehage og grunnopplæring. Påbegynte prosjekter som ennå var i startfasen ble så langt det lot seg gjøre tilpasset den nye rammeplanen for barnehager og læreplanene i Kunnskapsløftet – Samisk.

4.1 Tilskudd til utvikling og produksjon av læremidler

I statsbudsjettet avsettes det årlig over post 206 midler til Samisk utdanningsadministrasjon, herunder midler til læremiddelutvikling. Nivået på bevilgningen for læremidler ligger i statsbudsjett for 2008 på kr 12 380 000. Sametinget forvalter disse midlene gjennom et overordnet regelverk for Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger og det årlige budsjettet som bl.a. fastsetter årlige prioriteringer og kriterier for tilskudd. I tillegg til Sametingets ordinære rammer for forvaltning av tilskuddsmidler, er Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling for en avgrenset periode, grunnlag for de årlige prioriteringene i budsjettet.

4.2 Roller og ansvar i læremiddelutviklingen

4.2.1 Sametinget

Sametinget har ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for virkemidler til utvikling av læremidler gjennom planverk og årlige budsjetter. Sametinget har også ansvar for tildeling av midler og oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken i henhold til lovverk, regler og retningslinjer.

Sametinget har to faste samarbeidsmøter i året med forlag som har fått tildelt midler til mer enn to læremiddelprosjekter. Med andre læremiddelprodusenter har Sametinget samarbeidsmøter ved behov.

4.2.2 Læremiddelprodusentene

Målgruppe for tildeling av midler til utvikling av ordinære og digitale læremidler er forlag og andre læremiddelprodusenter med eget firma. Særskilt tilrettelagte læremidler utvikles av forlag og av spesialpedagogiske kompetansesentre. Læremiddelprodusenter som har fått innvilget tilskudd, har ansvar for rekruttering av forfattere, oversettere og illustratører, manuskriptutvikling, grafisk design, kvalitetssikring, produksjon, distribusjon og salg av læremidler.

4.3 Evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler

Evalueringsrapporten viser at det er store utfordringer knyttet til utvikling av samiske læremidler.

En av de største utfordringene er at forlagskapasiteten ikke er god nok til å produsere samiske læremidler i takt med behovet. Det er i stor grad samiske forlag som produserer slike læremidler. Norske forlag prioriterer i liten grad utgivelse av samiske læremidler på grunn av manglende lønnsomhet.

De samiske forlagene understreker konsekvensene av at samisk forlagsbransje er preget av knapphet på ressurser.

Det er en betydelig forskjell mellom norske og samiske forlag når det gjelder administrativ kapasitet og styring av læremiddelprosjekter. De norske forlagene har i større grad forlagsredaktører med ulik faglig bakgrunn som følger opp de ulike prosjektene, i tillegg til generelt bedre økonomi. Samiske forlag skal dekke hele utdanningsnivået og alle fagspekter, noe som innebærer at de i stor grad må engasjere fagfolk til hvert prosjekt, dersom de selv ikke besitter den aktuelle kompetansen. Lønnsomheten i de samiske læremiddelproduksjonene er svært liten og de samiske forlagene har ikke mulighet til å styrke fagkompetansen eller øke den administrative kapasiteten gjennom salg av læremidler.

En av de største utfordringene til forlagene er å rekruttere forfattere til læremiddelprosjekter. Dette gjelder spesielt til prosjekter på sør- og lulesamisk. Den største årsaken er mangel på menneskelige ressurser. Vilkaene for forfattere har heller ikke vært tilfredsstillende. De samiske forlagene fremhever dårlige rammebetingelser for forfattere som en av årsakene til at produksjonstiden blir unødige lang.

I tillegg til mangel på forfattere er det store utfordringer i forhold til terminologiutvikling, spesielt på sør- og lulesamisk.

Godkjenningsordningen for læremidler opphørte i august 2000. I følge evalueringen har dette skapt mer ansvar og arbeid for forlagene, uten at de har fått økonomisk kompensasjon for det. Det er derfor behov for at ordningen med bruk av referansegruppe blir opprettholdt. Formålet med referansegruppene er at de skal bistå læremiddelprodusentene språklig, pedagogisk og faglig. Gruppen har en rådgivende funksjon og bidrar til å sikre prosjektets kvalitative resultat.

Når det gjelder markedsføring av læremidler, opplyser de samiske forlagene at de annonserer ferdigstilte produkter i ulike media, herunder samiske aviser og lokal/regional presse. Det sendes også ut pressepakker og av og til tas kontakt med redaksjoner for å oppnå ekstra omtale og oppmerksomhet rundt enkelte produkter. Forlagenes utgivelser publiseres på egne nettsider. Sametinget krever i tillegg at forlagene skal sende et gratis eksemplar til relevante institusjoner læremiddelet er utviklet for, men dette praktiseres i ulik grad. Ingen av de samiske forlagene har egne markedsføringskonsulenter, og kontakt med brukergrupper skjer ikke utover deltakelser på utstillinger og fagdager. Forlagene opplyser at de ikke har kapasitet til å oppsøke barnehager og skoler.

Brukerne har liten informasjon om hva som finnes av samiske læremidler. Det ble påpekt at verken forlagene eller Sametinget kunne skaffe en god nok oversikt ved konkrete henvendelser. Det er derfor behov for bedre formidling og markedsføring av nye læremidler og informasjon og synliggjøring av eksisterende læremidler.

Evalueringen viser at det er et potensial når det gjelder tilrettelegging for kompetanseutvikling, nettverksbygging, dialog og samarbeid mellom aktører i læremiddelprosessen.

Rapporten påpeker at Sametingets framtidige rolle i forbindelse med samisk læremiddelutvikling må utredes. Dette må gjøres i samarbeid med departementet og andre relevante samarbeidspartnere.

4.4 Kompetanseheving innen læremiddelutvikling

Sámi allaskuvla/Samisk høyskole innførte i 2001 et studium i læremiddelpedagogikk på 30 studiepoeng. Formålet med studiet var å øke kompetansenivået for samiske læremidelforfattere. Sametinget opprettet i den forbindelse en stipendordning beregnet for dem som tok studiet som videreutdanning. Ordningen varte i 3 år. De som mottok stipend forpliktet seg til å utvikle et læremiddel som kunne vurderes for utgivelse og produksjon.

Studiet ble videreført i 2006/2007 slik at det var mulig å ta ytterligere 30 studiepoeng. Sámi allaskuvla har frem til 2007 uteksaminert 95 studenter i læremiddelpedagogikk.

4. 5 Innmeldte behov for læremidler i barnehage og grunnopplæring

Rammeplan for barnehagen som ble iverksatt i 2006 er delt inn i syv fagområder. Det er behov for læremidler og veiledningsmateriell innenfor alle disse fagområdene.

Det må utvikles læremidler som tar hensyn til innholdet i Prinsipper for opplæringen, kompetansemålene og de fem grunnleggende ferdighetene i læreplanene i Kunnskapsløftet – Samisk. En annen utfordring er de nye fagene i videregående opplæring, der det ikke finnes læremidler fra før.

På grunnlag av samarbeid med barnehager og skoler og tilbakemelding på spørreskjemaene er det framkommet følgende læremiddelbehov:

4.5.1 Sørsamisk

4.5.1.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Kropp, bevegelse og helse og antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte, digitale og temahefter om reindrift, fangst og fiske

4.5.1.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, KRL, musikk, duodji, samfunnsfag og naturfag.

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs eller en kombinasjon av trykte og digitale læremidler

4.5.1.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Samisk som første- og andrespråk.

4.5.2 Lulesamisk

4.5.2.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Fagområdene Kropp, bevegelse og helse og Antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte og digitale som for eksempel cd-rom/pc-spill, bilde/bokstavlotto, temahefter, pekebøker, ordbøker, plansjer

4.5.2.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk.

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, arbeidsbok og digital ressurs

4.5.2.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Programfag – yrkesforberedende utdanningsprogram:

Samisk media og kommunikasjon

4.5.3 Nordsamisk

4.5.3.1 Barnehage

Prioriterte fagområder:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet og Nærmiljø og samfunn

Fagområder som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Kommunikasjon, språk og tekst, Kunst, kultur og kreativitet, Natur, miljø og teknikk, Etikk, religion og filosofi, Nærmiljø og samfunn.

Fagområder der læremidlene kan oversettes til samisk:

Kropp, bevegelse og helse og Antall, rom og form

Type læremidler:

Trykte og digitale som for eksempel cd-rom/pc-spill, bilde/bokstavlotto, temahefter, pekebøker, ordbøker, plansjer

4.5.3.2 Grunnskole

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, musikk, duodji, KRL, og naturfag.

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, KRL, samfunnsfag og naturfag.

Fag der læremidlene kan oversettes til samisk:

Til andre fag kan læremidler oversettes, men det må da lages temahefter til de samiske emnene

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs eller en kombinasjon av trykte og digitale læremidler er ønsket. Temahefter struktureres etter kompetansemål og ikke for hvert enkelt årstrinn.

4.5.3.3 Videregående opplæring

Prioriterte fag:

Samisk som førstespråk, samisk som andrespråk er høyest prioritert i alle utdanningsprogram

Fellesfag – studieforbredende utdanningsprogram:

Religion og etikk - samisk, samfunnsfag - samisk og historie - samisk

Programfag – studieforbredende utdanningsprogram:

Samisk visuell kultur, Samisk musikk og scene og Samisk historie og samfunn

Programfag – yrkesforberedende utdanningsprogram:

Naturbasert aktivitet, naturbasert produksjon og landbruk og gartnerinæring

Fag som det bør utvikles originale samiske læremidler til:

Det må utvikles originale samiske læremidler i identitetsskapende fag som samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, religion og etikk - samisk, duodji, musikk, samfunnsfag - samisk, naturfag - samisk og historie - samisk

Type læremidler:

Grunnbok, digital ressurs og temahefter er ønsket

5 utfordringer

Beskrivelsen av dagens situasjon for samisk læremiddelutvikling i kapittel 4, viser at utfordringene er store og mange. Evalueringen av tilskuddsordningen for utvikling av læremidler vitner om at utfordringene spesielt er knyttet til rammene og infrastrukturen for dette arbeidet, noe også innspillene fra forlagene bekrefter. I tillegg utfordrer læreplanreformene samisk læremiddelutvikling, samtidig som de gir en positiv utvikling med hensyn til innholdet i opplæringen av samiske elever.

Fremtredende utfordringer:

Lite attraktive vilkår for læremiddelforfattere og oversettere

Særlig mangel på lærebokforfattere og oversettere for lærebøker i sør- og lulesamisk

Stor konkurranse om personer med kompetanse som forfattere og oversettere

Mangel på terminologi i enkelte fag, spesielt i sør- og lulesamisk

Lite marked

Elever har ikke tilgang til eksisterende læremidler på samisk

Små forlag med risiko for sårbarhet

Stor mangel på læremidler etter gjeldende planverk

Ikke samlet oversikt over eksisterende materiell

6 Mål og strategier

6.1 Læremidler for barnehager

Hovedmål

Minst 16 igangsatte læremiddelprosjekter innenfor fagområdene i Rammeplan for barnehagen

Delmål 1

Trykte og digitale læremidler innen fagområdene:

Kommunikasjon, språk og tekst

Kropp, bevegelse og helse

Kunst, kultur og kreativitet

Natur, miljø og teknikk

Etikk, religion og filosofi

Nærmiljø og samfunn

Antall, rom og form

Delmål 2

Faglitteratur innen fagområdet kommunikasjon, språk og tekst

Strategier:

Utvikle nye læremidler på sør-, lule- og nordsamisk

Oversette og tilpasse eksisterende læremidler

Samarbeid med aktuelle fagmiljøer for å få utviklet faglitteratur

6.2 Ordinære læremidler for grunnopplæringen

Hovedmål

Minst 135 igangsatte læremiddelprosjekter for opplæring etter Kunnskapsløftet - Samisk

Delmål 1

Læremidler på sørsamisk:

Samisk som førstespråk 1.-7. årstrinn

Samisk som andrespråk nivå 1-7

Matematikk 1.-4. årstrinn

Lydbøker

Oversatte verk/temahefter

Delmål 2

Læremidler på lulesamisk:

Samisk som andrespråk nivå 7-10

Samisk som førstespråk 1.-3. årstrinn

Arbeidsbøker til eksisterende læreverk

Matematikk 1.-4. årstrinn

Oversatte verk/temahefter

Delmål 3

Læremidler på nordsamisk:

Matematikk for grunnopplæringen

Samisk som førstespråk 8.-13. årstrinn

Samisk som andrespråk nivå 1-10

Temahefter om sirkumpolare urfolksreligioner, livssyn og verdensreligioner som dekker for kompetansemål 5.-7. årstrinn

Naturfag 8.-10. årstrinn

KRL 8.-10. årstrinn

Samfunnsfag for videregående opplæring

Temahefter innenfor fagene samfunnsfag, duodji, og mat og helse for grunnskolen

Oversatte verk/temahefter

Strategier:

Utvikle ordinære og/eller digitale læremidler

Tilpasse eksisterende læreverk i sør- og nordsamisk som andrespråk

Lese inn tekster som lydfiler

Nedsette arbeidsgruppe for valg av matematikkverk for oversetting til sør-, lule- og nordsamisk
Oversette og tilpasse ved behov verk/temahefter mellom sør-, lule- og nordsamisk og fra andre språk

6.3 Særskilt tilrettelagte læremidler

Hovedmål

Minst 30 igangsatte læremiddelprosjekter på sør-, lule- og nordsamisk for barnehager og grunnskoleopplæring som bidrar til en optimal lærings situasjon for barn og unge som ikke har utbytte av ordinære læremidler.

Delmål 1

Læremidler basert på innrapporterte individuelle behov

Delmål 2

Læremidler innen områdene syn, hørsel, lese- og skrivevansker

Delmål 3

Kartleggings- og veiledningsmateriell

Strategier:

Samarbeid med Samisk spesialpedagogisk støtte om kartlegging av behov
Samarbeid med fagmiljøer i Statlig spesialpedagogisk støttesystem om utvikling av læremidler, kartleggings- og veiledningsmateriell

6.4 Rammebetingelser og infrastruktur

Hovedmål

Effektivitet og stabilitet i utvikling, produksjon og distribusjon av læremidler

Delmål 1

Fagtermer

Strategi:

Sette i gang terminologiprojekter i forhold til prioriteringene i planen

Delmål 2

Forfattere og oversettere til læremiddelprosjekter

Strategier:

Tilrettelegge for frikjøp av forfattere og oversettere på heltid eller deltid
Konkurransedyktig lønns- og rammebetingelser
Opprette stipendordninger for studenter i læremiddelpedagogikk
Styrke stipendordninger for høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk språk
Bidra til å styrke forskning og utviklingsarbeid
Bidra til etablering av en digital database med fritt tilgjengelig materiale for bruk i læremiddelutvikling
Bidra til opprettelse av ressurskoler i sør-, lule- og nordsamisk område, som for eksempel Drag skole/Ajluokta skåvllå
Bidra til å utvikle de samiske videregående skolene som ressurskoler for utvikling av læremidler på samisk for videregående opplæring

Delmål 3

Økt kapasitet og kompetanse hos læremiddelprodusenter

Strategi:

Øke tilskuddet til samiske forlag

Sametinget ser det ikke hensiktsmessig å ha krav om et visst antall av produserte læremidler på lager hos forlag slik den forrige plan la opp til. Ved tildelingsbrev kan Sametinget stille krav om at et 2. opplag trykkes når og hvis 1. opplag blir utsolgt og det fortsatt er etterspørsel etter det aktuelle læremiddelet.

Delmål 4

Brukerne kjenner til utgitte læremidler

Strategier:

Utvikle en søkbar læremiddelportal, hvor alle samiske læremidler kan presenteres

Utarbeide oversikt over tilgjengelige læremidler for ulike fag og trinn

Delmål 5

Utgitte samiske læremidler brukes i barnehager og skoler

Strategier:

Gratis tilgjengelige læremidler under forutsetning av at ordningen ikke fører til redusert læremiddelproduksjon

Kompensasjon for distribusjonskostnader og tapte salgsinntekter innarbeides i tilskudd til læremiddelprosjekter

Bidra til at skolene får informasjon om bruk av læremidlene

Delmål 6

Redusert produksjonstid

Strategier:

Vurdere oppdeling av større prosjekter i delprosjekter

Prosjekter med flere forfattere prioriteres

Tildele prosjektstøtte innen 1. mai

Delmål 7

Effektiv organisering av fremtidig læremiddelutvikling

Strategi:

Utrede fremtidig organisering

7 Rapportering

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012, følges opp gjennom Sametingets årlige budsjetter i perioden. De årlige budsjettene fastsetter prioriteringer og krav, samt kriterier for måloppnåelse for virkemiddelordningen. Den årlige rapporteringen om bruken av virkemidlene for læremiddelutvikling foregår gjennom Sametingets årsmelding som også omfatter Sametingets årsregnskap. Effekten av de ulike tilskuddsordningene for samisk læremiddelproduksjon skal evalueres i forkant av rullering av planen. Det utarbeides årlig et ressursregnskap hvor kostnadene med tildeling av læremidler synliggjøres.

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 19.40.

Sak 22/08 Sametingets møteplan 2009

Arkivsaknr.
07/1499

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Møtelederskapet	22.04.08	002/08
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	022/08

Saken påbegynt onsdag 28. mai 2008 kl. 14.35

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Kalender

II Forslag og merknader

Møtelederskapets innstilling:

Sametinget fastsetter følgende møteplan for Sametinget i år 2009:

Sametingets samlinger 2009:

Uke 09:	23. - 27. februar
Uke 22:	25. - 29. mai
Uke 42	12. - 16. oktober (det første ordinære plenumsmøtet i det sjette sameting.)
Uke 49	30. november - 04. desember

Sametingets komitemøter 2009:

Uke 07:	09. - 13. februar
Uke 20:	11. - 15. mai
Uke 47:	16. - 20. november

III Votering

Av 43 representanter var 26 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

Innlegg	Replikk
1 Jarle Jonassen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametingets samlinger 2009:

Uke 09:	23. - 27. februar
Uke 22:	25. - 29. mai
Uke 42	12. - 16. oktober (det første ordinære plenums møtet i det sjettede sameting.)
Uke 49	30. november - 04. desember

Sametingets komitemøter 2009:

Uke 07:	09. - 13. februar
Uke 20:	11. - 15. mai
Uke 47:	16. - 20. november

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.05.08 kl. 14.45

Sak 23/08

Høringsuttalelse til NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark (Finnmarksfiskeloven) og NOU 2007:13 Den nye Sameretten

Arkivsaknr.
08/1096

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 031/08
Nærings- og kulturkomiteen	06. - 08.05.08	
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	23/08

Saken påbegynt 29. mai 2008 kl. 08.35

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	15.04.08	Sametingsrådet	Sak R 031/08 Høringsuttalelse til NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark (Finnmarksloven)

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget viser til Samerettsutvalgets utredning om kyst- og fjordfiske i sjøsamiske områder (NOU 2007:12 kap 22) og Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov i NOU 2008:5 og fatter i denne forbindelse følgende vedtak:

Den sjøsamiske kulturen er i dag i en kritisk situasjon der store deler vårt materielle kulturgrunnlag er truet. Kystfiskeutvalgets arbeid og de resultater det bør lede til er på mange måter et være eller ikke være for en fortsatt vital og levedyktig sjøsamisk kultur.

Sametinget understreker at Kystfiskeutvalgets forslag er et resultat av grundige og omfattende fiskerifaglige og juridiske vurderinger og vil foregå innefor rammen av en bærekraftig forvaltning og forutsetter derfor at de enstemmige vurderinger og forslag legges til grunn i det videre arbeid med finnmarksfiskeloven og at dette ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer gjennom den kommende konsultasjonsprosess med Sametinget.

For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning. Sametinget understreker samtidig at arbeidet med finnmarksfiskeloven også må føre til et snarlig arbeid som leder ut i konkrete lovbestemmelser for områdene sør for Finnmark.

Sametinget viser til at Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene gjelder likt i alle tradisjonelle samiske områder i Norge. Sametinget ser det derfor som naturlig at Samerettsutvalget 2 og Kystfiskeutvalgets utredninger blir lagt til grunn for de sjøsamiske områdene sør for Finnmark og at Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov brukes som modell også for disse områdene.

Sametinget viser til at det gjennom hele prosessen, siden vedtagelsen av finnmarksloven har vært en uttalt forutsetning fra Sametinget om at Kystfiskeutvalgets forslag fremmes som en sak for Stortinget i inneværende stortingsperiode.

Sametinget kan på denne bakgrunn etter en helhetsvurdering anbefale regjeringen å fremme Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskeloven for Stortinget slik det nå foreligger.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling:

Innledning

NOU 2007:13 Den nye sameretten og NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark ble lagt fram henholdsvis 3. desember 2007 og 18. februar 2008. På bakgrunn av dette har Fiskeri- og Kystdepartementet i høringsbrev av 10.04.d.å og Justis- og Politidepartementet i høringsbrev av 17.04.d.å bedt høringsinstansene uttale seg om følgende:

«NOU:13 Den nye sameretten inneholdt i kapittel 22 ulike synspunkt og vurderinger knytt til kyst- og fjordfiske i sjøsamiske område. Denne innstillinga vart sendt på høyring 15. februar 2008. Vi ber dei høyringsinstansane som vil gje høyringssvar til denne delen av NOU 2007:13, om å sende det til Fiskeri- og kystdepartementet saman med høyringssvar til NOU 2008:5.»

Forslag:

Forslag fra Norske samers riksforbund (NSR) Randi A. Skum, Klemet Erland Hætta, Anne Dalheim og Per-Bjørn Lakselvnes, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Berit Oskal Eira, Knut Store, Jørn Are Gaski, Bjarne Store-Jakobsen, Marie Therese N. Aslaksen, Per Edvind Varsi og Ottar Skjellhaug, medlemmet fra Senterpartiet (SP) Olaf Eliassen, medlemmet fra Flyttamelista (FSL) Per A. Bæbr:

Forslag 1

Endringer til Sametingsrådets forslag:

Andre setning i 2. avsnitt, endres til å lyde som følger:

"Kystfiskeutvalgets arbeid og de resultater det bør lede til for hele det sjøsamiske området, er på mange måter et være eller ikke være for en fortsatt vital og levedyktig sjøsamisk kultur."

3., 4. og 5. avsnitt utgår.

Tillegg nye avsnitt etter andre avsnitt:

Sametinget understreker at det for de marine ressurser og områder vil det være det samlede resultatet av de ulike lovprosessene sammenholdt med Norges folkerettslige forpliktelser som vil være avgjøre om samiske rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt. Sametinget ser det derfor som viktig at de ulike lovforlagene sees på som en helhet, og at de samerettslige sidene fullt ut ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området i de beslutningsprosessene som er i gang og i de sakene hvor vedtak allerede er fattet.

For at staten Norge ikke skal bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk er det helt nødvendig med et nasjonalt rettsgrunnlag som anerkjenner og sikrer det samiske folks rett til utnyttelsen

av de fornybare marine ressurser, og at samene som urfolk gis adgang til deltagelse i forvaltningen av disse.

Sametinget deler Samerettsutvalgets oppfatning om at spørsmålene om fiske i sjøen er grundigst og bredest vurdert i Kystfiskeutvalgets utredning og at Kystfiskeutvalget har hatt en sammensetning som gjenspeiler spesielt oppdraget det var satt til å gjøre. Det vil derfor være naturlig å la løsningene som er foreslått av et enstemmig Kystfiskeutvalg få anvendelse på hele det sjøsamiske området.

Sametinget viser til at Samerettsutvalget drøfter en rekke forslag som vil berøre forvaltningen av fisket også for Finnmark. Sametinget vil spesielt fremheve Samerettsutvalgets vurdering av Sametingets rolle i nasjonal fiskeriforvaltning som positiv. I kap. 22.5.5.2 sier Samerettsutvalget blant annet følgende:

«Samerettsutvalget vil også understreke at bruken av de marine områdene må ses i sammenheng. Virksomhet som kan få innvirkning på fisket i sjøsamiske fjorder og kystfarvann, for eksempel oppdrettsvirksomhet, og oppføring og drift av faste installasjoner som sjøkraftverk, omlastingsterminaler og ilandføringsanlegg for petroleum, må planlegges og drives på en slik måte at virksomheten ikke truer lokale fiskestammer eller det biologiske mangfoldet. Det vil for å realisere dette blant annet være viktig at både Sametinget og andre samiske og lokale fiskeriinteresser gis en rolle i de aktuelle beslutningsprosessene.»

Sametinget mener at dette forslaget fra Samerettsutvalget kan bidra til å styrke forslaget til Kystfiskeutvalget med tanke på en regional forvaltningsløsning som dekker hele det sjøsamiske området og viser til at Kystfiskeutvalget i sin utredning kap. 11.26 s. 406 om forholdet til fiske i sjøsamiske områder sør for Finnmark uttaler:

«Utvalgets mandat om at utvalget skal utrede «retten til fiske i havet utenfor Finnmark», innebærer en stedlig avgrensning til fjordområdene i og kystområdene utenfor Finnmark fylke. Samtidig er det på det rene at fjord- og kystfiske er en viktig næring i sjøsamiske områder ikke bare i Finnmark, men også i deler av Troms og Nordland.»

«Selv om Kystfiskeutvalgets mandat er begrenset til fjorder i og kystområder utenfor Finnmark, og utvalget derfor ikke kommer med noen tilrådninger for områder utenfor, vil utvalget likevel anta at forholdene i sjøsamiske områder i Nordland og Troms neppe er vesentlig forskjellige fra forholdene i Finnmark. De løsninger som foreslås for Finnmark, vil derfor trolig kunne være aktuelle også for sjøsamiske områder, eventuelt med tilgrensende områder ellers i landet.»

«Det vil derfor i det videre arbeid kunne være gunstig å se de to utvalgs utredninger og tilrådninger om fjord- og kystfiske i sammenheng.»

Sametinget mener videre å finne støtte for en helhetlig forvaltningsløsning også i Samerettsutvalgets utredning NOU: 2007:13, kap. 22.5.1.1 s.1110 om forholdet til kystfiskeutvalget for Finnmark, der utvalget uttaler: «Samtidig er det på det rene at kyst- og fjordfiske har vært – og fortsatt er – en viktig samisk næring, og at dette ikke bare gjelder i Finnmark, men også i Troms og deler av Nordland.»

«Det er heller ikke noe geografisk overlapp mellom utvalgets mandatområde, som er knyttet til samiske bruksområder (på land og i sjø) fra og med Troms fylke og sørover, og utredningen for Finnmark som vil være avgrenset til kyst- og fjordområder utenfor Finnmark. Det ville imidlertid gi dårlig mening å avgrense det geografiske virkeområdet for eventuelle forslag fra Samerettsutvalget for å styrke kyst- og fjordfisket i sjøsamiske områder, slik at de ikke også omfatter Finnmark.»

Tillegg nye avsnitt etter nest siste avsnitt:

Sametinget understreker at Kystfiskeutvalgets forslag er et resultat av grundige og omfattende fiskerifaglige og juridiske vurderinger og vil foregå innefor rammen av en bærekraftig forvaltning og forutsetter derfor at de enstemmige vurderinger og forslag legges til grunn i det videre arbeid med finnmarksfiskeloven. Forslagene må ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer gjennom den kommende konsultasjonsprosess med Sametinget.

For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning. Sametinget viser til at Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene gjelder likt i alle tradisjonelle samiske områder i Norge. Sametinget ser det derfor som naturlig at Samerettsutvalget 2 og Kystfiskeutvalgets utredninger også blir lagt til grunn for de sjøsamiske områdene sør for Finnmark.

Sametinget understreker at samtidig med at arbeidet med finnmarksfiskeloven pågår må det også igangsettes et snarlig arbeid som leder ut i konkrete lovbestemmelser for områdene sør for Finnmark og at Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov brukes som modell også for disse områdene.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rå Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Nærings- og kulturkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
	Jánoš Trosten, til forr. orden	
1	Randi A. Skum, saksordfører	Egil Olli
		Bjarne Store-Jakobsen
	Randi A. Skum	
2	Per Edvin Varsi	Anne Dalheim
		Terje Tretnes
	Per Edvin Varsi	
3	Jánoš Trosten	Bjarne Store-Jakobsen
		Egil Olli
		Aili Keskitalo
	Jánoš Trosten	
4	Olaf Eliassen	Per Edvin Varsi
		Anne Dalheim
	Olaf Eliassen	
5	Terje Tretnes	Bjarne Store-Jakobsen
		Randi A. Skum
	Terje Tretnes	Willy Ørnebakk
6	Ann-Mari Thomassen	
7	Magnhild Mathisen	
8	Egil Olli	
9	Anne Dalheim	

10	Bjarne Store-Jakobsen
11	Aili Keskitalo
12	Randi A. Skum
13	Marianne Balto
14	Terje Tretnes
15	Bjarne Store-Jakobsen
16	Egil Olli
	Terje Tretnes, til forr. orden
17	Randi A. Skum, saksordfører

VI Sametingets vedtak

Sametinget viser til Samerettsutvalgets utredning om kyst- og fjordfiske i sjøsamiske områder (NOU 2007:12 kap 22) og Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov i NOU 2008:5 og fatter i denne forbindelse følgende prinsippvedtak:

Den sjøsamiske kulturen er i dag i en kritisk situasjon der store deler vårt materielle kulturgrunnlag er truet. Kystfiskeutvalgets arbeid og de resultater det bør lede til for hele det sjøsamiske området, er på mange måter et være eller ikke være for en fortsatt vital og levedyktig sjøsamisk kultur.

Sametinget understreker at det for de marine ressurser og områder vil det være det samlede resultatet av de ulike lovprosessene sammenholdt med Norges folkerettslige forpliktelser som vil være avgjøre om samiske rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt. Sametinget ser det derfor som viktig at de ulike lovforlagene sees på som en helhet, og at de samerettslige sidene fullt ut ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området i de beslutningsprosessene som er i gang og i de sakene hvor vedtak allerede er fattet.

For at staten Norge ikke skal bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk er det helt nødvendig med et nasjonalt rettsgrunnlag som anerkjenner og sikrer det samiske folks rett til utnyttelsen av de fornybare marine ressurser, og at samene som urfolk gis adgang til deltagelse i forvaltningen av disse.

Sametinget deler Samerettsutvalgets oppfatning om at spørsmålene om fiske i sjøen er grundigst og bredest vurdert i Kystfiskeutvalgets utredning og at Kystfiskeutvalget har hatt en sammensetning som gjenspeiler spesielt oppdraget det var satt til å gjøre. Det vil derfor være naturlig å la løsningene som er foreslått av et enstemmig Kystfiskeutvalg få anvendelse på hele det sjøsamiske området.

Sametinget viser til at Samerettsutvalget drøfter en rekke forslag som vil berøre forvaltningen av fisket også for Finnmark. Sametinget vil spesielt fremheve Samerettsutvalgets vurdering av Sametingets rolle i nasjonal fiskeriforvaltning som positiv. I kap. 22.5.5.2 sier Samerettsutvalget blant annet følgende:

«Samerettsutvalget vil også understreke at bruken av de marine områdene må ses i sammenheng. Virksomhet som kan få innvirkning på fisket i sjøsamiske fjorder og kystfarvann, for eksempel oppdrettsvirksomhet, og oppføring og drift av faste installasjoner som sjøkraftverk, omlastingsterminaler og ilandføringsanlegg for petroleum, må planlegges og drives på en slik måte at virksomheten ikke truer lokale fiskestammer eller det biologiske mangfoldet. Det vil for å realisere dette blant annet være viktig at både Sametinget og andre samiske og lokale fiskeriinteresser gis en rolle i de aktuelle beslutningsprosessene.»

Sametinget mener at dette forslaget fra Samerettsutvalget kan bidra til å styrke forslaget til Kystfiskeutvalget med tanke på en regional forvaltningsløsning som dekker hele det sjøsamiske området og viser til at Kystfiskeutvalget i sin utredning kap. 11.26 s. 406 om forholdet til fiske i sjøsamiske områder sør for Finnmark uttaler:

«Utvalgets mandat om at utvalget skal utrede «retten til fiske i havet utenfor Finnmark», innebærer en stedlig avgrensning til fjordområdene i og kystområdene utenfor Finnmark fylke. Samtidig er det på det rene at fjord- og kystfiske er en viktig næring i sjøsamiske områder ikke bare i Finnmark, men også i deler av Troms og Nordland.»

«Selv om Kystfiskeutvalgets mandat er begrenset til fjorder i og kystområder utenfor Finnmark, og utvalget derfor ikke kommer med noen tilrådninger for områder utenfor, vil utvalget likevel anta at forholdene i sjøsamiske områder i Nordland og Troms neppe er vesentlig forskjellig fra forholdene i Finnmark. De løsninger som foreslås for Finnmark, vil derfor trolig kunne være aktuelle også for sjøsamiske områder, eventuelt med tilgrensende områder ellers i landet.»

«Det vil derfor i det videre arbeid kunne være gunstig å se de to utvalgs utredninger og tilrådninger om fjord- og kystfiske i sammenheng.»

Sametinget mener videre å finne støtte for en helhetlig forvaltningsløsning også i Samerettsutvalgets utredning NOU: 2007:13, kap. 22.5.1.1 s.1110 om forholdet til kystfiskeutvalget for Finnmark, der utvalget uttaler: ”Samtidig er det på det rene at kyst- og fjordfiske har vært – og fortsatt er – en viktig samisk næring, og at dette ikke bare gjelder i Finnmark, men også i Troms og deler av Nordland.”

”Det er heller ikke noe geografisk overlapp mellom utvalgets mandatområde, som er knyttet til samiske bruksområder (på land og i sjø) fra og med Troms fylke og sørover, og utredningen for Finnmark som vil være avgrenset til kyst- og fjordområder utenfor Finnmark. Det ville imidlertid gi dårlig mening å avgrense det geografiske virkeområdet for eventuelle forslag fra Samerettsutvalget for å styrke kyst- og fjordfisket i sjøsamiske områder, slik at de ikke også omfatter Finnmark.»

Sametinget viser til at det gjennom hele prosessen, siden vedtagelsen av finnmarksloven har vært en uttalt forutsetning fra Sametinget om at Kystfiskeutvalgets forslag fremmes som en sak for Stortinget i inneværende stortingsperiode.

Sametinget understreker at Kystfiskeutvalgets forslag er et resultat av grundige og omfattende fiskerifaglige og juridiske vurderinger og vil foregå innefor rammen av en bærekraftig forvaltning og forutsetter derfor at de enstemmige vurderinger og forslag legges til grunn i det videre arbeid med finnmarksfiskeloven. Forslagene må ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer gjennom den kommende konsultasjonsprosess med Sametinget. For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning.

Sametinget viser til at Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene gjelder likt i alle tradisjonelle samiske områder i Norge. Sametinget ser det derfor som naturlig at Samerettsutvalget 2 og Kystfiskeutvalgets utredninger også blir lagt til grunn for de sjøsamiske områdene sør for Finnmark. Sametinget understreker at samtidig med at arbeidet med finnmarksfiskeloven pågår må det også igangsettes et snarlig arbeid som leder ut i konkrete lovbestemmelser for områdene sør for Finnmark og at Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov brukes som modell også for disse områdene.

Sametinget kan på denne bakgrunn etter en helhetsvurdering anbefale regjeringen å fremme Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskeloven for Stortinget slik det nå foreligger.

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 10.05

Sak 24/08

Sametingets handlingsplan for likestilling 2008-2012

Arkivsaknr.
07/5348

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 030/08
Plan- og finanskomiteen	06. - 08.05.08	
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	24/08

Saken påbegynt torsdag 29. mai 2008 kl. 11.35

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget gir sin tilslutning til Sametingets handlingsplan for likestilling 2008-2012

Innledning

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget vil fremme likestilling og likeverd uavhengig av blant annet av kjønn, etnisitet og seksuell orientering, og vil arbeide for å sikre rettighetene til disse. Viktige prinsipper i Sametingets likestillingsarbeid er rett til arbeid og likelønn, rettferdige velferdsordninger ved fødsel og omsorg for syke barn, økonomisk likestilling, rett til utdanning, deltakelse i næringsutøvelse og deltakelse i politisk virksomhet. Arbeidslivet må tilrettelegges slik at både kvinner og menn skal kunne være omsorgspersoner.

Likestilling berører alle samfunnsområder og skal derfor være en integrert del av Sametingets arbeid. Siden 2002 har det jevnlig vært lagt fram likestillingspolitiske redegjørelser med fokus på kjønnslikestilling. Med denne handlingsplanen ønsker Sametinget å signalisere at arbeidet med likestilling og likeverd fortsetter og er høyt prioritert.

En handlingsplan for likestilling vil måtte inneholde en del konkrete tiltak. Det er viktig at disse tiltakene er realistiske samtidig som de bør være spenstige og ha et visst ambisjonsnivå. Samiske samfunn har utfordringer innenfor likestilling på flere plan. Kjønnsliektilling og likestilling for mennesker med ulike seksuelle legninger er viktige områder. Men samiske samfunn har mange flere likestillingsmessige utfordringer, for eksempel likestilling på etnisk og kulturelt grunnlag.

Det er viktig at Sametinget går foran som et godt eksempel når det gjelder likestilling. I inneværende periode har Sametinget tilnærmet lik kjønnsrepresentasjon blant de valgte representantene. Det er imidlertid fremdeles et langt stykke igjen før likestilling er fullt integrert i Sametinget virksomhet. Innenfor de ulike politikkområdene, er det fremdeles en del områder som av mange blir betraktet som ”myke” politikkområder. Tradisjonelt er dette helse, barn og likestilling. For at Sametinget skal oppnå legitimitet i den samiske befolkning, er det viktig at samepolitikken angår både kvinner og menn. Samepolitikk omhandler ikke bare de tradisjonelt mannlige interesseområder, men like fullt de områder som også angår både kvinner og menn. Det er ikke nok å vise til jevn representasjon av begge kjønn i styrer og råd. Saksområdene og prioritering av saker, må også ha en klar likestillingsmessig profil.

Handlingsplanens formål er at gjennom konkrete tiltak vil Sametinget arbeide for å styrke engasjementet for likestilling i samiske samfunn. Sametinget har i handlingsplanen et bredt perspektiv på likestilling, men fokuserer spesielt på kvinners og menns rettigheter i samfunnet.

Sametingets målsettinger i likestillingsarbeidet

Sametingets hovedmål i likestillingsarbeidet er:

1. Et likestilt samisk samfunn: Like rettigheter, plikter og muligheter for kvinner og menn
2. Likeverd som grunnlag for god sameksistens

For å oppnå hovedmålene, har Sametinget definert innstasjonsområder og foreslått tiltak for at målet om et likestilt samisk samfunn skal kunne nås.

1. Likestillingsarbeidet skal angå begge kjønn
2. Sikre begge kjønns deltakelse i styrer og verv
3. Økonomiske strukturer og virkemidler må tilpasses begge kjønn
4. Muligheter for deltakelse i arbeid, næring og utdanning for begge kjønn
5. Likestillingsperspektiv implementeres i rettighetsarbeidet
6. Positive holdninger til ulike seksuelle legninger
7. Vold i nære relasjoner

Identifiseringen av innsatsområder i handlingsplanen har blant annet tatt utgangspunkt i tidligere redegjørelser og utredninger i Sametinget og i rapporten etter Sámis - Nordisk samisk likestillingskonferanse. De samiske organisasjonene som arbeider med likestillings spørsmål har også kommet med innspill til handlingsplanen.

Før innsatsområdene defineres, vil likestillingsbegrepet drøftes i en samisk kontekst.

Likestilling og likeverd i samiske samfunn

Likestilling mellom kvinne og mann handler om selvbestemmelse, rettferdighet og likeverd, både kollektivt og individuelt. **Kvinner og menn skal ha de samme rettighetene, pliktene og mulighetene på alle samfunnsområder, dette gjelder også samiske samfunn.** Respekt for individet og for hverandre er viktig i denne sammenhengen. For å oppnå reell likestilling, vil det i noen tilfeller kunne være nødvendig å iverksette ulike tiltak for kvinner og menn.

Det er gjort lite systematisk forskning på likestillingsutfordringer i samiske samfunn. Det er derfor vanskelig å si noe konkret om likestilling i samiske samfunn og om samiske samfunn har annen oppfatning av likestilling enn hva man finner i norske samfunn. Dette bør likevel ikke hindre oss i å foreslå konkrete tiltak basert på opplevde erfaringer i den samiske befolkning. Det er viktig at samiske politikere engasjerer seg i likestillingsdebatten på nasjonalt og nordisk nivå, samtidig som de setter likestilling i samiske samfunn på den offentlige dagsorden.

Sametinget arbeider ut fra den forutsetningen at staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Begge folk har den samme rett og de samme krav til å utvikle sin kultur og sitt språk. Våre rettigheter som samer, folk og urfolk er bærebjelkene i vår overordnede politikk og i våre visjoner for samiske samfunn.

Samiske samfunn har gjennom tidene vært utsatt for en massiv fornorskning. Mange samer har mistet sitt språk og tilknytning til egen kultur. En av Sametingets viktigste oppgaver er, i samarbeid med myndighetene, å snu denne negative utviklingen. Det har skjedd betydelige endringer i bosetningsmønster, befolkningsstruktur og næringsliv, som skaper både muligheter og utfordringer. Vårt mål har vært å utvikle verdier som likeverd, likestilling, solidaritet og fredelig sameksistens mellom folk. Formålet er å motvirke negativ diskriminering og å oppnå reell likebehandling.

Vi kan derfor si at samepolitikk er likestillingspolitikk. Samepolitikken og likestillingspolitikken bygger på den samme ideologien der målet er likebehandling av to eller flere i prinsippet likestilte parter. Det kan være samer og nordmenn, mann eller kvinne, ung eller gammel, homofil eller heterofil. Samepolitikken skal ta hensyn til og involvere alle parter.

Å ivareta hensynet og rettighetene til alle samer, kan av og til være vanskelig i arbeidet med store felles oppgaver. Under Sámis - Nordisk samisk likestillingskonferanse uttalte Sámi NissonForum at oppbyggingen av et samisk samfunnssystem har vært og er en stor og krevende oppgave. Systemet er sårbart og vi utsettes for vedvarende kritikk. Så lenge samene fortsatt må kjempe for egne barns rettigheter til en samisk oppvekst og selv strever med å ta tilbake sin verdighet som same på grunn av lang tids undertrykkelse av det samiske, vil en samisk mor ha lite ressurser til å fremme egne behov og forme dette til politisk arbeid.

Dette kan eksemplifiseres med arbeidet med å oppnå en egen samisk kulturminneforvaltning. Samiske kulturminner har tidligere vært vist liten oppmerksomhet både fra offentlig forvaltning og det sivile samfunn. Det er også bakgrunnen for at samiske kulturminner fikk et spesielt vern i kulturminneloven i 1978 og at Sametinget overtok forvaltningsansvaret for disse. Det ble med andre ord gjort tiltak for å synliggjøre samiske kulturminner slik at det skulle ha et like godt vern som øvrige kulturminner i Norge.

Neste steg på veien er å implementere og synliggjøre kvinners historiske tilstedeværelse gjennom forvaltningen av kulturminner. Vi kan stille spørsmål om menns bruk og utnyttelse har vært vektlagt i forvaltningen av kulturminnene. Dette synliggjøres i registreringen av samisk bygninger, hvor bygningenes tekniske verdi er mer vektlagt enn bruken av bygningen. Bygningens tekniske verdi har hovedsakelig vært knyttet til menns domene, mens oppgaver i hjemmet har vært knyttet til kvinnenes domene.

Ansvar for likestilling må flyttes bort fra det private initiativ til statlige myndigheter. Det er også viktig at Sametingene i fellesskap arbeider for likestilling i et grenseoverskridende perspektiv. Sametinget i Norge henstiller Samisk parlamentarisk råd om at de i sin virksomhetsplan for kommende periode foreslår konkrete likestillingstiltak.

Innsatsområder

1. Likestillingsarbeidet skal angå begge kjønn

Likestilling blir ofte oppfattet som en kvinnesak. En av de store utfordringene framover er å få fram at arbeid med likestilling skal involvere begge kjønn. Likestilling må ses på som en felles interesse for kvinner og menn. Ansvar ligger hos begge kjønn. Kvinnene må gi plass til mennene i likestillingsarbeidet som en likeverdig part og ikke som en motpart. Mennene må ta del i å legge premissene for likestillingsarbeidet i samiske samfunn.

Menns mulighet og rett til å ta del i barneomsorgen må styrkes. Dette betyr at kvinnene må slippe menn mer til, og man må drive aktivt arbeid for å endre den tradisjonelle kjønnsrolleknningen. Menn i

omsorgsrollen vil være viktige rollemodeller for barn. Barn trenger å ha kontakt med begge foreldre. I dag bor for eksempel 80 % av alle barn etter et samlivsbrudd sammen med mor, mens far får redusert samværsrett. Videre bør det være viktig fedrekvoten baseres på individuell opptjening. Det bør være i samfunnets interesse å rette opp denne skjevheten.

Til grunn for Sametingets arbeid med likestilling er målsettingen om at likestilling skal implementeres i Sametingets arbeid. Utgangspunktet må være at svært lite av politikk generelt er kjønnsnøytralt. Alle kan ha forutinntatte holdninger om kjønn som vi ikke reflekterer over. Tidlig i alle politiske prosesser må vi forsøke å analysere hvilke konsekvenser politikken kan få for kvinner og for menn. Det innebærer å ta hensyn til kvinner og menns ulike liv, vilkår, ønsker og behov på alle områder når politikk utformes og beslutninger tas. Det er med andre ord både en politisk prosess – om vilje til endring for å skape likestilling, og en organisatorisk prosess – om hvordan denne viljen skal omsettes i praktisk handling. Implementeringen kan likevel ikke erstatte særskilte tiltak på likestillingsområdet, men må kompletteres av slike.

Sametinget skal framover fortsatt arbeide for å implementere likestillingsperspektivet i vårt arbeid - på alle nivå og i alle faser. Til dette kreves bevisstgjøring i hele organisasjonen. Målet må være at det i alle saker som Sametinget arbeider med, vurderes om sakene vil gi ulike konsekvenser for kvinner og for menn. På politisk nivå må vi ta høyde for å gjøre upopulære beslutninger for å fremme likestilling i samiske samfunn.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Sametingets representanter må oppdateres jevnlig på likestillingsarbeid
- Likestilling skal implementeres på alle politikk-/samfunnsområder i Sametingets arbeid
- Videreutvikle dialogen med organisasjonene som arbeider med likestillingsspørsmål
- Samiske aktører bør engasjere seg i den nasjonale debatten om likestillingspolitiske saker
- Sametingets representanter bør oppfordres til å markere seg i forbindelse med kvinnedagen
- Arbeide for at samisk språk- og kulturkompetanse integreres i likestillingsombudets virksomhet

2. Sikre begge kjønns deltakelse i styrer og verv

I de samiske samfunnene generelt, og i Sametinget spesielt, er det viktig å ha fokus på lik kjønnsrepresentasjon i styrer og verv på alle nivå. Lik medvirkning der politiske beslutningsprosesser iverksettes er ønskelig både ut fra et rettferdighetssyn og ut fra et ønske om å kunne utnytte menneskelige ressurser på best mulig måte.

Man kan stille spørsmål ved om lik kjønnsrepresentasjon i større grad vil føre til at saker som løftes i ulike styrer og verv, vil ha et bredere saksfelt enn ved tilfeller hvor det er underrepresentasjon av et kjønn. I så måte vil en likdelt kjønnsfordeling i større grad ivareta bredden i de samiske samfunnene.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Fortsatt bevissthet rundt likestilt kjønnsrepresentasjon på listene til sametingsvalget
- Sametinget må videreføre sin politikk om lik kjønnsrepresentasjon ved oppnevninger til styrer og verv
- Krav til institusjoner som får driftstilskudd over Sametingets budsjett om minst 40-60 representasjon i styret, unntaksbestemmelser må vurderes

3. Økonomiske strukturer og virkemidler må tilpasses begge kjønn

Sametinget forvalter økonomiske virkemidler på en størrelsesorden på 214 millioner kroner. Dette inkluderer virkemidler til drift av samiske institusjoner og organisasjoner og søkerbaserte tilskudd. Virkemidlene er et av de viktigste verktøyene for Sametingets politikktutvikling. I Sametingets budsjett er

det satt av egne midler til evaluering av virkemidler etter en fastsatt rulleringsplan. Det er viktig at likestillingsperspektivet er inkludert i evalueringen. Evalueringen vil da vise om det er eventuelle skjevheter i tilskuddsforvaltningen.

Samisk utviklingsfond (SUF) ble allerede i 2006 kjønnstestet. Testen viste at kvinneandelen blant søkerne var lav, at det var en sterk kjønnsdeling av søkermassen med hensyn til type nærings tiltak og at det var en høy andel av mannlige styreledere. Resultatene gjenspeilet til en viss grad strukturene i næringslivet i SUF-området. Samisk utviklingsfond har tradisjonelt prioritert støtte til primærnæringene som er mannsdominerte næringer. Testen bekreftet at kvinner og menn velger ulike næringer når de etablerer seg. Kvinner etablerer seg innen duodji, service og handel, og kultur/frivillig sektor. Mennene etablerer seg innenfor reiseliv, reindrift og fiskeri.

Hvis midlene som blir fordelt gjennom Sametingets tilskuddsordninger skal bidra til å styrke kvinners deltakelse og likestilling, må vi være villige til å endre prioriteringene. Det å øke kvinners medvirkning er ønskelig ut i fra et rettferdighetsprinsipp.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- I den pågående evalueringen av Sametingets tilskuddsordninger må et kjønnsperspektiv inkluderes
- Sametingets egne virkemidler må revideres for å oppnå reell likestilling i arbeid og næringsutøvelse
- Tilpasse informasjonskampanjer om Sametingets virkemidler for å rette opp skjevheter i samisk næringsliv

4. Muligheter for deltakelse i arbeid, næring og utdanning for begge kjønn

I samiske samfunn er sammenhengen mellom næring og kultur sterkt vektlagt. Det gjelder derfor å utvikle og ivareta den næringsvirksomheten som utgjør det materielle grunnlaget for samisk kultur og identitet. Selv om samer deltar i det moderne differensierte yrkeslivet, har likevel primærnæringene særlig betydning for bo- og sysselsettingen i samiske områder. Yrkesvalg er for mange i samiske samfunn sterkt knyttet til ønsket om lokalt tilhold i bygdene. Som nevnt ovenfor er det flest menn som er tilknyttet primærnæringene.

En stor del av bedriftene i samiske områder er knyttet til servicenæringen. Mange kvinner arbeider innenfor handels- og servicenæringen, og disse har tradisjonelt ikke hatt høy status innenfor virkemiddelapparatet. Utviklingen har ført til at slike virksomheter bidrar både til arbeidsplasser og sikrer samtidig bosetting i samiske områder. Reiselivet har utviklet seg til en basisnæring i distriktene. Dette sikrer arbeidsplasser i samiske områder.

Utfordringen er å skape et differensiert arbeidsmarked også i distriktene. Spesielt når det gjelder å skape arbeidsplasser for kvinner. Kvinner har generelt høyere utdanning enn menn i de samiske områdene. Det må stimuleres til et mer robust privat næringsliv med større bredde i type virksomheter. Mange høyt utdannede kvinner arbeider i liten grad i privat sektor, og det er et potensiale å trekke disse kvinnene sterkere inn i innovasjon og nyskaping. Arbeidsmarkedet er svært kjønnsdelt, og for å bidra til sterkere likestilling i det lokale næringslivet må virkemiddelbruken tilrettelegge for næringsvirksomhet hvor kvinner blir prioritert. Det er blant annet viktig å få etablert kunnskaps- og kulturarbeidsplasser som har et bredt marked og som ikke er avhengig av offentlig engasjement.

Samiske samfunn vil stå overfor store utfordringer innenfor likestilling og utdanning i tiden fremover. Tall fra skolene i de samiske områdene viser stor frafallsprosent i videregående skole for gutter. Gutter som ikke fullfører videregående skole vil slite på arbeidsmarkedet og vil ikke ha fulle rettigheter innenfor NAV-systemet. Dette igjen vil kunne gi samiske samfunn hvor det er flest menn i primærnæringene og hvor det er flest kvinner i høyere offentlige stillinger. Dette vil gi en skjev kjønnsmessig fordeling av kompetanse og myndighet i samiske samfunn.

Sametinget må imidlertid ikke være med på å etablere en holdning som tilsier at det er uheldig at menn ”blir igjen” i primærnæringene. Det er viktig at det rekrutteres mange til næringen, men det er uheldig at den kjønnsmessige fordelingen blir skjev.

I de samiske primærnæringene reindrift, jordbruk og fiskeri, har kvinnes rolle gradvis blitt svekket gjennom tidene. Næringmessige strukturtiltak og reguleringer har medført at kvinners arbeidsinnsats ikke er blitt tilstrekkelig synliggjort. Blant annet førte mekaniseringen i næringene til at behovet for arbeidsressurser ble mindre og kvinnene frafalt. I disse næringene har ikke kvinner oppnådd samme formelle status som menn, til tross for at lovverkene tilsynelatende er kjønnsnøytrale.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Bidra til å styrke kvinners rettsstilling og posisjon i reindrifta
- Bidra til at menn kan være omsorgspersoner i primærnæringene
- Bidra til forbedring av velferdsordningene i det private næringslivet
- Evaluering av kvinners stilling i jordbruk og fiskeriene
- Bidra til at bruk og forvaltning av utmarka drøftes i et likestillingsperspektiv
- Bidra til at duodji skal utvikle seg som en kulturell- og økonomisk bærekraftig næring
- Verdiskapingstiltak i primærnæringene bør vurderes i et likestillingsperspektiv
- Stimulere til at flere kvinner velger fiskeryrket
- Stimulere til at flere menn velger å ta utdanning

5. Likestillingsperspektiv implementeres i rettighetsarbeidet

På et overordnet plan berører Sametingets virksomhet alle typer rettsspørsmål innenfor alle samfunnsområder. Samer har nedarvede rettigheter til sine tradisjonelle land- og vannområder og rett til ressursene i disse områdene som danner det felles materielle kulturgrunnlaget. Like viktig er det at rettighetene også knytter seg til områder som språk, utdanning, helse og kulturminner.

Når det gjelder rettigheter til land- og vannområder og rett til ressursene i disse områdene, har kampen for å få anerkjent slike rettigheter basert seg blant annet på juridiske, historiske og arkeologiske argumenter. Det er vanskelig å se at kjønnsperspektivet har vært tillagt særlig vekt i rettighetsarbeidet. Tidligere sametingspresident Sven-Roald Nystø sa også i sitt innlegg under Sámis – Nordisk samisk likestillingskonferanse at kjønnsperspektivet i stor grad var utelatt i det tidligere arbeidet til Samerettsutvalget og det påfølgende lovarbeidet med rettigheter til land og vann i forbindelse med utarbeidelsen av finnmarksloven.

Det kan være vanskelig å se at kjønnsperspektivet bør ha betydning for retten til å disponere land og vann. Det er imidlertid viktig å være bevisst på at det i Sametingets arbeid med rettigheter og selvbestemmelse legges viktige strukturer for arbeidet med utviklingen av samiske samfunn. Det er derfor viktig at et likestillingsperspektiv implementeres i arbeidet. Som nevnt tidligere innebærer implementering at man tidlig i saksbehandlingen/ prosessen analyserer hvordan politikken vil virke inn på kvinne eller mann.

I Sametingets arbeid med rettigheter er det de materielle rettighetene som har blitt vektlagt. Det vil si rettigheter til land og vann, og ressursene i disse områdene. Retten til selvbestemmelse omfatter mye mer enn retten til landområdene. I rettighetsarbeidet er det derfor viktig å innlemme også de immaterielle rettighetene i større grad. Det handler om retten til å fortelle sin egen historie, snakke sitt eget språk, utøve sin egen kultur, definere innholdet i egen opplæring og forvalte sine egne kulturminner. Sametinget vil derfor arbeide for at slike immaterielle rettigheter skal sikres på lik linje med de materielle rettighetene.

Det er brukt mye ressurser for å arbeide med samiske rettigheter til det materielle kulturgrunnlaget. For å kunne gjøre et tilsvarende arbeid med de immaterielle rettighetene må vi ha mer kunnskap. Et grunnleggende spørsmål i denne sammenheng er om det er forskjell på hva menn og kvinner vektlegger i rettighetsarbeidet, og hvilken betydning dette har for samfunnsutviklinga.

I forlengelsen av rettighetsarbeidet i Sametinget vil likestillingsperspektivet i arealforvaltningen være av stor betydning. Under framleggelsen av sametingsrådets miljø- og arealpolitiske redegjørelse kom det innspill på at miljø- og arealpolitikk må ha et bredere perspektiv. I utviklingen av Sametingets miljø- og arealpolitikk bør overføring av tradisjonell kunnskap til neste generasjon og konsekvenser av klimaendringer inkluderes som viktige faktorer. Beskyttelse av tradisjonell kunnskap må være sentralt i dette arbeidet.

Nylig er Finnmarkskommisjonen nedsatt. De skal gjøre et viktig arbeid med hensyn til kartlegging av eksisterende rettigheter til den grunnen som Finnmarkseiendommen overtok. Sametinget vil henstille kommisjonen om å være bevisst på kjønnsperspektivet i arbeidet.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Arbeide for å øke verdien og kunnskapen om immaterielle rettigheter
- Arbeide for at kjønnsperspektiv inkluderes i arbeidet med rettigheter til det materielle kulturgrunlaget

6. Fremme likestilling på tvers av seksuelle legninger

Det er lite åpenhet om andre seksuelle legninger enn heterofili i samiske samfunn. Mange homofile og lesbiske tør ikke være åpne om sin legning i frykt for hvilke reaksjoner de vil få fra samfunnet rundt. Fordommer baserer seg ofte på mangel på kunnskap. Sametinget må derfor gå foran for å fremme aksept og toleranse i samiske samfunn for ulike seksuelle legninger

Aksept for ulike seksuelle legninger er viktig. I samiske samfunn er det fremdeles utfordringer for homofile og lesbiske som ønsker å stå frem med sin legning. Forskningstall viser at det er flere homofile og lesbiske som sliter med psykiske problemer enn befolkningen for øvrig. Det er nærliggende å tro at mangel på aksept og skamfølelse kan være medvirkende årsaker til dette. Dette viser behovet for å ha et aktivt holdningsskapende arbeid på dette området.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Bidra til holdningsskapende arbeid gjennom Sametingets støtteordninger
- Sametingets representanter bør delta i holdningsskapende arbeid

7. Vold i nære relasjoner

I følge Likestillings- og diskrimineringsombudet har 125 kvinner blitt drept i Norge siden år 2000. Av disse er 58 (46 prosent) drept av ektemann, tidligere ektemann, samboer eller tidligere samboer. Siden 2000 er 138 menn blitt drept i Norge. Av disse ble sju (5 prosent) drept av tidligere ektefelle, samboer eller tidligere samboer. Dette viser at den største trusselen for mange kvinner i Norge, er deres egne samlivspartnere og familiemedlemmer. Barn rammes også av vold i nære relasjoner.

Kjønnsbasert vold er i stadig større grad blitt regnet som et sosialt problem i norske samfunn, noe som krever oppmerksomhet og innsats fra myndighetene. Likevel er vold i hjemmet, voldtekt, prostitusjon og menneskesmugling fremdeles store hindre på veien mot likestilling. Seksuelle overgrep er et samfunnsmessig symptom på blant annet kjønnsmessig diskriminering.

Holdningsendringer og et kontinuerlig arbeid for å lære barn og unge respekt for egen og andres kropp, er viktig. Denne problematikken har mannsforeningen Dievddut tatt tak i, og Sametinget bør arbeide for å videreføre dette arbeidet både i form av å løfte problematikken politisk og i form av bevilgninger til aktuelle forhold.

Tiltak og prosesser som kan fremmes og støttes:

- Bidra til et styrket hjelpeapparat bygd på samisk språk og kultur rettet mot alle former for vold i nære relasjoner
- Bidra til et tilrettelagt behandlingstilbud for samiske voldsutøvere, bygd på samisk språk og kultur
- Bidra til økt fokus om kjønnsroller og makt i undervisningen

Økonomiske og administrative konsekvenser

De økonomiske og administrative konsekvensene av de foreslåtte tiltakene og prosessene kan bare på et overordnet nivå fastslås nå. Tiltakene og prosessene vil ha samfunnsøkonomiske konsekvenser på en rekke felt. Sametinget vil følge disse opp direkte gjennom egen politikktutvikling og indirekte gjennom påvirkning av statlige myndigheter.

Sametingets budsjett og tilskuddsordninger er viktige og konkrete verktøy i oppfølgingen av handlingsplanen. Innenfor rammene av de eksisterende tilskuddsordningene må Sametinget gi rom for tiltak som kan ha positiv effekt for likestilling. Bevissthet omkring likestilling og likeverd i politikktutforming i enkeltsaker er et annet middel for å nå målsettingene. Her har Sametinget direkte påvirkningsmulighet.

I andre saker har ikke Sametinget myndighet til å iverksette beslutninger. Her må Sametinget bruke den indirekte påvirkningsmuligheten vi har gjennom vår dialog med statlige myndigheter. Ved å ha bevissthet om likestilling i samhandlingen har vi et godt utgangspunkt. Prinsippet i Sametingets arbeid med likestilling er at ansvaret for likestilling i størst mulig grad skal flyttes fra enkeltindividet til statlige myndigheter.

I forbindelse med framleggelse av de likestillingspolitiske redegjørelsene, vil det bli rapportert om tiltakene og prosessene i handlingsplanen er oppnådd eller påbegynt. Sametinget må være åpen for at handlingsplanen kan revideres og tiltakene endres i tråd med behovene i samiske samfunn

Plan- og finanskomiteens innstilling:

Forslag:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Roger Pedersen, Aili Keskitalo, Kirsti Guvsám, Ing-Lill Pavall, Ann-Mari Thomassen og Nils A. Gaup (NSR/SfP), medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Magnhild Mathisen, Sten Erling Jønsson, Willy Ørnebakk, Hilde Anita Nyvoll og Egil Olli, medlemmet fra Samefolkets parti (SfP) Terje Tretnes og medlemmet fra Finnmarkslista (FIN) Toril Bakken, fremmer følgende forslag:

Forslag 1

Sametingsrådets forslag til innstilling utgår og erstattes med følgende:

Det samiske samfunn har mange utfordringer innenfor likestilling. Utfordringene er todelt. Det dreier seg på den ene siden om likeverd mellom samer og andre folkegrupper i Norge, og på andre siden om likestilling og likeverd innad i det samiske samfunnet. Dette vil være Sametingets første handlingsplan for likestilling, og vil være offisiell politikk innenfor området årene fremover.

Utfordringene er omfattende, og skal man oppnå resultater, må det utarbeides en handlingsplan med en klar visjon og klare målsetninger for arbeidet. I prioriteringen av innsatsområder bør det skilles mellom det interne likestillingsarbeidet, og de innsatsområder som gjelder eksterne anliggende. På det eksterne feltet vil der være tiltak Sametinget kan utføre, mens man på andre områder må adressere arbeidet til statlige instanser. Siden likestillingsarbeidet er så omfattende, anbefales det å avgrense det til å ta for seg utvalgte

prioriterte innsatsområder, og fokusere på gode resultater innenfor disse, for så å utvide innsatsområdene ved måloppnåelse og revidering av planen.

De innsatsområder man velger, bør følges opp av realistiske tiltak som er målbare og tidsfestet, og med henvisning til hvem som har ansvar for gjennomføring. Kun på den måten kan man sikre en satsing på likestilt samisk samfunn hvor resultatene er målbare i ettertid. Det må også avsettes en budsjettamme som sikrer oppfølging. Med klar ansvars- og rollefordeling, vil man bedre sikre at likestillingsarbeidet blir prioritert og integrert i alle områder av samisk politikk.

Likestilling skal integreres i alle felt innenfor Sametingets virksomhet. Vi ber Sametingsrådet utarbeide en handlingsplan i tråd med signaler fra tidligere likestillingspolitiske redegjørelser, de gode intensjonene i påbegynt handlingsplan, og hvor ovennevnte elementer innarbeides.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag.

III Votering

Av 43 representanter var 26 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plan- og finanskomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Willy Ørnebakk, saksordfører	Terje Tretnes
	Willy Ørnebakk	

VI Sametingets vedtak

Det samiske samfunn har mange utfordringer innenfor likestilling. Utfordringene er todelt. Det dreier seg på den ene siden om likeverd mellom samer og andre folkegrupper i Norge, og på andre siden om likestilling og likeverd innad i det samiske samfunnet. Dette vil være Sametingets første handlingsplan for likestilling, og vil være offisiell politikk innenfor området årene fremover.

Utfordringene er omfattende, og skal man oppnå resultater, må det utarbeides en handlingsplan med en klar visjon og klare målsetninger for arbeidet. I prioriteringen av innsatsområder bør det skilles mellom det interne likestillingsarbeidet, og de innsatsområder som gjelder eksterne anliggende. På det eksterne feltet vil der være tiltak Sametinget kan utføre, mens man på andre områder må adressere arbeidet til statlige instanser. Siden likestillingsarbeidet er så omfattende, anbefales det å avgrense det til å ta for seg utvalgte prioriterte innsatsområder, og fokusere på gode resultater innenfor disse, for så å utvide innsatsområdene ved måloppnåelse og revidering av planen.

De innsatsområder man velger, bør følges opp av realistiske tiltak som er målbare og tidsfestet, og med henvisning til hvem som har ansvar for gjennomføring. Kun på den måten kan man sikre en satsing på

likestilt samisk samfunn hvor resultatene er målbare i ettertid. Det må også avsettes en budsjetttramme som sikrer oppfølging. Med klar ansvars- og rollefordeling, vil man bedre sikre at likestillingsarbeidet blir prioritert og integrert i alle områder av samisk politikk.

Likestilling skal integreres i alle felt innenfor Sametingets virksomhet. Vi ber Sametingsrådet utarbeide en handlingsplan i tråd med signaler fra tidligere likestillingspolitiske redegjørelser, de gode intensjonene i påbegynt handlingsplan, og hvor ovennevnte elementer innarbeides.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.05.08 kl. 14.40

Sak 25/08

Samefolkets fond - bruk av oppsamlet avkastning

Arkivsaknr.
08/1930

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 040/08
Plan- og finanskomiteen	06. - 08.05.08	
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	25/08

Saken påbegynt torsdag 29. mai 2008 kl. 15.40.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	15.04.08	Sametingsrådet	Sak R 040/08 Samefolkets fond - bruk av oppsamlet avkastning
2	27.-30.11.2007	Sametingets plenum	Sak 58/07 Samefolkets fond – forvaltning
3	27.-30.11.2007	Sametingets plenum	Sak 59/07 Samefolkets fond – prioriteringer og satsingsområder 2008-2009
4	27.-30.11.2007	Sametingets plenum	Sak 60/07 Sametingets budsjett 2008

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Samefolkets fonds oppsamlede avkastning på 20,1 millioner kroner stilles til rådighet for Sametinget i perioden 2009-2013, med anmodning om at midlene brukes til oppfølging av igangsatte språkprogrammer.

Plan- og finanskomiteens innstilling:

Innledning

Sametinget har i sak 58/07 Samefolkets fond - forvaltning besluttet å ta i bruk Samefolkets fond. Fondet ble i sin tid opprettet av Stortinget som en kollektiv erstatning for skadene og urett den bevisste fornorskningspolitikken staten har ført overfor samefolket har ført til. Sametinget satte i sak 23/02 og sak 30/04 vilkår for å overta forvaltningen av fondet, og besluttet i sak 58/07 at vilkårene var oppfylt i den grad at man kunne ta fondet i bruk.

Stortinget avsatte 75 millioner kroner til formålet. Sametinget forvalter ikke grunnkapitalen, men årlig og oppsamlet avkastning av fondet. Stortinget og regjeringen har stilt visse krav til bruken av avkastningen, slik som at den ikke skal kunne brukes til individuelle erstatninger, og at bruken av fondsmidler skal bidra til styrking og revitalisering av samisk språk og kultur.

Sametinget besluttet videre i sak 58/07 at Sametingets plenum skal være fondets styre, og at plenum i hver valgperiode skal gi fastsette prioriteringer og satsningsområder for fondsbruken i inneværende valgperiode. I sak 59/07 Samefolkets fond – prioriteringer og satsningsområder 2008-2009 har Sametinget gitt føringer for omfang av og prioriteringer for bruk av årlig og oppsamlet kapital i denne valgperioden.

De økonomiske rammene er i sak 59/07 besluttet til 20 millioner kr for 2008-2009, 10 millioner kr i 2008 og 10 millioner kr i 2009. Dette er fulgt opp i Sametingets budsjett for 2008, og medfører at Sametinget har disponert både årlig avkastning og deler av den oppsamlede kapitalen.

Forslag:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Roger Pedersen, Aili Keskitalo, Kirsti Guvsám, Ing-Lill Pavall, Ann-Mari Thomassen og Nils A. Gaup (NSR/SfP), medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Magnhild Mathisen, Sten Erling Jønsson, Willy Ørnebakk, Hilde Anita Nyvoll og Egil Olli, medlemmet fra Samefolkets parti (SfP) Terje Tretnes og medlemmet fra Finnmarkslista (FIN) Toril Bakken, fremmer følgende forslag:

Forslag 1

Sametingsrådets forslag til innstilling utgår og erstattes med følgende:

Sametinget vedtok i sak 59/07 følgende prioriteringer og satsningsområder for bruken av Samefolkets fond i perioden 2008-2009:

- I Språkprogrammer
- II Tradisjonell kunnskap
- III Litteratur

Prioriteringene var begrunnet med at samisk språk og kulturarv har blitt betydelig svekket som en følge av den aktive fornorskningspolitikken som er blitt ført fra norske myndigheters side. For det samiske samfunnet haster det å sikre og videreføre vår felles språk- og kulturarv. Det store antallet søknader innenfor programområdene dokumenterer behovet, og viser at det samiske samfunnet har kapasitet til å gjennomføre den aktive språk- og kultursatsningen Sametinget har initiert. Dette er grunnelsen for å styrke den søkerbaserte delen av avsetningen til satsningsområdene.

I tillegg til den avsetningen som Sametinget gjorde i sak 59/07, avsetter Sametinget ytterligere 6 millioner kr for 2009 til søkerbaserte tilskudd likt fordelt på de tre programområdene.

Den resterende oppsamlede avkastningen på Samefolkets fond på 14,1 millioner kroner stilles til rådighet for Sametinget i perioden 2009-2013, med oppfordring om at midlene brukes til allerede igangsatte programmer.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag.

Forslag 2, Representant Isak Mathis O. Hætta, Kautokeino fastboendeliste

Samefolkets fond - bruk av oppsamlet avkastning

Sametinget ser det som viktig at de som har tapt skolegang under krigen tas på alvor, og derfor vil Sametinget legge følgende prioritering til grunn for bruk av samefolkets fond:

- I. Bistand/veiledningskostnader for de samene som tapte skolegang under krigen
- II. Kulturprosjekter hvor de eldre blir involvert og er sentral

- III. Tradisjonell kunnskap
- IV. Språkprogrammer
- V. Litteratur

Under alle de nevnte prioriteringene skal de eldre samenes kunnskap vektlegges.

III Votering

Av 43 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plan- og finanskomiteens forslag 1 ble vedtatt med 35 stemmer mot 2 stemmer.
- Forslag 2 ble forkastet med 31 stemmer. 6 stemte for.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Aili Keskitalo, saksordfører	Bjarne Store-Jakobsen
	Aili Keskitalo	
2	Magnhild Mathisen	Aili Keskitalo
	Magnhild Mathisen	
3	Tone Finnesen	
4	Isak Mathis O. Hætta	
5	Bjarne Store-Jakobsen	
6	Kirsti Guvsam	
7	Jánoš Trosten	
8	Terje Tretnes	Egil Olli
	Terje Tretnes	
9	Johan Mikkel Sara	Magnhild Mathisen
	Johan Mikkel Sara	
10	Olaf Eliassen	
11	Per Andersen Bæhr	Jánoš Trosten
12	Anne Marie Gaup Eira	Isak Mathis O. Hætta
13	Berit Oskal Eira	
14	Egil Olli	Johan Mikkel Sara
		Anne Marie Gaup Eira
		Isak Mathis O. Hætta
	Egil Olli	
15	Aili Keskitalo, saksordfører	
	Isak Mathis O. Hætta, til forretningsorden	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	
	Toril Bakken, til forretningsorden	
	Jánoš Trosten, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget vedtok i sak 59/07 følgende prioriteringer og satsningsområder for bruken av Samefolkets fond i perioden 2008-2009:

- I Språkprogrammer
- II Tradisjonell kunnskap
- III Litteratur

Prioriteringene var begrunnet med at samisk språk og kulturarv har blitt betydelig svekket som en følge av den aktive fornorskningspolitikken som er blitt ført fra norske myndigheters side. For det samiske samfunnet haster det å sikre og videreføre vår felles språk- og kulturarv. Det store antallet søknader innenfor programområdene dokumenterer behovet, og viser at det samiske samfunnet har kapasitet til å gjennomføre den aktive språk- og kultursatsningen Sametinget har initiert. Dette er begrunnelsen for å styrke den søkerbaserte delen av avsetningen til satsningsområdene.

I tillegg til den avsetningen som Sametinget gjorde i sak 59/07, avsetter Sametinget ytterligere 6 millioner kr for 2009 til søkerbaserte tilskudd likt fordelt på de tre programområdene.

Den resterende oppsamlede avkastningen på Samefolkets fond på 14,1 millioner kroner stilles til rådighet for Sametinget i perioden 2009-2013, med oppfordring om at midlene brukes til allerede igangsatte programmer.

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 17.10.

Originalspråk: Norsk

Sak 26/08

Sametingets rapport til ILO for perioden frem til mai 2008

Arkivsaknr.
08/1780

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 032/08
Nærings- og kulturkomiteen	06. - 08.05.08	
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	26/08

Saken påbegynt fredag 30. mai 2008 kl. 11.00.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	15.04.08	Sametingsrådet	Sak R 032/08 Sametingets rapport til ILO for perioden fram til mai 2008
2			Rapportering til ILO for perioden frem til mai 2008

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget gir sin tilslutning til rapport om ILO - konvensjon nr. 169 for perioden frem til mai 2008 - Sametinget, Norge

1. Innledning

I 1994 ble ILO informert om en avtale mellom Sametinget og den norske regjering, som førte til at både Sametinget og regjeringen leverte egne rapporter, noe som belyste meningsforskjellene når det gjelder anvendelsen av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Sametinget ønsker å understreke hvor viktig den etablerte rapporteringsmekanismen mellom den norske regjering og Sametinget er. Sametingets syn er at det bare er gjennom en åpen og tydelig dialog vi kan komme frem til løsningene vi har mest behov for, og rollen til ILO er svært velsett og verdsatt i denne prosessen. ILO kritiske kommentarer til regjeringens opprinnelige forslag til finnmarkslov var således en sterkt medvirkende årsak til at lovforslaget ble endret og at man fant en omforent løsning som Sametinget kunne slutte seg til.

Forrige rapport fra Sametinget var i sin helhet viet regjeringens forslag til finnmarkslov. Denne saken burde derfor være godt kjent for ILO, og det er naturlig for Sametinget gi en kort oversikt over de viktigste endringer som ble gjort i lovforslaget. Sametinget vil også knytte noen kommentarer til de

forutsetninger og forventninger som ble stilt av Sametinget i vårt vedtak der vi sluttet oss til det reviderte finnmarkslovsforslaget, og til hvilken oppfølging disse så langt har fått av norske myndigheter.

Sametinget ønsker også å legge frem noen kommentarer til "Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter" som fulgte i kjølvannet av den nye finnmarksloven, samt om våre erfaringer med praktiseringen av denne. Videre vil vi omtale regjeringens forslag til minerallov og Sametingets standpunkt om nødvendigheten av at det innføres et særlig urfolksvederlag I henhold til ILO-konvensjon nr.169 artikkel 15 nr 2. Rapporten vil også kort omtale den nye planloven.

På flere områder har norske myndigheter og Sametinget en ulik fortolkning av bestemmelser i ILO-konvensjon nr. 169 både når det gjelder rekkevidde og materielt innhold. Sametinget vil derfor særlig fokusere på bestemmelsene i landrettighetskapitlet da særlig på artiklene 13 til 15.

Avslutningsvis vil Sametinget knytte noen kommentarer til inkorporering av ILO konvensjon nr 169 i Norge

Når det gjelder andre spørsmål som tas opp i ILO-konvensjon nr. 169, ønsker Sametinget generelt å henvise til tidligere rapporter og komme tilbake til dem i senere rapporter.

2. Finnmarksloven (Særlig ILO-konvensjon nr. 169 landrettighetskapitlet)

Finnmarksloven ble vedtatt i Stortinget i mai 2005 og trådte i kraft 01.07. 2006 (Lovens kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter trådte i kraft trer i kraft 14. mars 2008.) Sametingets plenum ga forut for Stortingsvedtaket sin enstemmige tilslutning til lovforslaget i mai 2005. Finnmarksloven er det første viktige steget i prosessen med å anerkjenne samenes rettigheter til grunn og ressurser.

Det er foretatt omfattende og grunnleggende endringer i Regjeringens opprinnelige forslag. Lovforslagets ånd og prinsipper er endret fra å fokusere på spørsmålet om allmennhetens rettigheter til naturressursene i Finnmark til å fastslå at det overordnede formålet med loven er å særlig sikre samisk kultur, med reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Dette betyr at alle lovens bestemmelser må leses på bakgrunn av formålsbestemmelsen og det grunnsynet og de hensyn som etter den skal tillegges særskilt vekt. Dette betyr også at det grunnsynet som Samerettsutvalget bygget sine forslag på nå er tatt inn i loven.

Dette har vært et av Sametingets hovedkrav, i likhet med kravet om at folkeretten skulle få en sentral rolle i lovforslaget. Det har vært stor enighet i Sametinget om at ILO- konvensjonen skulle gjennomføres i norsk rett ved inkorporering og gis forrang foran norske lover. Justiskomiteens innstilling medfører en delvis inkorporering eller gjennomføring av konvensjonen innenfor lovens virkeområde. Konvensjonen får ikke forrang foran andre lover, slik som konvensjonene som nevnes i Menneskerettsloven har. Men forslaget innebærer likevel at Justiskomiteen har imøtekommet Sametingets krav om inkorporering ved at urfolkskonvensjonen får forrang foran finnmarkslovens bestemmelser hvis domstolene kommer til at bestemmelser i loven strider mot konvensjonen. I tillegg følger det av merknadene til loven at konvensjonen vil være en viktig rettskilde ved fortolkningen av loven

Finnmarksloven inkluderer ikke bestemmelser om de fornybare marine ressurser. Sametinget fikk ikke gjennomslag for konkrete bestemmelser om sjøsamenes rettigheter til fiske og andre fornybare ressurser. Justiskomiteens kommentarer til finnmarksloven innbærer likevel en erkjennelse av at fiske er en viktig del av samisk kultur, og stortingsvedtaket omfattet en instruks til regjeringen om raskt å sette i gang et arbeid for å klargjøre rettighetssituasjonen på kysten av Finnmark.

Sametinget har med finnmarksloven fått et virkemiddel for å påvirke arealforvaltningen i fylket som vi ikke har hatt tidligere. Selv om bestemmelsen om Sametingets retningslinjer etter vårt syn ikke burde inneholdt noen departemental kontroll, så ser vi på dette som en aksept av Sametingets rolle som forvalter av de samiske interesser og verdier. Det er også andre steder i loven hvor det ideelt sett ikke burde vært behov for kontroll fra statlig hold. Sametinget har hele veien forutsatt at organet skal være selvstendig og ikke være underlagt statlig styring. Sametinget har ikke klart å få gjennom alle våre forslag vedrørende dette.

Når det gjelder ressurser inneholder finnmarksloven enkelte endringer som er i tråd med Sametingets ønsker. Bygdene og ressursbruken som bygdefolk har, er blitt anerkjent gjennom adgang til særskilt rett til utnyttelse av fornybare ressurser i bygdens tradisjonelle områder. Denne bestemmelsen samt bestemmelsen om lokal forvaltning av slike ressurser vil kunne være et viktig virkemiddel for å sikre fortsatt bosetting i bygdene. Sametinget ville helst sett at lovforslaget bar mer preg av samiske sedvaner og en klar anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk. Når det er sagt mener Sametinget at loven inneholder mange positive forbedringer, spesielt gjelder dette allmennhetens adgang til ressursene. Regjeringens forslag inneholdt en bestemmelse om allmennhetens rett til å utnytte ressursene i Finnmark. Lovforslaget er endret fra å omhandle allmennhetens rettigheter til å si at allmennheten har adgang til ressursene, etter tillatelse fra Finnmarkseiendommen. Ved ressursmangel vil lokalbefolkningens bruk kunne gis prioritet, og det er en riktig og viktig presisering.

Etableringen av Finnmarkseiendommen markerer et historisk skille i forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark. Samene sikres en lovfestet deltakelse i styringen av grunn og ressurser, og en anerkjennelse av grunneierretten ved at samene ikke konsekvent er i mindretall og kan være med på å avgjøre hvilke tiltak som er nødvendige for å sikre fremtiden for kommende samiske generasjoner.

Statskog SFs forvaltning har også hatt kommersielle mål og har ikke hatt som formål å styrke lokalbefolkningens rådighet over sine ressurser. Finnmarksloven setter en stopper for at det overskuddet Statskog SF har hatt hvert år ved salg av ressursene, forsvinner ut av fylket. Finnmarkseiendommen skal ivareta forvaltningen av ressursene og få inntektene av salg av fiske- og jaktkort. Det samme gjelder de mineralene som tilhører grunneier. Disse vil fra lovens ikrafttredelse tilhøre Finnmarkseiendommen, som vil gi tillatelser til undersøkelser og utvinning av mineralressurser.

Når det gjelder mineraler innebærer finnmarkslovsvedtaket videre at det skal legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med reindrift, utmarksbruk, næringer og samfunnsliv. Dette betyr at Sametingets lange kamp for å få en regel om særskilt vektlegging av samiske hensyn ved mineralutvinningsaker endelig har medført resultater. Dette gjelder likevel ikke i hele det samiske området, men kun i Finnmark fylke..

Finnmarkslovsaken inneholder svært viktige prinsipielle avklaringer. Fremover vil grunnlaget for vurdering av samiske interesser i saker som angår bruken av utmarka ikke lenger være avhengig av om en saksbehandler kjenner til og har vilje til å vurdere samiske hensyn.

Forslaget om Finnmarkskommisjon og særdomstol er svært viktige fremskritt. Det bygger på kjente prinsipper. Ikke alle positive elementer fremkommer direkte av lovt teksten. Kommisjonen skal fastslå etablerte rettigheter etter gjeldende nasjonal rett etter § 29 og hvis man leser merknadene så nevnes samiske sedvaner spesielt som en del av grunnlaget for kommisjonens avgjørelser

Sametinget ville selvfølgelig helst sett at lovforslaget bar ennå sterkere preg av samiske sedvaner og en klarere anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk.

Finnmarksloven er ikke ideell, det gjenstår mange spørsmål som vi må følges opp av statlige myndigheter. Den kanskje største begrensningen i Finnmarksloven er at den kun gjelder en del av det tradisjonelle samiske området i Norge. Finnmarksloven er vedlagt denne rapporten som vedlegg 1.

3. Sametingets forutsetninger og oppfølging i forbindelse med finnmarksloven

Sametinget gjorde følgende enstemmige vedtak forut for Stortingets vedtakelse av finnmarksloven:

”Sametinget viser til Justiskomiteens utkast til innstilling O.nr.80 (2004-2005) om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven), av 9. mai 2005.

Sametinget konstaterer at Finnmarksloven er et viktig fremskritt i sikringen og anerkjennelsen av samenes rettigheter til land og naturressurser etter intern rett og folkerett.

Finnmarksloven fører sammen samenes fortid, nåtid og fremtid. Loven bygger på en erkjennelse av behovet for forsoning mellom staten og samene for tidligere tiders urett, og behovet for å sikre at samenes mangfoldige kultur og levesett skal bestå også i fremtiden.

Det framheves at Finnmarksloven markerer et historisk skille når det gjelder de prinsipper forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark skal bygge på. Finnmarkslovens grunnsyn er at forvaltningen av grunn og naturressurser i Finnmark særlig skal sikre samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Dette grunnsynet og den prinsipielle anerkjennelsen av samenes rettigheter, er selve fundamentet for Finnmarksloven, og vil forhåpentligvis gi virkninger for tilsvarende prosesser om samenes og andre urfolks rettigheter i andre områder og i andre land.

Det konstateres at lovforslaget anerkjenner at samene gjennom sin bruk etter alders tid har etablert rettigheter til grunn og ressurser i Finnmark, og at disse rettighetene består og skal kartlegges og sikres ved egne prosesser. Den tradisjonelle samiske utmarksbruken har ved denne loven fått sin første lovmessige anerkjennelse, noe som har vært av stor betydning for Sametinget.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, hvor spesielt samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten er viktige rettskilder. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder.

Sametinget vil framheve det positive i at loven gir ILO- konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter forrang foran Finnmarksloven hvis lovens bestemmelser strider mot konvensjonen. Finnmarksloven innebærer dermed at Norge klart gir konvensjonen den status urfolks menneskerettigheter bør ha i landets lovgivning.

Sametinget vil understreke den grunnleggende betydningen av at staten overfører grunnbokshjemmelen og rådigheten til grunn og ressurser til et nytt selvstendig organ, der Sametinget er en likeverdig part.

Sametinget konstaterer at loven innebærer en anerkjennelse av Sametinget som forvalter av de samiske verdiene ved at Sametinget skal gi retningslinjer for hvilke hensyn som skal tas av både statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter ved endringer i bruken av utmarka. Ved vurderinger av om det skal tillates gruvedrift i Finnmark, skal det legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med næringer og utmarksbruk.

Sametinget konstaterer at samene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære samiske områdene. Det samiske kyst- og fjordfiske må sikres. Det framheves derfor som særlig viktig at det svært raskt gjennomføres en utredning om samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, som følges opp med lovfestede rettigheter og en utvidelse av Finnmarkskommisjonens mandat til også å identifisere rettigheten til fiske.

Det slås fast at sikring av samiske rettigheter, etter internrett og folkerett, i østsamiske og kystnære samiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark. Sametinget vil videre understreke at arbeidet med disse spørsmål skal igangsettes snarlig og prioriteres.

Sametinget forventer at det igangsettes en helhetlig gjennomgang av relevant lovgiving slik at også disse er i samsvar med formål til folkeretten og Finnmarksloven.

Sametinget vil fremheve at Stortinget har tatt Norges folkerettslige forpliktelse om å konsultere det samiske folk ved arbeidet med Finnmarksloven på alvor, og at dette er nytt i forhold til landets konstitusjon. Sametinget vil videre framheve at konsultasjonene har vært svært nyttige i arbeidet med å finne frem til et forslag som Sametinget kan samtykke til

Sametinget kan på denne bakgrunn gi sitt samtykke til at Justiskomiteens flertallsinnstilling fremmes for Stortinget slik den forligger, og tilrår Stortinget å vedta innstillingen.”

Vedtaket må leses i sammenheng og inneholder en rekke forutsetninger for hvilke oppfølgende tiltak som må settes i verk av statlige myndigheter gjennom konsultasjoner med Sametinget. Sametinget vil i det følgende knytte noen kommentarer til hvilken oppfølging som faktisk har blitt gjort siden vedtakelsen av finnmarksloven i 2005.

4. Statlig oppfølging, lovnader / hva som faktisk har blitt gjort

Marine ressurser /fiske i sjøen

Stortinget fattet følgende vedtak i forbindelse med vedtagelsen av finnmarksloven:

”Stortinget ber Regjeringen snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget.”

Regjeringen ga Fiskeri- og kystdepartementet i oppdrag å sørge for at Stortingets anmodningsvedtak ble fulgt opp. Fra januar til juni 2006 ble det i henhold til prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og Statlige myndigheter avholdt tre konsultasjonsmøter mellom Sametinget, og Fiskeri- og kystdepartementet, med Arbeids- og inkluderingsdepartementet som observatør der temaet var mandat for et ekspertutvalg som skulle utrede samer og andres rett til fisket utenfor Finnmark. Konsultasjonspartene kom til enighet rundt fastsettelse av mandatet og utvalget ble oppnevnt i statsråd 30. juni 2006. Ekspertutvalget valgte å ta navnet Kystfiskeutvalget og ble ledet av tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

Kystfiskeutvalgets arbeid ble ferdigstilt ved utløpet av desember 2007. Innstillingen ble 18. februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Innstillingen ble sendt på høring medio april 2008.

Kystfiskeutvalget har i forbindelse med sitt arbeid holdt åpne høringsmøter i alle Finnmarks kystkommuner. Formålet med høringsmøtene var å innhente informasjon lokalt for å kunne danne seg et inntrykk av lokale fiskeritradisjoner og sedvaner, og innhente innbyggernes synspunkter på gjeldende fiskerireguleringer og aktiviteten i fiskeriene i dag. Utvalget var også interessert i å få eventuelle forslag til endringer i disse reguleringene.

Kystfiskeutvalgets forslag samt andre større saker innen fiskerisektoren vil bli presentert i et eget kapittel i rapportens kapittel 10 med særlig fokus på Sametinget og norske myndigheters ulike fortolkning av ILO-konvensjon nr. 169.

Fiske i Tana og Neiden

Finnmarksloven § 28 gir en anvisning på at det gjennom forskrift kan gis nærmere regler for en lokal rettighetsbasert forvaltning av fisket i vassdragene Tana og Neiden. Sametinget og Miljøverndepartementet har gjennom en konsultasjonsprosess blitt enige om hovedtrekkene i et mandat for et utvalg som skal revidere regelverket for fiske i Tanaelva. Departementet har i konsultasjonsprosessen gitt uttrykk for at utvalget ikke skal ta stilling til rettighetsspørsmål, noe Sametinget har bestridt under henvisning til at ethvert forslag om nye regler for en rettighetsbasert forvaltning av fisket må hvile på en underliggende presumsjon om rettighetsforholdene, slik at nye regler ikke vil være til fortrenghet for underliggende rettighetsforhold.

Sametinget har etterlyst at det også iverksettes et tilsvarende arbeid for Neidenvassdraget, noe som foreløpig ikke har blitt gjort.

Østsamene

Den gruppa av samer som vi kjenner under benevnelsen østsamer (også benevnt som skolter) er en folkegruppe som har hatt sine tradisjonelle bosetningsområder i grenselandet mellom Finland, Russland og Norge – og da først og fremst langs elvene Lotta, Tuloma, Notta, Petsamo, Pasvik og Neiden. Østsamene i Neiden har tradisjonelt befolket Neiden siida, et område som i våre dager er delt av statsgrensene. Østsamenes kontroll over og utnyttelse av området har vært basert på opprinnelig okkupasjon, og grensene til nabosiidaene har stort sett vært stabile.

Den tradisjonelle levemåten blant østsamene har vært basert på bruk av områdets ressurser der fiske etter laks i Neiden og Munkelva, sjøfiske, jakt, fangst, mosesanking og reindrift har inngått. Østsamene ble kristnet på 1500-tallet av den russisk-ortodokse kirke, og en liten menighet i Neiden vedlikeholder denne trosretningen. Østsamisk språk har status som en av de samiske hoveddialekter, og står fjernt fra nordsamisk.

Østsamene befinner seg i en utsatt og kulturelt kritisk situasjon. De gikk på kort tid fra å utgjøre majoriteten av befolkningen i sine områder til å bli en minoritet blant annet på grunn av den nasjonale politiske betydningen grensestrøkene hadde Østsamisk kultur er, som følge av en hardhendt assimileringpolitikk og diskriminering, i ferd med å forsvinne. Slik sett er østsamene i dag den svakeste gruppen blant samer i Norge, og de er i dag svært fåtallige. Samerettsutvalget vurderte på denne bakgrunn flere særtiltak for østsamene. Sametinget viser til at positive særtiltak har en solid forankring i folkeretten og i nasjonal rett. Det vises blant annet i denne sammenheng til at tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith har summert det samerettslige bilde slik han ser Norges nasjonale og internasjonale rettslige forpliktelser ovenfor samene i 13 teser. Punkt 8 lyder:

”Om særtiltak. Samene har krav på positive særtiltak i forhold til den øvrige befolkning i landet, i den grad slike særtiltak er påkrevd for kultursikring og kulturutvikling.”

Sametinget foreslo i finnmarkslovsprosessen under henvisning til Samerettsutvalgets forslag at lovbestemmelser som danner grunnlag for å iverksette særtiltak og med et spesielt vern om østsamisk kultur, østsamiske sjølaksefiskeplasser og om østsamenes elvefiske i Neiden skulle inntas i Finnmarksloven (for Finnmarkseiendommen) og i sameloven (for norske myndigheter) Verken Regjering eller Storting har respondert på disse forslagene.

Sametinget slo i sin tilsutning til finnmarksloven derfor fast i mai 2005 fast at sikring av samiske rettigheter, etter intern rett og folkerett, i østsamiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark og understreket samtidig at arbeidet med disse spørsmål må igangsettes snarlig og prioriteres.

Tiltak for å sikre og styrke østsamenes materielle kulturgrunnlag, slik foreslått av Samerettsutvalget og Sametinget, er foreløpig ikke fulgt opp av regjeringen

Regjeringen har vedtatt at det skal bygges et Østsamisk museum. Museet er under oppføring og det er overført midler til drift av institusjonen. En annen positiv utvikling på det kulturelle/åndelige området, jf. ILO art 5 b, er at Universitetet i Oslo har akseptert et krav om tilbakeføring av skjelettdeler fra 94 individer for gjenbegravelse på den østsamiske ortodokse gravplassen i Neiden, Sør-Varanger kommune. Kravet var støttet av Sametinget, som også har myndighet i spørsmål om tilbakeføring av samisk skjelettmateriale. Sametinget arbeider nå for frigjøring av gravplassområdet fra sekundær aktivitet, noe som vil kreve oppkjøp av en eiendom. Statlige myndigheter må anses å ha ansvar for å bidra til finansiering av et slikt kjøp, jf. ILO 169 art 6 c.

Mineraler

Ved vedtagelsen av Finnmarksloven ble det vedtatt enkelte endringer i minerallovgivningen, noe som riktignok var geografisk avgrenset til Finnmark. Det ble blant annet gitt regler om adgang til en forhøyet grunneieravgift til Finnmarkseiendommen og regler om samiske hensyn som måtte tas i den offentligrettslige forvaltningen. Under finnmarkslovsprosessen var en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen ikke noe eget tema, og selv om endringene i minerallovgivningen er positive skritt, har Sametinget vært tydelig på at det er behov for en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen som gjelder for hele det samiske området og som oppfyller regelen i ILO-konvensjon nr 169 artikkel 15 nr 2.

Sametinget har siden januar 2007 vært inne i en konsultasjonsprosess vedrørende en ny minerallov med Nærings- og handelsdepartementet. I perioden juli 2007 til april 2008 har det ikke vært bevegelse i saken. I denne rapporten vil denne saken bli nærmere behandlet under kapittel 11.

Områdene sør for Finnmark

Samerettsutvalget leverte 2 i november 2007 sin innstilling for områdene sør for Finnmark. Innstillingen er sendt på ett års alminnelig høring. Sametinget har enda ikke formelt behandlet saken, men vil legge til grunn at lovmessige tiltak sør for Finnmark må være innenfor udiskutable folkerettslige rammer og at den helhetlige løsning som velges ikke kan være dårligere enn det som for Finnmarks vedkommende følger av Finnmarksloven.

En utfordring i forhold til Samerettsutvalget 2 sine konklusjoner synes å være oppfyllelsen av anerkjennelsen av den selvstendige plikten som følger av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 14 nr. 1, begge alternativer, ved valg av styringsmodell for områder som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2. Samerettsutvalget foreslår styringsmodeller for grunnen, som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2, der samene konsekvent er i en mindretallsposisjon. Det synes videre å være en utfordring å oppfylle retten til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning etter artikkel 7 og 15 nr. 1 for områder der det foreslås styringsmodeller der samiske representative organer ikke gis myndighet til å oppnevne styrerepresentanter. Rapporten vil behandle dette nærmere under kapittel 7.

Sametinget ser det som viktig at det nå gjennomføres et grundig og målrettet arbeid for i lov sikre samiske eiendoms-, bruks- og deltakelsesrettigheter til grunn og ressurser.

Samerettsutvalget 2 har foreslått tre nye lover. Disse er en kartleggings- og anerkjennelseslov, en hålogalandsallmenningslov (grunneierstyring av områder som skal identifiseres i Troms og Nordland fylker) og en saksbehandlings- og konsultasjonslov. I tillegg foreslår samerettsutvalget endringer i fjelloven (retten til allmenningsbruk i Sør Norge), bergverksloven, naturvernloven, plan- og bygningsloven,

reindriftsloven og friluftslivsloven. Samerettsutvalget har også vurdert behov for lovendringer for kyst og fjordfiske, men overlater til kystfiskeutvalget å foreslå konkrete tiltak på dette området.

Det er det samlede resultatet av de ulike lovprosessene sammenholdt med Norges folkerettslige forpliktelser som vil avgjøre om samiske rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt. Sametinget ser det derfor som viktig at de ulike lovforlagene behandles som en helhet, og at de samerettslige sidene fullt ut ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området i de beslutningsprosessene som er i gang.

Identifisering og anerkjennelse av landrettigheter

Etter finnmarksloven § 29 skal det opprettes en egen Finnmarkskommisjon som skal identifisere og anerkjenne eiendoms og bruksrettigheter i Finnmark.

Sametinget har gjennomført konsultasjoner med Justis- og politidepartementet og kommet til enighet om forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Forskriften utfyller reglene i finnmarksloven kapittel om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter. Iverksettelse av lovens kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter har imidlertid trukket ut i tid. Finnmarkskommisjonen ble formelt opprettet 14. mars 2008. Finnmarksdomstolen er fortsatt ikke etablert.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, og ser det som positivt at samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten anerkjennes som viktige rettskilder i finnmarksloven. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder. Sametinget legger til grunn at dette bør få virkning også i den generelle rettsanvendelsen for andre domstoler.

Ny planlov

Samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv er under press fra det norske storsamfunnet på mange måter. Det er derfor behov for regler som sikrer og ivaretar samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv i planleggingen i kommuner og fylker.

Arealgrunnlaget har stor betydning for samisk næringsutøvelse og bosetting, for kulturell tilhørighet, og for videreføring og utvikling av samfunnslivet. Tradisjonelle samiske næringsformer forutsetter ekstensiv bruk av store arealer. I forvaltning og utnyttelse av miljø og arealer er det to forhold som er bestemmende. Det ene er en avklaring av retten til grunnen, og det andre er lovverket for miljø- og ressursforvaltning.

Hvordan områdene utnyttes blir i stor grad styrt av miljø og ressurslovgivingen. Sametinget har derfor lagt mye arbeid i å få gjennomslag for sikringen av samiske interesser i en ny plan- og bygningslov. Sametinget har oppnådd enighet med Miljøverndepartementet om ny plandel i plan- og bygningsloven. Der skal arealplanlegging ha som formål å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv. Sametinget gis innsigelsesmyndighet i saker som kan svekke dette formålet. Denne lovendringen er en viktig anerkjennelse av samiske utmarksnæringer.

Regjeringen la i februar 2008 fram et forslag til ny plan- og bygningslov Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen).

Det er fastsatt at Sametinget kan fremme innsigelse dersom en plan får:

”vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse”.

Samiske hensyn er også tatt med som et grunnleggende hensyn ved anvendelse av loven, noe som innebærer at lovens planbestemmelser skal tolkes i lys av dette hensyn. Loven etablerer et godt grunnlag for sikring av det materielle samiske kulturgrunnlaget ved arealplanlegging. Skal loven innebære en effektiv oppfølging med en reell deltakelse fra samenes side må Sametinget også sikres virkemidler og ressurser for dette i henhold til ILO-konvensjon nr 169 artikkel 6 nr. 1 b og c. Regjeringen har i sitt lovframlegg ikke lagt opp til dette.

Sametingets retningslinjer om endret bruk av utmark

I henhold til finnmarkslovens § 4 har Sametinget rett til å utarbeide retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark fylke. Departementet skal formelt godkjenne disse ved å vurdere om de er i samsvar med finnmarksloven i form av en legalitetskontroll.

Sametinget vedtok retningslinjer for endret bruk av meahcci (utmark) i Finnmark fylke i mai 2007. Retningslinjene ble godkjent av Arbeids- og inkluderingsdepartementet 11. juni 2007. Ved utformingen av retningslinjene la sametingsrådet til grunn det prinsipp som nå fremkommer av FNs urfolkserklæring om at endringer eller inngrep kun kan skje på grunnlag av et frivillig avgitt samtykke basert på god informasjon, og på grunnlag av fremforhandlede vilkår.

5. Prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter, ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Denne retten er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6. ILO har uttalt at:

"the spirit of consultation and participation constitutes the cornerstone of Convention No. 169 on which all its provision are based"

Etter finnmarkslovsprosessen der Sametinget konsulterte direkte med Stortinget etter regjeringens manglende oppfyllelse av konsultasjonsplikten, var Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget er enige om at det var lite formålstjenlig med stadige debatter om hvordan de folkerettslige bestemmelsene om konsultasjoner og deltakelse skulle forstås. Ved å få etablert ordninger og prosedyrer for samhandling mellom Regjeringen og Sametinget kan lignende debatter som den som oppsto i forbindelse med fremleggelsen av finnmarksloven unngås for fremtiden, noe både regjeringen og Sametinget vil være tjent med. Konsultasjonsordninger bidrar også til å utvikle en felles forståelse for situasjonen og utviklingstrekkene i samiske samfunn.

På denne bakgrunn ble det i 2004 nedsatt en arbeidsgruppe med deltagere fra Sametinget og Regjeringen som skulle utarbeide et forslag til konsultasjonsprosedyrer. Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble underskrevet av kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005. Konsultasjonsavtalen ble godkjent av Sametinget 1. juni 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon 1. juli 2005. Konsultasjonsprosedyrene er et viktig skritt for å tydeliggjøre Sametingets plass i styringssystemet i landet og har blant annet til formål å sikre en praktisk gjennomføring av ILO-konvensjon nr 169, å søke enighet, samt å få en felles forståelse for behovene i samiske samfunn.

For verneplanarbeid av naturområder ble det 31. januar 2007 inngått en avtale mellom miljøvernministeren og sametingspresidenten om retningslinjer for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder. Retningslinjene ble godkjent av Sametinget 1. mars 2007. Retningslinjene er en konkretisering og tilpasning av konsultasjonsprosedyrene for et avgrenset saksområde. Retningslinjene sikrer, i tillegg til konsultasjoner med Sametinget om verneforslag, at samiske lokalsamfunn og direkte berørte samer blir involvert i konsultasjonene.

Konsultasjonsprosedyrenes innhold

Konsultasjonsprosedyrene er retningsgivende. Dette innebærer at statlige myndigheter og Sametinget i fellesskap kan velge å fravike prosedyrene på saksområder der det er etablert egne regler som både departementet og Sametinget mener ivaretar urfolksinteressene på en like god måte som konsultasjonsprosedyrene. Statlige myndigheter kan likevel ikke ensidig velge å ikke følge prosedyrene.

Konsultasjonsprosedyrenes virkeområde er både generelle saker, som lovforslag og forskrifter, og beslutninger i enkeltsaker som ”vil kunne påvirke samiske interesser direkte”. I saker hvor det er uklart om samene påvirkes direkte vil det være naturlig å ta utgangspunkt i Sametingets egen vurdering av hva som er en direkte påvirkning og om de ønsker at det skal iverksettes konsultasjoner. Prosedyrene gjelder for statlige myndigheter, dvs. regjeringen, departementene og underliggende statlige organer. Konsultasjonsplikten kan omfatte alle ideelle og materielle former for samisk kultur

Konsultasjonsplikten synliggjør at statlige myndigheter i god tro faktisk skal søke å oppnå enighet med Sametinget. Prosedyrene er et viktig verktøy som bidrar til å sikre at avgjørelser fattes med legitimitet i den samiske befolkningen gjennom deres folkevalgte organ. Dette innebærer at Sametinget skal ha en mulighet til å ha reell innflytelse på prosessen og resultatet. Det er av denne grunn gitt bestemmelser som krever at Sametinget får full informasjon på alle stadier av prosessen, samt at Sametingets syn skal følge saken videre.

Konsultasjonsavtalen er i sin helhet lagt ved denne rapporten som vedlegg 2.

Praktiseringen av konsultasjonsprosedyrene

Når det gjelder praktiseringen av avtalen og av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 6 har Sametinget gjennomført konsultasjoner med statlige myndigheter i mange saker. Konsultasjonsavtalen hviler på et partnerskapsperspektiv mellom Sametinget og statlige myndigheter. For reelt å kunne opptre som en likeverdig partner i konsultasjonene, må Sametingets virkemidler (means) og ressurser (resources) etter artikkel 6 nr. 1 b og c styrkes. En slik styrking som setter Sametinget, som samenes folkevalgte organ, i stand til fullt ut å delta i samme omfang som befolkningen for øvrig og på alle beslutningsnivåer har ikke skjedd etter inngåelsen av konsultasjonsavtalen.

Sametingets stilling er styrket på generelt grunnlag ved at flere departementer har blitt mer bevisst på å inkludere Sametinget i viktige prosesser. Sametinget har hatt flere gode konsultasjonsprosesser og flere departementer har etter konsultasjonsavtalen erkjent at Sametinget må konsulteres med sikte på å oppnå enighet. Konsultasjonsprosessen med Miljøverndepartementet for ny plan- og bygningslov tjener som et godt eksempel på hvordan konsultasjoner kan gjennomføres med full informasjon i alle stadier og med vilje fra begge parter til å oppnå enighet.

Desverre er ikke konsultasjonene om ny plan- og bygningslov en gjennomgående erfaring. Sametinget har flere eksempler på brudd på både konsultasjonsavtalen og konsultasjonsforpliktelsen i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 fra statlige myndigheter. Regjeringen valgte å avslutte konsultasjonen om strukturtiltakene for fiskeflåten uten at det var en gjensidig forståelse fra partene om at det ikke var behov for videre konsultasjoner, uten at departementet hadde gitt full informasjon om alle relevante forhold på alle stadier i behandlingen av saken, og uten at aktuelle tiltaks virkninger for samiske fiskerier sett i forhold til folkerettslige forpliktelser var vurdert. Dette selv om Statsråden lovet å ”...utarbeide et notat der det redegjøres for hvorledes aktuelle forslag kan påvirke samiske interesser og da sett i forhold til folkerettslige forpliktelser” (jf. protokoll fra konsultasjonsmøte 26.02.07). Regjeringen valgte også å legge fram forslag til ny reindriftslov uten at konsultasjonene med Sametinget var avsluttet og uten at Sametinget var gitt full informasjon om regjeringens vurderinger og forståelser av foreslåtte lovendringer.

Sametinget har videre registrert at det ikke ble avholdt konsultasjoner om blant annet nasjonal helseplan og forvaltningsplanen for Barentshavet.

Sametinget har opplevd utfordringer i forbindelse med at handlingsrommet for reelle konsultasjoner fra statlig side i en del sammenhenger har vært svært lite eller ikke tilstedeværende, ved at beslutningene i realiteten allerede er fattet i regjeringen. Sametinget kan ha forståelse for at det kan være krevende å etablere enighet internt i regjeringen om stoe og sammensatte saker. Sametinget mener dette likevel ikke kan gå på bekostning av at det gjennomføres reelle konsultasjoner.

Et gjennomgående problem i flere større ressurslovsaker har vært at statlige myndigheter aktivt har søkt å avgrense mot urfolksrettigheter ved å henvise disse til parallelle eller etterfølgende særprosesser, noe som i realiteten innebærer en fraskrivelse av ansvar i enkeltdepartementer og en fraskrivelse av de forpliktelser staten har overfor samene som utfolk etter folkeretten.

6. Konsultasjonsprosedyrer for budsjett ILO-konvensjon nr.169 artikkel 7 (og 6)

Avtalen om konsultasjonsprosedyrer omfatter ikke budsjettfastsetting. Det er en felles forståelse mellom regjeringen og Sametinget at prosedyrer for budsjettfastsetting til Sametinget skal avklares i en egen prosess. I 2006 ble det satt ned en interdepartemental arbeidsgruppe med medlemmer fra departementene og Sametinget som skulle se på Sametingets formelle stilling samt utarbeide forslag til budsjettprosedyrer. Arbeidsgruppen leverte sitt forslag i mars 2007.

Arbeidsgruppen vurderte i sin rapport tre ulike modeller for budsjettprosedyrer:

"Modell 1 tar utgangspunkt i dagens budsjettrutiner og konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det etableres nærmere regler for gjennomføring av konsultasjoner om budsjettet til samiske formål. Modellen innebærer videre at det om våren legges fram en egen stortingsmelding om situasjonen og utviklingsbehov i det samiske samfunnet, der regjeringen vil kunne gi Sametinget mer forpliktende signaler om hvordan regjeringen ser for seg oppfølgingen av bl.a. Sametingets budsjettbehov, tiltak angitt i Faglig analysegruppes rapport og enighetspunkter mellom Sametinget og regjeringer fra ulike konsultasjonsmøter siste år. Den endelige fordelingen av bevilgninger til samiske formål presenteres imidlertid når statsbudsjettet legges fram i oktober.

Arbeidsgruppens medlemmer fra Sametinget mener at denne modellen ikke kan anses å være innenfor de folkerettslige krav som stilles for konsultasjoner av tiltak av direkte betydning for samene og for Sametingets rett til å fremme og kontrollere egen økonomisk, sosial og kulturelle utvikling.

Modell 2 tar utgangspunkt i at det overføres til Sametinget en viss prosentandel av statsbudsjettet til samiske formål. Modellen bygger på forutsetningene om at samene har rett til selvbestemmelse og rett til å prioritere over sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

Arbeidsgruppens medlemmer fra departementene mener at en slik modell ikke er realistisk å få til.

Modell 3 tar utgangspunkt i forholdet til kommuner og fylkeskommuner i budsjettssammenheng, samt i kjente årlige hovedforhandlinger mellom staten og næringsorganisasjoner innen jordbruket og reindriften. Modellen vektlegger også at staten og Sametinget er likeverdige partnere, jf. konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det i likhet med for eksempel kommuneopplegget og reindrifftsforhandlingene legges fram en stortingsproposisjon om våren, og legger således til rette for at de budsjettmessige rammene til samiske formål er avklart i god tid før en går over i nytt budsjettår. Dette medfører at det også aktivt legges til rette for bedre saksbehandling i Sametinget, at

Sametinget kan føre gode prosesser i forhold til de institusjonene de har ansvaret for og for øvrig i det sivile samiske samfunnet om prioriteringer innenfor de økonomiske rammene.

På bakgrunn av denne samlede vurderingen av modellene mener arbeidsgruppen at modell 3 (forhandlinger) best ivaretar de hensyn som arbeidsgruppen har lagt vekt på i utformingen av nye budsjettprosedyrer."

I den nærmere begrunnelse for modell 3 heter det videre i arbeidsgrupperapporten:

"Hele arbeidsgruppen er enig om at modell 3 først og fremst legger vekt på praktiske løsninger som oppfyller forpliktelsene til konsultasjoner i henhold til ILO-KONVENSJON NR.169 169 artikkel 6, og hvor artikkel 7 gir supplerende støtte til slike prosedyrer."

En oppfølging av forslaget til budsjettprosedyrer gjennom egne konsultasjonsprosesser har så langt ikke funnet sted. På det halvårlege konsultasjonsmøtet mellom Sametingspresidenten og Statsråden med ansvar for samesaker 12. januar 2007 ga imidlertid statsråden uttrykk for at i regjeringens prinsippmelding om samepolitikken, som er under utarbeidelse, så vil denne saken følges opp med at regjeringen vil velge en løsning som tar utgangspunkt i modell 1. Dette hadde ikke vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget. Sametinget har avvist denne løsningen med henvisning til at den etter Sametingets syn ikke vil være en løsning som er innefor rammene som følger av ILO-konvensjon nr. 169 artiklene 6 og 7. Sametinget forstår prosessen fra nedsettelse av arbeidsgruppe, til arbeidsgruppens forslag og endelig avtale om budsjettprosedyrer som en og samme konsultasjonsprosess, der regjeringen underveis ikke ensidig kan beslutte hvilke løsning det skal konsulteres om.

7. Deltakelse i den offentligrettslige forvaltning ILO ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15

I sin folkerettslige vurdering av regjeringens opprinnelige forslag til finnmarksloven har professorene Geir Ulfstein og Hans Petter Graver vist til at ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 innebærer en rett for samene til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene i sine områder blant annet under henvisning til at om artikkel 15 ikke innebærer annet enn det som ville følge av en anerkjent eierposisjon etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.1, ville regelen i artikkel 15 ha liten selvstendig betydning. En rett til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning vil også gjelde der samene har bruksrettigheter etter det andre alternativet I artikkel 14 nr 1.

"Artikkel 15 krever at samenes rett til ressurser på de områder de befolker skal være den samme som den rett til ressurser en eier generelt har etter norsk rett, samt at de skal sikres innflytelse og deltakelse over beslutninger som treffes av myndighetene med hensyn til ressursutnyttelsen." [...] "....Skal loven oppfylle artikkel 15 må dessuten samene sikres deltakelse i offentlige beslutninger om offentligrettslige avgjørelser som berører deres rettigheter."

Videre heter det:

"Deltakelsesrettighetene som må tilstås er sterkere enn alminnelige partsrettigheter i forvaltningsloven. Dette følger av at bestemmelsen direkte taler om "participate in the use" i motsetning til for eksempel artikkel 15 nr. 2 som taler om "consult these peoples" og artikkel 6 som taler om "consult the peoples concerned". Etter ordlyden er det nærliggende å legge til grunn at urfolket må være representert i de organer som treffer vedtak og forestår forvaltningen av ressurser på urfolkets områder".

Sametinget deler denne fortolkningen av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15. Norske myndigheter har foreløpig unnlatt å ta direkte stilling til denne fortolkningen og har ikke respondert direkte på Sametingets innspill om å ta stilling til regelen i artikkel 15 Dette gjelder blant annet i spørsmålet om forvaltningen av

vernede områder i samiske områder, der Sametinget har bedt om at det opprettes egne forvaltningsstyrever for forvaltningen av de vedtatte vernebestemmelsene og hvor Sametinget også oppnevner representanter i styrene.

Selv om norske myndigheter ikke har tatt stilling til fortolkningen av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1 finnes det likevel eksempler på at det er gjennomført forvaltningsordninger som sikrer samisk deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen. Dette gjelder regelen om Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark i finnmarksloven. Andre eksempler er Sametingets innsigelsesadgang etter den nye planloven og Sametingets oppnevning av representant i regionale rovviltnevnder som forvalter rovviltpolitikken. Kystfiskeutvalgets forslag om et regionalt fiskeriforvaltningsorgan i Finnmark vil også være en oppfyllelse av artikkel 15.

Sametinget er for øvrig av den formening at selv om konsultasjoner etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 og 15 nr. 2 vil kunne omhandle forhold av offentligrettslig karakter, kan det likevel vanskelig sies at konsultasjoner ivaretar forpliktelsene etter artikkel 15 nr. 1 om deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av naturressursene, og for den del den mer generelle forpliktelsen om deltakelse etter artikkel 7 nr. 1 i implementering, gjennomføring og evaluering av nasjonale og regionale utviklingsplaner og programmer.

8. Identifisering og anerkjennelse av samiske rettigheter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.2

Opprettelsen av en kommisjon og domstol i Finnmark som skal identifisere eiendoms og bruksrettigheter var et vesentlig moment for Sametinget i finnmarkslovsprosessen. Det innebærer en historisk innarbeidelse av regelen i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 i norsk rett. Samerettsutvalget 2 har i sitt forslag fulgt opp denne utvikling og foreslått liknede regler sør for Finnmark. For Sametinget er det helt avgjørende at dette følges opp i form av konkrete lovmessige tiltak.

ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter som skal lede frem til at eier rettighetene effektivt vernes og sikres. Samisk deltakelse i forvaltningsordninger fritar ikke for denne plikten som vil måtte tilpasses etter identifisering er foretatt der man kommer til at det foreligger eiendomsrett.

En stadig tilbakevendende problemstilling for Sametinget er at statlige myndigheter gjør inngrep i områder der rettighetene ikke er identifisert. Sametinget har sterke prinsipielle innvendinger mot irreversible inngrep slik som ekspropriasjon som har blitt foretatt i områder der rettighetene ikke er identifisert. Dette kombinert med at identifisering tar lang tid er noe som oppleves som en belastning for rettighetshaverne. Norske myndigheter har derfor en sterk oppfordring til å få gode identifiseringsordninger på plass i hele det samiske området samt å utvise varsomhet i den offentligrettslige forvaltningen, spesielt med tanke på arealinngrep.

9. Anerkjennelse av samisk bruks og eiendomsrett ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14

Anerkjennelsen av eiendoms og bruksrettigheter etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 1 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter.

Artikkel 14. nr. 1 omhandler urfolks eiendomsrett og bruksrettigheter til områder som de enten har brukt sammen med andre eller har bodd i eller brukt på en dominerende måte.

Sentralt i artikkel 14 nr. 1 er derfor skillet mellom land et urfolk ”traditionally occupy” og land “not exclusively occupied by them”. Professorene Ulfstein og Graver uttalte i sin vurdering av regjeringens opprinnelige finnmarkslovsforslag at:

"Det er i den forbindelse grunn til å fremheve at begrepet occupy omfatter både det å bo i og det å utnytte et område. Det at også andre har utøvd en bruk i et område, vil derfor ikke i utgangspunktet medføre at befolkningen av området ikke har vært eksklusiv, med mindre de andre også har befolket området ved både å bo i og utnytte det."

I proposisjonen til finnmarksloven er det slått fast at det i Finnmark finnes både eiendoms og bruksrettigheter. Etter konsultasjonen med Sametinget ble det i finnmarksloven § 5 slått uttrykkelig slår fast at samisk bruk er rettighetsskapende noe som innebærer at den til tross for at staten har oppfattet den som en tålt bruk, skal gi grunnlag for både eiendomsrett og bruksrett. Disse rettighetene må nå identifiseres. Løsningen som er valgt i finnmarksloven innebærer derfor etter Sametingets syn at samene inntil dette er gjort må sies å eie så store områder i fylket at de ikke kan være i en konsekvent mindretallsposisjon ved styringen av grunnen

10. Særlig om marin sektor ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 jf 13

Samisk fiske har de senere årene blitt sterkt skadelidende på grunn av sammenhengen mellom en feilslått fiskeriforvaltning og dens konsekvenser for økologiske forhold. Etter et tiår med omtrent fritt fiske i mange samiske fjordstrøk, innførte myndighetene såkalte fartøyskvoter høsten 1989. Blant årsakene nevnes selinvasjonene i årene 1979-88, kongekrabbeinvasjonen og overfiske fra trålflåten. Det er en kjensgjerning at samisk fiske i dag er truet og at stadig flere samiske fiskere har mistet og stadig mister retten til å fiske.

Situasjonen for de samiske fiskerier har de senere år vært kritisk. Under overleveringen av Kystfiskeutvalgets innstilling uttalte utvalgslederen tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith at :

"Flere faktorer har frembrakt den nåværende kritiske situasjon for sjøsamene. Men vesentlig blant de kulturelt nedbrytende faktorer har vært en hundreårig fornorskningpolitikk, som rammet sjøsamene med særlig tyngde. Staten har nå en mulighet – og antakelig den siste sjansen – til å rette opp en del av skadevirkningene av denne politikken. "

Konsultasjonene om Kystfiskeutvalgets mandat og prosedyrer for samhandlinger I årlige fiskerireguleringer

I tilknytning til konsultasjonene mellom Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet om Kystfiskeutvalgets mandat ble det avholdt et administrativt konsultasjonsmøte om prosedyrer for samhandling i årlige fiskerireguleringer. Det ble her avdekket svært ulike oppfatninger vedrørende hvilke folkerettsregler som er relevante for marin sektor. Departementet gikk så langt som å hevde at ingen del av ILO-konvensjon nr 169 gjelder for marin sektor. Sametinget har understreket at dette er en åpenbar feiltolkning som ligger til grunn for departementets standpunkt. I tillegg til at reglene om konsultasjoner i konvensjonens første del kommer til anvendelse viser Sametinget også til at statlige myndigheter etter ILO- konvensjon nr. 169 artikkel 13 nr. 1 plikter å vise

”... respekt for den særlige betydning for vedkommende folks kultur og åndelige verdier av de landområder og/eller territorier der de lever eller bruker på annen måte, og spesielt de kollektive sidene av dette forholdet.”

En slik respekt skal blant annet komme til uttrykk ved anerkjennelse av retten til urfolk til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 1. Selv om det henvises til "landområde" i artikkel 15 nr. 1, er det likevel naturlig å tolke bestemmelsen noe videre enn artikkel 14. Det skyldes artikkel 13 nr. 2 hvor det framgår at "landområde" i artikkel 15 skal forstås som også å dekke "... begrepet "territorier", som anses for å omfatte totalmiljøet i områdene hvor urfolket lever eller som de bruker på annen måte."

Det er naturlig å forstå begrepet totalmiljø som å omfatte marine områder hvor de utgjør en naturlig del av leveområdene til et urfolk; bl.a. gjennom jakt og fiske og annen utnyttelse av naturressursene. Følgelig omfatter rettighetene etter artikkel 15 nr.1 ikke bare naturressursene som befinner seg på landområder, men også ressursene i urfolks tradisjonelle høstingsområder. Samerettsutvalgets folkerettsgruppe foretok en grundig analyse av disse bestemmelsene og konkluderer med at

"... de beste grunner taler derfor for å legge til grunn at også sjøområder er omfattet av bestemmelsene i artikkel 15 og 16 ...".

Plikten til å særskilt sikre urfolks rettigheter etter artikkel 15 jf. artikkel 13, stiller også materielle krav til staten ved at den ved fastsettelse av fangstkvantum, fordeling av kvoter og andre reguleringer må ta hensyn til interessene til urfolket.

Også Kystfiskeutvalget har konkludert med at ILO-konvensjon nr. 169 kommer til anvendelse for fisket langs Finnmarkskysten.

Parallele prosesser innenfor marin sektor, Stortingsmeldingene om Strukturvirkemidler og Kongekrabbe

Mens Kystfiskeutvalgets utredning pågikk har det foregått tre større parallelle prosesser innenfor marin sektor i Norge. Regjeringen har avlevert to Stortingsmeldinger; en om strukturvirkemidler i fiskeflåten og en om Kongekrabbe. I tillegg har en ny Havressurslov blitt vedtatt. Sametinget har blitt konsultert i alle tre prosesser og har vært sterkt uenig i at regjeringen har skjøvet urfolksspørsmålet foran seg i alle tre prosesser under henvisning til Kystfiskeutvalget som blant annet geografisk hadde et langt snevrere mandat. Sametingets syn har fulgt sakene og er referert i den siste av de tre prosessene, St.meld. nr. 40 (2006-2007) Forvaltning av kongekrabbe under punkt 5.3.2 som lyder:

"Sametinget har gitt uttrykk for at urfolksperspektivet skulle vært inkludert i meldingen, slik regjeringen, etter Sametingets syn, er forpliktet til etter nasjonal rett og folkeretten. Sametinget bemerker at selv om Kystfiskeutvalget er i gang med en utredning, er ikke alle aspekter ved urfolksrettigheter berørt der. Sametinget kan ikke akseptere at urfolksspørsmålet skyves ut til parallelle og etterfølgende prosesser ved å avvente Kystfiskeutvalgets konklusjoner. Sametinget understreker at Kystfiskeutvalget springer ut av en annen lovprosess, og at utvalgets mandat gjelder samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark og inneholder ingen eksplisitt passus om uttak av kongekrabbe. Sametinget kjenner heller ikke til at Kystfiskeutvalget har fått informasjon om at enda et nytt saksområde skal skyves inn under utvalgets arbeid.

Sametinget har videre vist til at Fiskeri- og kystdepartementet i forbindelse med konsultasjonene om Kystfiskeutvalget var opptatt av å begrense utvalgets mandat i størst mulig grad, under henvisning til etterfølgende prosesser. Departementet var helt tydelig på at ordlyden i mandatet skulle være begrenset til fiske, og ikke til viltlevende marine ressurser. Sametinget bemerker at innenfor et kort tidsrom er dette den tredje oppfølgende prosess på rad der Fiskeri- og kystdepartementet ikke ønsker å drøfte urfolksperspektivet i tilknytning til ressursene i havet, men viser til at man avventer konklusjonene fra Kystfiskeutvalget. Både hver for seg og samlet utgjør dette etter Sametingets syn et bevisst brudd på folkeretten fra departementets side."

Havressursloven

Når det gjelder Havressursloven var det opprinnelig en del av Havressurslovutvalgets mandat å inkludere urfolks rettigheter i utredningen og forslaget. Utvalgets flertall avviste imidlertid dette i praksis, og selv om mindretallet hadde et godt begrunnet votum, ble dette ikke imøtegått av flertallet. Departementet fulgte verken opp mindretallsforslaget eller flertallets manglende oppfyllelse av mandatet, men henviste i stedet til den pågående utredningen til Kystfiskeutvalget. I proposisjonen hadde Sametinget følgende merknad under kapittel 10.4:

"Sametinget har gjennom sin høringsuttalelse og gjennom hele konsultasjonsprosessen gjort det klart at havressursloven må være innenfor udiskutable folkerettslige rammer. For at staten Norge ikke skal bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk er det helt nødvendig at havressursloven anerkjenner og sikrer det samiske folks adgang til utnyttelsen av de fornybare marine ressurser, og at samene som urfolk gis adgang til deltagelse i forvaltningen av disse.

Sametinget gjorde det på et tidlig stadium i prosessen klart at statlige myndigheters forpliktelser overfor samene som urfolk er en sentral og viktig del av den helhet loven vil måtte utgjøre, noe som understøttes både av lovens virkeområde og av havressurslovutvalgets mandat. Sametinget har understreket at de samiske rettigheter til havressursene følger av grunnlov, av sedvane og av folkeretten og følgelig ikke kan marginaliseres. Sametinget har framhevet at de deler av havressurslovutvalgets mandat som ikke ble oppfylt hva gjelder samiske rettigheter til havressursene, måtte følges opp i departementets arbeid og konsultasjoner med Sametinget om lovforslaget. Sametinget har klart gitt uttrykk for at det ikke er tilstrekkelig at dette løses ved at man henviser til parallelle eller etterfølgende prosesser.

Sametinget er kritisk til at departementet likevel har valgt en behandlingsform der kun deler av loven skal fremmes, fordi det vil umuliggjøre en nødvendig helhetlig behandling. Sametinget understreker at en slik behandlingsform innebærer at departementet fremmer en proposisjon som er en videreføring av et forslag til en havressurslov som bygger på ufullstendige premisser og heller ikke er tilstrekkelig vurdert. Dette er et forhold som har gjort det svært vanskelig for partene å konsultere seg frem til enighet i denne saken. Sametinget vil i tillegg understreke at når det gjelder Kystfiskeutvalgets utredning som departementet viser til og de forslag dette vil avstedkomme, ligger det her flere begrensninger i utvalgets mandat i forhold til det virkeområde en fremtidig havressurslov skal favne over. Det klareste eksempel på dette er de ulike geografiske virkeområder som ligger i forslaget til havressurslov og i Kystfiskeutvalgets mandat. Sametinget viser til at disse begrensningene var noe departementet selv insisterte på blant annet under henvisning til at det ville komme senere lovprosesser, som havressursloven. Departementets valgte behandlingsform av havressursloven vil dermed føre til at man likevel må gjøre oppfølgende lovarbeid både for de områder som omfattes og som ikke omfattes av Kystfiskeutvalgets mandat. Sametinget har på denne bakgrunn vært helt tydelig på at når departementet likevel ønsker å avvete Kystfiskeutvalgets konklusjoner før disse grunnleggende forhold innarbeides i lovteksten vil det naturligst stadig være at man også avventer med å fremme proposisjonen som sådan, slik at urfolksrettighetene kan innarbeides slik statlige myndigheter er forpliktet til.

Sametingets subsidiære posisjon har innebåret at Sametinget ikke motsetter seg at loven fremmes nå, men at det i proposisjonen framkommer at og hvordan Regjeringen raskt forplikter seg til å følge opp urfolksdimensjonen.

Sametinget har funnet grunn til å presisere at en eventuell tilslutning til havressursloven som helhet bare kan gis når det foreligger et proposisjonsforslag på bakgrunn av Kystfiskeutvalgets utredning, og det nødvendige oppfølgende tilleggsarbeid utover Kystfiskeutvalgets nåværende mandat. Avgjørende for Sametingets endelige standpunkt vil her være hvorvidt lovens helhet da omsider vil være innefor udiskutable folkerettslige rammer. Sametinget legger til grunn at departementet i det oppfølgende arbeid snarest utarbeider et grunnlagsmateriale for reelle og substansielle konsultasjoner. Konkrete lovforslag må

som et resultat av dette utarbeides og en snarlig og oppfølgende proposisjon må fremmes for Stortinget i inneværende stortingsperiode."

Kystfiskeutvalgets innstilling

Kystfiskeutvalgets innstilling ble 18 februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalget har selv sammenfattet sine forslag i 12 hovedpunkter:

1. Det blir fastslått som et prinsipp at folk bosatt ved fjordene og langs kysten i Finnmark har rett til fiske i havet utenfor Finnmark på grunnlag av historisk bruk og folkerettens regler om urfolk og minoriteter.
2. Denne retten til fiske gjelder for alle folkegrupper.
3. Retten omfatter en rett til å fiske til eget forbruk; dernest en rett til å kunne begynne som fiskeri næring; og videre en rett som yrkesfisker til å fiske en mengde som gir økonomisk grunnlag for en husholdning, enten som levevei alene eller sammen med annen næring. Dette er en rett som den enkelte fisker har overfor fiskerimyndighetene, og som ikke krever at fiskeren kjøper en kvote.
4. Retten innebærer at utvalget besvarer spørsmålet om minimumskvotepositivt. Minimumskvoten gjelder ikke bare for fartøy under ti meter, men for alle fiskere bosatt i Finnmark.
5. I fjordene er det en særlig rett til fiske for folk som er bosatt ved den enkelte fjord, i loven kalt fjordretten. Et regionalt styringsorgan kan etter en nærmere vurdering åpne for at fiske også kan utøves av andre.
6. Utenfor fjordene har fiskere bosatt utenfor Finnmark rett til fiske på lik linje med finnmarksfiskere.
7. Det blir etablert et regionalt styringsorgan, i loven kalt Finnmark fiskeriforvaltning, der Finnmark fylkesting og Sametinget hver velger tre medlemmer til styret. Dette styringsorganet gir regler om fartøystørrelse og redskapsbruk i havet ut til fire nautiske mil utenfor grunnlinjene.
8. Det regionale styringsorganet vil få myndighet til å motta og fordele kvoter og tillatelser og foreta andre disposisjoner til fremme av fjord og kystfiske i Finnmark. De kvoter som fordeles på denne måten skal være personlige og ikke kunne omsettes.
9. Staten får et lovfestet ansvar for å tilføre det regionale styringsorganet så store ressurser, i form av kapital, kvoter eller fisketillatelser, at det materielle grunnlag for sjøsamisk kultur og annen kystkultur i Finnmark sikres.
10. I tillegg fremhever utvalget flere enkelttiltak som også vil kunne bidra til å styrke fjord- og kystfiske i Finnmark.
11. Eventuelle krav om anerkjennelse av rettigheter i fjord- og kystområdene utenfor Finnmark skal behandles av Finnmarkskommisjonen.
12. Utvalgets forslag innebærer i sum en egen kystfiskesone for Finnmark, i loven kalt Finnmarkssonen.

Sametinget har siden opprettelsen lagt til grunn at samene og den øvrige befolkningen i disse områdene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære områdene. Sametinget har sett det som avgjørende i at man får en fiskeriforvaltning som bygger på nærhets- og avhengighetsprinsippet. Siden finnmarkslovprosessen har Sametinget understreket at dette kun kan gjøres

gjennom vedtagelsen av konkrete lovbestemmelser som anerkjenner og styrker samers rett til fiske, samt sikrer samenes rett til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene.

For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning. Sametinget understreker samtidig at arbeidet med finnmarksfiskeloven også må føre til at et arbeid raskt iverksettes for områdene sør for Finnmark, slik Sametinget har lagt avgjørende vekt på.

Sametingets plenum har i mai 2008 etter en helhetsvurdering der det forutsettes av Kystfiskeutvalgets innstilling ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer i de kommende høringer og i konsultasjonsprosessen med Sametinget vedtatt å anbefale Stortinget å anta ekspertgruppens forslag slik det nå foreligger.

11. Urfolksvederlag ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 2

Sametinget er for tiden i konsultasjoner med Nærings og Handelsdepartementet vedrørende ny minerallov. Det er helt avgjørende for Sametinget at loven skal ligge innenfor udiskutable folkerettslige rammer.

Sametinget viser til at Samerettsutvalget allerede i NOU 1994:4 kap 8 foreslo konkrete regler knyttet til beskyttelse av det materielle kulturgrunnlag for samene, Herunder regler om høring og vektlegging av samiske interesser, samt en tidsavgrenset nektingsrett for inngrep. Gjennom finnmarksloven gikk Sametinget likevel inn for de reglene som senere ble en del av bergverksloven, som en del av den helhetlige prosess med selve finnmarksloven. Sametinget var underveis helt tydelig på at rettighetsspørsmål i forhold til mineraler likevel måtte løses i en selvstendig helhetlig prosess, der blant annet finnmarkslovens geografiske begrensninger ikke ble videreført.

Sametinget mener at det som en del av en minimumsløsning må inntas bestemmelser i loven med krav om at partene kommer frem til omforente løsninger gjennom konsultasjoner med Sametinget for undersøkelser og utvinning av mineraler som gjør det vanskeligere for samene å fortsette med å utnytte de aktuelle områdene, og der denne utnyttelsen er vesentlig for samisk kultur. Dette må også ses i sammenheng med bestemmelser om ekspropriasjon. En slik bestemmelse vil være den klareste måten å sikre at loven ikke strider mot forpliktelsene som følger av ILO-konvensjonen nr. 169 artiklene 6, 7 og 15 samt SP artikkel 27, jf. artikkel 1.

I henhold til ILO-konvensjonens artikkel 15 nr. 2 er staten forpliktet til å etablere konsultasjonsordninger med urfolk for å avklare om og eventuelt i hvilken utstrekning urfolks interesser kan bli skadelidende ved utforskning eller utnyttelse av undergrunnsressurser og andre ressurser i deres landområder.

Artikkel 15 nr 2 er spesielt aktuell i forhold til mutbare mineraler og olje og gass. Dette da staten hevder eiendomsretten til mutbare. Bestemmelsen er også særlig aktuell i forhold til bergverkslovens prinsipp om bergfrihet som kort sagt går ut på at alle har rett til å skjerpe, mute og ta utmål, jf. bergverkslovens §§ 3-7 om skjerping, §§ 8-22 om utmål, samt §§ 23-39a om muting. Det kan også tenkes at artikkel 15 (2) kan være relevant i forhold til undersjøiske ressurser i eller utenfor områder hvor det drives samisk kyst- og fjordfiske.

Rådføringsplikten i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 (2) går lengre enn rådføringsplikten i artikkel 6. FNs urfolkserklæring artikkel 32 nr. 2 uttrykker også nødvendigheten av konsultasjoner for å kunne oppnå fritt informert samtykke, særlig ved utnyttning og utvinning av mineraler. I tillegg til dette har artikkel 15 nr. 2 en bestemmelse om urfolksvederlag som har vært viktig for Sametinget.

Slik bestemmelsen i bergverksloven § 42 etter vedtagelsen av finnmarksloven er formulert skal en forhøyet grunneieravgift bare gis for gruver på Finnmarkseiendommens grunn. I henhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15(2) er det ingenting som tilsier at samiske bygdelag som er tilkjent sin eiendomsrett iht. finnmarksloven kapittel 5 ikke også har rett på fordeler og kompensasjon for gruveaktiviteten i sine områder. I relasjon til identifiseringsplikten for urfolks eier- og bruksrettigheter i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14(2), jf. finnmarksloven kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter, vil det være inkonsistent at loven legger opp til at det gis forhøyet grunneieravgift når grunnen er i Finnmarkseiendommens eie, men ikke når grunnen blir overført til de rettmessige identifiserte eierne som for eksempel et samisk bygdelag. Artikkel 15(2) stiller ikke noe krav om at urfolket må ha del i grunneierretten for et område for at de også har rett på fordeler og kompensasjon. Det er derfor rimelig at også grupper som er anerkjent bruksrettigheter til bestemte former for utmarksutnyttelse, som for eksempel reindrift, også har rett på fordeler og kompensasjon. Det er videre heller ingenting i ordlyden i artikkel 15(2), jf. artikkel 13(2) som innebærer at det geografiske virkeområde for fordel og kompensasjon er snevrere enn for de øvrige delen av artikkel 15, som ikke er begrenset til områder hvor urfolks eierrettigheter skal anerkjennes, men også gjelder områder hvor bruksretten skal sikres. Artikkel 15(2) om fordel og kompensasjon vil derfor også gjelde for bruksrettshavere, som for eksempel reindriftsutøvere og bygdelag. Sametinget ser det derfor som nødvendig at bestemmelsen om urfolksvederlag formuleres slik at den omfatter både eiere og bruksrettshavere i det tradisjonelle samiske området. I denne sammenhengen er det Sametingets klare formening at det må være Sametinget som samenes folkevalgte organ, som forvalter urfolksvederlag i form av fond eller lignende for at det skal kunne komme berørte samer og lokalsamfunn til gode

Det har vært liten bevegelse i departementets posisjoner siden konsultasjonsprosessen begynte. Dette dreier seg særlig om bestemmelser av stor viktighet for Sametinget, som samtykke eventuelt lovfesting av konsultasjonsplikt, samiske hensyn utenfor Finnmark, urfolksvederlag, muligheten for vilkår om kompensasjon og inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169. Heller ikke spørsmålet knyttet til informasjon/kommunikasjon om rammene for næringsutvikling knyttet til ikke-fornybare ressurser, herunder mineraler, har det vært en utvikling i.

Slik saken nå står med manglende bevegelse og utsikter for store mangler i loven, hva gjelder samiske rettigheter og interesser, vil Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til lovforslaget

12. Inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169

Sametinget har siden finnmarkslovsprosessen i hver eneste lovprosess inntatt et standpunkt om at ILO-konvensjon nr 169 må inkorporeres og gis forrang fremfor norsk lov på linje med konvensjonene om Sivile og Politiske, samt Økonomiske Sosiale og Kulturelle rettigheter.

Norge har en dualistisk rettsorden som innebærer at folkerettslige forpliktelser må gjøres til gjenstand for en særskilt gjennomføringsakt gjennom transformasjon eller inkorporasjon. Norges Høyesterett har gjennom sin praksis lagt til grunn et presumsjonsprinsipp som innebærer at norsk rett presumeres å være i samsvar med folkeretten. Ved motstrid vil likevel i praksis den norske rettsregel gå foran også på den sektormonoistiske området da Høyesterett gjennom det såkalte klarhetsprinsippet har gitt anvisning på at den klareste rettsregel vil måtte legges til grunn. Regjeringens begrunnelse for ikke å inkorporere ILO konvensjon 169 var den gang det sist ble vurdert at konvensjonen var relativt ny og at det forelå lite praksis.

Den relativt breie vurderingen av ILO-konvensjon nr. 169 som er foretatt siden Norge ratifiserte konvensjonen i 1990, og den internasjonale praksisen som har vært av denne konvensjonen burde etter Sametingets syn gjøre det uproblematisk at denne konvensjonen inkorporeres i menneskerettsloven.. Regjeringen har i sin tiltredelseserklæring sagt at den vil inkorporere kvinnekonvensjonen i menneskerettsloven. Regjeringen bør samtidig sørge for at ILO-konvensjonen nr. 169 tas med. Dermed

vil de viktigste menneskerettighetskonvensjonene sikres lik status og et effektivt vern i norsk rett. Et slikt skritt vil også være enda mer påkrevd nå som Norge også har stemt for FNs urfolkserklæring.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling:

Innledning

Sametinget har siden 1994 inngitt egne rapporter til ILO i forbindelse med overvåkingen av statenes oppfølgelse av ILO-konvensjon nr. 169. Sametingets rapport følger som en del av den ordinære statsrapporteringen. Foreliggende rapport om ILO-konvensjon nr. 169 gjelder for perioden fram til mai 2008.

Forslag:

Forslag 1

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Randi A. Skum, Klemet Erland Hætta, Anne Dalheim og Per-Bjørn Laksehnnes, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Berit Oskal Eira, Knut Store, Jørn Are Gaski, Bjarne Store-Jakobsen, Marie Therese N. Aslaksen, Per Edvind Varsi og Ottar Skjellbaug, medlemmet fra Senterpartiet (SP) Olaf Eliassen, medlemmet fra Flyttsamelista (FSL) Per A. Bæhr og medlemmet fra Fastboendes liste (FL) Isak Mathis O. Hætta,

støtter store deler av Sametingsrådets forslag til innstilling, og foreslår at forslaget endres til å lyde som følger:

I 1994 ble ILO informert om en avtale mellom Sametinget og den norske regjering, som førte til at både Sametinget og regjeringen leverte egne rapporter, noe som belyste meningsforskjellene når det gjelder anvendelsen av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Sametinget ønsker å understreke hvor viktig den etablerte rapporteringsmekanismen mellom den norske regjering og Sametinget er. Sametingets syn er at det bare er gjennom en åpen og tydelig dialog vi kan komme frem til løsningene vi har mest behov for, og rollen til ILO er svært velsett og verdsatt i denne prosessen. ILO kritiske kommentarer til regjeringens opprinnelige forslag til finnmarkslov var således en sterkt medvirkende årsak til at lovforslaget ble endret og at man fant en omforent løsning som Sametinget kunne slutte seg til. Sametinget vil understreke at Finnmarksloven er basert på et kompromiss, der vesentlige krav fra Sametinget i henhold til folkeretten ble satt til side.

Forrige rapport fra Sametinget var i sin helhet viet regjeringens forslag til finnmarkslov. Denne saken burde derfor være godt kjent for ILO, og det er naturlig for Sametinget gi en kort oversikt over de viktigste endringer som ble gjort i lovforslaget. Sametinget vil også knytte noen kommentarer til de forutsetninger og forventninger som ble stilt av Sametinget i vårt vedtak der vi sluttet oss til det reviderte finnmarkslovsforslaget, og til hvilken oppfølging disse så langt har fått av norske myndigheter.

Sametinget ønsker også å legge frem noen kommentarer til "Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter" som fulgte i kjølvannet av den nye finnmarksloven, samt om våre erfaringer med praktiseringen av denne. Videre vil vi omtale regjeringens forslag til minerallov og Sametingets standpunkt om nødvendigheten av at det innføres et særlig urfolkssvederlag I henhold til ILO-konvensjon nr.169 artikkel 15 nr 2. Rapporten vil også kort omtale den nye planloven.

På flere områder har norske myndigheter og Sametinget en ulik fortolkning av bestemmelser i ILOkonvensjon nr. 169 både når det gjelder rekkevidde og materielt innhold. Sametinget vil derfor særlig fokusere på bestemmelsene i landrettighetskapitlet da særlig på artiklene 13 til 15.

Avslutningsvis vil Sametinget knytte noen kommentarer til inkorporering av ILO konvensjon nr 169 i Norge

Når det gjelder andre spørsmål som tas opp i ILO-konvensjon nr. 169, ønsker Sametinget generelt å henvise til tidligere rapporter og komme tilbake til dem i senere rapporter.

2. Finnmarksloven (Særlig ILO-konvensjon nr. 169 landrettighetskapittelet)

Finnmarksloven ble vedtatt i Stortinget i mai 2005 og trådte i kraft 01.07. 2006 (Lovens kapittel 5 omkartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter trådte i kraft trer i kraft 14. mars 2008.) Sametingets plenum ga forut for Sttingsvedtaket sin enstemmige tilslutning til lovforslaget i mai 2005.

Det er foretatt omfattende og grunnleggende endringer i Regjeringens opprinnelige forslag. Lovforslagets ånd og prinsipper er endret fra å fokusere på spørsmålet om allmennhetens rettigheter til naturressursene i Finnmark til å fastslå at det overordnede formålet med loven er å særlig sikre samisk kultur, med reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Dette betyr at alle lovens bestemmelser må leses på bakgrunn av formålsbestemmelsen og det grunnsynet og de hensyn som etter den skal tillegges særskilt vekt. Dette betyr også at det grunnsynet som Samerettsutvalgets bygget sine forslag på nå delvis er tatt inn i loven.

Dette har vært et av Sametingets hovedkrav, i likhet med kravet om at folkeretten skulle få en sentral rolle i lovforslaget. Det har vært stor enighet i Sametinget om at ILO- konvensjonen skulle gjennomføres i norsk rett ved inkorporering og gis forrang foran norske lover. Justiskomiteens innstilling medfører en delvis inkorporering eller gjennomføring av konvensjonen innenfor lovens virkeområde. Konvensjonen får ikke forrang foran andre lover, slik som konvensjonene som nevnes i Menneskerettsloven har. Men forslaget innebærer likevel at Justiskomiteen har imøtekommet Sametingets krav om inkorporering ved at urfolkskonvensjonen får forrang foran finnmarkslovens bestemmelser hvis domstolene kommer til at bestemmelser i loven strider mot konvensjonen. I tillegg følger det av merknadene til loven at konvensjonen vil være en viktig rettskilde ved fortolkningen av loven

Finnmarksloven inkluderer ikke bestemmelser om de fornybare marine ressurser. Sametinget fikk ikke gjennomslag for konkrete bestemmelser om sjøsamenes rettigheter til fiske og andre fornybare ressurser. Justiskomiteens kommentarer til finnmarksloven innbærer likevel en erkjennelse av at fiske er en viktig del av samisk kultur, og stortingsvedtaket omfattet en instruks til regjeringen om raskt å sette i gang et arbeid for å klargjøre rettighetssituasjonen på kysten av Finnmark.

Sametinget har med finnmarksloven fått et virkemiddel for å påvirke arealforvaltningen i fylket som vi ikke har hatt tidligere. Selv om bestemmelsen om Sametingets retningslinjer etter vårt syn ikke burde inneholdt noen departemental kontroll, så ser vi på dette som en aksept av Sametingets rolle som forvalter av de samiske interesser og verdier. Det er også andre steder i loven hvor det ideelt sett ikke burde vært behov for kontroll fra statlig hold. Sametinget har hele veien forutsatt at organet skal være selvstendig og ikke være underlagt statlig styring. Sametinget har ikke klart å få gjennom alle våre forslag vedrørende dette.

Når det gjelder ressurser inneholder finnmarksloven enkelte endringer som er i tråd med Sametingets ønsker. Bygdene og ressursbruken som bygdefolk har, er blitt anerkjent gjennom adgang til særskilt rett til utnyttelse av fornybare ressurser i bygdens tradisjonelle områder. Denne bestemmelsen samt bestemmelsen om lokal forvaltning av slike ressurser vil kunne være et viktig virkemiddel for å sikre

fortsatt bosetting i bygdene. Sametinget ville helst sett at lovforslaget bar mer preg av samiske sedvaner og en klar anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk. Når det er sagt mener Sametinget at loven inneholder mange positive forbedringer, spesielt gjelder dette allmennhetens adgang til ressursene. Regjeringens forslag inneholdt en bestemmelse om allmennhetens rett til å utnytte ressursene i Finnmark. Lovforslaget er endret fra å omhandle allmennhetens rettigheter til å si at allmennheten har adgang til ressursene, etter tillatelse fra Finnmarkseiendommen. Ved ressursmangel vil lokalbefolkningens bruk kunne gis prioritet, og det er en riktig og viktig presisering.

Etableringen av Finnmarkseiendommen markerer et historisk skille i forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark. Samene sikres en lovfestet deltakelse i styringen av grunn og ressurser, og en anerkjennelse av grunneierretten ved at samene ikke konsekvent er i mindretall og kan være med på å avgjøre hvilke tiltak som er nødvendige for å sikre fremtiden for kommende samiske generasjoner.

Statskog SFs forvaltning har også hatt kommersielle mål og har ikke hatt som formål å styrke lokalbefolkningens rådighet over sine ressurser. Finnmarksloven setter en stopper for at det overskuddet Statskog SF har hatt hvert år ved salg av ressursene, forsvinner ut av fylket. Finnmarkseiendommen skal ivareta forvaltningen av ressursene og få inntektene av salg av fiske- og jaktkort. Det samme gjelder de mineralene som tilhører grunneier. Disse vil fra lovens ikrafttredelse tilhøre Finnmarkseiendommen, som vil gi tillatelser til undersøkelser og utvinning av mineralressurser.

Når det gjelder mineraler innebærer finnmarkslovsvedtaket videre at det skal legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med reindrift, utmarksbruk, næringer og samfunnsliv. Dette betyr at Sametingets lange kamp for å få en regel om særskilt vektlegging av samiske hensyn ved mineralutvinningsaker endelig har medført resultater. Dette gjelder likevel ikke i hele det samiske området, men kun i Finnmark fylke..

Finnmarkslovsaken inneholder svært viktige prinsipielle avklaringer. Fremover vil grunnlaget for vurdering av samiske interesser i saker som angår bruken av utmarka ikke lenger være avhengig av om en saksbehandler kjenner til og har vilje til å vurdere samiske hensyn.

Forslaget om Finnmarkskommisjon og særdomstol er svært viktige fremskritt. Det bygger på kjente prinsipper. Ikke alle positive elementer fremkommer direkte av lovteksten. Kommisjonen skal fastslå etablerte rettigheter etter gjeldende nasjonal rett etter § 29 og hvis man leser merknadene så nevnes samiske sedvaner spesielt som en del av grunnlaget for kommisjonens avgjørelser.

Sametinget ville selvfølgelig helst sett at lovforslaget bar ennå sterkere preg av samiske sedvaner og en klarere anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk.

Finnmarksloven er ikke ideell, det gjenstår mange spørsmål som vi må følges opp av statlige myndigheter. Den kanskje største begrensningen i Finnmarksloven er at den kun gjelder en del av det tradisjonelle samiske området i Norge. Finnmarksloven er vedlagt denne rapporten som vedlegg 1.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget ber ILO vurdere om Finnmarkslovens § 29 er i samsvar med artikkel 14 i ILO-konvensjon nr. 169 om samenes rettigheter til eierskap og besittelse av de landområder der de tradisjonelt lever, skal anerkjennes.

Da Finnmarksloven er et kompromiss, ber Sametinget ILO vurdere hvordan man på en bedre måte kan ivareta samenes bruks- og eiendomsrett i områder utenfor Finnmark.

3. Sametingets forutsetninger og oppfølging i forbindelse med

Finnmarksloven

Sametinget gjorde følgende enstemmige vedtak forut for Stortingets vedtakelse av finnmarksloven:

”Sametinget viser til Justiskomiteens utkast til innstilling O.nr.80 (2004-2005) om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven), av 9. mai 2005.

Sametinget konstaterer at Finnmarksloven er et viktig fremskritt i sikringen og anerkjennelsen av samenes rettigheter til land og naturressurser etter intern rett og folkerett.

Finnmarksloven fører sammen samenes fortid, nåtid og fremtid. Loven bygger på en erkjennelse av behovet for forsoning mellom staten og samene for tidligere tiders urett, og behovet for å sikre at samenes mangfoldige kultur og levesett skal bestå også i fremtiden.

Det framheves at Finnmarksloven markerer et historisk skille når det gjelder de prinsipper forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark skal bygge på. Finnmarkslovens grunnsyn er at forvaltningen av grunn og naturressurser i Finnmark særlig skal sikre samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Dette grunnsynet og den prinsipielle anerkjennelsen av samenes rettigheter, er selve fundamentet for Finnmarksloven, og vil forhåpentligvis gi virkninger for tilsvarende prosesser om samenes og andre urfolks rettigheter i andre områder og i andre land.

Det konstateres at lovforslaget anerkjenner at samene gjennom sin bruk etter alders tid har etablert rettigheter til grunn og ressurser i Finnmark, og at disse rettighetene består og skal kartlegges og sikres ved egne prosesser. Den tradisjonelle samiske utmarksbruken har ved denne loven fått sin første lovmessige anerkjennelse, noe som har vært av stor betydning for Sametinget.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, hvor spesielt samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten er viktige rettskilder. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder.

Sametinget vil framheve det positive i at loven gir ILO- konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter forrang foran Finnmarksloven hvis lovens bestemmelser strider mot konvensjonen. Finnmarksloven innebærer dermed at Norge klart gir konvensjonen den status urfolks menneskerettigheter bør ha i landets lovgivning.

Sametinget vil understreke den grunnleggende betydningen av at staten overfører grunnbokshjemmelen og rådigheten til grunn og ressurser til et nytt selvstendig organ, der Sametinget er en likeverdig part.

Sametinget konstaterer at loven innebærer en anerkjennelse av Sametinget som forvalter av de samiske verdiene ved at Sametinget skal gi retningslinjer for hvilke hensyn som skal tas av både statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter ved endringer i bruken av utmarka. Ved vurderinger av om det skal tillates gruvedrift i Finnmark, skal det legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med næringer og utmarksbruk.

Sametinget konstaterer at samene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære samiske områdene. Det samiske kyst- og fjordfiske må sikres. Det framheves derfor som særlig viktig at det svært raskt gjennomføres en utredning om samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, som følges opp med lovfestede rettigheter og en utvidelse av Finnmarkskommisjonens mandat til også å identifisere rettigheten til fiske.

Det slås fast at sikring av samiske rettigheter, etter internrett og folkerett, i østsamiske og kystnære samiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark. Sametinget vil videre understreke at arbeidet med disse spørsmål skal igangsettes snarlig og prioriteres.

Sametinget forventer at det igangsettes en helhetlig gjennomgang av relevant lovgiving slik at også disse er i samsvar med formål til folkeretten og Finnmarksloven.

Sametinget vil fremheve at Stortinget har tatt Norges folkerettslige forpliktelse om å konsultere det samiske folk ved arbeidet med Finnmarksloven på alvor, og at dette er nytt i forhold til landets konstitusjon. Sametinget vil videre framheve at konsultasjonene har vært svært nyttige i arbeidet med å finne frem til et forslag som Sametinget kan samtykke til. Sametinget kan på denne bakgrunn gi sitt samtykke til at Justiskomiteens flertallsinnstilling fremmes for Stortinget slik den forligger, og tilrår Stortinget å vedta innstillingen.”

Vedtaket må leses i sammenheng og inneholder en rekke forutsetninger for hvilke oppfølgende tiltak som må settes i verk av statlige myndigheter gjennom konsultasjoner med Sametinget.

4. Statlig oppfølging, lovnader / hva som faktisk har blitt gjort

Sametinget vil i det følgende knytte noen kommentarer til hvilken oppfølging som faktisk har blitt gjort siden vedtakelsen av finnmarksloven i 2005.

Marine ressurser /fiske i sjøen

Stortinget fattet følgende vedtak i forbindelse med vedtagelsen av finnmarksloven:

”Stortinget ber Regjeringen snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget.”

Regjeringen ga Fiskeri- og kystdepartementet i oppdrag å sørge for at Stortingets anmodningsvedtak ble fulgt opp. Fra januar til juni 2006 ble det i henhold til prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og Statlige myndigheter avholdt tre konsultasjonsmøter mellom Sametinget, og Fiskeri- og kystdepartementet, med Arbeids- og inkluderingsdepartementet som observatør der temaet var mandat for et ekspertutvalg som skulle utrede samer og andres rett til fisket utenfor Finnmark. Konsultasjonspartene kom til enighet rundt fastsettelse av mandatet og utvalget ble oppnevnt i statsråd 30. juni 2006. Ekspertutvalget valgte å ta navnet Kystfiskeutvalget og ble ledet av tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

Kystfiskeutvalgets arbeid ble ferdigstilt ved utløpet av desember 2007. Innstillingen ble 18. februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Innstillingen ble sendt på høring medio april 2008.

Kystfiskeutvalget har i forbindelse med sitt arbeid holdt åpne høringsmøter i alle Finnmarks kystkommuner. Formålet med høringsmøtene var å innhente informasjon lokalt for å kunne danne seg et inntrykk av lokale fiskeritradisjoner og sedvaner, og innhente innbyggernes synspunkter på gjeldende fiskerireguleringer og aktiviteten i fiskeriene i dag. Utvalget var også interessert i å få eventuelle forslag til endringer i disse reguleringene.

Kystfiskeutvalgets forslag samt andre større saker innen fiskerisektoren vil bli presentert i et eget kapittel i rapportens kapittel 10 med særlig fokus på Sametinget og norske myndigheters ulike fortolkning av ILO-konvensjon nr. 169.

Fiske i Tana og Neiden

Finmarksloven § 28 gir en anvisning på at det gjennom forskrift kan gis nærmere regler for en lokal rettighetsbasert forvaltning av fisket i vassdragene Tana og Neiden. Sametinget og Miljøverndepartementet har gjennom en konsultasjonsprosess blitt enige om hovedtrekkene i et mandat for et utvalg som skal revidere regelverket for fiske i Tanaelva. Departementet har i konsultasjonsprosessen gitt uttrykk for at utvalget ikke skal ta stilling til rettighets spørsmål, noe Sametinget har bestridt under henvisning til at ethvert forslag om nye regler for en rettighetsbasert forvaltning av fisket må hvile på en underliggende presumsjon om rettighetsforholdene, slik at nye regler ikke vil være til fortrengsel for underliggende rettighetsforhold.

Østsamene

Den gruppa av samer som vi kjenner under benevnelsen østsamer (også benevnt som skolter) er en folkegruppe som har hatt sine tradisjonelle bosetningsområder i grenselandet mellom Finland, Russland og Norge – og da først og fremst langs elvene Lotta, Tuloma, Notta, Petsamo, Pasvik og Neiden. Østsamene i Neiden har tradisjonelt befolket Neiden siida, et område som i våre dager er delt av statsgrensene. Østsamenes kontroll over og utnyttelse av området har vært basert på opprinnelig okkupasjon, og grensene til nabosiidaene har stort sett vært stabile.

Den tradisjonelle levemåten blant østsamene har vært basert på bruk av områdets ressurser der fiske etter laks i Neiden og Munkelva, sjøfiske, jakt, fangst, mosesanking og reindrift har inngått. Østsamene ble kristnet på 1500-tallet av den russisk-ortodokse kirke, og en liten menighet i Neiden vedlikeholder denne trosretningen. Østsamisk språk har status som en av de samiske hoveddialekter, og står fjernt fra nordsamisk.

Østsamene befinner seg i en utsatt og kulturelt kritisk situasjon. De gikk på kort tid fra å utgjøre majoriteten av befolkningen i sine områder til å bli en minoritet blant annet på grunn av den nasjonale politiske betydningen grensestrøkene hadde. Østsamisk kultur er, som følge av en hardhendt assimilering og diskriminering, i ferd med å forsvinne. Slik sett er østsamene i dag den svakeste gruppen blant samer i Norge, og de er i dag svært fåtallige. Samerettsutvalget vurderte på denne bakgrunn flere særtiltak for østsamene. Sametinget viser til at positive særtiltak har en solid forankring i folkeretten og i nasjonal rett. Det vises blant annet i denne sammenheng til at tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith har summert det samerettslige bilde slik han ser Norges nasjonale og internasjonale rettslige forpliktelser ovenfor samene i 13 teser. Punkt 8 lyder:

”Om særtiltak. Samene har krav på positive særtiltak i forhold til den øvrige befolkning i landet, i den grad slike særtiltak er påkrevd for kultursikring og kulturutvikling.”

Sametinget foreslo i finnmarkslovsprosessen under henvisning til Samerettsutvalgets forslag at lovbestemmelser som danner grunnlag for å iverksette særtiltak og med et spesielt vern om østsamisk kultur, østsamiske sjølaksefiskeplasser og om østsamenes elvefiske i Neiden skulle inntas i Finnmarksloven (for Finnmarkseiendommen) og i sameloven (for norske myndigheter). Verken Regjering eller Storting har respondert på disse forslagene.

Sametinget slo i sin tilsutning til finnmarksloven derfor fast i mai 2005 fast at sikring av samiske rettigheter, etter intern rett og folkerett, i østsamiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark og understreket samtidig at arbeidet med disse spørsmål må igangsettes snarlig og prioriteres.

Regjeringen har vedtatt at det skal bygges et Østsamisk museum. Museet er under oppføring og det er overført midler til drift av institusjonen. En annen positiv utvikling på det kulturelle/åndelige området, jf. ILO art 5 b, er at Universitetet i Oslo har akseptert et krav om tilbakeføring av skjelettdeler fra 94 individer for gjenbegravelse på den østsamiske ortodokse gravplassen i Neiden,

Sør-Varanger kommune. Kravet var støttet av Sametinget, som også har myndighet i spørsmål om tilbakeføring av samisk skjelettmateriale. Sametinget arbeider nå for frigjøring av gravplassområdet fra sekundær aktivitet, noe som vil kreve oppkjøp av en eiendom. Statlige myndigheter må anses å ha ansvar for å bidra til finansiering av et slikt kjøp, jf. ILO 169 art 6 c.

Mineraler

Ved vedtagelsen av Finnmarksloven ble det vedtatt enkelte endringer i minerallovgivningen, noe som riktignok var geografisk avgrenset til Finnmark. Det ble blant annet gitt regler om adgang til en forhøyet grunneieravgift til Finnmarkseiendommen og regler om samiske hensyn som måtte tas i den offentligrettslige forvaltningen. Under finnmarkslovsprosessen var en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen ikke noe eget tema, og selv om endringene i minerallovgivningen er positive skritt, har Sametinget vært tydelig på at det er behov for en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen som gjelder for hele det samiske området og som oppfyller regelen i ILOkonvensjon nr. 169 artikkel 15 nr 2.

Sametinget har siden januar 2007 vært inne i en konsultasjonsprosess vedrørende en ny minerallov med Nærings- og handelsdepartementet. I perioden juli 2007 til april 2008 har det ikke vært bevegelse i saken. I denne rapporten vil denne saken bli nærmere behandlet under kapittel 11.

Områdene sør for Finnmark

Samerettsutvalget leverte 2 i november 2007 sin innstilling for områdene sør for Finnmark. Innstillingen er sendt på ett års alminnelig høring. Sametinget har enda ikke formelt behandlet saken, men vil legge til grunn at lovmessige tiltak sør for Finnmark må være innenfor folkerettslige standarder. Etter Sametingets syn er samerettsutvalgets forslag for områdene sør for Finnmark dårligere enn det som for Finnmarks vedkommende følger av Finnmarksloven.

En utfordring i forhold til Samerettsutvalget 2 sine konklusjoner synes å være oppfyllelsen av anerkjennelsen av den selvstendige plikten som følger av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 14 nr. 1, begge alternativer, ved valg av styringsmodell for områder som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2. Samerettsutvalget foreslår styringsmodeller for grunnen, som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2, der samene konsekvent er i en mindretallsposisjon. Det synes videre å være en utfordring å oppfylle retten til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning etter artikkel 7 og 15 nr. 1 for områder der det foreslås styringsmodeller der samiske representative organer ikke gis myndighet til å oppnevne styrerepresentanter. Rapporten vil behandle dette nærmere under kapittel 7.

Sametinget ser det som viktig at det nå gjennomføres et grundig og målrettet arbeid for i lov sikre samiske eiendoms-, bruks- og deltakelsesrettigheter til grunn og ressurser.

Samerettsutvalget 2 har foreslått tre nye lover. Diss er en kartleggings- og anerkjennelseslov, en hålogalandsallmenningslov (grunneierstyring av områder som skal identifiseres i Troms og Nordland fylker) og en saksbehandlings- og konsultasjonslov. I tillegg foreslår samerettsutvalget endringer i fjelloven (retten til allmenningsbruk i Sør Norge), bergverksloven, naturvernloven, plan- og bygningsloven, reindriftsloven og friluftslivsloven. Samerettsutvalget har også vurdert behov for lovendringer for kyst og fjordfiske, men overlater til kystfiskeutvalget å foreslå konkrete tiltak på dette området.

Det er det samlede resultatet av de ulike lovprosessene sammenholdt med Norges folkerettslige forpliktelser som vil avgjøre om samiske rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt. Sametinget ser det derfor som viktig at de ulike lovforlagene behandles på en slik måte at de samerettslige sidene fullt ut ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området i de beslutningsprosessene som er i gang.

Identifisering og anerkjennelse av landrettigheter

Etter finnmarksloven § 29 skal det opprettes en egen Finnmarkskommisjon som skal identifisere og anerkjenne eiendoms og bruksrettigheter i Finnmark.

Sametinget har gjennomført konsultasjoner med Justis- og politidepartementet og kommet til enighet om forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Forskriften utfyller reglene i finnmarksloven kapittel om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, og ser det som positivt at samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten anerkjennes som viktige rettskilder i finnmarksloven. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder. Sametinget legger til grunn at dette bør få virkning også i den generelle rettsanvendelsen for andre domstoler.

Ny planlov

Samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv er under press fra det norske storsamfunnet på mange måter. Det er derfor behov for regler som sikrer og ivaretar samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv i planleggingen i kommuner og fylker.

Arealgrunnlaget har stor betydning for samisk næringsutøvelse og bosetting, for kulturell tilhørighet, og for videreføring og utvikling av samfunnslivet. Tradisjonelle samiske næringsformer forutsetter ekstensiv bruk av store arealer. I forvaltning og utnyttelse av miljø og arealer er det to forhold som er bestemmende. Det ene er en avklaring av retten til grunnen, og det andre er lovverket for miljø- og ressursforvaltning.

Hvordan områdene utnyttes blir i stor grad styrt av miljø og ressurslovgivingen. Sametinget har derfor lagt mye arbeid i å få gjennomslag for sikringen av samiske interesser i en ny plan- og bygningslov. Sametinget har oppnådd enighet med Miljøverndepartementet om ny plandel i plan- og bygningsloven. Der skal arealplanlegging ha som formål å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv. Sametinget gis innsigelsesmyndighet i saker som kan svekke dette formålet. Denne lovendringen er en viktig anerkjennelse av samiske utmarksnæringer.

Regjeringen la i februar 2008 fram et forslag til ny plan- og bygningslov Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen).

Det er fastsatt at Sametinget kan fremme innsigelse dersom en plan får:

”vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse”.

Samiske hensyn er også tatt med som et grunnleggende hensyn ved anvendelse av loven, noe som innebærer at lovens planbestemmelser skal tolkes i lys av dette hensyn. Loven etablerer et godt grunnlag for sikring av det materielle samiske kulturgrunnlaget ved arealplanlegging.

Sametingets retningslinjer om endret bruk av utmark

I henhold til finnmarkslovens § 4 har Sametinget rett til å utarbeide retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark fylke. Departementet skal formelt godkjenne disse ved å vurdere om de er i samsvar med finnmarksloven i form av en legalitetskontroll.

Sametinget vedtok retningslinjer for endret bruk av meahcci (utmark) i Finnmark fylke i mai 2007. Retningslinjene ble godkjent av Arbeids- og inkluderingsdepartementet 11. juni 2007. Ved

utformingen av retningslinjene la sametingsrådet til grunn det prinsipp som nå fremkommer av FNs urfolkserklæring om at endringer eller inngrep kun kan skje på grunnlag av et frivillig avgitt samtykke basert på god informasjon, og på grunnlag av fremforhandlede vilkår.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget har etterlyst at det også iverksettes et tilsvarende arbeid for Neidenvassdraget, noe som foreløpig ikke har blitt gjort.

Tiltak for å sikre og styrke østsamenes materielle kulturgrunnlag, slik foreslått av Samerettsutvalget og Sametinget, er foreløpig ikke fulgt opp av regjeringen.

Iverksettelse av lovens kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter har imidlertid trukket ut i tid. Finnmarkskommisjonen ble formelt opprettet 14. mars 2008. Finnmarksdomstolen er fortsatt ikke etablert.

Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende nasjonal rett (§ 29 i Finnmarksloven). Sametinget ber ILO vurdere om dette er tilstrekkelig for å sikre at samiske sedvaner, samiske rettsoppfatninger og folkerettslige standarder vektlegges tilstrekkelig ved avgjørelser i kommisjonen og domstolen.

Ny planlov skal innebære en effektiv oppfølging med en reell deltakelse fra samenes side. Sametinget må derfor sikres virkemidler og ressurser for dette i henhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 nr. 1 b og c dette har regjeringen ikke lagt opp til dette.

5. Prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter, ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Denne retten er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6. ILO har uttalt at:

"the spirit of consultation and participation constitutes the cornerstone of Convention No. 169 on which all its provision are based"

Etter finnmarkslovsprosessen der Sametinget konsulterte direkte med Stortinget etter regjeringens manglende oppfyllelse av konsultasjonsplikten, var Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget er enige om at det var lite formålstjenlig med stadige debatter om hvordan de folkerettslige bestemmelsene om konsultasjoner og deltakelse skulle forstås. Ved å få etablert ordninger og prosedyrer for samhandling mellom Regjeringen og Sametinget kan lignende debatter som den som oppsto i forbindelse med fremleggelsen av finnmarksloven unngås for fremtiden, noe både regjeringen og Sametinget vil være tjent med. Konsultasjonsordninger bidrar også til å utvikle en felles forståelse for situasjonen og utviklingstrekkene i samiske samfunn.

På denne bakgrunn ble det i 2004 nedsatt en arbeidsgruppe med deltagere fra Sametinget og Regjeringen som skulle utarbeide et forslag til konsultasjonsprosedyrer. Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble underskrevet av kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005. Konsultasjonsavtalen ble godkjent av Sametinget 1. juni 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon 1. juli 2005. Konsultasjonsprosedyrene er et viktig skritt for å tydeliggjøre Sametingets plass i styringssystemet i landet og har blant annet til formål å sikre en praktisk gjennomføring av ILO-konvensjon nr. 169, å søke enighet, samt å få en felles forståelse for behovene i samiske samfunn.

For verneplanarbeid av naturområder ble det 31. januar 2007 inngått en avtale mellom miljøvernministeren og sametingspresidenten om retningslinjer for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder. Retningslinjene ble godkjent av Sametinget 1. mars 2007. Retningslinjene er en konkretisering og tilpasning av konsultasjonsprosedyrene for et avgrenset saksområde. Retningslinjene sikrer, i tillegg til konsultasjoner med Sametinget om verneforslag, at samiske lokalsamfunn og direkte berørte samer blir involvert i konsultasjonene.

Konsultasjonsprosedyrenes innhold

Konsultasjonsprosedyrene er retningsgivende. Dette innebærer at statlige myndigheter og Sametinget i fellesskap kan velge å fravike prosedyrene på saksområder der det er etablert egne regler som både departementet og Sametinget mener ivaretar urfolksinteressene på en like god måte som konsultasjonsprosedyrene. Statlige myndigheter kan likevel ikke ensidig velge å ikke følge prosedyrene.

Konsultasjonsprosedyrenes virkeområde er både generelle saker, som lovforslag og forskrifter, og beslutninger i enkeltsaker som ”vil kunne påvirke samiske interesser direkte”. I saker hvor det er uklart om samene påvirkes direkte vil det være naturlig å ta utgangspunkt i Sametingets egen vurdering av hva som er en direkte påvirkning og om de ønsker at det skal iverksettes konsultasjoner. Prosedyrene gjelder for statlige myndigheter, dvs. regjeringen, departementene og underliggende statlige organer. Konsultasjonsplikten kan omfatte alle ideelle og materielle former for samisk kultur.

Konsultasjonsplikten synliggjør at statlige myndigheter i god tro faktisk skal søke å oppnå enighet med Sametinget. Prosedyrene er et viktig verktøy som bidrar til å sikre at avgjørelser fattes med legitimitet i den samiske befolkningen gjennom deres folkevalgte organ. Dette innebærer at Sametinget skal ha en mulighet til å ha reell innflytelse på prosessen og resultatet. Det er av denne grunn gitt bestemmelser som krever at Sametinget får full informasjon på alle stadier av prosessen, samt at Sametingets syn skal følge saken videre.

Konsultasjonsavtalen er i sin helhet lagt ved denne rapporten som vedlegg 2.

Praktiseringen av konsultasjonsprosedyrene

Når det gjelder praktiseringen av avtalen og av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 6 har Sametinget gjennomført konsultasjoner med statlige myndigheter i mange saker. En slik styrking som setter Sametinget, som samenes folkevalgte organ, i stand til fullt ut å delta i samme omfang som befolkningen for øvrig og på alle beslutningsnivåer har ikke skjedd etter inngåelsen av konsultasjonsavtalen.

Sametinget har hatt flere gode konsultasjonsprosesser og flere departementer har etter konsultasjonsavtalen erkjent at Sametinget må konsulteres med sikte på å oppnå enighet. Konsultasjonsprosessen med Miljøverndepartementet for ny plan- og bygningslov tjener som et godt eksempel på hvordan konsultasjoner kan gjennomføres med full informasjon i alle stadier og med vilje fra begge parter til å oppnå enighet.

Dessverre er ikke konsultasjonene om ny plan- og bygningslov en gjennomgående erfaring. Regjeringen valgte å avslutte konsultasjonen om strukturiltakene for fiskeflåten uten at det var en gjensidig forståelse fra partene om at det ikke var behov for videre konsultasjoner, uten at departementet hadde gitt full informasjon om alle relevante forhold på alle stadier i behandlingen av saken, og uten at aktuelle tiltaks virkninger for samiske fiskerier sett i forhold til folkerettslige forpliktelser var vurdert. Dette selv om Statsråden lovet å ”... utarbeide et notat der det redegjøres for hvorledes aktuelle forslag kan påvirke samiske interesser og da sett i forhold til folkerettslige forpliktelser” (jf. protokoll fra konsultasjonsmøte 26.02.07). Regjeringen valgte også å legge fram forslag til ny reindriftslov uten at konsultasjonene med Sametinget var avsluttet og uten at Sametinget var gitt full informasjon om regjeringens vurderinger og forståelser av foreslåtte lovendringer.

Sametinget har videre registrert at det ikke ble avholdt konsultasjoner om blant annet nasjonal helseplan og forvaltningsplanen for Barentshavet.

Sametinget har opplevd utfordringer i forbindelse med at handlingsrommet for reelle konsultasjoner fra statlig side i en del sammenhenger har vært svært lite eller ikke tilstedeværende, ved at beslutningene i realiteten allerede er fattet i regjeringen. Sametinget kan ha forståelse for at det kan være krevende å etablere enighet internt i regjeringen om store og sammensatte saker. Sametinget mener dette likevel ikke kan gå på bekostning av at det gjennomføres reelle konsultasjoner.

Sametinget fremhever følgende:

Konsultasjonsavtalen hviler på et partnerskapsperspektiv mellom Sametinget og statlige myndigheter. For reelt å kunne opptre som en likeverdig partner i konsultasjonene, må Sametingets virkemidler (means) og ressurser (resources) etter artikkel 6 nr. 1 b og c styrkes. Dette er ikke fulgt opp av regjeringen etter inngåelsen av konsultasjonsavtalen.

Selv om Sametingets stilling er styrket på generelt grunnlag ved at flere departementer har blitt mer bevisst på å inkludere Sametinget i viktige prosesser, har Sametinget flere eksempler på brudd på både konsultasjonsavtalen og konsultasjonsforpliktelsen i ILOkonvensjon nr. 169 artikkel 6 fra statlige myndigheter.

Et gjennomgående problem i flere større ressurslovsaker har vært at statlige myndigheter aktivt har søkt å avgrense mot urfolksrettigheter ved å henvise disse til parallelle eller etterfølgende særprosesser, noe som i realiteten innebærer en fraskrivelse av ansvar i enkeltdepartementer og en fraskrivelse av de forpliktelser staten har overfor samene som utfolk etter folkeretten.

6. Konsultasjonsprosedyrer for budsjett ILO-konvensjon nr.169 artikkel 7 (og 6)

Avtalen om konsultasjonsprosedyrer omfatter ikke budsjettfastsetting. Det er en felles forståelse mellom regjeringen og Sametinget at prosedyrer for budsjettfastsetting til Sametinget skal avklares i en egen prosess. I 2006 ble det satt ned en interdepartemental arbeidsgruppe med medlemmer fra departementene og Sametinget som skulle se på Sametingets formelle stilling samt utarbeide forslag til budsjettprosedyrer. Arbeidsgruppen leverte sitt forslag i mars 2007.

Arbeidsgruppen vurderte i sin rapport tre ulike modeller for budsjettprosedyrer, rapporten vedlegges.

"Modell 1 tar utgangspunkt i dagens budsjettrutiner og konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det etableres nærmere regler for gjennomføring av konsultasjoner om budsjettet til samiske formål. Modellen innebærer videre at det om våren legges fram en egen stortingsmelding om situasjonen og utviklingsbehov i det samiske samfunnet, der regjeringen vil kunne gi Sametinget mer forpliktende signaler om hvordan regjeringen ser for seg oppfølgingen av bl.a. Sametingets budsjettbehov, tiltak angitt i Faglig analysegruppes rapport og enighetspunkter mellom Sametinget og regjeringer fra ulike konsultasjonsmøter siste år. Den endelige fordelingen av bevilgninger til samiske formål presenteres imidlertid når statsbudsjettet legges fram i oktober.

Arbeidsgruppens medlemmer fra Sametinget mener at denne modellen ikke kan anses å være innenfor de folkerettslige krav som stilles for konsultasjoner av tiltak av direkte betydning for samene og for Sametingets rett til å fremme og kontrollere egen økonomisk, sosial og kulturelle utvikling.

Modell 2 tar utgangspunkt i at det overføres til Sametinget en viss prosentandel av statsbudsjettet til samiske formål. Modellen bygger på forutsetningene om at samene har rett til selvbestemmelse og rett til å prioritere over sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Arbeidsgruppens medlemmer fra departementene mener at en slik modell ikke er realistisk å få til.

Modell 3 tar utgangspunkt i forholdet til kommuner og fylkeskommuner i budsjettssammenheng, samt i kjente årlige hovedforhandlinger mellom staten og næringsorganisasjoner innen jordbruket og reindriften. Modellen vektlegger også at staten og Sametinget er likeverdige partnere, jf. konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det i likhet med for eksempel kommuneopplegget og reindrifftsforhandlingene legges fram en stortingsproposisjon om våren, og legger således til rette for at de budsjettmessige rammene til samiske formål er avklart i god tid før en går over i nytt budsjettår. Dette medfører at det også aktivt legges til rette for bedre saksbehandling i Sametinget, at Sametinget kan føre gode prosesser i forhold til de institusjonene de har ansvaret for og for øvrig i det sivile samiske samfunnet om prioriteringer innenfor de økonomiske rammene. På bakgrunn av denne samlede vurderingen av modellene mener arbeidsgruppen at modell 3 (forhandlinger) best ivaretar de hensyn som arbeidsgruppen har lagt vekt på i utformingen av nye budsjettprosedyrer."

I den nærmere begrunnelse for modell 3 heter det videre i arbeidsgrupperapporten:

"Hele arbeidsgruppen er enig om at modell 3 først og fremst legger vekt på praktiske løsninger som oppfyller forpliktelsene til konsultasjoner i henhold til ILO-KONVENSJON NR.169 169 artikkel 6, og hvor artikkel 7 gir supplerende støtte til slike prosedyrer."

En oppfølging av forslaget til budsjettprosedyrer gjennom egne konsultasjonsprosesser har så langt ikke funnet sted. På det halvårlege konsultasjonsmøtet mellom Sametingspresidenten og Statsråden med ansvar for samesaker 12. januar 2007 ga imidlertid statsråden uttrykk for at i regjeringens prinsippmelding om samepolitikken, som er under utarbeidelse, så vil denne saken følges opp med at regjeringen vil velge en løsning som tar utgangspunkt i modell 1. Dette hadde ikke vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget. Sametinget har avvist denne løsningen med henvisning til at den etter Sametingets syn ikke vil være en løsning som er innefor rammene som følger av ILO-konvensjon nr. 169 artiklene 6 og 7. Sametinget forstår prosessen fra nedsettelse av arbeidsgruppe, til arbeidsgruppens forslag og endelig avtale om budsjettprosedyrer som en og samme konsultasjonsprosess, der regjeringen underveis ikke ensidig kan beslutte hvilke løsning det skal konsulteres om.

Sametinget fremhever følgende:

En oppfølging av forslaget til budsjettprosedyrer gjennom egne konsultasjonsprosesser har så langt ikke funnet sted.

7. Deltakelse i den offentligrettslige forvaltning ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15

I sin folkerettslige vurdering av regjeringens opprinnelige forslag til finnmarksloven har professorene Geir Ulfstein og Hans Petter Graver vist til at ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 innebærer en rett for samene til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene i sine områder blant annet under henvisning til at om artikkel 15 ikke innebærer annet enn det som ville følge av en anerkjent eierposisjon etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.1, ville regelen i artikkel 15 ha liten selvstendig betydning. En rett til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning vil også gjelde der samene har bruksrettigheter etter det andre alternativet I artikkel 14 nr 1.

"Artikkel 15 krever at samenes rett til ressurser på de områder de befolker skal være den samme som

den rett til ressurser en eier generelt har etter norsk rett, samt at de skal sikres innflytelse og deltakelse over beslutninger som treffes av myndighetene med hensyn til ressursutnyttelsen." [...] "....Skal loven oppfylle artikkel 15 må dessuten samene sikres deltakelse i offentlige beslutninger om offentligrettslige avgjørelser som berører deres rettigheter."

Videre heter det:

"Deltakelsesrettighetene som må tilstås er sterkere enn alminnelige partsrettigheter i forvaltningsloven. Dette følger av at bestemmelsen direkte taler om "participate in the use" i motsetning til for eksempel artikkel 15 nr. 2 som taler om "consult these peoples" og artikkel 6 som taler om "consult the peoples concerned". Etter ordlyden er det nærliggende å legge til grunn at urfolket må være representert i de organer som treffer vedtak og forestår forvaltningen av ressurser på urfolkets områder".

Norske myndigheter har foreløpig unnlatt å ta direkte stilling til denne fortolkningen og har ikke respondert direkte på Sametingets innspill om å ta stilling til regelen i artikkel 15 Dette gjelder blant annet i spørsmålet om forvaltningen av vernede områder i samiske områder, der Sametinget har bedt om at det opprettes egne forvaltningsstyrever for forvaltningen av de vedtatte vernebestemmelsene og hvor Sametinget også oppnevner representanter i styrene.

Selv om norske myndigheter ikke har tatt stilling til fortolkningen av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1 finnes det likevel eksempler på at det er gjennomført forvaltningsordninger som sikrer samisk deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen. Dette gjelder regelen om Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark i finnmarksloven. Andre eksempler er Sametingets innsigelsesadgang etter den nye planloven og Sametingets oppnevning av representant i regionale rovviltnemnder som forvalter rovviltpolitikken.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget er for øvrig av den formening at selv om konsultasjoner etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 og 15 nr. 2 vil kunne omhandle forhold av offentligrettslig karakter, kan det likevel vanskelig sies at konsultasjoner ivaretar forpliktelsene etter artikkel 15 nr. 1 om deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av naturressursene, og for den del den mer generelle forpliktelsen om deltakelse etter artikkel 7 nr. 1 i implementering, gjennomføring og evaluering av nasjonale og regionale utviklingsplaner og programmer.

8. Identifisering og anerkjennelse av samiske rettigheter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.2

Opprettelsen av en kommisjon og domstol i Finnmark som skal identifisere eiendoms og bruksrettigheter var et vesentlig moment for Sametinget i finnmarkslovsprosessen. Det innebærer en historisk innarbeidelse av regelen i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 i norsk rett. Samerettsutvalget 2 har i sitt forslag fulgt opp denne utvikling og foreslått liknede regler sør for Finnmark. For Sametinget er det helt avgjørende at dette følges opp i form av konkrete lovmessige tiltak.

ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter som skal lede frem til at eier rettighetene effektivt vernes og sikres. Samisk deltakelse i forvaltningsordninger fritar ikke for denne plikten som vil måtte tilpasses etter identifisering er foretatt der man kommer til at det foreligger eiendomsrett.

Sametinget fremhever følgende:

En stadig tilbakevendende problemstilling for Sametinget er at statlige myndigheter gjør inngrep i områder der rettighetene ikke er identifisert. Sametinget har sterke prinsipielle innvendinger mot irreversible inngrep slik som ekspropriasjon som har blitt foretatt i områder der rettighetene ikke er identifisert. Dette kombinert med at identifisering tar lang tid er noe som oppleves som en belastning for rettighetshaverne. Norske myndigheter har derfor en sterk oppfordring til å få gode identifiseringsordninger på plass i hele det samiske området samt å utvise varsomhet i den offentligrettslige forvaltningen, spesielt med tanke på arealinngrep.

9. Anerkjennelse av samisk bruks og eiendomsrett ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14

Anerkjennelsen av eiendoms og bruksrettigheter etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 1 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter.

Artikkel 14. nr. 1 omhandler urfolks eiendomsrett og bruksrettigheter til områder som de enten har brukt sammen med andre eller har bodd i eller brukt på en dominerende måte.

Sentralt i artikkel 14 nr. 1 er derfor skillet mellom land et urfolk "traditionally occupy" og land "not exclusively occupied by them". Professorene Ulfstein og Graver uttalte i sin vurdering av regjeringens opprinnelige finnmarkslovsforslag at:

"Det er i den forbindelse grunn til å fremheve at begrepet occupy omfatter både det å bo i og det å utnytte et område. Det at også andre har utøvd en bruk i et område, vil derfor ikke i utgangspunktet medføre at befolkningen av området ikke har vært eksklusiv, med mindre de andre også har befolket området ved både å bo i og utnytte det."

I proposisjonen til finnmarksloven er det slått fast at det i Finnmark finnes både eiendoms og bruksrettigheter. Etter konsultasjonen med Sametinget ble det i finnmarksloven § 5 slått uttrykkelig slår fast at samisk bruk er rettighetsskapende noe som innebærer at den til tross for at staten har oppfattet den som en tålt bruk, skal gi grunnlag for både eiendomsrett og bruksrett. Disse rettighetene må nå identifiseres. Løsningen som er valgt i finnmarksloven innebærer derfor etter Sametingets syn at samene inntil dette er gjort må sies å eie så store områder i fylket at de ikke kan være i en konsekvent mindretallsposisjon ved styringen av grunnen

10. Særlig om marin sektor ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15, jf 13

Samisk fiske har de senere årene blitt sterkt skadelidende på grunn av sammenhengen mellom en feilslått fiskeriforvaltning og dens konsekvenser for økologiske forhold. Etter et tiår med omtrent fritt fiske i mange samiske fjordstrøk, innførte myndighetene såkalte fartøykvoter høsten 1989. Blant årsakene nevnes selinvasjonene i årene 1979-88, kongekrabbeinvasjonen og overfiske fra trålflåten. Det er en kjensgjerning at samisk fiske i dag er truet og at stadig flere samiske fiskere har mistet og stadig mister retten til å fiske.

Situasjonen for de samiske fiskerier har de senere år vært kritisk. Under overleveringen av Kystfiskeutvalgets innstilling uttalte utvalgslederen tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith at :

"Flere faktorer har frembrakt den nåværende kritiske situasjon for sjøsamene. Men vesentlig blant de kulturelt nedbrytende faktorer har vært en hundreårig fornorskningsspolitikk, som rammet sjøsamene med særlig tyngde. Staten har nå en mulighet – og antakelig den siste sjansen – til å rette opp en del av skadevirkningene av denne politikken. "

Konsultasjonene om Kystfiskeutvalgets mandat og prosedyrer for samhandlinger

I årlige fiskerireguleringer

I tilknytning til konsultasjonene mellom Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet om Kystfiskeutvalgets mandat ble det avholdt et administrativt konsultasjonsmøte om prosedyrer for samhandling i årlige fiskerireguleringer. Det ble her avdekket svært ulike oppfatninger vedrørende hvilke folkerettsregler som er relevante for marin sektor. Departementet gikk så langt som å hevde at ingen del av ILO-konvensjon nr 169 gjelder for marin sektor. Sametinget har understreket at dette er en åpenbar feiltolkning som ligger til grunn for departementets standpunkt. I tillegg til at reglene om konsultasjoner i konvensjonens første del kommer til anvendelse viser Sametinget også til at statlige myndigheter etter ILO- konvensjon nr. 169 artikkel 13 nr. 1 plikter å vise

”... respekt for den særlige betydning for vedkommende folks kultur og åndelige verdier av de landområder og/eller territorier der de lever eller bruker på annen måte, og spesielt de kollektive sidene av dette forholdet.”

En slik respekt skal blant annet komme til uttrykk ved anerkjennelse av retten til urfolk til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 1. Selv om det henvises til ”landområde” i artikkel 15 nr. 1, er det likevel naturlig å tolke bestemmelsen noe videre enn artikkel 14. Det skyldes artikkel 13 nr. 2 hvor det framgår at ”landområde” i artikkel 15 skal forstås som også å dekke ”... begrepet ”territorier”, som anses for å omfatte totalmiljøet i områdene hvor urfolket lever eller som de bruker på annen måte.”

Det er naturlig å forstå begrepet totalmiljø som å omfatte marine områder hvor de utgjør en naturlig del av leveområdene til et urfolk; bl.a. gjennom jakt og fiske og annen utnyttelse av naturressursene. Følgelig omfatter rettighetene etter artikkel 15 nr.1 ikke bare naturressursene som befinner seg på landområder, men også ressursene i urfolks tradisjonelle høstingsområder. Samerettsutvalgets folkerettsgruppe foretok en grundig analyse av disse bestemmelsene og konkluderer med at

”... de beste grunner taler derfor for å legge til grunn at også sjøområder er omfattet av bestemmelsene i artikkel 15 og 16 ...”.

Også Kystfiskeutvalget har konkludert med at ILO-konvensjon nr. 169 kommer til anvendelse for fisket langs Finnmarkskysten.

Parallele prosesser innenfor marin sektor, Stortingsmeldingene om

Strukturvirkemidler og Kongekrabbe.

Mens Kystfiskeutvalgets utredning pågikk har det foregått tre større parallelle prosesser innenfor marin sektor i Norge. Regjeringen har avlevert to Stortingsmeldinger; en om strukturvirkemidler i fiskeflåten og en om Kongekrabbe. I tillegg har en ny Havressurslov blitt vedtatt. Sametinget har blitt konsultert i alle tre prosesser og har vært sterkt uenig i at regjeringen har skjøvet urfolksspørsmålet foran seg i alle tre prosesser under henvisning til Kystfiskeutvalget som blant annet geografisk hadde et langt snevrere mandat. Sametingets syn har fulgt sakene og er referert i den siste av de tre prosessene, St.meld. nr. 40 (2006-2007) Forvaltning av kongekrabbe under punkt 5.3.2 som lyder:

"Sametinget har gitt uttrykk for at urfolksperspektivet skulle vært inkludert i meldingen, slik regjeringen, etter Sametingets syn, er forpliktet til etter nasjonal rett og folkeretten. Sametinget bemerker at selv om Kystfiskeutvalget er i gang med en utredning, er ikke alle aspekter ved urfolksrettigheter berørt der.

Sametinget kan ikke akseptere at urfolksspørsmålet skyves ut til parallelle og etterfølgende prosesser ved å avvende Kystfiskeutvalgets konklusjoner. Sametinget understreker at Kystfiskeutvalget springer ut av en annen lovprosess, og at utvalgets mandat gjelder samer og andres rett til fiske i havet utenfor

Finmark og inneholder ingen eksplisitt passus om uttak av kongekrabbe. Sametinget kjenner heller ikke til at Kystfiskeutvalget har fått informasjon om at enda et nytt saksområde skal skyves inn under utvalgets arbeid.

Sametinget har videre vist til at Fiskeri- og kystdepartementet i forbindelse med konsultasjonene om Kystfiskeutvalget var opptatt av å begrense utvalgets mandat i størst mulig grad, under henvisning til etterfølgende prosesser. Departementet var helt tydelig på at ordlyden i mandatet skulle være begrenset til fiske, og ikke til viltlevende marine ressurser. Sametinget bemerker at innenfor et kort tidsrom er dette den tredje oppfølgende prosess på rad der Fiskeri- og kystdepartementet ikke ønsker å drøfte urfolksperspektivet i tilknytning til ressursene i havet, men viser til at man avventer konklusjonene fra Kystfiskeutvalget. Både hver for seg og samlet utgjør dette etter Sametingets syn et bevisst brudd på folkeretten fra departementets side."

Havressursloven

Når det gjelder Havressursloven var det opprinnelig en del av Havressurslovutvalgets mandat å inkludere urfolks rettigheter i utredningen og forslaget. Utvalgets flertall avviste imidlertid dette i praksis, og selv om mindretallet hadde et godt begrunnet votum, ble dette ikke imøtegått av flertallet. Departementet fulgte verken opp mindretallsforslaget eller flertallets manglende oppfyllelse av mandatet, men henviste i stedet til den pågående utredningen til Kystfiskeutvalget. I proposisjonen hadde Sametinget følgende merknad under kapittel 10.4:

"Sametinget har gjennom sin høringsuttalelse og gjennom hele konsultasjonsprosessen gjort det klart at havressursloven må være innenfor udiskutable folkerettslige rammer. For at staten Norge ikke skal bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk er det helt nødvendig at havressursloven anerkjenner og sikrer det samiske folks adgang til utnyttelsen av de fornybare marine ressurser, og at samene som urfolk gis adgang til deltagelse i forvaltningen av disse.

Sametinget gjorde det på et tidlig stadium i prosessen klart at statlige myndigheters forpliktelser overfor samene som urfolk er en sentral og viktig del av den helhet loven vil måtte utgjøre, noe som understøttes både av lovens virkeområde og av havressurslovutvalgets mandat. Sametinget har understreket at de samiske rettigheter til havressursene følger av grunnlov, av sedvane og av folkeretten og følgelig ikke kan marginaliseres. Sametinget har framhevet at de deler av havressurslovutvalgets mandat som ikke ble oppfylt hva gjelder samiske rettigheter til havressursene, måtte følges opp i departementets arbeid og konsultasjoner med Sametinget om lovforslaget. Sametinget har klart gitt uttrykk for at det ikke er tilstrekkelig at dette løses ved at man henviser til parallelle eller etterfølgende prosesser.

Sametinget er kritisk til at departementet likevel har valgt en behandlingsform der kun deler av loven skal fremmes, fordi det vil umuliggjøre en nødvendig helhetlig behandling. Sametinget understreker at en slik behandlingsform innebærer at departementet fremmer en proposisjon som er en videreføring av et forslag til en havressurslov som bygger på ufullstendige premisser og heller ikke er tilstrekkelig vurdert. Dette er et forhold som har gjort det svært vanskelig for partene å konsultere seg frem til enighet i denne saken.

Sametinget vil i tillegg understreke at når det gjelder Kystfiskeutvalgets utredning som departementet viser til og de forslag dette vil avstedkomme, ligger det her flere begrensninger i utvalgets mandat i forhold til det virkeområde en fremtidig havressurslov skal favne over. Det klareste eksempel på dette er de ulike geografiske virkeområder som ligger i forslaget til havressurslov og i Kystfiskeutvalgets mandat. Sametinget viser til at disse begrensningene var noe departementet selv insisterte på blant annet under henvisning til at det ville komme senere lovprosesser, som havressursloven. Departementets valgte behandlingsform av havressursloven vil dermed føre til at man likevel må gjøre oppfølgende lovarbeid både for de områder som omfattes og som ikke omfattes av Kystfiskeutvalgets mandat.

Sametinget har på denne bakgrunn vært helt tydelig på at når departementet likevel ønsker å avvente Kystfiskeutvalgets konklusjoner før disse grunnleggende forhold innarbeides i lovteksten vil det

naturligste stadig være at man også avventer med å fremme proposisjonen som sådan, slik at urfolksrettighetene kan innarbeides slik statlige myndigheter er forpliktet til.

Sametingets subsidiære posisjon har innebåret at Sametinget ikke motsetter seg at loven fremmes nå, men at det i proposisjonen framkommer at og hvordan Regjeringen raskt forplikter seg til å følge opp urfolksdimensjonen.

Sametinget har funnet grunn til å presisere at en eventuell tilslutning til havressursloven som helhet bare kan gis når det foreligger et proposisjonsforslag på bakgrunn av Kystfiskeutvalgets utredning, og det nødvendige oppfølgende tilleggsarbeid utover Kystfiskeutvalgets nåværende mandat. Avgjørende for Sametingets endelige standpunkt vil her være hvorvidt lovens helhet da omsider vil være innefor udiskutable folkerettslige rammer. Sametinget legger til grunn at departementet i det oppfølgende arbeid snarest utarbeider et grunnlagsmateriale for reelle og substansielle konsultasjoner. Konkrete lovforslag må som et resultat av dette utarbeides og en snarlig og oppfølgende proposisjon må fremmes for Stortinget i inneværende stortingsperiode."

Kystfiskeutvalgets innstilling

Kystfiskeutvalgets innstilling ble 18. februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalget har selv sammenfattet sine forslag i 12 hovedpunkter:

1. Det blir fastslått som et prinsipp at folk bosatt ved fjordene og langs kysten i Finnmark har rett til fiske i havet utenfor Finnmark på grunnlag av historisk bruk og folkerettens regler om urfolk og minoriteter.
2. Denne retten til fiske gjelder for alle folkegrupper.
3. Retten omfatter en rett til å fiske til eget forbruk; dernest en rett til å kunne begynne som fiskeri næring; og videre en rett som yrkesfisker til å fiske en mengde som gir økonomisk grunnlag for en husholdning, enten som levevei alene eller sammen med annen næring. Dette er en rett som den enkelte fisker har overfor fiskerimyndighetene, og som ikke krever at fiskeren kjøper en kvote.
4. Retten innebærer at utvalget besvarer spørsmålet om minimumskvote positivt. Minimumskvoten gjelder ikke bare for fartøy under ti meter, men for alle fiskere bosatt i Finnmark.
5. I fjordene er det en særlig rett til fiske for folk som er bosatt ved den enkelte fjord, i loven kalt fjordretten. Et regionalt styringsorgan kan etter en nærmere vurdering åpne for at fiske også kan utøves av andre.
6. Utenfor fjordene har fiskere bosatt utenfor Finnmark rett til fiske på lik linje med finnmarksfiskere.
7. Det blir etablert et regionalt styringsorgan, i loven kalt Finnmark fiskeriforvaltning, der Finnmark fylkesting og Sametinget hver velger tre medlemmer til styret. Dette styringsorganet gir regler om fartøystørrelse og redskapsbruk i havet ut til fire nautiske mil utenfor grunnlinjene.
8. Det regionale styringsorganet vil få myndighet til å motta og fordele kvoter og tillatelser og foreta andre disposisjoner til fremme av fjord og kystfisket i Finnmark. De kvoter som fordeles på denne måten skal være personlige og ikke kunne omsettes.
9. Staten får et lovfestet ansvar for å tilføre det regionale styringsorganet så store ressurser, i form av kapital, kvoter eller fisketillatelser, at det materielle grunnlag for sjøsamisk kultur og annen kystkultur i Finnmark sikres.

10. I tillegg fremhever utvalget flere enkelttiltak som også vil kunne bidra til å styrke fjord- og kystfiske i Finnmark.

11. Eventuelle krav om anerkjennelse av rettigheter i fjord- og kystområdene utenfor Finnmark skal behandles av Finnmarkskommisjonen.

12. Utvalgets forslag innebærer i sum en egen kystfiskesone for Finnmark, i loven kalt Finnmarkssonen.

Sametinget har siden opprettelsen lagt til grunn at samene og den øvrige befolkningen i disse områdene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære områdene. Sametinget har sett det som avgjørende i at man får en fiskeriforvaltning som bygger på nærhets- og avhengighetsprinsippet. Siden finnmarkslovsprosessen har Sametinget understreket at dette kun kan gjøres gjennom vedtagelsen av konkrete lovbestemmelser som anerkjenner og styrker samers rett til fiske, samt sikrer samenes rett til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene.

For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning. Sametinget understreker samtidig at arbeidet med finnmarksfiskeloven også må føre til at et arbeid raskt iverksettes for områdene sør for Finnmark, slik Sametinget har lagt avgjørende vekt på.

Sametingets plenum har i mai 2008 foretatt en prinsipiell helhetsvurdering der det forutsettes av Kystfiskeutvalgets innstilling ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer i de kommende høringer og i konsultasjonsprosessen med Sametinget vedtatt å anbefale Stortinget å anta ekspertgruppens forslag etter konsultasjoner med Sametinget.

Sametinget fremhever følgende:

Plikten til å særskilt sikre urfolks rettigheter etter artikkel 15 jf. artikkel 13, stiller også materielle krav til staten ved at den ved fastsettelse av fangstkvantum, fordeling av kvoter og andre reguleringer må ta hensyn til interessene til urfolket.

11. Urfolksvederlag ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 2

Sametinget er for tiden i konsultasjoner med Nærings og Handelsdepartementet vedrørende ny minerallov. Det er helt avgjørende for Sametinget at loven skal ligge innenfor udiskutable folkerettslige rammer.

Sametinget viser til at Samerettsutvalget allerede i NOU 1994:4 kap. 8 foreslo konkrete regler knyttet til beskyttelse av det materielle kulturgrunnlag for samene, Herunder regler om høring og vektlegging av samiske interesser, samt en tidsavgrenset nektingsrett for inngrep. Gjennom finnmarksloven gikk Sametinget likevel inn for de reglene som senere ble en del av bergverksloven, som en del av den helhetlige prosess med selve finnmarksloven. Sametinget var underveis helt tydelig på at rettighetsspørsmål i forhold til mineraler likevel måtte løses i en selvstendig helhetlig prosess, der blant annet finnmarkslovens geografiske begrensninger ikke ble videreført.

Sametinget mener at det som en del av en minimumsløsning må inntas bestemmelser i loven med krav om at partene kommer frem til omforente løsninger gjennom konsultasjoner med Sametinget for undersøkelser og utvinning av mineraler som gjør det vanskeligere for samene å fortsette med å utnytte de aktuelle områdene, og der denne utnyttelsen er vesentlig for samisk kultur. Dette må også ses i sammenheng med bestemmelser om ekspropriasjon. En slik bestemmelse vil være den klareste måten å sikre at loven ikke strider mot forpliktelsene som følger av ILO-konvensjon nr. 169

artiklene 6, 7 og 15 samt SP artikkel 27, jf. artikkel 1.

I henhold til ILO-konvensjonens artikkel 15 nr. 2 er staten forpliktet til å etablere konsultasjonsordninger med urfolk for å avklare om og eventuelt i hvilken utstrekning urfolks interesser kan bli skadelidende ved utforskning eller utnyttelse av undergrunnsressurser og andre ressurser i deres landområder.

Artikkel 15 nr 2 er spesielt aktuell i forhold til mutbare mineraler og olje og gass. Dette da staten hevder eiendomsretten til mutbare. Bestemmelsen er også særlig aktuell i forhold til bergverkslovens prinsipp om bergfrihet som kort sagt går ut på at alle har rett til å skjerpe, mute og ta utmål, jf. bergverkslovens §§ 3-7 om skjerping, §§ 8-22 om utmål, samt §§ 23-39a om muting. Det kan også tenkes at artikkel 15 (2) kan være relevant i forhold til undersjøiske ressurser i eller utenfor områder hvor det drives samisk kyst- og fjordfiske.

Rådføringsplikten i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 (2) går lengre enn rådføringsplikten i artikkel 6. FN's urfolkserklæring artikkel 32 nr. 2 uttrykker også nødvendigheten av konsultasjoner for å kunne oppnå fritt informert samtykke, særlig ved utnytting og utvinning av mineraler. I tillegg til dette har artikkel 15 nr. 2 en bestemmelse om urfolksvederlag som har vært viktig for Sametinget.

Slik bestemmelsen i bergverksloven § 42 etter vedtagelsen av finnmarksloven er formulert skal en forhøyet grunneieravgift bare gis for gruver på Finnmarkseiendommens grunn. I henhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15(2) er det ingenting som tilsier at samiske bygdelag som er tilkjent sin eiendomsrett ihht. finnmarksloven kapittel 5 ikke også har rett på fordeler og kompensasjon for gruveaktiviteten i sine områder. I relasjon til identifiseringsplikten for urfolks eier- og bruksrettigheter i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14(2), jf. finnmarksloven kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter, vil det være inkonsistent at loven legger opp til at det gis forhøyet grunneieravgift når grunnen er i Finnmarkseiendommens eie, men ikke når grunnen blir overført til de rettmessige identifiserte eierne som for eksempel et samisk bygdelag. Artikkel 15(2) stiller ikke noe krav om at urfolket må ha del i grunneierretten for et område for at de også har rett på fordeler og kompensasjon. Det er derfor rimelig at også grupper som er anerkjent bruksrettigheter til bestemte former for utmarksutnyttelse, som for eksempel reindrift, også har rett på fordeler og kompensasjon. Det er videre heller ingenting i ordlyden i artikkel 15(2), jf. artikkel 13(2) som innebærer at det geografiske virkeområde for fordel og kompensasjon er snevrere enn for de øvrige delen av artikkel 15, som ikke er begrenset til områder hvor urfolks eierrettigheter skal anerkjennes, men også gjelder områder hvor bruksretten skal sikres. Artikkel 15(2) om fordel og kompensasjon vil derfor også gjelde for bruksrettshavere, som for eksempel reindriftsutøvere og bygdelag. Sametinget ser det derfor som nødvendig at bestemmelsen om urfolksvederlag formuleres slik at den omfatter både eiere og bruksrettshavere i det tradisjonelle samiske området. I denne sammenhengen er det Sametingets klare formening at det må være Sametinget som samenes folkevalgte organ, som forvalter urfolksvederlag i form av fond eller lignende for at det skal kunne komme berørte samer og lokalsamfunn til gode

Sametinget fremhever følgende:

Det har vært liten bevegelse i departementets posisjoner siden konsultasjonsprosessen begynte. Dette dreier seg særlig om bestemmelser av stor viktighet for Sametinget, som samtykke eventuelt lovfesting av konsultasjonsplikt, samiske hensyn utenfor Finnmark, urfolksvederlag, muligheten for vilkår om kompensasjon og inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169. Heller ikke spørsmålet knyttet til informasjon/kommunikasjon om rammene for næringsutvikling knyttet til ikke-fornybare ressurser, herunder mineraler, har det vært en utvikling i.

Slik saken nå står med manglende bevegelse og utsikter for store mangler i loven, hva gjelder samiske rettigheter og interesser, vil Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til lovforslaget.

12. Inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169

Norge har en dualistisk rettsorden som innebærer at folkerettslige forpliktelser må gjøres til gjenstand for en særskilt gjennomføringsakt gjennom transformasjon eller inkorporasjon. Norges Høyesterett har gjennom sin praksis lagt til grunn et presumsjonsprinsipp som innebærer at norsk rett presumeres å være i samsvar med folkeretten. Ved motstrid vil likevel i praksis den norske rettsregel gå foran også på den sektormonoistiske området da Høyesterett gjennom det såkalte klarhetsprinsippet har gitt anvisning på at den klareste rettsregel vil måtte legges til grunn. Regjeringens begrunnelse for ikke å inkorporere ILO konvensjon 169 var den gang det sist ble vurdert at konvensjonen var relativt ny og at det forelå lite praksis.

Den relativt breie vurderingen av ILO-konvensjon nr. 169 som er foretatt siden Norge ratifiserte konvensjonen i 1990, og den internasjonale praksisen som har vært av denne konvensjonen burde etter Sametingets syn gjøre det uproblematisk at denne konvensjonen inkorporeres i menneskerettsloven.. Regjeringen har i sin tiltredelseserklæring sagt at den vil inkorporere kvinnekonvensjonen i menneskerettsloven. Regjeringen bør samtidig sørge for at ILO-konvensjon nr. 169 tas med. Dermed vil de viktigste menneskerettighetskonvensjonene sikres lik status og et effektivt vern i norsk rett. Et slikt skritt vil også være enda mer påkrevd nå som Norge også har stemt for FNs urfolkserklæring.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget har siden finnmarkslovsprosessen i hver eneste lovprosess inntatt et standpunkt om at ILO-konvensjon nr 169 må inkorporeres og gis forrang fremfor norsk lov på linje med konvensjonene om Sivile og Politiske, samt Økonomiske Sosiale og Kulturelle rettigheter.

Forslag 2

Praktiske følger av ILO konvensjon 169

Skal målsettinga om å sikre samenes mangfoldige kultur og levesett oppnås, må ILO konvensjonens prinsipper om sikring av det materielle grunnlaget for samisk kultur, språk og næringsliv, gis en vid fortolkning. En slik fortolkning vil i praksis innebære at grunnlaget for levende samiske bygdesamfunn sikres gjennom å sikre næringsgrunnlaget for samiske næringer og en tilfredsstillende infrastruktur, der skoler, barnehager og tilbud til eldre er viktige elementer i det offentlige servicetilbud. I denne forbindelse viser vi til Artikkel 27 i ILO konvensjon 169.

Etter vårt syn er det grunn til å vurdere om dagens samepolitikk oppfyller kravene i denne artikkel, særlig hva angår del 3. En rekke samiske bygdesamfunn står i fare for avfolking som følge av manglende infrastruktur og offentlige serviceinstitusjoner. Etter vårt skjønn har ikke norske myndigheter satt inn tilstrekkelige ressurser for å motvirke dette og derved bidra til at ILO konvensjonens målsettinger oppfylles.

Forslag 3

Om ny lov om motorferdsel i utmark og vassdrag

Sametinget er meget kritisk til forslag som Direktoratet for naturforvaltning har lagt fram ”Om ny lov om motorferdsel i utmark og vassdrag”. Sametingsrådet har også avgitt en høringsuttalelse der man stiller seg sterkt kritisk til forslaget og forutsetter at forslaget blir gjenstand for vesentlige endringer gjennom regjeringsbehandlingen og konsultasjonene med Sametinget.

Samiske lokalsamfunn vil gjennom forslaget kunne bli skadelidende, da kjøretøy er en nødvendig del i utøvelsen av den tradisjonelle høsting av naturressursene. Sametinget mener lovforslaget ikke ligger innenfor rammene av ILO-konvensjonen og folkeretten, da den vil kunne være til hinder for den tradisjonelle høstingen av naturressursene i samiske lokalsamfunn.

Samerettutvalget hadde i NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur en helhetlig tilnærming med forslag til endringer i en rekke lover for å styrke det materielle grunnlaget for samisk kultur. En av de lovene de vurderte og foreslo endringer av var nettopp motorferdselsloven. Disse forslagene ble ikke fulgt opp av regjeringen når den fremmet Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) Finnmarksloven. I Sametingets vedtak i sak 19/05 hvor Sametinget gir sitt samtykke til utkast til innstilling fra Stortingets justiskomiteé til Finnmarksloven er en av forutsetningene at:

”Sametinget forventer at det igangsettes en helhetlig gjennomgang av relevant lovgivning slik at også disse er i samsvar med folkeretten og finnmarksloven.!

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget ser det som en stor svakhet ved lovforslaget at det ikke har foretatt en vurdering av forslaget opp mot folkeretten. Dette medfører at lovforslaget, etter Sametingets mening, strider mot statens forpliktelser etter ILO-konvensjonen ved at det ikke tar nødvendig hensyn til samiske lokalsamfunns tradisjonelle bruk og lokalbaserte virksomheter.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag.

Forslag 4, representant Toril Bakken, Finnmarkslista

Sametingets rapport til ILO for perioden frem til mai 2008

Tillegg til forslag 2, nytt avsnitt:

Sametinget viser til ILO-konvensjonen 169 artikkel 28, nummer 1, som innebærer en plikt for statlige myndigheter til å gi samiske barn og ungdom opplæring til å lese og skrive samisk – med mindre det ikke er praktisk mulig. Sametinget har enstemmig vedtatt – helt siden 2002 (sak 46-02):

- Alle samiske barn har rett til individuell opplæring i samisk. En slik individuell rett omfatter ikke retten til opplæring på samisk. Sametingets mål er at alle samiske elever får en individuell rett til opplæring på samisk, både i grunnskolen og i videregående opplæring, jamfør plenumssak 46/02 hvor et enstemmig Sameting uttaler at Opplæringslovens § 6.2 må endres til at alle samiske barn – uavhengig av bosted – sikres individuell rett til opplæring i og på samisk. Samiske barns rett til samisk språk må også sikres innenfor skolefritidsordningen (SFO).

Sametinget mener det er praktisk mulig å gjennomføre opplæring i og på samisk, men understreker samtidig at det ikke har vært tilfredsstillende konsultasjoner med sikte på å oppnå denne målsettingen, jf. ILO-artikkel 28, nr. 1, andre setning.

III Votering

Av 43 representanter var 30 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Nærings- og kulturkomiteens forslag 1 ble enstemmig vedtatt.
- Nærings- og kulturkomiteens forslag 2 ble enstemmig vedtatt.
- Nærings- og kulturkomiteens forslag 3 ble enstemmig vedtatt.
- Forslag 4 ble enstemmig vedtatt.
- Nærings- og kulturkomiteens tilråding ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Bjarne Store-Jakobsen, saksordfører	
2	Klemet Erland Hætta	
3	Toril Bakken	Bjarne Store-Jakobsen Klemet Erland Hætta
4	Olaf Eliassen	Bjarne Store-Jakobsen Klemet Erland Hætta Aili Keskitalo
	Olaf Eliassen	
5	Ingvill Pavall	Bjarne Store-Jakobsen Berit Oskal Eira
	Ingvill Pavall	
6	Anders Urheim	
7	Willy Ørnebakk	
8	Ann-Mari Thomassen	
9	Per Andersen Bæhr	
10	Isak Mathis O. Hætta	Willy Ørnebakk Klemet Erland Hætta
	Isak Mathis O. Hætta	
11	Terje Tretnes	
12	Bjarne Store-Jakobsen	Per Andersen Bæhr
	Bjarne Store-Jakobsen	
13	Bjarne Store-Jakobsen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

I 1994 ble ILO informert om en avtale mellom Sametinget og den norske regjering, som førte til at både Sametinget og regjeringen leverte egne rapporter, noe som belyste meningsforskjellene når det gjelder anvendelsen av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Sametinget ønsker å understreke hvor viktig den etablerte rapporteringsmekanismen mellom den norske regjering og Sametinget er. Sametingets syn er at det bare er gjennom en åpen og tydelig dialog vi kan komme frem til løsningene vi har mest behov for, og rollen til ILO er svært velsett og verdsatt i denne prosessen. ILO kritiske kommentarer til regjeringens opprinnelige forslag til finnmarkslov var således en sterkt medvirkende årsak til at lovforslaget ble endret og at man fant en omforent løsning som Sametinget kunne slutte seg til. Sametinget vil understreke at Finnmarksloven er basert på et kompromiss, der vesentlige krav fra Sametinget i henhold til folkeretten ble satt til side.

Førrige rapport fra Sametinget var i sin helhet viet regjeringens forslag til finnmarkslov. Denne saken burde derfor være godt kjent for ILO, og det er naturlig for Sametinget gi en kort oversikt over de viktigste endringer som ble gjort i lovforslaget. Sametinget vil også knytte noen kommentarer til de forutsetninger og forventninger som ble stilt av Sametinget i vårt vedtak der vi sluttet oss til det reviderte finnmarkslovsforslaget, og til hvilken oppfølging disse så langt har fått av norske myndigheter.

Sametinget ønsker også å legge frem noen kommentarer til "Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter" som fulgte i kjølvannet av den nye finnmarksloven, samt om våre erfaringer med praktiseringen av denne. Videre vil vi omtale regjeringens forslag til minerallov og Sametingets standpunkt om nødvendigheten av at det innføres et særlig urfolksvederlag i henhold til ILO-konvensjon nr.169 artikkel 15 nr 2. Rapporten vil også kort omtale den nye planloven.

På flere områder har norske myndigheter og Sametinget en ulik fortolkning av bestemmelser i ILOkonvensjon nr. 169 både når det gjelder rekkevidde og materielt innhold. Sametinget vil derfor særlig fokusere på bestemmelsene i landrettighetskapitlet da særlig på artiklene 13 til 15.

Avslutningsvis vil Sametinget knytte noen kommentarer til inkorporering av ILO konvensjon nr 169 i Norge

Når det gjelder andre spørsmål som tas opp i ILO-konvensjon nr. 169, ønsker Sametinget generelt å henvise til tidligere rapporter og komme tilbake til dem i senere rapporter.

2. Finnmarksloven (Særlig ILO-konvensjon nr. 169 landrettighetskapitlet)

Finnmarksloven ble vedtatt i Stortinget i mai 2005 og trådte i kraft 01.07. 2006 (Lovens kapittel 5 omkartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter trådte i kraft trer i kraft 14. mars 2008.) Sametingets plenum ga forut for Stortingsvedtaket sin enstemmige tilslutning til lovforslaget i mai 2005.

Det er foretatt omfattende og grunnleggende endringer i Regjeringens opprinnelige forslag. Lovforslagets ånd og prinsipper er endret fra å fokusere på spørsmålet om allmennhetens rettigheter til naturressursene i Finnmark til å fastslå at det overordnede formålet med loven er å særlig sikre samisk kultur, med reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Dette betyr at alle lovens bestemmelser må leses på bakgrunn av formålsbestemmelsen og det grunnsynet og de hensyn som etter den skal tillegges særskilt vekt. Dette betyr også at det grunnsynet som Samerettsutvalgets bygget sine forslag på nå delvis er tatt inn i loven.

Dette har vært et av Sametingets hovedkrav, i likhet med kravet om at folkeretten skulle få en sentral rolle i lovforslaget. Det har vært stor enighet i Sametinget om at ILO- konvensjonen skulle gjennomføres i norsk rett ved inkorporering og gis forrang foran norske lover. Justiskomiteens

innstilling medfører en delvis inkorporering eller gjennomføring av konvensjonen innenfor lovens virkeområde. Konvensjonen får ikke forrang foran andre lover, slik som konvensjonene som nevnes i Menneskerettsloven har. Men forslaget innebærer likevel at Justiskomiteen har imøtekommet Sametingets krav om inkorporering ved at urfolkskonvensjonen får forrang foran finnmarkslovens bestemmelser hvis domstolene kommer til at bestemmelser i loven strider mot konvensjonen. I tillegg følger det av merknadene til loven at konvensjonen vil være en viktig rettskilde ved fortolkningen av loven

Finnmarksloven inkluderer ikke bestemmelser om de fornybare marine ressurser. Sametinget fikk ikke gjennomslag for konkrete bestemmelser om sjøsamenes rettigheter til fiske og andre fornybare ressurser. Justiskomiteens kommentarer til finnmarksloven innebærer likevel en erkjennelse av at fiske er en viktig del av samisk kultur, og stortingsvedtaket omfattet en instruks til regjeringen om raskt å sette i gang et arbeid for å klargjøre rettighetssituasjonen på kysten av Finnmark.

Sametinget har med finnmarksloven fått et virkemiddel for å påvirke arealforvaltningen i fylket som vi ikke har hatt tidligere. Selv om bestemmelsen om Sametingets retningslinjer etter vårt syn ikke burde inneholdt noen departemental kontroll, så ser vi på dette som en aksept av Sametingets rolle som forvalter av de samiske interesser og verdier. Det er også andre steder i loven hvor det ideelt sett ikke burde vært behov for kontroll fra statlig hold. Sametinget har hele veien forutsatt at organet skal være selvstendig og ikke være underlagt statlig styring. Sametinget har ikke klart å få gjennom alle våre forslag vedrørende dette.

Når det gjelder ressurser inneholder finnmarksloven enkelte endringer som er i tråd med Sametingets ønsker. Bygdene og ressursbruken som bygdefolk har, er blitt anerkjent gjennom adgang til særskilt rett til utnyttelse av fornybare ressurser i bygdens tradisjonelle områder. Denne bestemmelsen samt bestemmelsen om lokal forvaltning av slike ressurser vil kunne være et viktig virkemiddel for å sikre fortsatt bosetting i bygdene. Sametinget ville helst sett at lovforslaget bar mer preg av samiske sedvaner og en klar anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk. Når det er sagt mener Sametinget at loven inneholder mange positive forbedringer, spesielt gjelder dette allmennhetens adgang til ressursene. Regjeringens forslag inneholdt en bestemmelse om allmennhetens rett til å utnytte ressursene i Finnmark. Lovforslaget er endret fra å omhandle allmennhetens rettigheter til å si at allmennheten har adgang til ressursene, etter tillatelse fra Finnmarkseiendommen. Ved ressursmangel vil lokalbefolkningens bruk kunne gis prioritet, og det er en riktig og viktig presisering.

Etableringen av Finnmarkseiendommen markerer et historisk skille i forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark. Samene sikres en lovfestet deltakelse i styringen av grunn og ressurser, og en anerkjennelse av grunneierretten ved at samene ikke konsekvent er i mindretall og kan være med på å avgjøre hvilke tiltak som er nødvendige for å sikre fremtiden for kommende samiske generasjoner.

Statskog SFs forvaltning har også hatt kommersielle mål og har ikke hatt som formål å styrke lokalbefolkningens rådighet over sine ressurser. Finnmarksloven setter en stopper for at det overskuddet Statskog SF har hatt hvert år ved salg av ressursene, forsvinner ut av fylket. Finnmarkseiendommen skal ivareta forvaltningen av ressursene og få inntektene av salg av fiske- og jaktkort. Det samme gjelder de mineralene som tilhører grunneier. Disse vil fra lovens ikrafttredelse tilhøre Finnmarkseiendommen, som vil gi tillatelser til undersøkelser og utvinning av mineralressurser.

Når det gjelder mineraler innebærer finnmarkslovsvedtaket videre at det skal legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med reindrift, utmarksbruk, næringer og samfunnsliv. Dette betyr at Sametingets lange kamp for å få en regel om særskilt vektlegging av samiske hensyn ved mineralutvinningsaker endelig har medført resultater. Dette gjelder likevel ikke i hele det samiske området, men kun i Finnmark fylke..

Finmarkslovsaken inneholder svært viktige prinsipielle avklaringer. Fremover vil grunnlaget for vurdering av samiske interesser i saker som angår bruken av utmarka ikke lenger være avhengig av om en saksbehandler kjenner til og har vilje til å vurdere samiske hensyn.

Forslaget om Finnmarkskommisjon og særdomstol er svært viktige fremskritt. Det bygger på kjente prinsipper. Ikke alle positive elementer fremkommer direkte av lovteksten. Kommisjonen skal fastslå etablerte rettigheter etter gjeldende nasjonal rett etter § 29 og hvis man leser merknadene så nevnes samiske sedvaner spesielt som en del av grunnlaget for kommisjonens avgjørelser.

Sametinget ville selvfølgelig helst sett at lovforslaget bar ennå sterkere preg av samiske sedvaner og en klarere anerkjennelse av det kollektive aspektet av samenes bruk.

Finmarksloven er ikke ideell, det gjenstår mange spørsmål som vi må følges opp av statlige myndigheter. Den kanskje største begrensningen i Finmarksloven er at den kun gjelder en del av det tradisjonelle samiske området i Norge. Finmarksloven er vedlagt denne rapporten som vedlegg 1.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget ber ILO vurdere om Finmarkslovens § 29 er i samsvar med artikkel 14 i ILO-konvensjon nr. 169 om samenes rettigheter til eierskap og besittelse av de landområder der de tradisjonelt lever, skal anerkjennes.

Da Finmarksloven er et kompromiss, ber Sametinget ILO vurdere hvordan man på en bedre måte kan ivareta samenes bruks- og eiendomsrett i områder utenfor Finnmark.

3. Sametingets forutsetninger og oppfølging i forbindelse med

Finmarksloven

Sametinget gjorde følgende enstemmige vedtak forut for Stortingets vedtakelse av finmarksloven:

”Sametinget viser til Justiskomiteens utkast til innstilling O.nr.80 (2004-2005) om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finmarksloven), av 9. mai 2005.

Sametinget konstaterer at Finmarksloven er et viktig fremskritt i sikringen og anerkjennelsen av samenes rettigheter til land og naturressurser etter intern rett og folkerett.

Finmarksloven fører sammen samenes fortid, nåtid og fremtid. Loven bygger på en erkjennelse av behovet for forsoning mellom staten og samene for tidligere tiders urett, og behovet for å sikre at samenes mangfoldige kultur og levesett skal bestå også i fremtiden.

Det framheves at Finmarksloven markerer et historisk skille når det gjelder de prinsipper forvaltningen av grunn og ressurser i Finnmark skal bygge på. Finmarkslovens grunnsyn er at forvaltningen av grunn og naturressurser i Finnmark særlig skal sikre samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Dette grunnsynet og den prinsipielle anerkjennelsen av samenes rettigheter, er selve fundamentet for Finmarksloven, og vil forhåpentligvis gi virkninger for tilsvarende prosesser om samenes og andre urfolks rettigheter i andre områder og i andre land.

Det konstateres at lovforslaget anerkjenner at samene gjennom sin bruk etter alders tid har etablert rettigheter til grunn og ressurser i Finnmark, og at disse rettighetene består og skal kartlegges og sikres ved egne prosesser. Den tradisjonelle samiske utmarksbruken har ved denne loven fått sin første lovmessige anerkjennelse, noe som har vært av stor betydning for Sametinget.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, hvor spesielt samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten er viktige rettskilder. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder.

Sametinget vil framheve det positive i at loven gir ILO- konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter forrang foran Finnmarksloven hvis lovens bestemmelser strider mot konvensjonen. Finnmarksloven innebærer dermed at Norge klart gir konvensjonen den status urfolks menneskerettigheter bør ha i landets lovgivning.

Sametinget vil understreke den grunnleggende betydningen av at staten overfører grunnbokshjemmelen og rådigheten til grunn og ressurser til et nytt selvstendig organ, der Sametinget er en likeverdig part.

Sametinget konstaterer at loven innebærer en anerkjennelse av Sametinget som forvalter av de samiske verdiene ved at Sametinget skal gi retningslinjer for hvilke hensyn som skal tas av både statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter ved endringer i bruken av utmarka. Ved vurderinger av om det skal tillates gruvedrift i Finnmark, skal det legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur med næringer og utmarksbruk.

Sametinget konstaterer at samene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære samiske områdene. Det samiske kyst- og fjordfiske må sikres. Det framheves derfor som særlig viktig at det svært raskt gjennomføres en utredning om samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, som følges opp med lovfestede rettigheter og en utvidelse av Finnmarkskommisjonens mandat til også å identifisere rettigheten til fiske.

Det slås fast at sikring av samiske rettigheter, etter internrett og folkerett, i østsamiske og kystnære samiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark. Sametinget vil videre understreke at arbeidet med disse spørsmål skal igangsettes snarlig og prioriteres.

Sametinget forventer at det igangsettes en helhetlig gjennomgang av relevant lovgiving slik at også disse er i samsvar med formål til folkeretten og Finnmarksloven.

Sametinget vil framheve at Stortinget har tatt Norges folkerettslige forpliktelse om å konsultere det samiske folk ved arbeidet med Finnmarksloven på alvor, og at dette er nytt i forhold til landets konstitusjon. Sametinget vil videre framheve at konsultasjonene har vært svært nyttige i arbeidet med å finne frem til et forslag som Sametinget kan samtykke til. Sametinget kan på denne bakgrunn gi sitt samtykke til at Justiskomiteens flertallsinnstilling fremmes for Stortinget slik den forligger, og tilrår Stortinget å vedta innstillingen.”

Vedtaket må leses i sammenheng og inneholder en rekke forutsetninger for hvilke oppfølgende tiltak som må settes i verk av statlige myndigheter gjennom konsultasjoner med Sametinget.

4. Statlig oppfølging, lovnader / hva som faktisk har blitt gjort

Sametinget vil i det følgende knytte noen kommentarer til hvilken oppfølging som faktisk har blitt gjort siden vedtakelsen av finnmarksloven i 2005.

Marine ressurser /fiske i sjøen

Stortinget fattet følgende vedtak i forbindelse med vedtagelsen av finnmarksloven:

”Stortinget ber Regjeringen snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak

om dette for Stortinget.”

Regjeringen ga Fiskeri- og kystdepartementet i oppdrag å sørge for at Stortingets anmodningsvedtak ble fulgt opp. Fra januar til juni 2006 ble det i henhold til prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og Statlige myndigheter avholdt tre konsultasjonsmøter mellom Sametinget, og Fiskeri- og kystdepartementet, med Arbeids- og inkluderingsdepartementet som observatør der temaet var mandat for et ekspertutvalg som skulle utrede samer og andres rett til fisket utenfor Finnmark. Konsultasjonspartene kom til enighet rundt fastsettelse av mandatet og utvalget ble oppnevnt i statsråd 30. juni 2006. Ekspertutvalget valgte å ta navnet Kystfiskeutvalget og ble ledet av tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

Kystfiskeutvalgets arbeid ble ferdigstilt ved utløpet av desember 2007. Innstillingen ble 18. februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Innstillingen ble sendt på høring medio april 2008.

Kystfiskeutvalget har i forbindelse med sitt arbeid holdt åpne høringsmøter i alle Finnmarks kystkommuner. Formålet med høringsmøtene var å innhente informasjon lokalt for å kunne danne seg et inntrykk av lokale fiskeritradisjoner og sedvaner, og innhente innbyggernes synspunkter på gjeldende fiskerireguleringer og aktiviteten i fiskeriene i dag. Utvalget var også interessert i å få eventuelle forslag til endringer i disse reguleringene.

Kystfiskeutvalgets forslag samt andre større saker innen fiskerisektoren vil bli presentert i et eget kapittel i rapportens kapittel 10 med særlig fokus på Sametinget og norske myndigheters ulike fortolkning av ILO-konvensjon nr. 169.

Fiske i Tana og Neiden

Finnmarksloven § 28 gir en anvisning på at det gjennom forskrift kan gis nærmere regler for en lokal rettighetsbasert forvaltning av fisket i vassdragene Tana og Neiden. Sametinget og Miljøverndepartementet har gjennom en konsultasjonsprosess blitt enige om hovedtrekkene i et mandat for et utvalg som skal revidere regelverket for fiske i Tanaelva. Departementet har i konsultasjonsprosessen gitt uttrykk for at utvalget ikke skal ta stilling til rettighetsspørsmål, noe Sametinget har bestridt under henvisning til at ethvert forslag om nye regler for en rettighetsbasert forvaltning av fisket må hvile på en underliggende presumsjon om rettighetsforholdene, slik at nye regler ikke vil være til fortrengsel for underliggende rettighetsforhold.

Østsamene

Den gruppa av samer som vi kjenner under benevnelsen østsamer (også benevnt som skolter) er en folkegruppe som har hatt sine tradisjonelle bosetningsområder i grenselandet mellom Finland, Russland og Norge – og da først og fremst langs elvene Lotta, Tuloma, Notta, Petsamo, Pasvik og Neiden. Østsamene i Neiden har tradisjonelt befolket Neiden siida, et område som i våre dager er delt av statsgrensene. Østsamenes kontroll over og utnyttelse av området har vært basert på opprinnelig okkupasjon, og grensene til nabosiidaene har stort sett vært stabile.

Den tradisjonelle levemåten blant østsamene har vært basert på bruk av områdets ressurser der fiske etter laks i Neiden og Munkelva, sjøfiske, jakt, fangst, mosesanking og reindrift har inngått. Østsamene ble kristnet på 1500-tallet av den russisk-ortodokse kirke, og en liten menighet i Neiden vedlikeholder denne trosretningen. Østsamisk språk har status som en av de samiske hoveddialekter, og står fjernt fra nordsamisk.

Østsamene befinner seg i en utsatt og kulturelt kritisk situasjon. De gikk på kort tid fra å utgjøre majoriteten av befolkningen i sine områder til å bli en minoritet blant annet på grunn av den nasjonale politiske betydningen grensestrøkene hadde. Østsamisk kultur er, som følge av en hardhendt

assimileringspolitikk og diskriminering, i ferd med å forsvinne. Slik sett er østsamene i dag den svakeste gruppen blant samer i Norge, og de er i dag svært fåtallige. Samerettsutvalget vurderte på denne bakgrunn flere særtiltak for østsamene. Sametinget viser til at positive særtiltak har en solid forankring i folkeretten og i nasjonal rett. Det vises blant annet i denne sammenheng til at tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith har summert det samerettslige bilde slik han ser Norges nasjonale og internasjonale rettslige forpliktelser ovenfor samene i 13 teser. Punkt 8 lyder:

”Om særtiltak. Samene har krav på positive særtiltak i forhold til den øvrige befolkning i landet, i den grad slike særtiltak er påkrevd for kultursikring og kulturutvikling.”

Sametinget foreslo i finnmarkslovsprosessen under henvisning til Samerettsutvalgets forslag at lovbestemmelser som danner grunnlag for å iverksette særtiltak og med et spesielt vern om østsamisk kultur, østsamiske sjølaksefiskeplasser og om østsamenes elvefiske i Neiden skulle inntas i Finnmarksloven (for Finnmarkseiendommen) og i sameloven (for norske myndigheter). Verken Regjering eller Storting har respondert på disse forslagene.

Sametinget slo i sin tilsutning til finnmarksloven derfor fast i mai 2005 fast at sikring av samiske rettigheter, etter intern rett og folkerett, i østsamiske områder er neste skritt i rettighetsarbeidet i Finnmark og understreket samtidig at arbeidet med disse spørsmål må igangsettes snarlig og prioriteres.

Regjeringen har vedtatt at det skal bygges et Østsamisk museum. Museet er under oppføring og det er overført midler til drift av institusjonen. En annen positiv utvikling på det kulturelle/åndelige området, jf. ILO art 5 b, er at Universitetet i Oslo har akseptert et krav om tilbakeføring av skjelettdeler fra 94 individer for gjenbegravelse på den østsamiske ortodokse gravplassen i Neiden, Sør-Varanger kommune. Kravet var støttet av Sametinget, som også har myndighet i spørsmål om tilbakeføring av samisk skjelettmateriale. Sametinget arbeider nå for frigjøring av gravplassområdet fra sekundær aktivitet, noe som vil kreve oppkjøp av en eiendom. Statlige myndigheter må anses å ha ansvar for å bidra til finansiering av et slikt kjøp, jf. ILO 169 art 6 c.

Mineraler

Ved vedtagelsen av Finnmarksloven ble det vedtatt enkelte endringer i minerallovgivningen, noe som riktignok var geografisk avgrenset til Finnmark. Det ble blant annet gitt regler om adgang til en forhøyet grunneieravgift til Finnmarkseiendommen og regler om samiske hensyn som måtte tas i den offentligrettslige forvaltningen. Under finnmarkslovsprosessen var en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen ikke noe eget tema, og selv om endringene i minerallovgivningen er positive skritt, har Sametinget vært tydelig på at det er behov for en helhetlig gjennomgang av minerallovgivningen som gjelder for hele det samiske området og som oppfyller regelen i ILOkonvensjon nr. 169 artikkel 15 nr 2.

Sametinget har siden januar 2007 vært inne i en konsultasjonsprosess vedrørende en ny minerallov med Nærings- og handelsdepartementet. I perioden juli 2007 til april 2008 har det ikke vært bevegelse i saken. I denne rapporten vil denne saken bli nærmere behandlet under kapittel 11.

Områdene sør for Finnmark

Samerettsutvalget leverte 2 i november 2007 sin innstilling for områdene sør for Finnmark. Innstillingen er sendt på ett års alminnelig høring. Sametinget har enda ikke formelt behandlet saken, men vil legge til grunn at lovmessige tiltak sør for Finnmark må være innenfor folkerettslige standarder. Etter Sametingets syn er samerettsutvalgets forslag for områdene sør for Finnmark dårligere enn det som for Finnmarks vedkommende følger av Finnmarksloven.

En utfordring i forhold til Samerettsutvalget 2 sine konklusjoner synes å være oppfyllelsen av

anerkjennelsen av den selvstendige plikten som følger av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 14 nr. 1, begge alternativer, ved valg av styringsmodell for områder som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2. Samerettsutvalget foreslår styringsmodeller for grunnen, som skal identifiseres etter artikkel 14 nr. 2, der samene konsekvent er i en mindretallsposisjon. Det synes videre å være en utfordring å oppfylle retten til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning etter artikkel 7 og 15 nr. 1 for områder der det foreslås styringsmodeller der samiske representative organer ikke gis myndighet til å oppnevne styrerepresentanter. Rapporten vil behandle dette nærmere under kapittel 7.

Sametinget ser det som viktig at det nå gjennomføres et grundig og målrettet arbeid for i lov sikre samiske eiendoms-, bruks- og deltakelsesrettigheter til grunn og ressurser.

Samerettsutvalget 2 har foreslått tre nye lover. Diss er en kartleggings- og anerkjennelseslov, en hålogalandsallmenningslov (grunneierstyring av områder som skal identifiseres i Troms og Nordland fylker) og en saksbehandlings- og konsultasjonslov. I tillegg foreslår samerettsutvalget endringer i fjelloven (retten til allmenningsbruk i Sør Norge), bergverksloven, naturvernloven, plan- og bygningsloven, reindriftsloven og friluftslivsloven. Samerettsutvalget har også vurdert behov for lovendringer for kyst og fjordfiske, men overlater til kystfiskeutvalget å foreslå konkrete tiltak på dette området.

Det er det samlede resultatet av de ulike lovprosessene sammenholdt med Norges folkerettslige forpliktelser som vil avgjøre om samiske rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt. Sametinget ser det derfor som viktig at de ulike lovforlagene behandles på en slik måte at de samerettslige sidene fullt ut ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området i de beslutningsprosessene som er i gang.

Identifisering og anerkjennelse av landrettigheter

Etter finnmarksloven § 29 skal det opprettes en egen Finnmarkskommisjon som skal identifisere og anerkjenne eiendoms og bruksrettigheter i Finnmark.

Sametinget har gjennomført konsultasjoner med Justis- og politidepartementet og kommet til enighet om forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Forskriften utfyller reglene i finnmarksloven kapittel om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter.

Sametinget vil framheve at Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende rett, og ser det som positivt at samiske sedvaner og rettsoppfatninger og folkeretten anerkjennes som viktige rettskilder i finnmarksloven. En slik anerkjennelse av samisk sedvanemessig bruk vil bidra til at kommende generasjoner samer sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres bruk av deres tradisjonelle områder. Sametinget legger til grunn at dette bør få virkning også i den generelle rettsanvendelsen for andre domstoler.

Ny planlov

Samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv er under press fra det norske storsamfunnet på mange måter. Det er derfor behov for regler som sikrer og ivaretar samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv i planleggingen i kommuner og fylker.

Arealgrunnlaget har stor betydning for samisk næringsutøvelse og bosetting, for kulturell tilhørighet, og for videreføring og utvikling av samfunnslivet. Tradisjonelle samiske næringsformer forutsetter ekstensiv bruk av store arealer. I forvaltning og utnyttelse av miljø og arealer er det to forhold som er bestemmende. Det ene er en avklaring av retten til grunnen, og det andre er lovverket for miljø- og ressursforvaltning.

Hvordan områdene utnyttes blir i stor grad styrt av miljø og ressurslovgivingen. Sametinget har derfor lagt mye arbeid i å få gjennomslag for sikringen av samiske interesser i en ny plan- og bygningslov. Sametinget har oppnådd enighet med Miljøverndepartementet om ny plandel i plan- og

bygningssloven. Der skal arealplanlegging ha som formål å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv. Sametinget gis innsigelsesmyndighet i saker som kan svekke dette formålet. Denne lovendringen er en viktig anerkjennelse av samiske utmarksnæringer.

Regjeringen la i februar 2008 fram et forslag til ny plan- og bygningsslov Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningssloven) (plandelen).

Det er fastsatt at Sametinget kan fremme innsigelse dersom en plan får:

”vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse”.

Samiske hensyn er også tatt med som et grunnleggende hensyn ved anvendelse av loven, noe som innebærer at lovens planbestemmelser skal tolkes i lys av dette hensyn. Loven etablerer et godt grunnlag for sikring av det materielle samiske kulturgrunnlaget ved arealplanlegging.

Sametingets retningslinjer om endret bruk av utmark

I henhold til finnmarkslovens § 4 har Sametinget rett til å utarbeide retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark fylke. Departementet skal formelt godkjenne disse ved å vurdere om de er i samsvar med finnmarksloven i form av en legalitetskontroll.

Sametinget vedtok retningslinjer for endret bruk av meahcci (utmark) i Finnmark fylke i mai 2007. Retningslinjene ble godkjent av Arbeids- og inkluderingsdepartementet 11. juni 2007. Ved utformingen av retningslinjene la sametingsrådet til grunn det prinsipp som nå fremkommer av FNs urfolkserklæring om at endringer eller inngrep kun kan skje på grunnlag av et frivillig avgitt samtykke basert på god informasjon, og på grunnlag av fremforhandlede vilkår.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget har etterlyst at det også iverksettes et tilsvarende arbeid for Neidenvassdraget, noe som foreløpig ikke har blitt gjort.

Tiltak for å sikre og styrke østsamenes materielle kulturgrunnlag, slik foreslått av Samerettsutvalget og Sametinget, er foreløpig ikke fulgt opp av regjeringen.

Iverksettelse av lovens kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter har imidlertid trukket ut i tid. Finnmarkskommisjonen ble formelt opprettet 14. mars 2008. Finnmarksdomstolen er fortsatt ikke etablert.

Finnmarkskommisjonen og særdomstolen skal bygge sine avgjørelser på gjeldende nasjonal rett (§ 29 i Finnmarksloven). Sametinget ber ILO vurdere om dette er tilstrekkelig for å sikre at samiske sedvaner, samiske rettsoppfatninger og folkerettslige standarder vektlegges tilstrekkelig ved avgjørelser i kommisjonen og domstolen.

Ny planlov skal innebære en effektiv oppfølging med en reell deltakelse fra samenes side. Sametinget må derfor sikres virkemidler og ressurser for dette i henhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 nr. 1 b og c dette har regjeringen ikke lagt opp til dette.

5. Prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter, ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Denne

retten er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6. ILO har uttalt at:

"the spirit of consultation and participation constitutes the cornerstone of Convention No. 169 on which all its provision are based"

Etter finnmarkslovsprosessen der Sametinget konsulterte direkte med Stortinget etter regjeringens manglende oppfyllelse av konsultasjonsplikten, var Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget er enige om at det var lite formålstjenlig med stadige debatter om hvordan de folkerettslige bestemmelsene om konsultasjoner og deltakelse skulle forstås. Ved å få etablert ordninger og prosedyrer for samhandling mellom Regjeringen og Sametinget kan lignende debatter som den som oppsto i forbindelse med fremleggelsen av finnmarksloven unngås for fremtiden, noe både regjeringen og Sametinget vil være tjent med. Konsultasjonsordninger bidrar også til å utvikle en felles forståelse for situasjonen og utviklingstrekkene i samiske samfunn.

På denne bakgrunn ble det i 2004 nedsatt en arbeidsgruppe med deltagere fra Sametinget og Regjeringen som skulle utarbeide et forslag til konsultasjonsprosedyrer. Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble underskrevet av kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005. Konsultasjonsavtalen ble godkjent av Sametinget 1. juni 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon 1. juli 2005. Konsultasjonsprosedyrene er et viktig skritt for å tydeliggjøre Sametingets plass i styringssystemet i landet og har blant annet til formål å sikre en praktisk gjennomføring av ILO-konvensjon nr. 169, å søke enighet, samt å få en felles forståelse for behovene i samiske samfunn.

For verneplanarbeid av naturområder ble det 31. januar 2007 inngått en avtale mellom miljøvernministeren og sametingspresidenten om retningslinjer for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder. Retningslinjene ble godkjent av Sametinget 1. mars 2007.

Retningslinjene er en konkretisering og tilpasning av konsultasjonsprosedyrene for et avgrenset saksområde. Retningslinjene sikrer, i tillegg til konsultasjoner med Sametinget om verneforslag, at samiske lokalsamfunn og direkte berørte samer blir involvert i konsultasjonene.

Konsultasjonsprosedyrenes innhold

Konsultasjonsprosedyrene er retningsgivende. Dette innebærer at statlige myndigheter og Sametinget i fellesskap kan velge å fravike prosedyrene på saksområder der det er etablert egne regler som både departementet og Sametinget mener ivaretar urfolksinteressene på en like god måte som konsultasjonsprosedyrene. Statlige myndigheter kan likevel ikke ensidig velge å ikke følge prosedyrene.

Konsultasjonsprosedyrenes virkeområde er både generelle saker, som lovforslag og forskrifter, og beslutninger i enkeltsaker som "vil kunne påvirke samiske interesser direkte". I saker hvor det er uklart om samene påvirkes direkte vil det være naturlig å ta utgangspunkt i Sametingets egen vurdering av hva som er en direkte påvirkning og om de ønsker at det skal iverksettes konsultasjoner. Prosedyrene gjelder for statlige myndigheter, dvs. regjeringen, departementene og underliggende statlige organer. Konsultasjonsplikten kan omfatte alle ideelle og materielle former for samisk kultur. Konsultasjonsplikten synliggjør at statlige myndigheter i god tro faktisk skal søke å oppnå enighet med Sametinget. Prosedyrene er et viktig verktøy som bidrar til å sikre at avgjørelser fattes med legitimitet i den samiske befolkningen gjennom deres folkevalgte organ. Dette innebærer at Sametinget skal ha en mulighet til å ha reell innflytelse på prosessen og resultatet. Det er av denne grunn gitt bestemmelser som krever at Sametinget får full informasjon på alle stadier av prosessen, samt at Sametingets syn skal følge saken videre.

Konsultasjonsavtalen er i sin helhet lagt ved denne rapporten som vedlegg 2.

Praktiseringen av konsultasjonsprosedyrene

Når det gjelder praktiseringen av avtalen og av ILO-konvensjon nr.169 artikkel 6 har Sametinget gjennomført konsultasjoner med statlige myndigheter i mange saker. En slik styrking som setter Sametinget, som samenes folkevalgte organ, i stand til fullt ut å delta i samme omfang som befolkningen for øvrig og på alle beslutningsnivåer har ikke skjedd etter inngåelsen av konsultasjonsavtalen.

Sametinget har hatt flere gode konsultasjonsprosesser og flere departementer har etter konsultasjonsavtalen erkjent at Sametinget må konsulteres med sikte på å oppnå enighet. Konsultasjonsprosessen med Miljøverndepartementet for ny plan- og bygningslov tjener som et godt eksempel på hvordan konsultasjoner kan gjennomføres med full informasjon i alle stadier og med vilje fra begge parter til å oppnå enighet.

Dessverre er ikke konsultasjonene om ny plan- og bygningslov en gjennomgående erfaring. Regjeringen valgte å avslutte konsultasjonen om strukturiltakene for fiskeflåten uten at det var en gjensidig forståelse fra partene om at det ikke var behov for videre konsultasjoner, uten at departementet hadde gitt full informasjon om alle relevante forhold på alle stadier i behandlingen av saken, og uten at aktuelle tiltaks virkninger for samiske fiskerier sett i forhold til folkerettslige forpliktelser var vurdert. Dette selv om Statsråden lovet å "... utarbeide et notat der det redegjøres for hvorledes aktuelle forslag kan påvirke samiske interesser og da sett i forhold til folkerettslige forpliktelser" (jf. protokoll fra konsultasjonsmøte 26.02.07). Regjeringen valgte også å legge fram forslag til ny reindriftslov uten at konsultasjonene med Sametinget var avsluttet og uten at Sametinget var gitt full informasjon om regjeringens vurderinger og forståelser av foreslåtte lovendringer.

Sametinget har videre registrert at det ikke ble avholdt konsultasjoner om blant annet nasjonal helseplan og forvaltningsplanen for Barentshavet.

Sametinget har opplevd utfordringer i forbindelse med at handlingsrommet for reelle konsultasjoner fra statlig side i en del sammenhenger har vært svært lite eller ikke tilstedeværende, ved at beslutningene i realiteten allerede er fattet i regjeringen. Sametinget kan ha forståelse for at det kan være krevende å etablere enighet internt i regjeringen om store og sammensatte saker. Sametinget mener dette likevel ikke kan gå på bekostning av at det gjennomføres reelle konsultasjoner.

Sametinget fremhever følgende:

Konsultasjonsavtalen hviler på et partnerskapsperspektiv mellom Sametinget og statlige myndigheter. For reelt å kunne opptre som en likeverdig partner i konsultasjonene, må Sametingets virkemidler (means) og ressurser (resources) etter artikkel 6 nr. 1 b og c styrkes. Dette er ikke fulgt opp av regjeringen etter inngåelsen av konsultasjonsavtalen.

Selv om Sametingets stilling er styrket på generelt grunnlag ved at flere departementer har blitt mer bevisst på å inkludere Sametinget i viktige prosesser, har Sametinget flere eksempler på brudd på både konsultasjonsavtalen og konsultasjonsforpliktelsen i ILOkonvensjon nr. 169 artikkel 6 fra statlige myndigheter.

Et gjennomgående problem i flere større ressurslovsaker har vært at statlige myndigheter aktivt har søkt å avgrense mot urfolksrettigheter ved å henvise disse til parallelle eller etterfølgende særprosesser, noe som i realiteten innbærer en fraskrivelse av ansvar i enkeltdepartementer og en fraskrivelse av de forpliktelser staten har overfor samene som utfolk etter folkeretten.

6. Konsultasjonsprosedyrer for budsjett ILO-konvensjon nr.169 artikkel 7 (og 6)

Avtalen om konsultasjonsprosedyrer omfatter ikke budsjettfastsetting. Det er en felles forståelse mellom regjeringen og Sametinget at prosedyrer for budsjettfastsetting til Sametinget skal avklares i en egen prosess. I 2006 ble det satt ned en interdepartemental arbeidsgruppe med medlemmer fra departementene og Sametinget som skulle se på Sametingets formelle stilling samt utarbeide forslag til budsjettprosedyrer. Arbeidsgruppen leverte sitt forslag i mars 2007.

Arbeidsgruppen vurderte i sin rapport tre ulike modeller for budsjettprosedyrer, rapporten vedlegges.

"Modell 1 tar utgangspunkt i dagens budsjettrutiner og konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det etableres nærmere regler for gjennomføring av konsultasjoner om budsjettet til samiske formål. Modellen innebærer videre at det om våren legges fram en egen stortingsmelding om situasjonen og utviklingsbehov i det samiske samfunnet, der regjeringen vil kunne gi Sametinget mer forpliktende signaler om hvordan regjeringen ser for seg oppfølgingen av bl.a. Sametingets budsjettbehov, tiltak angitt i Faglig analysegruppes rapport og enighetspunkter mellom Sametinget og regjeringer fra ulike konsultasjonsmøter siste år. Den endelige fordelingen av bevilgninger til samiske formål presenteres imidlertid når statsbudsjettet legges fram i oktober.

Arbeidsgruppens medlemmer fra Sametinget mener at denne modellen ikke kan anses å være innenfor de folkerettslige krav som stilles for konsultasjoner av tiltak av direkte betydning for samene og for Sametingets rett til å fremme og kontrollere egen økonomisk, sosial og kulturelle utvikling.

Modell 2 tar utgangspunkt i at det overføres til Sametinget en viss prosentandel av statsbudsjettet til samiske formål. Modellen bygger på forutsetningene om at samene har rett til selvbestemmelse og rett til å prioritere over sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Arbeidsgruppens medlemmer fra departementene mener at en slik modell ikke er realistisk å få til.

Modell 3 tar utgangspunkt i forholdet til kommuner og fylkeskommuner i budsjettssammenheng, samt i kjente årlige hovedforhandlinger mellom staten og næringsorganisasjoner innen jordbruket og reindriften. Modellen vektlegger også at staten og Sametinget er likeverdige partnere, jf. konsultasjonsprosedyrene. Modellen innebærer at det i likhet med for eksempel kommuneopplegget og reindriftsforhandlingene legges fram en stortingsproposisjon om våren, og legger således til rette for at de budsjettmessige rammene til samiske formål er avklart i god tid før en går over i nytt budsjettår. Dette medfører at det også aktivt legges til rette for bedre saksbehandling i Sametinget, at Sametinget kan føre gode prosesser i forhold til de institusjonene de har ansvaret for og for øvrig i det sivile samiske samfunnet om prioriteringer innenfor de økonomiske rammene. På bakgrunn av denne samlede vurderingen av modellene mener arbeidsgruppen at modell 3 (forhandlinger) best ivaretar de hensyn som arbeidsgruppen har lagt vekt på i utformingen av nye budsjettprosedyrer."

I den nærmere begrunnelse for modell 3 heter det videre i arbeidsgrupperapporten:

"Hele arbeidsgruppen er enig om at modell 3 først og fremst legger vekt på praktiske løsninger som oppfyller forpliktelsene til konsultasjoner i henhold til ILO-KONVENSJON NR.169 169 artikkel 6, og hvor artikkel 7 gir supplerende støtte til slike prosedyrer." En oppfølging av forslaget til budsjettprosedyrer gjennom egne konsultasjonsprosesser har så langt ikke funnet sted. På det halvårlege konsultasjonsmøtet mellom Sametingspresidenten og Statsråden med ansvar for samesaker 12. januar 2007 ga imidlertid statsråden uttrykk for at i regjeringens prinsippmelding om samepolitikken, som er under utarbeidelse, så vil denne saken følges opp med at regjeringen vil velge en løsning som tar utgangspunkt i modell 1. Dette hadde ikke vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget. Sametinget har avvist denne løsningen med henvisning til at den etter

Sametingets syn ikke vil være en løsning som er innefor rammene som følger av ILO-konvensjon nr. 169 artiklene 6 og 7. Sametinget forstår prosessen fra nedsettelse av arbeidsgruppe, til arbeidsgruppens forslag og endelig avtale om budsjettprosedyrer som en og samme konsultasjonsprosess, der regjeringen underveis ikke ensidig kan beslutte hvilke løsninger det skal konsulteres om.

Sametinget fremhever følgende:

En oppfølging av forslaget til budsjettprosedyrer gjennom egne konsultasjonsprosesser har så langt ikke funnet sted.

7. Deltakelse i den offentligrettslige forvaltning ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15

I sin folkerettslige vurdering av regjeringens opprinnelige forslag til finnmarksloven har professorene Geir Ulfstein og Hans Petter Graver vist til at ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 innebærer en rett for samene til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene i sine områder blant annet under henvisning til at om artikkel 15 ikke innebærer annet enn det som ville følge av en anerkjent eierposisjon etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.1, ville regelen i artikkel 15 ha liten selvstendig betydning. En rett til deltakelse i den offentligrettslige forvaltning vil også gjelde der samene har bruksrettigheter etter det andre alternativet I artikkel 14 nr 1.

"Artikkel 15 krever at samenes rett til ressurser på de områder de befolker skal være den samme som den rett til ressurser en eier generelt har etter norsk rett, samt at de skal sikres innflytelse og deltakelse over beslutninger som treffes av myndighetene med hensyn til ressursutnyttelsen." [...] "...Skal loven oppfylle artikkel 15 må dessuten samene sikres deltakelse i offentlige beslutninger om offentligrettslige avgjørelser som berører deres rettigheter."

Videre heter det:

"Deltakelsesrettighetene som må tilstås er sterkere enn alminnelige partsrettigheter i forvaltningsloven. Dette følger av at bestemmelsen direkte taler om "participate in the use" i motsetning til for eksempel artikkel 15 nr. 2 som taler om "consult these peoples" og artikkel 6 som taler om "consult the peoples concerned". Etter ordlyden er det nærliggende å legge til grunn at urfolkets må være representert i de organer som treffer vedtak og forestår forvaltningen av ressurser på urfolkets områder".

Norske myndigheter har foreløpig unnlatt å ta direkte stilling til denne fortolkningen og har ikke respondert direkte på Sametingets innspill om å ta stilling til regelen i artikkel 15 Dette gjelder blant annet i spørsmålet om forvaltningen av verneområder i samiske områder, der Sametinget har bedt om at det opprettes egne forvaltningsstyrever for forvaltningen av de vedtatte vernebestemmelsene og hvor Sametinget også oppnevner representanter i styrene.

Selv om norske myndigheter ikke har tatt stilling til fortolkningen av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1 finnes det likevel eksempler på at det er gjennomført forvaltningsordninger som sikrer samisk deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen. Dette gjelder regelen om Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark i finnmarksloven. Andre eksempler er Sametingets innsigelsesadgang etter den nye planloven og Sametingets oppnevning av representant i regionale rovviltnemnder som forvalter rovviltpolitikken.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget er for øvrig av den formening at selv om konsultasjoner etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 og 15 nr. 2 vil kunne omhandle forhold av offentligrettslig karakter, kan det likevel vanskelig sies at konsultasjoner ivaretar forpliktelsene etter artikkel 15 nr. 1 om deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av naturressursene, og for den del den mer generelle forpliktelsen om deltakelse etter artikkel 7 nr. 1 i implementering, gjennomføring og evaluering av nasjonale og regionale utviklingsplaner og programmer.

8. Identifisering og anerkjennelse av samiske rettigheter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr.2

Opprettelsen av en kommisjon og domstol i Finnmark som skal identifisere eiendoms og bruksrettigheter var et vesentlig moment for Sametinget i finnmarkslovsprosessen. Det innebærer en historisk innarbeidelse av regelen i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 i norsk rett. Samerettsutvalget 2 har i sitt forslag fulgt opp denne utvikling og foreslått liknede regler sør for Finnmark. For Sametinget er det helt avgjørende at dette følges opp i form av konkrete lovmessige tiltak.

ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 2 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter som skal lede frem til at eier rettighetene effektivt vernes og sikres. Samisk deltakelse i forvaltningsordninger fritar ikke for denne plikten som vil måtte tilpasses etter identifisering er foretatt der man kommer til at det foreligger eiendomsrett.

Sametinget fremhever følgende:

En stadig tilbakevendende problemstilling for Sametinget er at statlige myndigheter gjør inngrep i områder der rettighetene ikke er identifisert. Sametinget har sterke prinsipielle innvendinger mot irreversible inngrep slik som ekspropriasjon som har blitt foretatt i områder der rettighetene ikke er identifisert. Dette kombinert med at identifisering tar lang tid er noe som oppleves som en belastning for rettighetshaverne. Norske myndigheter har derfor en sterk oppfordring til å få gode identifiseringsordninger på plass i hele det samiske området samt å utvise varsomhet i den offentligrettslige forvaltningen, spesielt med tanke på arealinngrep.

9. Anerkjennelse av samisk bruks og eiendomsrett ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14

Anerkjennelsen av eiendoms og bruksrettigheter etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr 1 er en selvstendig plikt for statlige myndigheter.

Artikkel 14. nr. 1 omhandler urfolks eiendomsrett og bruksrettigheter til områder som de enten har brukt sammen med andre eller har bodd i eller brukt på en dominerende måte.

Sentralt i artikkel 14 nr. 1 er derfor skillet mellom land et urfolk ”traditionally occupy” og land “not exclusively occupied by them”. Professorene Ulfstein og Graver uttalte i sin vurdering av regjeringens opprinnelige finnmarkslovsforslag at:

"Det er i den forbindelse grunn til å fremheve at begrepet occupy omfatter både det å bo i og det å utnytte et område. Det at også andre har utøvd en bruk i et område, vil derfor ikke i utgangspunktet medføre at befolkningen av området ikke har vært eksklusiv, med mindre de andre også har befolket området ved både å bo i og utnytte det."

I proposisjonen til finnmarksloven er det slått fast at det i Finnmark finnes både eiendoms og

bruksrettigheter. Etter konsultasjonen med Sametinget ble det i finnmarksloven § 5 slått uttrykkelig slår fast at samisk bruk er rettighetsskapende noe som innebærer at den til tross for at staten har oppfattet den som en tålt bruk, skal gi grunnlag for både eiendomsrett og bruksrett. Disse rettighetene må nå identifiseres. Løsningen som er valgt i finnmarksloven innebærer derfor etter Sametingets syn at samene inntil dette er gjort må sies å eie så store områder i fylket at de ikke kan være i en konsekvent mindretallsposisjon ved styringen av grunnen

10. Særlig om marin sektor ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15, jf 13

Samisk fiske har de senere årene blitt sterkt skadelidende på grunn av sammenhengen mellom en feilslått fiskeriforvaltning og dens konsekvenser for økologiske forhold. Etter et tiår med omtrent fritt fiske i mange samiske fjordstrøk, innførte myndighetene såkalte fartøykvoter høsten 1989. Blant årsakene nevnes selinvasjonene i årene 1979-88, kongekrabbeinvasjonen og overfiske fra trålflåten. Det er en kjensgjerning at samisk fiske i dag er truet og at stadig flere samiske fiskere har mistet og stadig mister retten til å fiske.

Situasjonen for de samiske fiskerier har de senere år vært kritisk. Under overleveringen av Kystfiskeutvalgets innstilling uttalte utvalgslederen tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith at :

"Flere faktorer har frembrakt den nåværende kritiske situasjon for sjøsamene. Men vesentlig blant de kulturelt nedbrytende faktorer har vært en hundreårig fornukspolitikk, som rammet sjøsamene med særlig tyngde. Staten har nå en mulighet – og antakelig den siste sjansen – til å rette opp en del av skadevirkningene av denne politikken. "

Konsultasjonene om Kystfiskeutvalgets mandat og prosedyrer for samhandlinger

I årlige fiskerireguleringer

I tilknytning til konsultasjonene mellom Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet om Kystfiskeutvalgets mandat ble det avholdt et administrativt konsultasjonsmøte om prosedyrer for samhandling i årlige fiskerireguleringer. Det ble her avdekket svært ulike oppfatninger vedrørende hvilke folkerettsregler som er relevante for marin sektor. Departementet gikk så langt som å hevde at ingen del av ILO-konvensjon nr 169 gjelder for marin sektor. Sametinget har understreket at dette er en åpenbar feiltolkning som ligger til grunn for departementets standpunkt. I tillegg til at reglene om konsultasjoner i konvensjonens første del kommer til anvendelse viser Sametinget også til at statlige myndigheter etter ILO- konvensjon nr. 169 artikkel 13 nr. 1 plikter å vise

"... respekt for den særlige betydning for vedkommende folks kultur og åndelige verdier av de landområder og/eller territorier der de lever eller bruker på annen måte, og spesielt de kollektive sidene av dette forholdet."

En slik respekt skal blant annet komme til uttrykk ved anerkjennelse av retten til urfolk til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 1. Selv om det henvises til "landområde" i artikkel 15 nr. 1, er det likevel naturlig å tolke bestemmelsen noe videre enn artikkel 14. Det skyldes artikkel 13 nr. 2 hvor det framgår at "landområde" i artikkel 15 skal forstås som også å dekke "... begrepet "territorier", som anses for å omfatte totalmiljøet i områdene hvor urfolket lever eller som de bruker på annen måte."

Det er naturlig å forstå begrepet totalmiljø som å omfatte marine områder hvor de utgjør en naturlig del av leveområdene til et urfolk; bl.a. gjennom jakt og fiske og annen utnyttelse av naturressursene. Følgelig omfatter rettighetene etter artikkel 15 nr.1 ikke bare naturressursene som befinner seg på landområder, men også ressursene i urfolks tradisjonelle høstingsområder. Samerettsutvalgets folkerettsgruppe foretok en grundig analyse av disse bestemmelsene og konkluderer med at

”... de beste grunner taler derfor for å legge til grunn at også sjøområder er omfattet av bestemmelsene i artikkel 15 og 16 ...”.

Også Kystfiskeutvalget har konkludert med at ILO-konvensjon nr. 169 kommer til anvendelse for fisket langs Finnmarkskysten.

Parallele prosesser innenfor marin sektor, Stortingsmeldingene om

Strukturvirkemidler og Kongekrabbe.

Mens Kystfiskeutvalgets utredning pågikk har det foregått tre større parallelle prosesser innenfor marin sektor i Norge. Regjeringen har avlevert to Stortingsmeldinger; en om strukturvirkemidler i fiskeflåten og en om Kongekrabbe. I tillegg har en ny Havressurslov blitt vedtatt. Sametinget har blitt konsultert i alle tre prosesser og har vært sterkt uenig i at regjeringen har skjøvet urfolksspørsmålet foran seg i alle tre prosesser under henvisning til Kystfiskeutvalget som blant annet geografisk hadde et langt snevrere mandat. Sametingets syn har fulgt sakene og er referert i den siste av de tre prosessene, St.meld. nr. 40 (2006-2007) Forvaltning av kongekrabbe under punkt 5.3.2 som lyder:

"Sametinget har gitt uttrykk for at urfolksperspektivet skulle vært inkludert i meldingen, slik regjeringen, etter Sametingets syn, er forpliktet til etter nasjonal rett og folkeretten. Sametinget bemerker at selv om Kystfiskeutvalget er i gang med en utredning, er ikke alle aspekter ved urfolksrettigheter berørt der.

Sametinget kan ikke akseptere at urfolksspørsmålet skyves ut til parallelle og etterfølgende prosesser ved å avvende Kystfiskeutvalgets konklusjoner. Sametinget understreker at Kystfiskeutvalget springer ut av en annen lovprosess, og at utvalgets mandat gjelder samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark og inneholder ingen eksplisitt passus om uttak av kongekrabbe. Sametinget kjenner heller ikke til at Kystfiskeutvalget har fått informasjon om at enda et nytt saksområde skal skyves inn under utvalgets arbeid.

Sametinget har videre vist til at Fiskeri- og kystdepartementet i forbindelse med konsultasjonene om Kystfiskeutvalget var opptatt av å begrense utvalgets mandat i størst mulig grad, under henvisning til etterfølgende prosesser. Departementet var helt tydelig på at ordlyden i mandatet skulle være begrenset til fiske, og ikke til viltlevende marine ressurser. Sametinget bemerker at innenfor et kort tidsrom er dette den tredje oppfølgende prosess på rad der Fiskeri- og kystdepartementet ikke ønsker å drøfte urfolksperspektivet i tilknytning til ressursene i havet, men viser til at man avventer konklusjonene fra Kystfiskeutvalget. Både hver for seg og samlet utgjør dette etter Sametingets syn et bevisst brudd på folkeretten fra departementets side."

Havressursloven

Når det gjelder Havressursloven var det opprinnelig en del av Havressurslovutvalgets mandat å inkludere urfolks rettigheter i utredningen og forslaget. Utvalgets flertall avviste imidlertid dette i praksis, og selv om mindretallet hadde et godt begrunnet votum, ble dette ikke imøtegått av flertallet. Departementet fulgte verken opp mindretallsforslaget eller flertallets manglende oppfyllelse av mandatet, men henviste i stedet til den pågående utredningen til Kystfiskeutvalget. I proposisjonen hadde Sametinget følgende merknad under kapittel 10.4:

"Sametinget har gjennom sin høringsuttalelse og gjennom hele konsultasjonsprosessen gjort det klart at havressursloven må være innenfor udiskutable folkerettslige rammer. For at staten Norge ikke skal bryte sine folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk er det helt nødvendig at havressursloven anerkjenner og sikrer det samiske folks adgang til utnyttelsen av de fornybare marine ressurser, og at samene som urfolk gis adgang til deltagelse i forvaltningen av disse.

Sametinget gjorde det på et tidlig stadium i prosessen klart at statlige myndigheters forpliktelser overfor samene som urfolk er en sentral og viktig del av den helhet loven vil måtte utgjøre, noe som understøttes både av lovens virkeområde og av havressurslovutvalgets mandat. Sametinget har

understreket at de samiske rettigheter til havressursene følger av grunnlov, av sedvane og av folkeretten og følgelig ikke kan marginaliseres. Sametinget har framhevet at de deler av havressurslovutvalgets mandat som ikke ble oppfylt hva gjelder samiske rettigheter til havressursene, måtte følges opp i departementets arbeid og konsultasjoner med Sametinget om lovforslaget. Sametinget har klart gitt uttrykk for at det ikke er tilstrekkelig at dette løses ved at man henviser til parallelle eller etterfølgende prosesser.

Sametinget er kritisk til at departementet likevel har valgt en behandlingsform der kun deler av loven skal fremmes, fordi det vil umuliggjøre en nødvendig helhetlig behandling. Sametinget understreker at en slik behandlingsform innebærer at departementet fremmer en proposisjon som er en videreføring av et forslag til en havressurslov som bygger på ufullstendige premisser og heller ikke er tilstrekkelig vurdert. Dette er et forhold som har gjort det svært vanskelig for partene å konsultere seg frem til enighet i denne saken.

Sametinget vil i tillegg understreke at når det gjelder Kystfiskeutvalgets utredning som departementet viser til og de forslag dette vil avstedkomme, ligger det her flere begrensninger i utvalgets mandat i forhold til det virkeområde en fremtidig havressurslov skal favne over. Det klareste eksempel på dette er de ulike geografiske virkeområder som ligger i forslaget til havressurslov og i Kystfiskeutvalgets mandat. Sametinget viser til at disse begrensningene var noe departementet selv insisterte på blant annet under henvisning til at det ville komme senere lovprosesser, som havressursloven.

Departementets valgte behandlingsform av havressursloven vil dermed føre til at man likevel må gjøre oppfølgende lovarbeid både for de områder som omfattes og som ikke omfattes av Kystfiskeutvalgets mandat.

Sametinget har på denne bakgrunn vært helt tydelig på at når departementet likevel ønsker å avvente Kystfiskeutvalgets konklusjoner før disse grunnleggende forhold innarbeides i lovteksten vil det naturligste stadig være at man også avventer med å fremme proposisjonen som sådan, slik at urfolksrettighetene kan innarbeides slik statlige myndigheter er forpliktet til.

Sametingets subsidiære posisjon har innebåret at Sametinget ikke motsetter seg at loven fremmes nå, men at det i proposisjonen framkommer at og hvordan Regjeringen raskt forplikter seg til å følge opp urfolksdimensjonen.

Sametinget har funnet grunn til å presisere at en eventuell tilslutning til havressursloven som helhet bare kan gis når det foreligger et proposisjonsforslag på bakgrunn av Kystfiskeutvalgets utredning, og det nødvendige oppfølgende tilleggsarbeid utover Kystfiskeutvalgets nåværende mandat. Avgjørende for Sametingets endelige standpunkt vil her være hvorvidt lovens helhet da omsider vil være innefor udiskutable folkerettslige rammer. Sametinget legger til grunn at departementet i det oppfølgende arbeid snarest utarbeider et grunnlagsmateriale for reelle og substansielle konsultasjoner. Konkrete lovforslag må som et resultat av dette utarbeides og en snarlig og oppfølgende proposisjon må fremmes for Stortinget i inneværende stortingsperiode."

Kystfiskeutvalgets innstilling

Kystfiskeutvalgets innstilling ble 18. februar 2008 avgitt og publisert som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalget har selv sammenfattet sine forslag i 12 hovedpunkter:

1. Det blir fastslått som et prinsipp at folk bosatt ved fjordene og langs kysten i Finnmark har rett til fiske i havet utenfor Finnmark på grunnlag av historisk bruk og folkerettens regler om urfolk og minoriteter.
2. Denne retten til fiske gjelder for alle folkegrupper.
3. Retten omfatter en rett til å fiske til eget forbruk; dernest en rett til å kunne begynne som fiskeri næring; og videre en rett som yrkesfisker til å fiske en mengde som gir økonomisk grunnlag for en husholdning, enten som levevei alene eller sammen med annen næring. Dette er en rett som den

enkelte fisker har overfor fiskerimyndighetene, og som ikke krever at fiskeren kjøper en kvote.

4. Retten innebærer at utvalget besvarer spørsmålet om minimumskvote positivt. Minimumskvoten gjelder ikke bare for fartøy under ti meter, men for alle fiskere bosatt i Finnmark.

5. I fjordene er det en særlig rett til fiske for folk som er bosatt ved den enkelte fjord, i loven kalt fjordretten. Et regionalt styringsorgan kan etter en nærmere vurdering åpne for at fiske også kan utøves av andre.

6. Utenfor fjordene har fiskere bosatt utenfor Finnmark rett til fiske på lik linje med finnmarksfiskere.

7. Det blir etablert et regionalt styringsorgan, i loven kalt Finnmark fiskeriforvaltning, der Finnmark fylkesting og Sametinget hver velger tre medlemmer til styret. Dette styringsorganet gir regler om fartøystørrelse og redskapsbruk i havet ut til fire nautiske mil utenfor grunnlinjene.

8. Det regionale styringsorganet vil få myndighet til å motta og fordele kvoter og tillatelser og foreta andre disposisjoner til fremme av fjord og kystfisket i Finnmark. De kvoter som fordeles på denne måten skal være personlige og ikke kunne omsettes.

9. Staten får et lovfestet ansvar for å tilføre det regionale styringsorganet så store ressurser, i form av kapital, kvoter eller fisketillatelser, at det materielle grunnlag for sjøsamisk kultur og annen kystkultur i Finnmark sikres.

10. I tillegg fremhever utvalget flere enkelttiltak som også vil kunne bidra til å styrke fjord- og kystfiske i Finnmark.

11. Eventuelle krav om anerkjennelse av rettigheter i fjord- og kystområdene utenfor Finnmark skal behandles av Finnmarkskommisjonen.

12. Utvalgets forslag innebærer i sum en egen kystfiskesone for Finnmark, i loven kalt Finnmarkssonen.

Sametinget har siden opprettelsen lagt til grunn at samene og den øvrige befolkningen i disse områdene har rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de kystnære områdene. Sametinget har sett det som avgjørende i at man får en fiskeriforvaltning som bygger på nærhets- og avhengighetsprinsippet. Siden finnmarkslovsprosessen har Sametinget understreket at dette kun kan gjøres gjennom vedtagelsen av konkrete lovbestemmelser som anerkjenner og styrker samers rett til fiske, samt sikrer samenes rett til å delta i den offentligrettslige forvaltning av ressursene.

For Sametinget er det helt avgjørende at man får en lov innefor udiskutable folkerettslige rammer. Kystfiskeutvalgets forslag til finnmarksfiskelov vil innebære et skritt i riktig retning. Sametinget understreker samtidig at arbeidet med finnmarksfiskeloven også må føre til at et arbeid raskt iverksettes for områdene sør for Finnmark, slik Sametinget har lagt avgjørende vekt på.

Sametingets plenum har i mai 2008 foretatt en prinsipiell helhetsvurdering der det forutsettes av Kystfiskeutvalgets innstilling ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer i de kommende høringer og i konsultasjonsprosessen med Sametinget vedtatt å anbefale Stortinget å anta ekspertgruppens forslag etter konsultasjoner med Sametinget.

Sametinget fremhever følgende:

Plikten til å særskilt sikre urfolks rettigheter etter artikkel 15 jf. artikkel 13, stiller også materielle krav til staten ved at den ved fastsettelse av fangstkvantum, fordeling av kvoter og andre reguleringer må ta hensyn til interessene til urfolket.

11. Urfolksvederlag ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 2

Sametinget er for tiden i konsultasjoner med Nærings og Handelsdepartementet vedrørende ny minerallov. Det er helt avgjørende for Sametinget at loven skal ligge innenfor udiskutable folkerettslige rammer.

Sametinget viser til at Samerettsutvalget allerede i NOU 1994:4 kap. 8 foreslo konkrete regler knyttet til beskyttelse av det materielle kulturgrunnlag for samene, Herunder regler om høring og vektlegging av samiske interesser, samt en tidsavgrenset nektingsrett for inngrep. Gjennom finnmarksloven gikk Sametinget likevel inn for de reglene som senere ble en del av bergverksloven, som en del av den helhetlige prosess med selve finnmarksloven. Sametinget var underveis helt tydelig på at rettighetsspørsmål i forhold til mineraler likevel måtte løses i en selvstendig helhetlig prosess, der blant annet finnmarkslovens geografiske begrensninger ikke ble videreført.

Sametinget mener at det som en del av en minimumsløsning må inntas bestemmelser i loven med krav om at partene kommer frem til omforente løsninger gjennom konsultasjoner med Sametinget for undersøkelser og utvinning av mineraler som gjør det vanskeligere for samene å fortsette med å utnytte de aktuelle områdene, og der denne utnyttelsen er vesentlig for samisk kultur. Dette må også ses i sammenheng med bestemmelser om ekspropriasjon. En slik bestemmelse vil være den klareste måten å sikre at loven ikke strider mot forpliktelsene som følger av ILO-konvensjon nr. 169 artiklene 6, 7 og 15 samt SP artikkel 27, jf. artikkel 1.

I henhold til ILO-konvensjonens artikkel 15 nr. 2 er staten forpliktet til å etablere konsultasjonsordninger med urfolk for å avklare om og eventuelt i hvilken utstrekning urfolks interesser kan bli skadelidende ved utforskning eller utnyttelse av undergrunnsressurser og andre ressurser i deres landområder.

Artikkel 15 nr 2 er spesielt aktuell i forhold til mutbare mineraler og olje og gass. Dette da staten hevder eiendomsretten til mutbare. Bestemmelsen er også særlig aktuell i forhold til bergverkslovens prinsipp om bergfrihet som kort sagt går ut på at alle har rett til å skjerpe, mute og ta utmål, jf. bergverkslovens §§ 3-7 om skjerping, §§ 8-22 om utmål, samt §§ 23-39a om muting. Det kan også tenkes at artikkel 15 (2) kan være relevant i forhold til undersjøiske ressurser i eller utenfor områder hvor det drives samisk kyst- og fjordfiske.

Rådføringsplikten i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 (2) går lengre enn rådføringsplikten i artikkel 6. FNs urfolkserklæring artikkel 32 nr. 2 uttrykker også nødvendigheten av konsultasjoner for å kunne oppnå fritt informert samtykke, særlig ved utnytting og utvinning av mineraler. I tillegg til dette har artikkel 15 nr. 2 en bestemmelse om urfolksvederlag som har vært viktig for Sametinget.

Slik bestemmelsen i bergverksloven § 42 etter vedtagelsen av finnmarksloven er formulert skal en forhøyet grunneieravgift bare gis for gruver på Finnmarkseiendommens grunn. I henhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15(2) er det ingenting som tilsier at samiske bygdelag som er tilkjent sin eiendomsrett ihht. finnmarksloven kapittel 5 ikke også har rett på fordeler og kompensasjon for gruveaktiviteten i sine områder. I relasjon til identifiseringsplikten for urfolks eier- og bruksrettigheter i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14(2), jf. finnmarksloven kapittel 5 om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter, vil det være inkonsistent at loven legger opp til at det gis forhøyet grunneieravgift når grunnen er i Finnmarkseiendommens eie, men ikke når grunnen blir overført til de rettmessige identifiserte eierne som for eksempel et samisk bygdelag. Artikkel 15(2) stiller ikke noe krav om at urfolket må ha del i grunneierretten for et område for at de også har rett på fordeler og

kompensasjon. Det er derfor rimelig at også grupper som er anerkjent bruksrettigheter til bestemte former for utmarksutnyttelse, som for eksempel reindrift, også har rett på fordeler og kompensasjon. Det er videre heller ingenting i ordlyden i artikkel 15(2), jf. artikkel 13(2) som innebærer at det geografiske virkeområde for fordel og kompensasjon er snevrere enn for de øvrige delen av artikkel 15, som ikke er begrenset til områder hvor urfolks eierrettigheter skal anerkjennes, men også gjelder områder hvor bruksretten skal sikres. Artikkel 15(2) om fordel og kompensasjon vil derfor også gjelde for bruksrettshavere, som for eksempel reindriftsutøvere og bygdelag. Sametinget ser det derfor som nødvendig at bestemmelsen om urfolksvederlag formuleres slik at den omfatter både eiere og bruksrettshavere i det tradisjonelle samiske området. I denne sammenhengen er det Sametingets klare formening at det må være Sametinget som samenes folkevalgte organ, som forvalter urfolksvederlag i form av fond eller lignende for at det skal kunne komme berørte samer og lokalsamfunn til gode

Sametinget fremhever følgende:

Det har vært liten bevegelse i departementets posisjoner siden konsultasjonsprosessen begynte. Dette dreier seg særlig om bestemmelser av stor viktighet for Sametinget, som samtykke eventuelt lovfesting av konsultasjonsplikt, samiske hensyn utenfor Finnmark, urfolksvederlag, muligheten for vilkår om kompensasjon og inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169. Heller ikke spørsmålet knyttet til informasjon/kommunikasjon om rammene for næringsutvikling knyttet til ikke-fornybare ressurser, herunder mineraler, har det vært en utvikling i.

Slik saken nå står med manglende bevegelse og utsikter for store mangler i loven, hva gjelder samiske rettigheter og interesser, vil Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til lovforslaget.

12. Inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169

Norge har en dualistisk rettsorden som innebærer at folkerettslige forpliktelser må gjøres til gjenstand for en særskilt gjennomføringsakt gjennom transformasjon eller inkorporasjon. Norges Høyesterett har gjennom sin praksis lagt til grunn et presumsjonsprinsipp som innebærer at norsk rett presumeres å være i samsvar med folkeretten. Ved motstrid vil likevel i praksis den norske rettsregel gå foran også på den sektormonoistiske området da Høyesterett gjennom det såkalte klarhetsprinsippet har gitt anvisning på at den klareste rettsregel vil måtte legges til grunn. Regjeringens begrunnelse for ikke å inkorporere ILO konvensjon 169 var den gang det sist ble vurdert at konvensjonen var relativt ny og at det forelå lite praksis.

Den relativt breie vurderingen av ILO-konvensjon nr. 169 som er foretatt siden Norge ratifiserte konvensjonen i 1990, og den internasjonale praksisen som har vært av denne konvensjonen burde etter Sametingets syn gjøre det uproblematisk at denne konvensjonen inkorporeres i menneskerettsloven.. Regjeringen har i sin tiltredelseserklæring sagt at den vil inkorporere kvinnekonvensjonen i menneskerettsloven. Regjeringen bør samtidig sørge for at ILO-konvensjon nr. 169 tas med. Dermed vil de viktigste menneskerettighetskonvensjonene sikres lik status og et effektivt vern i norsk rett. Et slikt skritt vil også være enda mer påkrevd nå som Norge også har stemt for FNs urfolkserklæring.

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget har siden finnmarkslovsprosessen i hver eneste lovprosess inntatt et standpunkt om at ILO-konvensjon nr 169 må inkorporeres og gis forrang fremfor norsk lov på linje med konvensjonene om Sivile og Politiske, samt Økonomiske Sosiale og Kulturelle rettigheter.

Praktiske følger av ILO konvensjon 169

Skal målsettinga om å sikre samenes mangfoldige kultur og levesett oppnås, må ILO konvensjonens prinsipper om sikring av det materielle grunnlaget for samisk kultur, språk og næringsliv, gis en vid

fortolkning. En slik fortolkning vil i praksis innebære at grunnlaget for levende samiske bygdesamfunn sikres gjennom å sikre næringsgrunnlaget for samiske næringer og en tilfredsstillende infrastruktur, der skoler, barnehager og tilbud til eldre er viktige elementer i det offentlige servicetilbud. I denne forbindelse viser vi til Artikkel 27 i ILO konvensjon 169.

Etter vårt syn er det grunn til å vurdere om dagens samepolitikk oppfyller kravene i denne artikkel, særlig hva angår del 3. En rekke samiske bygdesamfunn står i fare for avfolking som følge av manglende infrastruktur og offentlige serviceinstitusjoner. Etter vårt skjønn har ikke norske myndigheter satt inn tilstrekkelige ressurser for å motvirke dette og derved bidra til at ILO konvensjonens målsettinger oppfylles.

Sametinget viser til ILO-konvensjonen 169 artikkel 28, nummer 1, som innebærer en plikt for statlige myndigheter til å gi samiske barn og ungdom opplæring til å lese og skrive samisk – med mindre det ikke er praktisk mulig. Sametinget har enstemmig vedtatt – helt siden 2002 (sak 46-02):

- Alle samiske barn har rett til individuell opplæring i samisk. En slik individuell rett omfatter ikke retten til opplæring på samisk. Sametingets mål er at alle samiske elever får en individuell rett til opplæring på samisk, både i grunnskolen og i videregående opplæring, jmfør plenumssak 46/02 hvor et enstemmig Sameting uttaler at Opplæringslovens § 6.2 må endres til at alle samiske barn – uavhengig av bosted – sikres individuell rett til opplæring i og på samisk. Samiske barns rett til samisk språk må også sikres innenfor skolefritidsordningen (SFO).

Sametinget mener det er praktisk mulig å gjennomføre opplæring i og på samisk, men understreker samtidig at det ikke har vært tilfredsstillende konsultasjoner med sikte på å oppnå denne målsettingen, jf. ILO-artikkel 28, nr. 1, andre setning.

Om ny lov om motorferdsel i utmark og vassdrag

Sametinget er meget kritisk til forslag som Direktoratet for naturforvaltning har lagt fram ”Om ny lov om motorferdsel i utmark og vassdrag”. Sametingsrådet har også avgitt en høringsuttalelse der man stiller seg sterkt kritisk til forslaget og forutsetter at forslaget blir gjenstand for vesentlige endringer gjennom regjeringsbehandlingen og konsultasjonene med Sametinget.

Samiske lokalsamfunn vil gjennom forslaget kunne bli skadelidende, da kjøretøy er en nødvendig del i utøvelsen av den tradisjonelle høsting av naturressursene. Sametinget mener lovforslaget ikke ligger innenfor rammene av ILO-konvensjonen og folkeretten, da den vil kunne være til hinder for den tradisjonelle høstingen av naturressursene i samiske lokalsamfunn.

Samerettutvalget hadde i NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur en helhetlig tilnærming med forslag til endringer i en rekke lover for å styrke det materielle grunnlaget for samisk kultur. En av de lovene de vurderte og foreslo endringer av var nettopp motorferdselsloven. Disse forslagene ble ikke fulgt opp av regjeringen når den fremmet Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) Finnmarksloven. I Sametingets vedtak i sak 19/05 hvor Sametinget gir sitt samtykke til utkast til innstilling fra Stortingets justiskomiteé til Finnmarksloven er en av forutsetningene at:

”Sametinget forventer at det igangsettes en helhetlig gjennomgang av relevant lovgivning slik at også disse er i samsvar med folkeretten og finnmarksloven.!

Sametinget fremhever følgende:

Sametinget ser det som en stor svakhet ved lovforslaget at det ikke har foretatt en vurdering av forslaget opp mot folkeretten. Dette medfører at lovforslaget, etter Sametingets mening, strider mot statens forpliktelser etter ILO-konvensjonen ved at det ikke tar nødvendig hensyn til samiske lokalsamfunns tradisjonelle bruk og lokalbaserte virksomheter.

Behandlingen av saken ble avsluttet 30.05.08 kl. 12.35.

Sak 27/08 Sametingets reviderte budsjett 2008

Arkivsaknr.
07/781

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	15.04.08	R 035/08
Plan- og finanskomiteen	06. - 08.05.08	
Sametingets plenum	27. - 30.05.08	27/08

Saken påbegynt fredag 30. mai 2008 kl. 11.35

Ved sakens begynnelse ba følgende representanter Sametinget vurdere deres habilitet ved budsjettbehandlingen:

1. Magnhild Mathisen
2. Olaf Eliassen

Votering om habilitet. Av 43 representanter var 32 til stede.

Enstemmig vedtak:

1. Magnhild Mathisen – innhabil i behandling av Sametingets reviderte budsjett 2008
2. Olaf Eliassen - ikke innhabil

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget er definert som en nettobudsjettet virksomhet, derfor beholder og fordeler Sametinget sine budsjettoverskudd. Eventuelt underskudd dekkes inn ved neste års budsjett. Sametinget foretar årlige budsjettrevisjoner i plenum i mai måned, på bakgrunn av vedtaket av årsmelding i februar som også inkluderer årsregnskapet.

Sametinget kan forvalte post 50-midler tildelt fra departementene fritt. Dette gjelder ikke øremerkede midler som kommer fra andre departementale poster, så som postene 22 og 72. Tilleggsbevilgningene vil likevel tas med i det reviderte budsjettet.

Det vises for øvrig til Sametingets årsregnskap og Sametingets årsmelding 2007 sak 006/08.

Sametingets regnskap for 2007 viser et regnskapsmessig overskudd på kr 2 721 162. Sametingets overskudd i 2007 til refordeling i revidert budsjett 2008 vil være på kr 2 721 162.

Fordeling av ekstra tildelinger og refordeling av budsjettet for 2008 fremgår av nedenforstående tabeller med tilhørende omtale av de enkelte poster.

Post 50 Bevilgninger fra departementene

Kap.Post	Beskrivelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordel.bud	Rev.bud-07
680.50	Arbeids-og inkluderingsdepartementet - AID	191 400 000	0	0	191 400 000
206.50	Kunnskapsdepartementet - KD	31 887 000	0	0	31 887 000
226.21	Kunnskapsdepartementet - KD	4 000 000	0	0	4 000 000
231.50	Kunnskapsdepartementet - KD	12 380 000	0	0	12 380 000
1429.50	Miljøverndepartementet - MD	3 000 000	0	0	3 000 000
320.53	Kultur- og kirkedepartementet - KKD	53 543 000	0	0	53 543 000
724.21	Helse- og omsorgdepartementet - HOD	6 100 000	100 000	0	6 200 000
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	2 000 000	0	0	2 000 000
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	2 000 000	0	0	2 000 000
Totalt bevilget I		306 310 000	100 000	0	306 410 000
540.54	KRD - Avkastning Samefolkets fond	4 700 000	0	0	4 700 000
Totalt bevilget II		311 010 000	100 000	0	311 110 000

Sametingets totale budsjett for 2008 er på totalt kr 311 110 000, inkludert avkastning til Samefolkets fond på kr 4 700 000. Bevilgningen for 2008 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) var ikke spesifisert i henhold til HODs forslag til statsbudsjett for 2008 til Sametinget. Sametinget har i sitt budsjett for 2008 budsjettet med kr 6 100 000. Ved tildelingsbrevet for 2008 var bevilgningen på kr 6 200 000, det vil si kr 100 000 mer enn det Sametinget hadde forutsatt.

Sametingets samlede inntekter og utgifter

Sametingets samlede inntekter og utgifter

	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud	Rev.bud-08
Driftsinntekter				
Bevilgninger fra departementene	306 310 000	100 000	0	306 410 000
Avkastning Samefolkets fond	10 000 000	0	0	10 000 000
Sum driftsinntekter	316 310 000	100 000	0	316 410 000
Virkemidler				
Opplæring	28 653 000	0	2 000 000	30 653 000
Språk	51 460 000	0	0	51 460 000
Kultur	72 597 000	0	450 000	73 047 000
Næring	31 075 000	0	-2 000 000	29 075 000
Miljø- og kulturvern	3 654 000	0	0	3 654 000
Helse- og sosialsatsing	4 300 000	100 000	0	4 400 000
Likestillingstiltak	650 000	0	0	650 000
Internasjonalt arbeid	525 000	0	100 000	625 000
Samiske organisasjoner	3 257 000	0	0	3 257 000
Andre virkemidler	6 300 000	0	0	6 300 000
Samefolkets fond	10 000 000	0	0	10 000 000
Andre tiltak	1 650 000	0	0	1 650 000
Sum virkemidler	214 121 000	100 000	550 000	214 771 000
Sum driftsinntekter - virkemidler	102 189 000	0	-550 000	101 639 000
Driftskostnader				
Drift politisk nivå	20 721 000	0	200 000	20 921 000
Drift administrasjon	63 071 000	0	0	63 071 000
Investeringer	11 247 000	0	1 200 000	12 447 000
Spesielle prosjekter	7 150 000	0	771 162	7 921 162
Sum driftskostnader	102 189 000	0	2 171 162	104 360 162
ÅRSRESULTAT	0	0	-2 721 162	-2 721 162

Fordeling av overskuddet og ekstra tildeling

Tabellene nedenfor viser fordelingen av overskuddet på kr 2 721 162, samt tildelingen på kr 100 000 fra Helse- og omsorgsdepartementet.

Endring i krav for søkerbaserte tilskudd

I sak 60/07 i Sametingets budsjett kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd ble det fastsatt overordnede krav til de søkerbaserte tilskuddsordningene. Med bakgrunn i tilbakemeldinger etter behandling av søknader i 2008 bør tilskudd til fysiske investeringer under ordningene 7.3.1.1 Variert næringsliv, 7.3.1.2 Marine næringer og 7.3.1.3 Jordbruk være fritatt fra kravet om revisorbekreftet regnskap dersom bruken av tilskuddet kan dokumenteres gjennom bekreftelse på investeringen.

Tilskudd under ordningen 7.3.4.1 Driftstilskudd (duodjiavtalen) bør fritas fra revisjonsplikten. Dette fordi driftstilskudd innen duodji betinger at tilskuddsmottaker sender inn næringsoppgave som spesifiserer inntekt over 50 000. Kravene til føring av inntekt under dette punktet i næringsoppgaven er omfattende og oppfyller også Sametingets krav til dokumentasjon.

Følgende legges til i kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd i Sametingets budsjett for 2008:

- For tilskudd til fysiske investeringer under ordningene 7.3.1.1 Variert næringsliv, 7.3.1.2 Marine næringer og 7.3.1.3 Jordbruk, er tilskuddsmottaker fritatt fra kravet om revisorbekreftet regnskap dersom bruken av tilskuddet kan dokumenteres gjennom bekreftelse på investeringen. Med fysiske investeringer forstås redskaper ment til næringsformål.
- Tilskudd under ordningen 7.3.4.1 Driftstilskudd (duodjivtalen) er fritatt fra kravet om bekreftelse av minimum registrert revisor dersom tilskuddet overstiger kr 100 000.

Post 100 Opplæring

Samletabell - Samisk opplæring

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	0	0	0	0
Søkerbasert tilskudd	28 653 000	0	2 000 000	30 653 000
Sum	28 653 000	0	2 000 000	30 653 000

Søkerbaserte tilskudd - Samisk opplæring

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
100	Grunnoplæring - læremidler	14 218 000	0	2 000 000	16 218 000
101	Kompetanseheving	4 250 000	0	0	4 250 000
102	Barnehager	10 185 000	0	0	10 185 000
Sum		28 653 000	0	2 000 000	30 653 000

Grunnoplæring - Læremidler

Post 100	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
10000	Ordinære og digitale læremidler	11 475 000	0	2 000 000	13 475 000
10001	Særskilte tilrettelagte læremidler	1 900 000	0	0	1 900 000
10004	Læremidler til barnehager	843 000	0	0	843 000
Sum		14 218 000	0	2 000 000	16 218 000

Viser til post 300 Næring, duodjivtalen.

Det er et stort behov for å styrke læremiddelproduksjonen for 2008. I budsjettet for 2008 er det lagt inn en økning på blant annet honorar til forfattere og oversettere, mens budsjettrammen totalt til læremiddelproduksjon ikke ble økt. I tillegg er det behov for en generell økning til utvikling av nye læremidler.

Sametinget omdisponerer i revidert budsjett for 2008 kr 2 000 000 fra midlene til duodjivtalen til læremiddelproduksjon.

Post 200 Kultur

Samletabell - Samisk Kultur

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	50 852 000	0	300 000	51 152 000
Søkerbasert tilskudd	17 395 000	0	150 000	17 545 000
Kunstneravtalen	4 350 000	0	0	4 350 000
Sum	72 597 000	0	450 000	73 047 000

Direkte tilskudd - Samisk kultur

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
202	Samiske kulturhus	7 206 000	0	0	7 206 000
203	Samiske kulturorganisasjoner	350 000	0	0	350 000
204	Samiske festivlaer	1 806 000	0	0	1 806 000
205	Samisk idrett	2 078 000	0	0	2 078 000
206	Samiske teatre	15 883 000	0	0	15 883 000
207	Utstillingsvederlag for samiske kunstnere	335 000	0	0	335 000
208	Samiske publikasjoner	1 568 000	0	0	1 568 000
250	Mobile bibliotek tjenester	5 907 000	0	0	5 907 000
401	Museer	15 719 000	0	300 000	16 019 000
Sum		50 852 000	0	300 000	51 152 000

Museer

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
40100	Várjjat Sámi Musea	1 505 000	0	0	1 505 000
40101	Deanu Musea	290 000	0	0	290 000
40105	Gáalogiedde museum	83 000	0	0	83 000
40106	Árran Julevsame guovddasj/lulesamisk senter	2 893 000	0	0	2 893 000
40107	Saemien Sitje	2 223 000	0	0	2 223 000
40109	Savio museet	237 000	0	0	237 000
40110	Øst-samisk museum	1 400 000	0	0	1 400 000
40111	Museumsreformen	636 000	0	0	636 000
40112	Nordvestsamisk museumssiida	6 452 000	0	300 000	6 752 000
Sum		15 719 000	0	300 000	16 019 000

I henhold til Sametingets budsjett for 2008 er det forutsatt at ved et eventuelt regnskapsmessig overskudd i 2007 skal kr 300 000 av dette øremerkes prosjektering og planlegging av kunstmuseum i Karasjok. Sametinget avsetter kr 300 000 i revidert budsjett for 2008 til kunstmuseum i Karasjok.

Søkerbaserte tilskudd - Andre kulturtiltak

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
20050	Andre kulturtiltak	2 500 000	0	150 000	2 650 000
Sum		2 500 000	0	150 000	2 650 000

Sametingets tilskuddsstyre vurderer støtte til etablerte samiske organisasjoner som arbeider for de utdanningsskadelidte samer i forbindelse med 2. verdenskrig etter søknad. Tilskuddsordningen for andre kulturtiltak økes derfor med kr 150 000 i revidert budsjett for 2008.

Post 300 Næring

Endring i krav for søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling

Erfaring fra behandling av søknader viser at mange søknader innenfor duodjinæringen har lavere investeringskostnader, noe som gjør at de faller utenfor støtteordningen som følge av den vedtatte nedre støttegrensen. For denne næringen foreslås det derfor en nedre grense på kr 20 000. Dette vil fange opp langt flere duodjiutøvere som planlegger mindre investeringer for sin produksjonsvirksomhet.

Det foreslås følgende endringer i 7.3.1 Næringsutvikling:

Ny siste setning i siste avsnitt:

Nedre grense for tilskudd til prosjekter eller tiltak innenfor duodjinæringen er kr 20 000.

Variert næringsliv

Etablererstipend opprettes som en del av tilskuddsordningen 7.3.1.1 Variert næringsliv. Samlet sum for tilskudd i 2008 på kr 6 317 000 endres ikke.

Tabell 7.3.1.1 Variert næringsliv

(i 1000 kr)

Post 300	Benevnelse	RR 2006	Bud 2007	Rev 2007	Bud 2008	+/- 08-Rev 07	Avvik i %
30030	Variert næringsliv	5 561	5 900	6 100	6 317	217	3,6 %
Sum		5 561	5 900	6 100	6 317	217	3,6 %

Det foretas følgende endringer i tilskuddsordningen 7.3.1.1 Variert næringsliv:

Ny andre setning i mål for tilskuddsordningen:

Utvikling av nye forretningsideer innenfor variert næringsliv ved hjelp av etablererstipend.

Tillegg i kriterier for måloppnåelse:

- Minst 50 % av tildelt etablererstipend skal gå til kvinner og personer under 25 år

Tillegg i prioriteringer for 2008:

- Virksomheter etablert av kvinner og personer under 25 år
- Etableringer med nyskapende innhold

Tillegg i tildelingskriterier:

Spesielt for etablererstipend:

- Søknadsfristen er 1. september 2008
- Etableringen skal iverksettes i budsjettåret
- Etablererstipend kan ytes for inntil ett år
- Etablererstipendet gjelder for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet
- Etablererstipendet kan ytes til planlegging i forkant av en bedriftsetablering og til selve etableringen

- Stipendet kan ytes til delvis dekning av levekostnader (egen lønn), konsulentbistand, markedsundersøkelser, opplæring, prøveproduksjon, reisekostnader, leid hjelp eller avløser, konseptutvikling og annen bedriftsplanlegging
- Tilfredsstillende fagkompetanse i form av relevant utdanning og yrkeserfaring
- Stipendet kan ytes til fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, mindre investeringer og ekstraordinære oppstartingskostnader

Beregningsregler for etablererstipend:

- Det kan maksimalt ytes 75 % av godkjente kostnader, inntil kr 150 000
- Levekostnader (egen lønn) kan utgjøre inntil kr 12 000 pr. måned
- Levekostnader kan avkortes dersom søkeren har annen inntekt i stipendperioden

Duodjiavtalen

Samletabell - Næring

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	2 549 000	0	0	2 549 000
Søkerbasert tilskudd	20 306 000	0	0	20 306 000
Duodjiavtale	8 220 000	0	-2 000 000	6 220 000
Sum	31 075 000	0	-2 000 000	29 075 000

Duodji

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
30020	Driftstilskudd	3 000 000	0	-500 000	2 500 000
30021	Investerings- og utviklingstilskudd	3 200 000	0	-1 500 000	1 700 000
30027	Velferdsordninger	320 000	0	0	320 000
30028	Fag- og økonomisk utvalg	200 000	0	0	200 000
30025	Duodjiid Ealáhus Searvi - Direkte tilskudd	450 000	0	0	450 000
30026	Sámiid Duodji OS - Direkte tilskudd	1 050 000	0	0	1 050 000
Sum		8 220 000	0	-2 000 000	6 220 000

I budsjettet for 2008 er det avsatt kr 8 220 000 til duodjiavtalen. I tillegg er det i årsregnskapet for 2007 avsatt kr 4 001 897 til duodjiavtalen for 2008. Det vil si at det for 2008 totalt er avsatt kr 12 221 897 til duodjiavtalen. Det foreslås å omdisponere budsjettmidler for 2008 fra duodjiavtalen til produksjon av læremidler. Søknadsmengden for investeringstilskudd under duodjiavtalen i 2008 har vært liten. Det foreslås derfor å stryke setningen i budsjettet for 2008 om at næringsavtale i duodji for 2007 prolongeres til 2008.

Sametinget omdisponerer i revidert budsjett for 2008 kr 2 000 000 fra midlene til duodjiavtalen til læremiddelproduksjon.

Under 7.3.4 Duodjiavtalen strykes følgende setning:

Næringsavtale i duodji for 2007 prolongeres til 2008.

Post 450 Helse- og sosialsatsing

Helse- og sosialsatsing

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
450	Helse- og sosialsatsing	4 300 000	100 000	0	4 400 000
Sum		4 300 000	100 000	0	4 400 000

Bevilgningen for 2008 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) var ikke spesifisert i henhold til HODs forslag til statsbudsjett for 2008 til Sametinget. Sametinget har i sitt budsjett for 2008 budsjettert med kr 6 100 000. Ved tildelingsbrevet for 2008 var bevilgningen på kr 6 200 000, det vil si kr 100 000 mer enn det Sametinget hadde forutsatt. Tilskuddsordningen økes derfor med kr 100 000 for 2008.

Post 551 Internasjonal satsing

Samletabell - Internasjonal satsing

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	175 000	0	0	175 000
Søkerbasert tilskudd	350 000	0	100 000	450 000
Sum	525 000	0	100 000	625 000

Søkerbaserte tilskudd - Internasjonalt arbeid

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
551	Barentssamarbeid	150 000	0	100 000	250 000
552	Annet internasjonalt arbeid	200 000	0	0	200 000
Sum		350 000	0	100 000	450 000

Det foreslås å øke tilskuddsordningen for barentssamarbeid med kr 100 000.

Sametinget avsetter kr 100 000 i revidert budsjett for 2008 til barentssamarbeid.

Post 01 Driftsutgifter politisk nivå

Driftsutgifter Politisk nivå

Post 01	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
1010	Sametingets plenum	9 000 000	0	0	9 000 000
1110	Sametingets møtelederskap	1 250 000	0	0	1 250 000
1120	Sametingets kontrollkomite	361 000	0	0	361 000
1310	Samisk parlamentarisk råd	1 200 000	0	0	1 200 000
1410	Sametingets tilskuddstyre	1 000 000	0	0	1 000 000
1510	Sametingsrådet	6 235 000	0	200 000	6 435 000
1610	Sametingets språkstyre	350 000	0	0	350 000
1620	Samisk språknemnd	1 000 000	0	0	1 000 000
1910	Sametingets ungdomspolitisk utvalg (SUPU)	325 000	0	0	325 000
Sum		20 720 000	0	200 000	20 920 000

Sametinget avsetter kr 200 000 i revidert budsjett for 2008 til styrking av informasjonsarbeidet.

Post 01 Driftsutgifter administrasjon

Driftsutgifter administrasjon

Post 01	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
-	Driftsutgifter administrasjon,	63 071 000	0	0	63 071 000
-	Investering og vedlikehold	11 247 000	0	1 200 000	12 447 000
-	Spesielle prosjekter	7 150 000	0	771 162	7 921 162
Sum		81 468 000	0	1 971 162	83 439 162

Investeringer og vedlikehold

Investeringer og vedlikehold

	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
-	Generelle investeringer	1 147 000	0	1 200 000	2 347 000
-	Rullering IKT-utstyr	600 000	0	0	600 000
-	Verktøy for søknadsbehandling i tilskuddsforvaltnin	200 000	0	0	200 000
-	Inventar og utstyr til vitenskapsbygget	8 400 000	0	0	8 400 000
-	Vedlikehold av sametingsbygningen	900 000	0	0	900 000
Sum		11 247 000	0	1 200 000	12 447 000

Ordstyrer- og voteringsanlegget i plenumssalen er tidsmessig foreldet. Det er nødvendig å oppgradere programvaren samt anskaffe nye representant- og møtelederpaneler. I tillegg vil det bli anskaffet teknisk utstyr for å gjennomføre besøksregistrering/adgangskontroll for sametingsbygningen. Sametinget avsetter kr 1 200 000 i revidert budsjett for 2008 til formålet.

Spesielle prosjekter

Spesielle prosjekter

801	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
-	Bedre service til brukerne	100 000	0	0	100 000
-	Rettighets- og ressursforvaltningslover og andre lovpros.	550 000	0	471 162	1 021 162
-	Geografisk informasjonssystem - GIS	675 000	0	0	675 000
-	Kvalitetsutvikling i grunnopplæring - læreplan	2 000 000	0	0	2 000 000
-	Samisk korrekturprogram - Divvun	2 600 000	0	0	2 600 000
-	Samisk byggverk Sirbma	250 000	0	0	250 000
-	Verdiskapningsprogrammet	975 000	0	0	975 000
-	Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	0	0	300 000	300 000
Sum		7 150 000	0	771 162	7 921 162

Rettighets og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser

På grunn av mange pågående lovprosesser er det behov for å øke posten. Sametinget avsetter kr 471 162 til arbeidet med rettighets- og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser.

Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen

Det avsettes kr 300 000 i revidert budsjett for 2008 til Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen. Midlene går til oppkjøp av området slik at camping på gravplassen opphører. Det arbeides for å få samfinansiert oppkjøpet med andre aktører.

Plan- og finanskomiteens innstilling:

Innledning

Sametingsrådet har fremmet revidert budsjett 2008. Sametinget har i 2007 et regnskapsmessig overskudd på kr 2 721 162,- som er til fordeling i revidert budsjett 2008.

Komiteen foreslår at det i tillegg omdisponeres kr 4 000 000 fra duodjiavtalen på grunn av underforbruk i post 7.3.4.

Plan og finanskomiteen har behandlet Sametingets reviderte budsjett 2008 og har følgende merknader og forslag:

Merknader:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Roger Pedersen, Aili Keskitalo, Kirsti Guvsám, Ing-Lill Pavall, Ann-Mari Thomassen og Nils A. Gaup (NSR/SfP), medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Magnhild Mathisen, Sten Erling Jønsson, Willy Ørnebakk, Hilde Anita Nyvoll og Egil Olli, medlemmet fra Samefolkets parti (SfP) Terje Tretnes og medlemmet fra Finnmarkslista (FIN) Toril Bakken, fremmer følgende merknad:

Komiteen ser med bekymring på lærermiddelsituasjonen for samiske elever.

Komiteen ber derfor Sametingsrådet arbeide for at eksisterende samiske læremidler kommer ut til skoleelevene, tilpasset gjeldende skolereform.

EU gjennomfører i perioden 2007-2013 et antall partnerskapsprogrammer sammen med sine naboland, deriblant Norge. Et slikt program er Interreg IV A Nord Sapmi, der ansvaret ligger på Troms og Nord-Trøndelag fylkeskommune.

Komiteen er kjent med at sekretariatsfunksjonen for de samiske Interregprogrammene ligger hos to ulike fylkeskommuner. Komiteen viser til at Sametingets virkemidler innen næring likevel kan være med i en finansieringspakke på den regionale andelen i samarbeid med fylkeskommuner og andre.

Norge er imidlertid, som følge av EØS-avtalen, også med i en rekke andre programmer med aktualitet for det samiske samfunn. Ansvaret for gjennomføringen av disse programmer ligger på ulike aktører i Norge og EU-landene.

På norsk side har Utenriksdepartementet (UD) det overordna ansvar for Norges deltakelse i de ulike programmene. Vi er godt inne i det 2. året av de sju i programperioden, uten at det er gjort merkbare innsatser rettet mot de samiske miljøene. Komiteen mener derfor at Sametinget snarest bør rette en henvendelse til UD med forespørsel om samarbeid av veiledning om de ulike tilbudene.

Næringsavtalen i duodji

Det foreligger ingen næringsavtale for duodji i 2008, siden det ikke ble fremmet noe felles krav fra duodjiorganisasjonene. I følge Hovedavtalen for duodjinæringen medfører det at Sametingets plenum fastsetter rammene for duodjinæringen i 2008. I sak 60/07 Sametingets budsjett 2008, ble dette gjort ved at næringsavtalen for duodji for 2007 ble prolongert til 2008.

Sametingsrådet har i sak 27/08 Sametingets reviderte budsjett foreslått endringer i den årlige næringsavtalen for duodji. Selv om Sametingets plenum på denne måten har mulighet til ensidig å fastsette rammene for duodjinæringen når det ikke foreligger noen gyldig næringsavtale, så bør dette gjøres ved at duodjiavtalen reises som en egen sak. Dette vil gi Sametingets plenum anledning til en helhetlig vurdering av duodjinæringens rammevilkår og utviklingsmuligheter. En slik helhetlig vurdering kan vanskelig gjøres kun gjennom et budsjettvedtak. Det vil også gi avtalepartene, andre interessenter og allmennheten større

muligheter for innsyn i saken. Komiteen anbefaler at man for ettertiden innfører begrepene *bovedavtale for duodji* og *årlig duodjeavtale*.

Komiteens flertall, medlemmene fra NSR og Sfp har følgende merknad:

Variert næringsliv

Komiteens flertall beklager at Aps sametingsråd har forankret sitt mindretallssyn i tilskuddsforvaltningen i Sametinget. Dette har beklageligvis medført til at søknader på etablererstøtte er blitt returnert tilbake til søkerne med begrunnelse om at Sametinget ikke har støtteordninger til etablererstøtte. Komiteens flertall mener søknadene er sendt tilbake til søkerne på feilaktig grunnlag og finner det meget merkelig at Ap som tross alt sitter i mindretall ikke har tatt til etterretning at det var NSR, Åarjel Laestoe, Sáb, Sp, Flyttsamelista og Čielga sámi jietna sitt budsjettforslag, med forståelsen om at etablerstipend var ivaretatt under Variert næringsliv, som fikk flertall i Sametinget under sak 60/07. Vi beklager at budsjettvedtaket ikke er fulgt opp av Rådet i sin helhet.

Komiteens flertall viser til Sametingets plenumsbehandling av sak 60/07 Sametingets budsjett for 2008.

Under budsjettbehandlingen var det en tydelig og markert politisk uenighet mellom et mindretall bestående av Ap og et flertall bestående av NSR, Åarjel Laestoe, Sáb, Sp, Flyttsamelista og Čielga sámi jietna om støtte til etablererstipend var omfattet under målformuleringene, kriteriene for måloppnåelse og prioriteringene under posten 7.3.1.1 Variert næringsliv.

Flertallets syn var at etablererstipend var ivaretatt under posten Variert næringsliv både under :

Mål for ordningen: Opprettholde og etablere arbeidsplasser innenfor variert næringsliv

Målgruppe for tilskuddsordningen: Bedrifter og etablere innenfor ....

Kriterier for måloppnåelse: * Antall nyetableringer, * Antall tilskudd gitt til bla produktutvikling

Prioriteringer: * kompetanseheving, produktutvikling og innovasjon, * Nyskapende investeringstiltak i produksjons- og servicebedrifter, både i forbindelse med nyetableringer og utvidelse av .....osv.

Komiteens flertall påpeker at det endelige budsjettvedtaket var flertallsvedtak i plenum. Vi beklager at Rådet ikke har fulgt opp Sametingets vedtak i sak 60/07 i sin helhet.

Forslag

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Roger Pedersen, Aili Keskitalo, Kirsti Guvsám, Ing-Lill Pavall, Ann-Mari Thomassen og Nils A. Gaup (NSR/Sfp), medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Magnhild Mathisen, Sten Erling Jønsson, Willy Ørnebakk, Hilde Anita Nyvoll og Egil Olli, medlemmet fra Samefolkets parti (Sfp) Terje Tretnes og medlemmet fra Finnmarkslista (FIN) Toril Bakken, fremmer følgende forslag:

Forslag 1:

Endring i krav for søkerbaserte tilskudd.

Siste kulepunkt endres til: Tilskuddsordningen 7.3.4.1 Driftstilskudd (Duodjiavtalen) er fritatt fra kravet om bekreftelse av minimum registrert revisor.

Forslag 2:

Post 100 Opplæring

Post 10000 Ordinære og digitale læremiddel økes med kr 2 500 000 i forhold til ordinært budsjett.

Siste avsnitt, endre til: Sametinget omdisponerer i revidert budsjett for 2008 kr 2 500 000 fra midlene til duodjiavtalen til læremiddelproduksjon.

Forslag 3:

Post 20050 Andre kulturtiltak økes med kr 750 000 i forhold til ordinært budsjett.

Fotnote under post 20040 Andre kulturtiltak endres til:

- a) Tilskuddsstøtte vurderer støtte inntil kr 400 000 til aktiviteter i reinkappskjøringsorganisasjoner. Ved knapphet på midler skal de som har lang tradisjon i arrangering ha forrang.
- b) Tilskuddsstyret vurderer støtte på inntil kr 100 000 til Beassi doaimaguovdas i Karasjok etter søknad

Endring av tekst under post 20050:

Sametingets tilskuddsstyre vurderer støtte til etablerte samiske organisasjoner som arbeider for de utdanningsskadelidte samer i forbindelse med 2. verdenskrig etter søknad. Sametingets tilskuddsstyre kan bevilge inntil kr 200 000 til dette formålet.

Forslag 4:

Post 7.3.4.2 i Ordinært budsjett:

Ny fotnote: Sametingets tilskuddsstyre vurderer støtte på kr 100 000 til Billávuotna Duojáriid dállu etter søknad.

Mål for tilskuddsordningen:

Nytt kulepunkt: -aktiviteter som bidrar til rekruttering

Målgruppe:

Nytt kulepunkt: - etablerte duodjelag

Prioriteringer for 2008:

Nytt kulepunkt: - tilskudd til etablerte duodjelag

Forslag 5:

Post 30030 variert næringsliv økes med kr 700 000 i forhold til ordinært budsjett.

Nye fotnoter under posten:

- a) tilskuddsstyret vurderer kr 50 000 til Várjjat Siida prosjektet etter søknad
- b) tilskuddsstyret vurderer kr 250 000 forprosjekt til kompetansesenter for utmarksnæringer i henhold til sak 65/07 etter søknad.

Prioriteringer for 2008:

Endring i første kulepunkt:

-Nyskapende investeringstiltak i produksjons- og servicebedrifter.

Nye kulepunkt:

Forprosjekter, nyetableringer og utvidelse av eksisterende virksomhet

Etableringer med nyskapende innhold og andre etableringer

Forslag 6:

Duodjiavtalen

De to første avsnittene erstattes med følgende:

I budsjettet for 2008 er det avsatt kr 8 220 000 til duodjiavtalen. I tillegg er det i årsregnskapet for 2007 avsatt kr 4 001 897 til duodjiavtalen for 2008. Det vil si at det for 2008 totalt er avsatt kr 12 221 897 til duodjiavtalen. Sametinget omdisponerer kr 4 000 000 av underforbruk i post 7.3.4 i revidert budsjett for 2008. Midlene går til næring, kultur og produksjon av læremidler. Søknadsmengden for investeringstilskudd over duodjiavtalen i 2008 har vært liten.

Som følge av dette reduseres post 30020 med ytterligere kr 1 000 000 og post 30021 med ytterligere kr 1 000 000 i forhold til Sametingsrådet forslag til innstilling.

Forslag 7:

Post 20801 i ordinært budsjett: Nuorttanáste økes med kr 100 000 i forhold til ordinært budsjett.

Forslag 8:

Post 40112 Nordvestsamisk museumssida økes med kr 350 000 til samisk kunstmuseum i forhold til ordinært budsjett.

Forslag 9:

Post 500 regionale utviklingsmidler økes med kr 150 000 i forhold til ordinært budsjett.

Ny fotnote under posten: Kr 150 000 til Prosjekt Joddu i Deatnu/ Tana søkes løst over samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune.

Forslag 10:

Spesielle prosjekter post 801: Rettighets- og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser: Posten reduseres med kr 100 000 i forhold til rådets forslag til innstilling.

-Ny fotnote: kr 70 000 avsettes til forprosjekt og oppstart med arbeidet med egen samisk næringslov.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 11, Representant Isak Mathis O. Hætta, Kautokeino fastboendeliste

Sametingets reviderte budsjett 2008

- Sametinget ber om at tilskuddstyret snarest vurderer å bevilge kr 100 000 til prosjektering av aktivitetshus i Maze etter søknad
- Sametinget avsetter kr 400 000 til prosjekt "ressursskoler/ grendeskoler" i kjernesamiske områder.
- Sametinget ber om at rådet igangsetter og prioriterer økonomiske midler til å fremme rettighetsarbeidet for fastboende samer i Norge.
- Sametinget vil igangsettes kartleggingsprosjekt/ dokumentasjonsprogram for de fastboendes bruk av utmark, samt gjennomgang av lover og regler som må endres. Sametinget er klar over at det er mange lover og regler som ikke er tilpasset den samiske kulturen og levesett.

III Votering

Votering om habilitet. Av 43 representanter var 32 til stede.

Enstemmig vedtak:

1. Magnhild Mathisen – innhabil i behandling av Sametingets reviderte budsjett 2008

2. Olaf Eliassen - ikke inhabil

Av 43 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plan- og finanskomiteens forslag 1 - 10 ble enstemmig vedtatt.
- Forslag 11 del 1 ble enstemmig vedtatt.
- Forslag 11 del 2 ble vedtatt med 20 stemmer mot 13 stemmer
- Forslag 11 del 3 ble vedtatt med 31 stemmer mot 1 stemme
- Forslag 11 del 4 ble enstemmig vedtatt
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Willy Ørnebakk, saksordfører Willy Ørnebakk	Ann-Mari Thomassen
2	Kirsti Guvsám Kirsti Guvsám Olaf Eliassen, til forr. orden	Willy Ørnebakk Anders Urheim
3	Jánoš Trosten Jánoš Trosten	Kirsti Guvsám Randi A. Skum Johan Mikkel Sara
4	Isak Mathis O. Hætta Isak Mathis O. Hætta	Randi A. Skum Terje Tretnes
5	Bjarne Store-Jakobsen Bjarne Store-Jakobsen	Egil Olli
6	Johan Mikkel Sara	
7	Terje Tretnes	
8	Olaf Eliassen	
9	Anders Urheim	
10	Per Andersen Bæhr	
11	Toril Bakken	
12	Aili Keskitalo Anders Urheim, til forr. orden Jánoš Trosten, til forr. orden Isak Mathis O. Hætta, til forr. orden Aili Keskitalo, til forr. orden Johan Mikkel Sara, til forr. orden	
13	Willy Ørnebakk Terje Tretnes, til forr. orden Willy Ørnebakk, til forr. orden	

Olaf Eliassen, til forr. orden	
Aili Keskitalo, til forr. orden	
Toril Bakken, til forr. orden	
Egil Olli, til forr. orden	
Isak Mathis O. Hætta, til forr. orden	
Vibeke Larsen, til forr. orden	
Isak Mathis O. Hætta, til forr. orden	
Egil Olli, til forr. orden	
Isak Mathis O. Hætta, til forr. orden	
Aili Keskitalo, til forr. orden	
Willy Ørnebakk, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget er definert som en nettobudsjettert virksomhet, derfor beholder og fordele Sametinget sine budsjettoverskudd. Eventuelt underskudd dekkes inn ved neste års budsjett. Sametinget foretar årlige budsjettrevisjoner i plenum i mai måned, på bakgrunn av vedtaket av årsmelding i februar som også inkluderer årsregnskapet.

Sametinget kan forvalte post 50-midler tildelt fra departementene fritt. Dette gjelder ikke øremerkede midler som kommer fra andre departementale poster, så som postene 22 og 72. Tilleggsbevilgningene vil likevel tas med i det reviderte budsjettet.

Det vises for øvrig til Sametingets årsregnskap og Sametingets årsmelding 2007 sak 006/08.

Sametingets regnskap for 2007 viser et regnskapsmessig overskudd på kr 2 721 162. Sametingets overskudd i 2007 til refordeling i revidert budsjett 2008 vil være på kr 2 721 162.

Fordeling av ekstra tildelinger og refordeling av budsjettet for 2008 fremgår av nedenforstående tabeller med tilhørende omtale av de enkelte poster.

Bevilgninger fra departementene

Kap.Post	Beskrivelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordel.bud	Rev.bud-08
680.50	Arbeids-og inkluderingsdepartementet - AID	191 400 000	0	0	191 400 000
206.50	Kunnskapsdepartementet - KD	31 887 000	0	0	31 887 000
226.21	Kunnskapsdepartementet - KD	4 000 000	0	0	4 000 000
231.50	Kunnskapsdepartementet - KD	12 380 000	0	0	12 380 000
1429.50	Miljøverndepartementet - MD	3 000 000	0	0	3 000 000
320.53	Kultur- og kirke departementet - KKD	53 543 000	0	0	53 543 000
724.21	Helse- og omsorgdepartementet - HOD	6 100 000	100 000	0	6 200 000
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	2 000 000	0	0	2 000 000
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	2 000 000	0	0	2 000 000
Totalt bevilget I		306 310 000	100 000	0	306 410 000
540.54	KRD - Avkastning Samefolkets fond	4 700 000	0	0	4 700 000
Totalt bevilget II		311 010 000	100 000	0	311 110 000

Sametingets totale budsjett for 2008 er på totalt kr 311 110 000, inkludert avkastning til Samefolkets fond på kr 4 700 000. Bevilgningen for 2008 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) var ikke spesifisert i henhold til HODs forslag til statsbudsjett for 2008 til Sametinget. Sametinget har i sitt budsjett for 2008 budsjettert med kr 6 100 000. Ved tildelingsbrevet for 2008 var bevilgningen på kr 6 200 000, det vil si kr 100 000 mer enn det Sametinget hadde forutsatt.

Sametingets samlede inntekter og utgifter

Sametingets samlede inntekter og utgifter

	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud	Rev.bud-08
Driftsinntekter				
Bevilgninger fra departementene	306 310 000	100 000	0	306 410 000
Avkastning Samefolkets fond	10 000 000	0	0	10 000 000
Sum driftsinntekter	316 310 000	100 000	0	316 410 000
Virkemidler				
Opplæring	28 653 000	0	2 500 000	31 153 000
Språk	51 460 000	0	0	51 460 000
Kultur	72 597 000	0	1 200 000	73 797 000
Næring	31 075 000	0	-3 300 000	27 775 000
Miljø- og kulturvern	3 654 000	0	0	3 654 000
Helse- og sosialsatsing	4 300 000	100 000	0	4 400 000
Likestillingstiltak	650 000	0	0	650 000
Internasjonalt arbeid	525 000	0	100 000	625 000
Samiske organisasjoner	3 257 000	0	0	3 257 000
Andre virkemidler	6 300 000	0	150 000	6 450 000
Samefolkets fond	10 000 000	0	0	10 000 000
Andre tiltak	1 650 000	0	0	1 650 000
Sum virkemidler	214 121 000	100 000	650 000	214 871 000
Sum driftsinntekter - virkemidler	102 189 000	0	-650 000	101 539 000
Driftskostnader				
Drift politisk nivå	20 721 000	0	200 000	20 921 000
Drift administrasjon	63 071 000	0	0	63 071 000
Investeringer	11 247 000	0	1 200 000	12 447 000
Spesielle prosjekter	7 150 000	0	671 162	7 821 162
Sum driftskostnader	102 189 000	0	2 071 162	104 260 162
ÅRSRESULTAT	0	0	-2 721 162	-2 721 162

Fordeling av overskuddet og ekstra tildeling

Tabellene nedenfor viser fordelingen av overskuddet på kr 2 721 162, samt tildelingen på kr 100 000 fra Helse- og omsorgsdepartementet.

Endring i krav for søkerbaserte tilskudd

I sak 60/07 i Sametingets budsjett kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd ble det fastsatt overordnede krav til de søkerbaserte tilskuddsordningene. Med bakgrunn i tilbakemeldinger etter behandling av søknader i 2008 bør tilskudd til fysiske investeringer under ordningene 7.3.1.1 Variert næringsliv, 7.3.1.2 Marine

næringer og 7.3.1.3 Jordbruk være fritatt fra kravet om revisorbekreftet regnskap dersom bruken av tilskuddet kan dokumenteres gjennom bekreftelse på investeringen.

Tilskudd under ordningen 7.3.4.1 Driftstilskudd (duodjiavtalen) bør fritas fra revisjonsplikten. Dette fordi driftstilskudd innen duodji betinger at tilskuddsmottaker sender inn næringsoppgave som spesifiserer inntekt over 50 000. Kravene til føring av inntekt under dette punktet i næringsoppgaven er omfattende og oppfyller også Sametingets krav til dokumentasjon.

Følgende legges til i kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd i Sametingets budsjett for 2008:

- For tilskudd til fysiske investeringer under ordningene 7.3.1.1 Variert næringsliv, 7.3.1.2 Marine næringer og 7.3.1.3 Jordbruk, er tilskuddsmottaker fritatt fra kravet om revisorbekreftet regnskap dersom bruken av tilskuddet kan dokumenteres gjennom bekreftelse på investeringen. Med fysiske investeringer forstås redskaper ment til næringsformål.
- Tilskudd under ordningen 7.3.4.1 Driftstilskudd (duodjiavtalen) er fritatt fra kravet om bekreftelse av minimum registrert revisor.

Opplæring

Samletabell - Samisk opplæring

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	0	0	0	0
Søkerbasert tilskudd	28 653 000	0	2 500 000	31 153 000
Sum	28 653 000	0	2 500 000	31 153 000

Ordinære og digitale læremidler

Søkerbaserte tilskudd - Samisk opplæring

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
100	Grunnoplæring - læremidler	14 218 000	0	2 500 000	16 718 000
101	Kompetanseheving	4 250 000	0	0	4 250 000
102	Barnehager	10 185 000	0	0	10 185 000
Sum		28 653 000	0	2 500 000	31 153 000

Grunnoplæring - Læremidler

Post 100	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
10000	Ordinære og digitale læremidler	11 475 000	0	2 500 000	13 975 000
10001	Særskilte tilrettelagte læremidler	1 900 000	0	0	1 900 000
10004	Læremidler til barnehager	843 000	0	0	843 000
Sum		14 218 000	0	2 500 000	16 718 000

Viser til post 300 Næring, duodjiavtalen.

Det er et stort behov for å styrke læremiddelproduksjonen for 2008. I budsjettet for 2008 er det lagt inn en økning på blant annet honorar til forfattere og oversettere, mens budsjetttrammen totalt til læremiddelproduksjon ikke ble økt. I tillegg er det behov for en generell økning til utvikling av nye læremidler.

Sametinget omdisponerer i revidert budsjett for 2008 kr 2 500 000 fra midlene til duodjiavtalen til læremiddelproduksjon.

Kultur

Samletabell - Samisk Kultur

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	50 852 000	0	450 000	51 302 000
Søkerbasert tilskudd	17 395 000	0	750 000	18 145 000
Kunstneravtalen	4 350 000	0	0	4 350 000
Sum	72 597 000	0	1 200 000	73 797 000

Direkte tilskudd - Samisk kultur

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
202	Samiske kulturhus	7 206 000	0	0	7 206 000
203	Samiske kulturorganisasjoner	350 000	0	0	350 000
204	Samiske festivlaer	1 806 000	0	0	1 806 000
205	Samisk idrett	2 078 000	0	0	2 078 000
206	Samiske teatre	15 883 000	0	0	15 883 000
207	Utstillingsvederlag for samiske kunstnere	335 000	0	0	335 000
208	Samiske publikasjoner	1 568 000	0	100 000	1 668 000
250	Mobile bibliotektenester	5 907 000	0	0	5 907 000
401	Museer	15 719 000	0	350 000	16 069 000
Sum		50 852 000	0	450 000	51 302 000

Samiske publikasjoner

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
20800	Gába	522 000	0	0	522 000
20801	Nuorttanáste	240 000	0	100 000	340 000
20803	Ungdomsblad Š	806 000	0	0	806 000
Sum		1 568 000	0	100 000	1 668 000

Post 20801 Nuorttanáste økes med kr 100 000 i forhold til ordinært budsjett.

Museer

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
40100	Várjaj Sámi Musea	1 505 000	0	0	1 505 000
40101	Deanu Musea	290 000	0	0	290 000
40105	Gállogiedde museum	83 000	0	0	83 000
40106	Árran Julevsame guovddasj/lulesamisk senter	2 893 000	0	0	2 893 000
40107	Saemien Sitje	2 223 000	0	0	2 223 000
40109	Savio museet	237 000	0	0	237 000
40110	Øst-samisk museum	1 400 000	0	0	1 400 000
40111	Museumsreformen	636 000	0	0	636 000
40112	Nordvestsamisk museumssiida	6 452 000	0	350 000	6 802 000
Sum		15 719 000	0	350 000	16 069 000

I henhold til Sametingets budsjett for 2008 er det forutsatt at ved et eventuelt regnskapsmessig overskudd i 2007 skal kr 300 000 av dette øremerkes prosjektering og planlegging av kunstmuseum i Karasjok. Sametinget avsetter kr 350 000 i revidert budsjett for 2008 til kunstmuseum i Karasjok.

Post 40112 Nordvestsamisk museumssida økes med kr 350 000 til samisk kunstmuseum i forhold til ordinært budsjett.

Andre kulturtiltak

Søkerbaserte tilskudd - Andre kulturtiltak

	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
200	Kulturutvikling	11 616 000	0	750 000	12 366 000
201	Samiske forlag	2 579 000	0	0	2 579 000
251	Samiske bibliotektenester	200 000	0	0	200 000
252	Investering i samiske bokbuser	3 000 000	0	0	3 000 000
Sum		17 395 000	0	750 000	18 145 000

Kulturutvikling

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
20000	Litteratur	3 586 000	0	0	3 586 000
20010	Musikk	1 900 000	0	0	1 900 000
20020	Billedkunst/duodji	670 000	0	0	670 000
20030	Teaterformål	600 000	0	0	600 000
20040	Barns oppvekstvilkår	1 900 000	0	0	1 900 000
20050	Andre tiltak	2 500 000	0	750 000	3 250 000
20060	Samiske språklige tegneserier	460 000	0	0	3 250 000
Sum		11 616 000	0	750 000	15 156 000

Andre kulturtiltak

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
20050	Andre kulturtiltak	a og b) 2 500 000	0	750 000	3 250 000
Sum		2 500 000	0	750 000	3 250 000

a) Tilskuddsstøtte vurderer støtte inntil kr 400 000 til aktiviteter i reinkappskjøringsorganisasjoner. Ved knapphet på midler skal de som har lang tradisjon i arrangering ha forrang.

b) Tilskuddstyret vurderer støtte på inntil kr 100 000 til Beassi doaimaguovdas i Karasjok etter søknad.

Post 20050 Andre kulturtiltak økes med kr 750 000 i forhold til ordinært budsjett.

Sametingets tilskuddsstyre vurderer støtte til etablerte samiske organisasjoner som arbeider for de utdanningsskadelidte samer i forbindelse med 2. verdenskrig etter søknad. Sametingets tilskuddsstyre kan bevilge inntil kr 200 000 til dette formålet..

Næring

Samletabell - Næring

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	2 549 000	0	0	2 549 000
Søkerbasert tilskudd	20 306 000	0	700 000	21 006 000
Duodjiavtale	8 220 000	0	-4 000 000	4 220 000
Sum	31 075 000	0	-3 300 000	27 775 000

Endring i krav for søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling

Erfaring fra behandling av søknader viser at mange søknader innenfor duodjinæringen har lavere investeringskostnader, noe som gjør at de faller utenfor støtteordningen som følge av den vedtatte nedre støttegrensen. For denne næringen foreslås det derfor en nedre grense på kr 20 000. Dette vil fange opp langt flere duodjiutøvere som planlegger mindre investeringer for sin produksjonsvirksomhet.

Det foreslås følgende endringer i 7.3.1 Næringsutvikling:

Ny siste setning i siste avsnitt:

Nedre grense for tilskudd til prosjekter eller tiltak innenfor duodjinæringen er kr 20 000.

Variert næringsliv

Søkerbasert tilskudd - Samisk næring

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
300 Næringsutvikling	19 806 000	0	700 000	20 506 000
303 Samiske næringsorganisasjoner (ny)	500 000	0	0	500 000
Sum	20 306 000	0	700 000	21 006 000

Næringsutvikling

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
30030 Variert næringsliv	6 317 000	0	700 000	7 017 000
30000 Marine næringer	4 165 000	0	0	4 165 000
30010 Jordbruk	4 449 000	0	0	4 449 000
30060 Verdiskapningsprogrammet	4 875 000	0	0	4 875 000
Sum	19 806 000	0	700 000	20 506 000

Variert næringsliv

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
30030 Variert næringsliv	6 317 000	0	700 000	7 017 000
Sum	6 317 000 a og b)	0	700 000	7 017 000

a) Sametingets tilskuddstyre vurderer kr 50 000 til Várjjat Siida prosjektet etter søknad.

b) Sametingets tilskuddstyre vurderer kr 250 000 til forprosjekt til kompetansesenter for utmarksnæringer i henhold til sak 65/07 etter søknad.

Post 30030 variert næringsliv økes med kr 700 000 i forhold til ordinært budsjett.

Etablererstipend opprettes som en del av tilskuddsordningen 7.3.1.1 Variert næringsliv.

Det foretas følgende endringer i tilskuddsordningen 7.3.1.1 Variert næringsliv:

Ny andre setning i mål for tilskuddsordningen:

Utvikling av nye forretningsideer innenfor variert næringsliv ved hjelp av etablererstipend.

Tillegg i kriterier for måloppnåelse:

- Minst 50 % av tildelt etablererstipend skal gå til kvinner og personer under 25 år

Endring i første kulepunkt under prioriteringer for 2008:

-Nyskapende investeringstiltak i produksjons- og servicebedrifter.

Tillegg i prioriteringer for 2008:

- Virksomheter etablert av kvinner og personer under 25 år
- Etableringer med nyskapende innhold
- Forprosjekter, nyetableringer og utvidelse av eksisterende virksomhet
- Etableringer med nyskapende innhold og andre etableringer

Tillegg i tildelingskriterier:

Spesielt for etablererstipend:

- Søknadsfristen er 1. september 2008
- Etableringen skal iverksettes i budsjettåret
- Etablererstipend kan ytes for inntil ett år
- Etablererstipendet gjelder for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet
- Etablererstipendet kan ytes til planlegging i forkant av en bedriftsetablering og til selve etableringen
- Stipendet kan ytes til delvis dekning av levekostnader (egen lønn), konsulentbistand, markedsundersøkelser, opplæring, prøveproduksjon, reisekostnader, leid hjelp eller avløser, konseptutvikling og annen bedriftsplanlegging
- Tilfredsstillende fagkompetanse i form av relevant utdanning og yrkeserfaring
- Stipendet kan ytes til fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, mindre investeringer og ekstraordinære oppstartingskostnader

Beregningsregler for etablererstipend:

- Det kan maksimalt ytes 75 % av godkjente kostnader, inntil kr 150 000
- Lavekostnader (egen lønn) kan utgjøre inntil kr 12 000 pr. måned
- Lavekostnader kan avkortes dersom søkeren har annen inntekt i stipendperioden

Duodjiavtalen

Duodji

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
30020	Driftstilskudd	3 000 000	0	-1 500 000	1 500 000
30021	Investerings- og utviklingstilskudd	3 200 000	0	-2 500 000	700 000
30027	Velferdsordninger	320 000	0	0	320 000
30028	Fag- og økonomisk utvalg	200 000	0	0	200 000
30025	Duojáruid Ealáhus Searvi - Direkte tilskudd	450 000	0	0	450 000
30026	Sámiid Duodji OS - Direkte tilskudd	1 050 000	0	0	1 050 000
Sum		8 220 000	0	-4 000 000	4 220 000

Investerings- og utviklingstilskudd

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
30021	Investerings- og utviklingstilskudd	3 200 000	0	-2 500 000	700 000
Sum	a)	3 200 000	0	-2 500 000	700 000

a) Sametingets tilskuddstyre vurderer støtte på kr 100 000 til søtte til Billávuotna Duojáruid dállu etter søknad.

I budsjettet for 2008 er det avsatt kr 8 220 000 til duodjiavtalen. I tillegg er det i årsregnskapet for 2007 avsatt kr 4 001 897 til duodjiavtalen for 2008. Det vil si at det for 2008 totalt er avsatt kr 12 221 897 til duodjiavtalen. Sametinget omdisponerer kr 4 000 000 av underforbruk i post 7.3.4 i revidert budsjett for 2008. Midlene går til næring, kultur og produksjon av læremidler. Søknadsmengden for investeringstilskudd over duodjiavtalen i 2008 har vært liten.

Som følge av dette reduseres post 30020 med kr 1 500 000 og post 30021 med kr 2 500 000 i forhold til ordinært budsjett.

Under 7.3.4 Duodjiavtalen strykes følgende setning:

Næringsavtale i duodji for 2007 prolongeres til 2008.

Det foretas følgende endringer i tilskuddsordningen 7.3.4.2 Investerings- og utviklingstilskudd:

Nytt kulepunkt i mål for tilskuddsordningen:

- Aktiviteter som bidrar til rekruttering

Nytt kulepunkt i målgruppe:

- Etablerte duodjelag

Nytt kulepunkt i prioriteringer for 2008:

- Tilskudd til etablerte duodjelag

Helse- og sosialsatsing

Helse- og sosialsatsing

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
450	Helse- og sosialsatsing	4 300 000	100 000	0	4 400 000
Sum		4 300 000	100 000	0	4 400 000

Bevilgningen for 2008 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) var ikke spesifisert i henhold til HODs forslag til statsbudsjett for 2008 til Sametinget. Sametinget har i sitt budsjett for 2008 budsjettert med kr 6 100 000. Ved tildelingsbrevet for 2008 var bevilgningen på kr 6 200 000, det vil si kr 100 000 mer enn det Sametinget hadde forutsatt. Tilskuddsordningen økes derfor med kr 100 000 for 2008.

Internasjonal satsing

Samletabell - Internasjonal satsing

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Direkte tilskudd	175 000	0	0	175 000
Søkerbasert tilskudd	350 000	0	100 000	450 000
Sum	525 000	0	100 000	625 000

Søkerbaserte tilskudd - Internasjonalt arbeid

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
551	Barentssamarbeid	150 000	0	100 000	250 000
552	Annnet internasjonalt arbeid	200 000	0	0	200 000
Sum		350 000	0	100 000	450 000

Det foreslås å øke tilskuddsordningen for barentssamarbeid med kr 100 000.

Sametinget avsetter kr 100 000 i revidert budsjett for 2008 til barentssamarbeid.

Andre virkemidler

Samletabell - Samiske orgnisasjoner

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
Virkemidler til Sametingsrådet disposisjon	3 550 000	0	150 000	3 700 000
Virkemidler til motelederskapets disposisjon	2 750 000	0	0	2 750 000
Sum	6 300 000	0	150 000	6 450 000

Virkemidler til Sametingsrådet disposisjon

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
500	Regionale utviklingsmidler	3 400 000	0	150 000	3 550 000
501	Frie virkemidler	150 000	0	0	150 000
Sum		3 550 000	0	150 000	3 700 000

Regionale utviklingsmidler

Post	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
500	Regionale utviklingsmidler	3 400 000	0	150 000	3 550 000
Sum	a)	3 400 000	0	150 000	3 550 000

a) Kr 150 000 til prosjektet Joddu i Deatnu/Tana søkes løst over samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune.

Post 500 regionale utviklingsmidler økes med kr 150 000 i forhold til ordinært budsjett.

Driftsutgifter politisk nivå

Driftsutgifter Politisk nivå

Post 01	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
1010	Sametingets plenum	9 000 000	0	0	9 000 000
1110	Sametingets møtelederskap	1 250 000	0	0	1 250 000
1120	Sametingets kontrollkomite	361 000	0	0	361 000
1310	Samisk parlamentarisk råd	1 200 000	0	0	1 200 000
1410	Sametingets tilskuddstyre	1 000 000	0	0	1 000 000
1510	Sametingsrådet	6 235 000	0	200 000	6 435 000
1610	Sametingets språkstyre	350 000	0	0	350 000
1620	Samisk språknemnd	1 000 000	0	0	1 000 000
1910	Sametingets ungdomspolitisk utvalg (SUPU)	325 000	0	0	325 000
Sum		20 720 000	0	200 000	20 920 000

Sametinget avsetter kr 200 000 i revidert budsjett for 2008 til styrking av informasjonsarbeidet.

Driftsutgifter administrasjon

Driftsutgifter administrasjon

Post 01	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
-	Driftsutgifter administrasjon,	63 071 000	0	0	63 071 000
-	Investering og vedlikehold	11 247 000	0	1 200 000	12 447 000
-	Spesielle prosjekter	7 150 000	0	671 162	7 821 162
Sum		81 468 000	0	1 871 162	83 339 162

Investeringer og vedlikehold

Investeringer og vedlikehold

Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
- Generelle investeringer	1 147 000	0	1 200 000	2 347 000
- Rullering IKT-utstyr	600 000	0	0	600 000
- Verktøy for søknadsbehandling i tilskuddsforvaltning	200 000	0	0	200 000
- Inventar og utstyr til vitenskapsbygget	8 400 000	0	0	8 400 000
- Vedlikehold av sametingsbygningen	900 000	0	0	900 000
Sum	11 247 000	0	1 200 000	12 447 000

Ordstyrer- og voteringsanlegget i plenumssalen er tidsmessig foreldet. Det er nødvendig å oppgradere programvaren samt anskaffe nye representant- og møtelederpaneler. I tillegg vil det bli anskaffet teknisk utstyr for å gjennomføre besøksregistrering/adgangskontroll for sametingsbygningen. Sametinget avsetter kr 1 200 000 i revidert budsjett for 2008 til formålet.

Spesielle prosjekter

Spesielle prosjekter

801	Benevnelse	Budsjett -08	Ekstra tildeling	Refordeling bud.	Rev.bud-08
-	Bedre service til brukerne	100 000	0	0	100 000
-	Rettighets- og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser a)	550 000	0	371 162	921 162
-	Geografisk informasjonssystem - GIS	675 000	0	0	675 000
-	Kvalitetsutvikling i grunnopplæring - læreplan	2 000 000	0	0	2 000 000
-	Samisk korrekturprogram - Divvun	2 600 000	0	0	2 600 000
-	Samisk byggverk Sirbma	250 000	0	0	250 000
-	Verdiskapningsprogrammet	975 000	0	0	975 000
-	Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	0	0	300 000	300 000
Sum		7 150 000	0	671 162	7 821 162

a) kr 70 000 skal gå til forprosjekt og oppstart med arbeidet med egen samisk næringslov

Rettighets og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser

På grunn av mange pågående lovprosesser er det behov for å øke posten. Sametinget avsetter kr 371 162 til arbeidet med rettighets- og ressursforvaltningslover og andre lovprosesser.

Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen

Det avsettes kr 300 000 i revidert budsjett for 2008 til Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen. Midlene går til oppkjøp av området slik at camping på gravplassen opphører. Det arbeides for å få samfinansiert oppkjøpet med andre aktører.

Dessuten vedtok Sametinget følgende:

- Sametinget ber om at tilskuddstyret snarest vurderer å bevilge kr 100 000 til prosjektering av aktivitetshus i Maze etter søknad
- Sametinget avsetter kr 400 000 til prosjekt "ressursskoler/ grendeskoler" i kjernesamiske områder.
- Sametinget ber om at rådet igangsetter og prioriterer økonomiske midler til å fremme rettighetsarbeidet for fastboende samer i Norge.
- Sametinget vil igangsettes kartleggingsprosjekt/ dokumentasjonsprogram for de fastboendes bruk av utmark, samt gjennomgang av lover og regler som må endres. Sametinget er klar over at det er mange lover og regler som ikke er tilpasset den samiske kulturen og levesett.

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 14.00

Originalspråk: Norsk

Sak 28/08

Valg av Sametingets valgmemnd

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-97

08/1699

Saken påbegynt 29.05.08 kl. 19.40.

I Vedlegg

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

Saksfremstilling

Etter forskriften om valg til sameting skal Sametinget oppnevne en valgmemnd som har ansvar for forberedelse og avvikling av sametingsvalget. Sametingets valgmemnd skal bestå av minimum fem medlemmer med varamedlemmer. Medlemmene og varamedlemmene skal være samer med stemmerett ved sametingsvalget.

Reglene for valg til sameting vil bli endret i løpet av nærmeste fremtid. Det er imidlertid ingenting som tyder på at det vil bli foretatt endringer i valgorganene.

Valgkomiteens innstilling:

Følgende oppnevnes som medlemmer og personlige varamedlemmer i Sametingets valgmemnd ut valgperioden 2005 – 2009.

Medlemmer:

1. Magnhild Mathisen
2. Johan Mikkel Sara
3. Brita Kåven
4. Ing-Lill Pavall
5. Jan Erik Henriksen

Personlige varamedlemmer:

1. Margretha Påve Kristiansen
2. Sten Jønsson
3. Klemet Ingolf Kildedam
4. Turid Westerheim
5. Jarle Jonassen

III Votering

Av 43 representanter var 28 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Valgkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Kjersti Myrnes Balto, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Følgende oppnevnes som medlemmer og personlige varamedlemmer i Sametingets valgmennd ut valgperioden 2005 – 2009.

Medlemmer:

1. Jan Erik Henriksen (leder)
2. Magnhild Mathisen (nestleder)
3. Johan Mikkel Sara
4. Ing-Lill Pavall
5. Brita Kåven

Personlige varamedlemmer:

1. Jarle Jonassen
2. Margretha Påve Kristiansen
3. Sten Jønsson
4. Turid Westerheim
5. Klemet Ingolf Kildedam

Behandlingen av saken ble avsluttet 29.05.08 kl. 19.45.

Sak 29/08

Avgifter på drivstoff

Arkivsaknr.
08/2654

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingets plenum	30.05.08	29/08

Saken påbegynt fredag 30.05.08 kl. 12.35.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

II Forslag og merknader

Forslag 1, representantene Nils A. Gaup, Berit O. Eira, Per A. Bæhr, tverrpolitisk gruppe

Avgifter på drivstoff

Bensin- og dieselprisene har økt betydelig den senere tid, og dette medfører at befolkningen i de samiske bosettingsområdene blir påført ekstra kostnader. Økningene rammer særlig de samiske primærnæringene, og kan i konsekvens føre til at enkelte må gi opp sin virksomhet.

Samtidig som det er ønskelig å redusere CO₂-utslippene, må det tas hensyn til at det er spredt bosetting og lange avstandene i de samiske områdene. Mulighetene for kollektivtransport er dårlig eller helt fraværende, og det finnes i realiteten ikke noe alternativ til privatbilen til og fra jobb. Økningen i bensin- og dieselprisene får som følge av dette stor negativ betydning i de samiske områdene. Samtidig aktualiserer økningene i bensin- og dieselprisene og klimaendringene behovet for forbedringer i kollektivtransporttilbudet. Det må arbeides for å forbedre dette. Det må også arbeides for at fraktutjevningsordningen på drivstoff gjeninnføres.

Reindriftsnæringen blir spesielt rammet av økte bensinpriser ettersom næringen må betale en drivstoffavgift som andre primærnæringene er fritatt fra å betale. Forskjellen i avgiftsnivå innebærer en strukturell diskriminering av reindriften sammenlignet med andre næringer. Denne strukturelle forskjellsbehandlingen slår ekstra uheldig ut når prisen på drivstoff er høy.

Sametinget oppfordrer Sametingsrådet til å arbeide videre med saken.

III Votering

Av 43 representanter var 31 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Nils A. Gaup, saksordfører	Anders Urheim
	Nils A. Gaup	
2	Isak Mathis O. Hætta	
3	Berit Oskal Eira	
4	Age Nordkild	
	Nils A. Gaup, til forretningsorden	
5	Per Andersen Bæhr	
	Berit Oskal Eira, til forretningsorden	
	Per Andersen Bæhr, til forretningsorden	
	Olaf Eliassen, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Avgifter på drivstoff

Bensin- og dieselprisene har økt betydelig den senere tid, og dette medfører at befolkningen i de samiske bosettingsområdene blir påført ekstra kostnader. Økningene rammer særlig de samiske primærnæringene, og kan i konsekvens føre til at enkelte må gi opp sin virksomhet.

Samtidig som det er ønskelig å redusere CO₂-utslippene, må det tas hensyn til at det er spredt bosetting og lange avstandene i de samiske områdene. Mulighetene for kollektivtransport er dårlig eller helt fraværende, og det finnes i realiteten ikke noe alternativ til privatbilen til og fra jobb. Økningen i bensin- og dieselprisene får som følge av dette stor negativ betydning i de samiske områdene. Samtidig aktualiserer økningene i bensin- og dieselprisene og klimaendringene behovet for forbedringer i kollektivtransporttilbudet. Det må arbeides for å forbedre dette. Det må også arbeides for at fraktutjevnsordningen på drivstoff gjeninnføres.

Reindriftsnæringen blir spesielt rammet av økte bensinpriser ettersom næringen må betale en drivstoffavgift som andre primærnæringene er fritatt fra å betale. Forskjellen i avgiftsnivå innebærer en strukturell diskriminering av reindriften sammenlignet med andre næringer. Denne strukturelle forskjellsbehandlingen slår ekstra uheldig ut når prisen på drivstoff er høy.

Sametinget oppfordrer Sametingsrådet til å arbeide videre med saken.

Behandlingen av saken ble avsluttet 30.05.08 kl. 12.55.

Undertegnede har lest gjennom protokollen, og finner de bokførte beslutninger å være i overensstemmelse med Sametingets vedtak

Karasjok 30.05. 2008

Møtelederskapet

Jarle Jonassen
Plenumsleder

Inger Jørstad

Tone Finnesen

Per Edvind Varsi